

Vatra veche

Vatra veche

9

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XIV, nr. 9 (157) septembrie 2022 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) • Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 • Redactor-șef fondator Romulus Guga • VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

CLAUDIA SCHITELEA, LĂMPILE BUNICII (amintiri din viitor)

DESTIN

Academicianului Mihai Cimpoi

să rupi
jugul de cauciuc
al celui mai crunt imperiu

și să faci din el

coarde elastice,

pentru copiii unui neam
reînviat din moarte,

să aibă cu ce să se joace,

să salte spre cer și lumină

pe câmpiile cu iarbă și flori
pe care le-ai semănat cu lacrimi
în anii de grea cumpănă,
în veacul de întuneric și umilințe

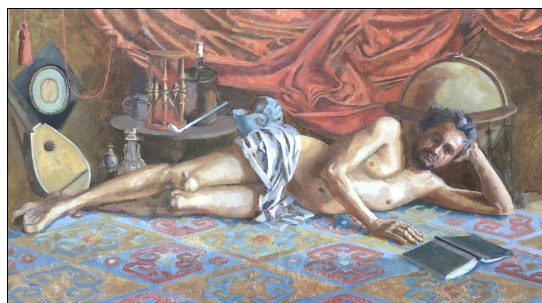
22 august 2022

VALERIU MATEI

Acad. MIHAI CIMPOI - 80

SUMAR

Destin, poem de Valeriu Matei/1
Aniversări. Acad. Mihai Cimpoi – 80, de Nicolae Băciuț/3
O figură emblematică a culturii românești – Mihai Cimpoi, de Valeriu Matei/4
Itinerar, poem de Valeriu Matei/13
Mihai Cimpoi, Întoarcere la Luceafăr, de Theodor Codreanu/14
Înaintemergătorul, poem de Traian Vasilcău/17
De ce cuvântul lui Mihai Cimpoi învie inimi?, de Traian Vasilcău/17
De ce am dat cu pietre în Mihai Cimpoi, de Traian Vasilcău/18
Mihai Cimpoi, „Noi facem o politică națională”, interviu de Nicolae Băciuț/18
Mihai Cimpoi sau mirabilele construcții critice.... de Daniel Corbu/19
Mihai Eminescu, Mihai Cimpoi și „Dicționarul (lor) enciclopedic”, de Tudor Nedelcea /23
Mihai Cimpoi atins de raza octogenară, de Dumitru Băluță/24
Dicționar esențial (Zenovie Cărlugea), de Florian Copcea/25
Poeme de Dumitru Mălin/26
O interpretare creștină a poemului „Luceafărul”, de Horia Ion Groza/27
Semn. Recurs la Eminescu: rușii, de Aurel Buzincu/29
Miezul unui ev aprins. Bălcescu, de Aurel Buzincu/30
Conflicte morale în literatura română, de Carmen-Gabriela Pană/33
Memorialistică. Arabella Yarca, „Jurnal intim”, de Dorin Nădrău/36
Correspondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/37
Vatra veche dialog cu Zeno Fodor, de Tamara Constantinescu/38
Poeme de Iuliana Olariu/40
Treptele desăvârșirii... (Nichita Stănescu), de Terezia Filip/ 41
Vitrina. Poetul Viorel Dinescu, de Maria Stanciu/42
Aproapele lui Eugen Dorcescu, de Iulian Chivu/44
Portretul unei sensibilități (Carmen Doreal), de Daniel Corbu/45
Trîmbulind cu paui... (Răzvan Ducan), de Nicolae Suci/46
Improvizații pentru mâna stângă (Cristina-Rodica Mazălu), de Ioan Marcoș/48
Întoarce-te! (Ionel Rusu), de Valeria Bilț/50
Clepsidra spartă (George Coandă), de Lucian Gruia/51
Timpul judecător... (Constantin Stancu), de Silvia-Gabriela Almăjan/53
N. Steinhardt în care spui că nu crezi (Veronica Pavel Lerner), de Călin Emilian Cira//54
Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/55
Legende române/Evocări istorice (personalități și momente) strănse cu grijă, pentru posteritate, de V. A. Urechia, de Cristina-Rodica Mazălu/56
Mitropolitul Anastasie Crimca, de Florin Bengean/58
Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Ioan, de Luminița Cornea/59
Nostalgia veșniciei, de Valeriu Tănăsă/60
Amvon. Pe cine Domnul iubește..., de Gheorghe Șincan/61
Între lumi, poem de Emilia Amariei/61
Prima biserică ortodoxă română, la New York, de Radu Șerban/62
Eveniment. „Fragmente din Babylon”, de Silvia Urdea/64
Un ocean de (dez)iluzii (Silvia Urdea, de Nicolae Băciuț/64
Se duc poezii... , poem de George Petrovai/67
Ocehan întors. Gânduri dureroase din exil, de Nicholas Dima/68
Puncte de vedere. Cinismul și stupiditatea, la cote galactice, de Silvia Urdea/69
Să ne mai (re)amintim de... Luigi Pirandello, de Dumitru Hurubă/71
Asterisc. Justificarea prostiei, de Maria Cecilia Nicu/72
Protocoloale de la Toronto, de Eugen Mera/73
Poeme de Melania Cuc/74
Un poem hoinar, de Gheorghe Jurcă/75
Starea prozei. Fără vizite, de Dumitru Hurubă/76
Poeme de Dan Rujea, Radu-Andrei Sabău/77
Comemorări. Ion Vlasiu, de Florin Bengean/78
Șevalet. Claudia Schitelea, interviu de Adalbert Gyuris/79
Muzica zilelor noastre. „Mașinăria Mandea!”, de Adrian Simeanu/80
S-a dus și Capriel..., de Adrian Simeanu/80
Gânduri despre muzicieni, de Veronica Pavel Lerner/81
Literatură și film. Elvis, de Alexandru Jurcan/82
Scena. Vă pup, ciocoflenderilor (Nicolae Băciuț), de Simona Mișuțiu/82
Lumea lui Larco, de Vasile Larco/83
De la un clasic citire. Laurean Ionică/83
Catrene alergene, de Nicolae Mățaș/84
Curier. De la Vatra veche la Vatra nouă/85
Panoramic cultural 2022, foto-reportaj/87
De-a v-ați ascunselea, poem de Nicolae Băciuț/88

Claudia Schitelea, Compoziție cu figură

Claudia Schitelea, Flori de baltă

Claudia Schitelea, Flori de baltă în ulciță albastră

Claudia Schitelea, Flori de toamnă

Număr ilustrat cu lucrări de Claudia Schitelea

Aniversări

Acad. MIHAI CIMPOI - 80

La început a fost Grigore Vieru. Prezența lui în spațiul transilvan era un schimb de energii („Aici se păstrează în toate/urmele lui Dumnezeu/Aici fratele e pururea frate./ la ușor și la greu”), substanțializate de cei doi mesageri fără pereche ai cântecului care ne unește: Doina și Ion Aldea Teodorovici.

A urmat Biblioteca „Târgu-Mureș”, locul întâlnirilor noastre admirabile, reverberând în lung și lat basarabean, ca să ne cunoaștem mai bine, prin magia cuvântului în care ne-am născut asemeni!

Au urmat, într-o ordine întâmplătoareși cu intensități diferite, Valeriu Matei, Nicolae Dabija, Iulian Filip, Arcadie Suceveanu, Aliona Grati, Nicolae Matcaș, Ion Hadârcă, Ion Țurcanu, Traian Vasilcău, Dumitru Crudu, Leo Butnaru ș.a., cu care m-am intersectat în fel și chip. Liantul a fost Mihai Cimpoi, cu autoritatea sa academică, cu bonomia hătră de Ion Creangă, cu sentimentul dominat de cloșcă în căutarea puilor de aur, generos cu dreaptă măsură, calm, echilibrat, cald, cu inima deschisă.

Ne-am întâlnit pe toate meridianele poeziei românești, de la Chișinău la Drobeta Turnu-Severin, cu momente memorabile la Alba Iulia, Lancrăm, Iași, Ploiești, Orșova, Bacău..

Am văzut în Mihai Cimpoi pe cel care ține dreaptă cumpăna valorilor în spațiul basarabean, aducând argumente incontestabile ale integrării naturale a literaturii din stânga Prutului în marea literatură română.

A ținut piept furtunilor din țara mamă, ostile regăsirii literaturii din Basarabia, cu specificitatea ei, cu istoria ei, cu rolul decisiv pe care l-a jucat, în literatura căreia îi aparține de drept și de fapt, pe care a îmbogățit-o, prin cuprinderea ei, prin diversitatea ei, prin... parfumul ei.

N-a intrat în dispute sterile cu cei încrâncenați din dreapta Prutului, i-a tratat cu eleganța celui care a fost în focul luptei pentru supraviețuire ca neam, prin limbă și cultură. I-a privit cu înțelegere pe cei care se agățau de detalii, refuzând să recunoască măreția jertfei intelectualilor basarabeni.

Mihai Cimpoi are în spatele său peste șase decenii în care a slujit cu credință idealurile naționale, literatura, clădind, ca nimeni altul, edificiul care să reziste (înlăturând „din mers”, „cărămizile” șubrede), care să mărturisească devenirea literaturii române basarabene.

Climatul literar din Basarabia poartă amprenta personalității acad. Mihai Cimpoi, acesta putând fi numit un veritabil Călinescu al literaturii basarabene.

A pus ordine în dizarmoniile vieții culturale basarabene, reușind să limpezească apele tulburi ale acesteia.

Peste toate, Mihai Cimpoi a pus la temelie evoluției literaturii basarabene pe „omul deplin al culturii românești”, înființând, la Chișinău, Centrul Academic Internațional „Mihai Eminescu” și inițiind Congresul Mondial al Eminescologilor, dedicându-i acestuia o bună parte din preocupările sale cărturărești.

La cei 80 de ani, acad. Mihai Cimpoi rămâne statornic în idealurile sale. drept în lumină, ca să vegheze la Chișinău drumul literaturii basarabene pe calea cea bună.

Am beneficiat de atenția sa, fiind cel care a decis acordarea Marelui Premiu la Festivalul Internațional de Poezie „Mihai Eminescu” de la Drobeta Turnu-Severin, aplecându-se, totodată și asupra scrisului meu.

Mai mult, a acceptat să fie unul dintre directorii de onoare ai revistei „Vatra veche”, cea pe a cărei frontispiciu e pus sloganul „Români din toate țările, uniți-vă”!

Mihai Cimpoi, rămâne, așa cum îl caracteriza Valeriu Matei, o figură emblematică a literaturii române.

La cei optzeci de ani, dincolo de ceea ce a pus până acum în raftul literaturii române, acad. Mihai Cimpoi mai are proiecte, mai are energii nebănuite, ca să completeze și să consolideze edificiul literaturii române, văzut în integralitatea sa, nu pe felii, ne pe găști, nu judecat cu priviri pieziște, rămânând în dinamica unei literaturi care se caută pe sine, adunând din toate părțile șuvoaiele care pot face fluviul mai puternic, care aduc speranță și celor care sunt prinși în vârtejurile sale, dar și celor care de pe mal știu că aplauzele se ridică deasupra oricăror încrâncenări și fluierături pe placul galeriilor de ocazie.

NICOLAE BĂCIUȚ

Chișinău

Băile Herculane

Bacău

Ruseștii Noi

O FIGURĂ EMBLEMATICĂ A CULTURII ROMÂNEȘTI – **MIHAI CIMPOI**

I. LITERATURĂ ȘI DESTIN

Figură emblematică a culturii românești din Basarabia – Mihai Cimpoi pare să fi fost predestinat activității literare, într-o vreme când literatura română din spațiul basarabean era la o cumplită răscruce de destin: sau revenea la normalitatea limbii române literare și la criteriile esteticului, sau dispărea definitiv în hăul artificialelor cuvântelnice, impuse de cerberii regimului sovietic de ocupație, și în hățișurile fără de capăt ale ideologiei comuniste.

Până la un punct, destinul său e comun cu al celorlalți intelectuali reprezentativi ai Basarabiei de astăzi: fiu de țărani, care au supraviețuit pericolelor GULAG-ului stalinist (intelectualitatea fiind lichidată în chiar primii ani de ocupație sovietică), cu o copilărie nescutită de munci și încercări de tot felul, dar marcată și de frumusețile colinelor basarabene sau de cele ale urbei Cernăuților, avid de carte, dar cu posibilități materiale modeste, cu o studenție chișinăuiană și veselă și tristă, marcată atât de griji materiale (a locuit timp de câțiva ani la demisolul actualei Bibliotecii pentru copii), cât și de răbdarea de a suporta, cu ironie și calm, elucubrațiile pseudo-profesorilor de „literatură sovietică” oploșiți de regim pe la facultăți și catedre.

Există, însă, și ceva aparte în predestinarea pentru literatură a lui Mihai Cimpoi, pornind de la chiar originea părinților săi. Născut în Horodiștea Botoșanilor, dar stabilit apoi la Cuzlăul de Păltiniș, loc unde, de pe malul înalt al Prutului, se deschide asupra spațiului basarabean o perspectivă largă și plină de farmec, aidoma dorinței nestăvilite de a-l îmbrățișa, Ilie Cimpoi, tatăl criticului, „bun povestitor și recitator de balade și drame populare”, descalcă în Larga din ținutul Hotinului – o comună mare cu o frumoasă biserică de lemn de la finele secolului al XIX-lea - unde se însoară cu Ana Habu-reac, nepoata preotului din această comună, „țesătoare și artistă în felul de a alege și a realiza motivele” (Mihai Cimpoi, *Biobibliografie*, 2002,

ed. Litera, p.19). Ilie Românul, cum îi spuneau consătenii tatălui cărturarului, aducea o aură de poezie botoșenean-eminesciană în spațiul matern, anticipând, în chip simbolic, nu doar aria de preocupări a fiului: eminescologia și istoria deschisă (ca o rană) a literaturii de limbă română din Basarabia, ci chiar și caracterul și felul de a fi al viitorului critic: o fire puternică și reținută, aidoma unui vulcan adormit care păstrează în adâncuri jerbe de lavă ce vor ilumina într-un târziu cerul scufundat în noaptea îndelungată a înstrăinării, un caracter de luptător calculat și echilibrat, dublat de o bunătate și o bunăvoință ce par uneori chiar exagerate.

Spațiul matern – ținutul Hotinului - nu era altul decât cel de rezistență și de afirmare a dinastiilor Hasdeu și Stamatii, reprezentanți de seamă ai școlii basarabene, alături de Alecu Russo – ideologul generației de la 1848, de donicești – Andronache, juristul și omul de stat, Alexandru, celebrul fabulist, Matei, poetul și artizanul unirii Basarabiei cu Țara, Leon, scriitorul admirat atât la București, cât și la Sankt-Petersburg sau Paris – dar și de Constantin Stere, Alexie Mateevici, Ion Buzdugan ș.a. În acel areal cultural era invocat mereu, în perioada interbelică, exemplul neamurilor de cărturari ai dinastiei Hasdeu – Tadeu, poet de limbă polonă și traducător al folclorului românesc, Alexandru, poetul, prozatorul și ideologul unirii Principatelor Române, Bogdan Petriceicu, marele scriitor și savant enciclopedist, Iulia, poetă și scriitoare supradotată, trecută prea devreme la cele veșnice – dar și exemplul

stamaticeștilor - Constantin – tatăl, prozatorul și fabulistul, „unul dintre poeții cei mai artiști înainte de Eminescu” (D. Micu) și Constantin Stamatii-Ciurea, memorialistul și geograful dat pe nedrept uitării.

Originea criticului, calificată - în perioada de ocupație sovietică - „moldo-română dubioasă”, era un suficient temei spre a fi atacat și acuzat de naționalism românesc. În plus, în perioada colectivizării forțate, familia sa a evitat, dintr-o fericită întâmplare, să nu fie deportată în Siberia: listele celor ce urmau a fi exilați au fost copiate de o rudă, care a omis numele Cimpoi.

Însuflețit de „dragostea față de valori și cultură”, dedat, încă din copilărie, unor temeinice lecturi (părinții ascuseseră în podul casei mai multe cărți și reviste românești) și ascultând doar de vocea daimonului lăuntric: „să fii un om de cultură, să fii un om al culturii”, Mihai Cimpoi a înfruntat cu stoicism vicisitudinile sorții și nedreptățile ce i le-au făcut cerberii regimului totalitar, a prestat, pentru a supraviețui, cele mai diverse munci, dar nu s-a abătut de la principiile și valorile ce le-a îmbrățișat. S-a modelat, așa cum o mărturisește el însuși „cu o consecvență care mă uimește și astăzi ca om de cultură cu un statut de independență... moromețiană”.

II. „REPARAȚIA” LITERATURII

Un amănunt din biografia tatălui, inserat în Curriculum-ul publicat la împlinirea vârstei de 60 de ani, pare să caracterizeze mai curând activitatea literară de început a criticului literar Mihai Cimpoi: „Înzestrat cu o bunătate naturală, o risipea cu generozitate, ajutând fără niciun gând de profit toată lumea din sat. Purta un ciocan la brâu și un buzunar de ținte și repara din mers un gard șubred, un acoperiș de casă deteriorat, un perete dărâmat – la el acasă sau la vecini.” Era tipul de țăran român puternic și statornic, obișnuit să ducă până la capăt lucrurile începute de el sau pe cele nefinisate de alții.

Asemeni tatălui, Mihai Cimpoi și-a asumat încă de la debutul său în literatură, în 1960, o sarcină dificilă, aidoma uneia dintre cele douăsprezece munci ale lui Herakles, →

VALERIU MATEI

să spele din templul literaturii molozul proletcultismului, să curețe slinul și mucegaiul obscurantismului ideologic numit cu emfază „realism socialist” și să-i redea actului critic dimensiunile esteticului. Anii debutului păreau oarecum mai prielnici, în comparație cu precedentul deceniu al proletcultismului agresiv.

Grație efortului unor scriitori din generația precedentă – criticii și istoricii literari Vasile Coroban, Ion Vasileenco, Eugen Rusev, Gheorghe Bogaci și Nicolae Romanenco, poeții Petru Zadnpru, Andrei Lupan și George Meniuc – începuse editarea unor opere ale cronicarilor și ale marilor clasici: Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, Nicolae Milescu Spătarul, Dimitrie Cantemir, Gheorghe Asachi, Mihail Kogălniceanu, Constantin Stamati, Vasile Alecsandri, B.P. Hașdeu, Mihai Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, George Coșbuc, Alexie Mateevici ș.a.

Același grup de scriitori pornise lupta cu cohortele obscurantismului proletcultist pentru care marea literatură clasică nu era decât o manifestare a „ideologiei burghezo-moșierești”.

Climatul literar se schimbă parțial, odată cu debutul în proză și în poezie a lui Ion Druță, Grigore Vieru, Vasile Vasilache, Petru Cărare, Liviu Damian, Emil Loteanu, Vladimir Beșleagă ș.a., dar, în cea mai mare parte, spiritul provincial era dominant, iar grupările de politruți în literatură nu depuseră armele. Aceștia din urmă, la comanda partidului unic și asistați de unii „tineri critici” obedienți regimului, declanșau o campanie după alta, împotriva a tot ceea ce nu cadra cu viziunea comunist-dogmatică despre literatură și artă. Cercetarea fondurilor de arhivă ale fostului C.C. al P.C.M., deschise în ultimii ani, scot la iveală dramatismul luptelor pe care le-au dat, la finele deceniului cincii – începutul deceniului șase al secolului trecut, intelectualii basarabeni, conștienți și curajoși, cu întreaga piramidă a puterii stalinist-dogmatice, parte a căreia erau atât proletcultiștii și turnătorii din cadrul breslei scriitoricești, cât și noua nomenclatură ideologică hrușciovistă, preocupată de lupta împotriva a ceea ce mentorul lor de la Kremlin numea „formalism și tendințe avangardiste în

literatură și în artă”, iar în Basarabia și nordul Bucovinei, și de distrugerea mănăstirilor și a bisericilor.

După o tentativă nereușită de a debuta ca poet în paginile revistei *Nistru* (a fost criticat chiar de cel cărui avea să-i consacre prima sa carte – poetul Grigore Vieru), ținu cont de îndemnul acestuia și de aprecierea că va deveni un mare critic literar și debută la 24 martie 1960, pe când nu împlinise nici 18 ani, cu o recenzie la volumul *Pe fâgașul vieții*, al poetului „muncitor” F. Ponomari, în toamna aceleiași an publicând și o cronică la cartea lui Valentin Roșca *Floare a pământului*. Până la apariția primei sale cărți, a publicat (timp de 8 ani de zile, dintre care 5 ai studenției) peste 80 de recenzii și studii literare, încercând, aidoma tatălui său, să „repare din mers” edificiul plin de fisuri al literaturii de limbă română din Basarabia. În căutarea metodei și a propriului stil, își exersă condeiul pe marginea cărților de poezie și proză ale autorilor din generația anilor 60 – Vasile Vasilache, Vladimir Beșleagă, Grigore Vieru, Gheorghe Vodă, Victor Teleucă, Petru Cărare, Liviu Damian, Vera Malev, Pavel Boțu, Anatol Codru, Anatol Ciocanu ș.a. - ale onora dintre cei ce debutaseră în perioada interbelică – Nicolae Costenco, Andrei Lupan, George Meniuc, ale celor din prima promoție postbelică: Ion Druță, Igor Crețu, Aureliu Busuic ș.a., dar și a debutanților care vor forma nucleul promoției anilor 70 ai secolului trecut: Nicolae Dabija, Leonida Lari, Vasile Romanciuc,

Chișinău, 2019

Iacob Burghiu, Iulian Nicuță ș.a. Tot atunci se consacră și operele unor clasici ai literaturii române – Ion Creangă, Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, reușind să publice în 1965 în revista *Nistru* (nr.12) și un articol omagial la împlinirea a 80 de ani de la nașterea lui Liviu Rebreanu. Avea, încă de pe atunci, obsesia multora dintre criticii literari de valoare – să descopere și să promoveze Poetul reprezentativ al generației din care făcea parte. Intuiția nu l-a înșelat și criticul se orientă spre poezia lui Grigore Vieru, căreia îi consacră, în anii 1962 – 1968, cinci recenzii și articole, care au și stat la temelie primului său studiu critic, dedicat autorului *Numelui tău*, apărut în chiar anul publicării acestei prestigioase culegeri de versuri. Studiul *Mirajul copilăriei* (1968), va fi dublat șaptesprezece ani mai târziu de splendidul eseu monografic – *Întoarcerea la izvoare* (1985), reeditat și în 2005 cu prilejul împlinirii a 70 de ani de la nașterea poetului, volum completat și reactualizat în 2009, anul dispariției tragice a poetului, și editat cu titlul *Grigore Vieru, poetul arhetipurilor*, eseu amplu în care examinând „arhetipalitatea, clasicitatea (gnomică, rapsodică, folclorică), religiozitatea” universului poetic vierean, criticul dezvăluie multiplele aspecte ale mitopo(i)eticii autorului *Numelui tău*, „figură-simbol”, al cărui destin „s-a contopit cu destinul Basarabiei”.

Lui Mihai Cimpoi îi revine și meritul descoperirii și promovării poetului reprezentativ al următoarei generații literare – cea a anilor ‘70 – Nicolae Dabija. În numărul din 23 decembrie 1965 al *Tinerimii Moldovei*, el prezenta elogios primele texte poetice ale lui Nicolae Dabija, pentru ca trei zile mai târziu să-i consacre acestuia, în paginile aceluiași ziar, articolul *Un nume nou: Nicolae Ciobanu (Dabija)*.

Dacă luăm în considerare aprecierile făcute, la începuturile anilor ‘60 în articolele inserate în periodice dar și în volumul *Disocieri* (1969), operele altor scriitori basarabeni de valoare – Ion Druță, Vasile Vasilache, Vladimir Beșleagă, Liviu Damian, Petru Cărare, Victor Teleucă - putem vorbi în cazul lui Mihai Cimpoi de un critic literar cu o intuiție sigură.→

III. „UCENIC LA CLASICI”. MODELUL CĂLINESCU

Nu știu în ce măsură Mihai Cimpoi a fost un ucenic al criticilor literari Vasile Coroban și Ion Vasilenko, cei care au încercat, în plin proletcultism, să ridice drapelul valorilor autentice, cert este, însă, că a ținut cont de experiența literară dar și socială a acestora: revenirea la clasici nu se putea limita doar la editarea și reeditarea operelor acestor autori sau la edificarea Aleii Clasicilor din actuala Grădina publică „Ștefan cel Mare și Sfânt”, ci era, în primul rând, un excelent prilej de a moderniza demersul critic, de a se reveni cel puțin la principiul maioreșcian al autonomiei esteticului și la aplicarea altor principii în stabilirea grilei de valori contemporane.

Opera clasicilor va fi, începând cu anul 1962, o preocupare permanentă a criticului. Studiile și eseurile despre opera lui Ion Creangă, Liviu Rebreanu, Vasile Alecsandri, apărute în periodice, dar mai ales cele despre drumurile poeziei noastre clasice, despre mișcarea poeziei și despre imaginea lui Eminescu din volumul *Alte disocieri* (1971), au fost doar etape în apropierea treptată a criticului de opera eminesciană, descoperită și prin prisma interpretărilor critice călinesciene, marele critic, servindu-i „cel puțin în anii formării, drept pattern.” Citește și recitește *Opera lui Mihai Eminescu, Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, și alte studii critice călinesciene, iar volumele de *Opere eminesciene* din ediția Perpessicius devin, pentru mai mulți ani, cartea de căpătâi a exegetului. Tânărul Mihai Cimpoi răspundea astfel avertismentului lui George Călinescu că numai prin abordarea operei eminesciene un critic literar român își poate verifica forțele. Modelul Călinescu l-a dominat o lungă perioadă de timp, devenind pentru tânărul critic complexul Călinescu, trezind în el „fascinația și tentația de a scrie frumos”, complex pe care l-a depășit, „printr-o îndelungată și profundă relectură” a chiar operei călinesciene, dar credem noi, și aplecându-se cu atenție asupra operei altor mari critici români (E. Lovinescu, T. Vianu ș.a.), studiind evoluția criticii literare și fenomenologia conștiinței critice în

secolele XIX – XX (de la Sainte-Beuve și Albert Thibaudet la Noua critica și Noua nouă critică franceză sau la Criticismul practic al lui I. A. Richards și la New criticism-ul anglo-saxon, în general) și raportând literatura română la fenomenele și parametrii literaturilor europene și la cei ai literaturii universale. Volumul *Focul sacru* (1975), în care definea cu exactitate misiunea criticului literar: „De la specificul operei până la cel al vieții – iată drumul pe care trebuie să-l parcurgă criticul, nu fără a lua în considerație implicitele nuanțe dialectice”, a fost un ultim exercițiu de „gimnastică” intelectuală și spirituală înainte de a intra în perimetrul sacru al culturii române.

Această carte încheie, în opinia noastră, prima etapă în creația lui Mihai Cimpoi (1960 – 1975/79), cea a devenirii criticului și istoricului literar.

SPRE UN NOU EMINESCU

Întru a-și verifica forțele și instrumentarul de investigație literară și estetică, Mihai Cimpoi s-a orientat, în spiritul tradiției marilor critici din perioada interbelică, spre opera eminesciană – singura în măsură să scoată în evidență potențialul și valențele unui critic și estetician român. Precum mărturisea într-un interviu acordat criticului Ion Ciocanu (*Literatura și arta*, nr. 46 din 15 noiembrie 1979), Eminescu „este Poetul prin studierea căruia se poate ajunge la Poezie, la înțelegerea Ei, este mai mult decât atât: Muzica poeziei”.

Eseul *Narcis și Hyperion* (1979, ediția a 2-a, revăzută și întregită în 1986, apărut în 1994 cu titlul *Narcis și Hyperion*. Eminescu – poet al ființei și în prestigioasa colecție *Eminesciana*, a editurii Junimea), era dovada elocventă a maturizării depline a spiritului critic al lui Mihai Cimpoi, impunându-l definitiv nu doar printre eminescologi, ci și în conștiința critică din întreg spațiul românesc, „în cauză fiind un Eminescu global: un Poet al ființei” (C. Ciopraga).

Mihai Cimpoi lua în dezbatere teme fundamentale ale universului poetic eminescian - omul romantic, „însetat de cunoaștere”, „cuprins de setea de iubire”, gândirea căruia „se îndreaptă înspre bogăția necuprinsu-

Lancrem, 2011

lui, cu toată nostalgia înfinită a depărtării infinite”; lumea arhetipurilor (poezia eminesciană fiind „stăpânită de un demon al valorificării realului”, „demon generos” care, „făcând apologia valorii, înzestreață, totodată, lucrurile cu un sens superior, printr-o operațiune de romantizare spontană”); câmpul ființial sau transcendental, autorul *Lucafărului* având „dialecticitatea în viziunea asupra Lumii ca dat organic”, care „nu e simpla și metafizica obsesie a morții, ci expresia, complexă, a dialecticii superioare, vădită de inversiunea: moartea se relevă ca un tărâm paradisiac, în timp ce viața este zona infernală, fantomatică, bântuită de „pustiu și urât”; „uriașa roată a vremii” („cufundarea în timpul istoric” având „loc prin intermediul dramei Daciei”, arhetipalul marcând „adânc eul eminescian în drumul său către ființă”); oglinzile în fața Abisului ființial; fantoma Regelui Lear și teroarea istoriei (poetul înfășurându-se „în mantia regală nu doar pentru a se plasa într-o atmosferă de mit și basm: el devine astfel centrul închipuit al lumii, de unde roata istoriei se vede ca-n palmă”); monoteatrul iubirii („senzația prea plinului iubirii” intensificând-o „...pe cea a înaintării copleșitoare a durerii”); timpul „circular”, având ca simboluri roata și orologiul; spectacolul ontologic al apelor (apa e materia „din care ies și în care se revarsă toate”); ochiul ca „sumă” a Ființei (a privi având „la Eminescu, înțelesul profund de a ființa”); muzicalitatea eminesciană („cântecul fundamental al ființei”); →

parte și întreg („principiul mecanicist și eclectic al unirii părții într-un întreg” fiindu-i „străin lui Eminescu”); vocația faustică, incontestabilă odată cu apariția operei integrale; golul și plinul ființial („starea poetică” trebuind să fie „înțeleasă ca dialectica profundă și intimă între eu și lume, la care se adaugă numaidecât lupta pentru păstrarea identității”), - dar și raportarea operei eminesciene la filosofia lui Kant, a lui Hegel sau la cea a lui Heidegger, eseu încheindu-se cu dialogul dintre Poet și Demiurg, întreaga operă eminesciană luând „înfățișarea unei drame cu doi actori, care-și asumă în mod intermitent și rolul de regizori: Poetul și Demiurgul”. Eseul *Narcis și Hyprion* e o construcție impresionantă, armonioasă și originală, o capodoperă a genului.

Volumul a marcat, în opinia noastră, o nouă etapă, distinctă, în activitatea ilustrului critic literar - cea a afirmării eminescologului - unul dintre cei mai importanți în literatura română.

În acest Poem Critic și în studiile de eminescologie ce au urmat (*Căderea în sus a Luceafărului*, 1993; *Eminescu - Poet al Ființei*, 1998; *Plânsul Demiurgului*, 1999, *Esența Ființei*, 2003, *Hyperion și demiurg. „Luceafărul”, mit și dramă existențială* (2019), „*Eminescu, lumea valorilor și noi postmodernii*” (2021) și „*Eminescu și ideea europeană*” (2022), Mihai Cimpoi a mers, conform propriilor mărturii, pe hermeneutica „existențială constituită din depistarea complexului de arătări/ ascunderi ale însăși ființei scriitorului, a codurilor psihologic-comportamentale și personalist-etice care definesc portretul fenomenologic”, „fenomenologicul și ontologicul” îmbinându-se în studiile sale „cu paradigma modernă și postmodernă”. E chiar epistemologia la care a ajuns atunci când „la patternul călinescian s-a ... adăugat modelul ființial noicist și în special cel ontologic generalizat care aplică grila existențială” [Mihai Cimpoi. *Biobibliografie*, p.22].

Un loc aparte în ansamblul studiilor eminescologice ale lui Mihai Cimpoi îi revine volumului *Spre un nou Eminescu. Dialoguri cu eminescologi și traducători din întreaga lume*, apărut în 1993 la editura chișinăviană Hyperion, însumând douăzeci și cinci de

dialoguri (unul epistolar, cu Constantin Noica), întreținute, pe parcursul mai multor ani, cu douăzeci și șase eminescologi și traducători ai operei eminesciene, urmate, în addenda, de confesiunile lui Eugen Ionescu, Mitzura Argezi, Nichita Stănescu și Grigore Vieru. Mobilul realizării acestui volum de interviuri era dorința eminescologului Mihai Cimpoi de a contribui la mai buna cunoaștere a personalității și operei Poetului Național, înlăturându-se astfel „cele două păcate” ale românilor în ceea ce privește pe Eminescu, menționate de filosoful C. Noica: „întâi, nu-l cunoaștem încă în întregime pe Eminescu, apoi nu-l facem cunoscut altora în întregime, așa cum a fost”..., cele două păcate, născând, în concepția lui Mihai Cimpoi, „un al treilea, derivat: necunoscându-l pe Eminescu, lumea nu cunoaște bine ființa românească”.

Prin dialogurile realizate, Mihai Cimpoi își propunea să edifice „o imagine nouă a lui Eminescu, impusă atât din interiorul culturii românești, cât și din afara ei, din „orizonturile de așteptare” ale altor culturi sau paidei (arealuri) culturale”. Prin dialogul epistolar cu C. Noica și interviurile realizate cu eminescologi din spațiul românesc: Petru Creția, Dimitrie Vatamaniuc, Theodor Codreanu, Edgar Papu, Eugen Todoran, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, George Munteanu, Constantin Ciopraga, Ioana Bot, Constantin Popovici, precum și prin confesiunile lui Eugen Ionescu, Mitzura Argezi, Nichita Stănescu și Grigore Vieru, inserate la sfârșitul cărții, Mihai Cimpoi reușea impunerea unei noi imagini a lui Eminescu din interiorul culturii române, fortificând-o, din exterior, prin dialogurile purtate cu eminescologii și traducătorii străini

sau cu cei din diaspora: Rosa del Conte (Italia), Amita Bhose (India), Brenda Walker (Marea Britanie), Ghe Baoquan (China), Jean-Louis Courriol (Franța), Elena Loghinovschi (Rusia), Samuil Domokos (Ungaria), Irfan Unver Nastratinoglu (Turcia), Liubusa Vaidova (Slovacia), Iurii Kojevnicov (Rusia), Sumiya Haruya (Japonia), Elza Luder și Paul Miron (Germania), Svetlana Paleologu-Matta (Elveția) și George Uscatescu (Spania). După doar doi ani, Mihai Cimpoi reedita, la editura bucureșteană Eminescu, același volum, dar fără confesiunile Mitzurei Argezi, a lui Nichita Stănescu și Grigore Vieru, pentru ca la împlinirea a 150 de la nașterea poetului nepereche, în anul 2000, să revină cu un volum mult mai amplu *Eminescu - mă topesc în flăcări*, apărut la Chișinău și București, la editurile Litera și David, incluzând, pe lângă textele din volumul editat în 1993, alte 35 de dialoguri cu eminescologi și traducători ai operei, precum și confesiunea lui Emil Cioran.

Erau intervievați eminescologii din țară: Eugen Simion, Gheorghe Bulgăr, Constantin Cubleșan, Solomon Marcus, Mihai Drăgănescu, Ilie Bădescu, Tudor Nedelcea, Nicolae Georgescu, Adrian Marino, Alexandru Zub, Dumitru Tiutiuca, Mihai Ungheanu, Marin Mincu, Ion Buzași, Ion Mircea Itu, George Anca, Adrian Dinu Rachieru, Iosif Cheie-Pantea, Dumitru Irimia și Dan Mănuacă, precum și eminescologii și traducătorii din străinătate și din diaspora: Michel Steriade (Belgia), Suren Kolangian (SUA), Stanislav Semcinski (Ucraina), Lucian Boz (Australia), Kopi Kycyku (Albania), Klaus Heitmann (Germania), Ovidiu Vuia (Germania), Victor Ivanovici (Grecia), Iliia Konev (Bulgaria), Nicu Horodniceanu (Israel), Aurelia Rusu (Franța), Xu Wende (China), Helmuth Frisch (Germania), Rumina L. Stanceva (Bulgaria) și Adam Puslojic (Serbia). Volumul era un impresionant spectacol al lumii în dialoguri eminesciene, o veritabilă enciclopedie eminesciană, precum a menționat critica literară.

Nouăsprezece eseuri și studii eminesciene sunt adunate în volumul *Plânsul demiurgului*, apărut în 1999, în colecția Eminesciana a editurii ieșene Junimea. De la „*Arătările*”, →

Drobeta Turnu Severin, 2016

ființei la Eminescu”, și până la „Mihai Eminescu, poet al ființei”, articol scris pentru *Dicționarul general al literaturii române*, Mihai Cimpoi abordează diverse aspecte ale operei eminesciene - ființa eminesciană și „arătarea” acesteia care „e, la poetul nostru, ființare, în-ființare și supra-ființare într-un demers dez-văluitor poetic, demiurgic și hyperionic”; ontologia mișcării (una „catabazică... spre adâncimile firii”); tragismul poeziei eminesciene (omul eminescian fiind „prin excelență un om tragic”, autorul făcând paralele între Eminescu și Nietzsche); „Tot” și „Unul”; gândirea retroactivă („adevăratul Sine ce zace în Noaptea inconștientului”); cântul ființei, „cel etern neisprăvit”; complexul Narcis; modelul natural al statului (în publicistică); Eminescu, homo folkloricus etc., - dar și ale receptării creației eminesciene („autonomia” receptării variantelor; „postumiada” și drumul spre adevăratul Eminescu; „întâistătorul liricii românești”; „Eminescu, confesorul lui Eugen Ionescu” ș.a.).

În anul 2003, apărea un nou studiu de referință în eminescologia contemporană - *Esența ființei. (Mi)teme și simboluri existențiale eminesciene* - o exegeză complexă ce impunea noi abordări și noi interpretări ale marilor teme eminesciene dar și a prejudecăților și clișeele critice de tot felul, care, în timp, au întinat perceperea corectă a operei lui Mihai Eminescu - unul dintre marii precursori ai poeziei moderne.

Mihai Cimpoi a mers, conform propriilor mărturii, pe hermeneutica „existențială constituită din depistarea complexului de arătări/ascunderi ale însăși ființei scriitorului, a codurilor psihologic-comportamentale și personalist-etice care definesc portretul fenomenologic”, „fenomenologicul și ontologicul” îmbinându-se în studiile sale „cu paradigma modernă și postmodernă”.

O încununare a studiilor eminesciene, a cunoștințelor acumulate de-a lungul anilor și a analizelor critice realizate de Mihai Cimpoi a fost apariția în 2013 a monumentalului *Dicționar enciclopedic „Mihai Eminescu”* (ed.I, editura Gunivas, 584 p., ed. a II-a, revăzută și adăugită, editura Gunivas, 2018, 800 p.), „o lucrare... vastă, primejdios de

vastă, îndrăzneță, o lucrare necesară”, precum menționa în prefața volumului academicianul Eugen Simion, care apărea „în cultura română într-un moment în care Eminescu este disputat, zgomotos și inutil, de detractorii de serviciu și zelatorii de serviciu, deopotrivă de înverșunați și aberanți.”

Menționam, în prezentarea făcută acestui volum la Congresul Mondial al Eminescologilor din acel an, că Mihai Cimpoi, pornind de la biografia poetului, sintetiza în *Dicționar...* tot ceea ce era important și relevant în viața și opera lui Mihai Eminescu, tot ceea ce realizaseră eminescologii din cinci generații succesive în numeroasele studii și eseuri apărute în spațiul românesc, dar și în Italia, India, Franța, Germania, Spania, Elveția, Rusia, Turcia, Ucraina și în alte țări, examinând conceptele, stilurile literare ce se pot regăsi în opera lui Eminescu, limba și stilul eminescian și mitul poetului, aducea date privitoare la traducerea operei eminesciene în alte limbi, dezvolta, cu argumente de ordin estetic, noțiunea de eminescianism ca o coordonată fundamentală a culturii române, demonstrând, dacă mai era nevoie, că „Eminescu este pentru toți cei care gândesc ca el nu numai un mare poet, dar și un stâlp de rezistență al spiritualității naționale”, iar „Dicționarul pe care l-a alcătuit - după aprecierea lui Eugen Simion - vine să reconfirme acest punct de vedere... just, pentru că el exclude atât vanitățile și rătăcirile localismului orb, cât și cosmopolitismul arogant și represiv față de miturile spiritualității naționale”.

Spiritul critic se îmbină aici, în mod firesc și necesar, cu informația vastă, autorul aplică aceeași grilă ontologică, articolele succinte, laconice, se îmbină cu eseuri ample, mai ales când e vorba de eminescianism, de gândirea eminesciană reflectată, mai ales, în publicistică, și de receptarea critică a operei eminesciene, Mihai Cimpoi nedeazămințându-și aptitudinile sale interpretative. E, după mine, și partea cea mai captivantă a *Dicționarului*, care îi conferă - întregului text - colorit și originalitate.

Acțiunea e una temerară, demnă de urmat și cât privește opera altor mari scriitori și artiști români, autorul

Iași, 2020

revenind în ediția a doua, revăzută și adăugită, asupra unor compartimente ale dicționarului, făcând completări și precizări în Tabelul cronologic, în capitolul *Odissea receptării*, unde include volume apărute recent, astfel că această operă de pionerat devine și una de referință în cultura română.

V. OMAGIU CELUI DINTÂI EMINESCOLOG

În 2020, cu prilejul împlinirii a 180 ani de la nașterea lui Titu Maiorescu, Mihai Cimpoi edita, aproape concomitent, la Târgoviște și Iași, eseul său *Titu Maiorescu și lumea noastră posmodernă* și volumul *Titu Maiorescu. Epoca Eminescu*, în deja celebra colecție Eminesciana a editurii Junimea, ediții pe care am avut onoarea a le prezenta la simpozionul dedicat operei maioresciene, desfășurat în același an la Centrul Academic Internațional Mihai Eminescu din Chișinău.

Prezentând, în eseul *Titu Maiorescu și lumea noastră posmodernă*, personalitatea lui Titu Maiorescu prin prisma preocupărilor sale literare și culturale, dar și prin activitatea politică și socială, Mihai Cimpoi îl consideră - pe „mentorul” și „îndrumătorul” Junimii - o personalitate model.

Urmându-l pe Constantin Noica, cel care aprecia predicțiile politice maioresciene, făcute în discursurile sale parlamentare, pe un „ton... polemic, neiertător, aspru”, Mihai →

Cimpoi examinează, în cel de-al doilea capitol al cărții, vizonarismul politic a lui Titu Maiorescu, locul acestuia în gândirea politică românească din cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Criticul surprinde cu precizie și tabloul fenomenologic al postumității lui T. Maiorescu, făcând distincția între cei „doi Maiorescu”: ideologul – aplaudat cu frenezie sau contestat vehement – și criticul literar, creator de școală, cu ucenici și urmași de marcă. Dovadă sunt și aprecierile criticii literare maioresciene făcute, în timpul vieții dar și postum, de Eugen Lovinescu, Tudor Vianu, George Călinescu, Nicolae Iorga, Vladimir Streinu, George Ivașcu, Ion Negoitescu, Eugen Simion, Dumitru Micu, Henri Zalis, Mircea Zăciu, Gabriel Dimisianu, Ion Rotaru, Zenovie Cârlogea, ș.a.

Autorul Istoriei deschise a literaturii române din Basarabia caută să răspundă, în penultimul capitol al eseului la întrebarea pusă atât de frecvent: este T. Maiorescu un model sau un antimodel al intelectualului român? Mihai Cimpoi conchide că Titu Maiorescu, prin opera și activitatea sa se impune ca om de cultură și unul dintre marii ctitori ai culturii române moderne. În opinia lui M. Cimpoi, T. Maiorescu este un „strateg al valorilor”, care a contribuit în mod decisiv la procesul de europenizare a culturii române.

În primul și în ultimul capitol al cărții Mihai Cimpoi abordează relația Maiorescu – Eminescu, revenită în actualitate mai ales în ultimele decenii, odată cu publicarea unor volume de noi documente referitoare la viața Poetului Național, și a unor noi studii de istorie literară, în care, de cele mai multe ori, T. Maiorescu e menționat ca unul dintre principalii complici ai conjurației antiEminescu. Asemeni lui Eugen Simion, la ale cărui articole eminesciene din perioada 1975 – 2010 face referință, Mihai Cimpoi combate ideea participării lui T. Maiorescu la conjurația antiEminescu, considerându-l pe mentorul Junimii un eminescolog model, înrudit spiritual și intelectual cu Eminescu, având afinități cu marele poet. M. Cimpoi stăruie asupra influențelor reciproce ale celor doi creatori - „oameni deplin ai culturii” - , accentuând atitudinea afectivă a lui

Titu Maiorescu față de Mihai Eminescu și considerând ca fiind fastă - „pentru istoria literaturii române și pentru istoria românească în genere, având – înainte de toate – un sens întemeietor” - întâlnirea dintre T. Maiorescu și M. Eminescu, cu toate că deosebirile comportamentale dintre cei doi erau evidente: „un spirit aulic, de o glacialitate academică impenetrabilă și un spirit comunicativ, deschis spre lume, doritor de familiaritate” (G. Călinescu).

Pentru a-și exemplifica ideile avansate în acest eseu, Mihai Cimpoi adună și editează în același an – 2020 – în prestigioasa colecție Emnesciana, volumul Titu Maiorescu. Epoca Eminescu, care întrunește „toate textele maioresciene despre Eminescu”. E în opinia criticului, „un act justițiar și de pionierat editorial, spulberând ideea inerțială că Maiorescu ar fi autorul unui singur text despre poet”.

În studiul ce însoțește acest volum, Mihai Cimpoi stăruie din nou asupra relației Eminescu – Maiorescu, precizând că „întâlnirea între Eminescu și Maiorescu a avut loc... pe un teren intelectual comun, fertilizat de Schopenhauer și predispunând spre ceea ce îndrumau imperativele modernității: reflexivitate, impersonalitate, impunerea autoritară a deosebirii dintre lumea interioară sau sufletească și lumea exterioară sau fizică, repaosul inteligenței, mișcarea rapidă și abundantă a gândirii, farmecul limbajului”. Totuși, relațiile lor au fost „mai complicate – și, firește, mai controversate de exegeți – decât cele cu Ion Creangă sau Veronica Micle, acestea din urmă fiind clădite pe temeiul clar al unei comunități sufletești și al dragostei în toată complexitatea ei de manifestări (și, bineînțeles, de transmigrarea din

Ploiești, 2019

zona mundană a realității în cea transcendentă a idealității, ce va lua aspect de transfigurare poetică în Luceafărul)”.

Lipsesc din aceste volume maioresciene ale academicianului Mihai Cimpoi referințele la Eminescu din discursurile parlamentare ale lui T. Maiorescu (*Opere*, vol. III – IV, colecția *Opere fundamentale*, București, 2006), unele relevante atât pentru colaborarea dintre critic și poet, altele pentru relațiile complicate și complexe ale acestora. Cu atât mai mult, la o viitoare reeditare, aici ar trebui să fie incluse și referințele la Eminescu din *Jurnalul maiorescian* scris în limba germană, tradus și publicat recent (*Jurnal*, vol. I -IV, colecția *Opere fundamentale*, București, 2017), unele de natură să justifice afirmațiile lui G. Călinescu că „Eminescu, intelectualicește maiorescian convins, n-a fost omenește prietenul lui Maiorescu”.

Rămânem, după lecturarea studiilor maioresciene ale lui Mihai Cimpoi, cu certitudinea că aprecierile lui T. Maiorescu referitoare la opera emnesciană, prezentată ca etalon în literatura română, sunt relevante și au constituit „punctul genezic al eminescologiei”, că un alt merit istoric al lui T. Maiorescu a fost publicarea poeziilor lui M. Eminescu și scrierea unui studiu fundamental despre poezia emnesciană, devenit în timp „piatra unghiulară a eminescologiei”.

PORTRETUL UNUI ALTER EGO

Eseul critic *Modelul de existență Eugen Simion* (ediția I, editura Semne, București, 2014, ediția a II-a, editura ICR, 2018) e un impresionant tablou mozaical, complex și comprehensiv, format din mai multe studii și articole publicate în diverse periodice, adunate și completate acum sub semnul identificării unui model original de existență al celui mai important critic și istoric literar român din ultima jumătate de secol.

Alegerea de către Mihai Cimpoi a autorului *Scriitorilor români de azi* și a *Întoarcerii autorului* drept model de existență artistică și literară nu e deloc întâmplătoare.

Pe de o parte, opera literară a academicianului Eugen Simion, (concretizată în peste șazececi de→

volum de critică și istorie literară, eseuri și studii, și peste trei mii cinci sute de articole în presa românească și în cea internațională), e vastă și definitorie pentru critică și istoria literară contemporană românească, iar biografia scriitorului impresionează nu doar prin feroviarea actului creativ, prin atașamentul exemplar față de valorile perene ale literaturii române, ci și prin dimensiunea și impactul faptelor culturale realizate. Ar fi suficient să amintim, la acest capitol, doar de editarea *Caietelor Eminescu*, de cele peste 350 volume apărute în colecția *Opere Fundamentale*, de *Dicționarul General al Literaturii Române*, aflat acum la a 2-a ediție (în opt volume) și de simpoziunile internaționale *Penser l'Europe*, ajunse la ediția a XVII-a.

Pe de altă parte, în biografiile de creație și viețile celor doi critici literari - Eugen Simion și Mihai Cimpoi, - se pot observa un șir de similitudini și afinități electivă (Goethe). Ambii sunt creatori în critica literară, constructori consecvenți care cred în adevărul valorilor estetice, îmbrățișând modelul de existență al unui critic autentic (cel dintâi descinzând pe linie Iovinesciană, cel de-al doilea – pe linie Călinesciană), acest modus vivendi fiind chiar rațiunea lor de a fi și a se auto-construi. Ambii au la începuturile biografiei modelul patern de a percepe lumea și existența, (infirmand freudianul complex al paricidului), moștenind, tot pe linie paternă, rezistența în fața intemperiilor și vocația construcției și reconstrucției. Eugen Simion menționa, în volumul de dialoguri cu Andrei Gligor *În ariergarda avangardei*, că tatăl său „a trecut prin cele două războaie mondiale, a înfruntat... toate mizeriile epocii postbelice, absolut toate, nu a rămas nimic (nici chiar pușcăria), în 1977 i s-a dărâmat casa, a refăcut-o, cu sentimentul că nu trebuie să se predea nenorocirii și injustiției... Nu l-am văzut niciodată disperat, nu l-am auzit jeluindu-se. Când se întâmpla să fie descumpănit, prefera să tacă”. Mihai Cimpoi, în *Curriculum-ul* publicat la împlinirea vârstei de ‘60 de ani, creiona portretul tatălui: o fire puternică și reținută, un caracter de luptător calculat și echilibrat, care a reușit în ultima clipă să evite exilul în Siberia, un bărbat „înzestrat cu o

bunăta naturală”, pe care „o risipea cu generozitate, ajutând fără niciun gând de profit toată lumea din sat. Purta un ciocan la brâu și un buzunar de ținte și repara din mers un gard șubred, un acoperiș de casă deteriorat, un perete dărâmat – la el acasă sau la vecini.”

La fel ca și Eugen Simion, Mihai Cimpoi e un ctitor de instituții și realizator de proiecte mari, necesare culturii noastre: în 1989, el a întemeiat la Chișinău Centrul Academic Internațional Mihai Eminescu, un veritabil focar de cultură și un factor catalizator al cercetărilor operei eminesciene, a editat, la Chișinău, un *Corpus Eminescu* în zece volume și o ediție a operei integrale Eminescu în opt volume, un corpus critic *Ion Creangă* la Iași (în care au apărut mai mult de treizeci de volume), a inițiat Congresul Mondial al Eminescologilor, ajuns deja la a unsprezecea ediție. Ambii critici au căutat cu febrilitate stilul ideal și, de cele mai multe ori, l-au găsit, demersul lor critic fiind unul eminent literar, ambii sunt conștiințe morale și spirite ale obiectivității și echilibrului, încercând să mențină dreapta cumpănă în arena marilor dezbateri de idei și a bătăliilor etice și estetice, în vremurile când „nu se înțeleg în privința întâietății Montaguiei și Capuleții literaturii...”

Studiul critic *Modelul de existență Eugen Simion* ocupă un loc distinct în opera literară a lui Mihai Cimpoi, fiind primul demers monografic consacrat operei unui critic și istoric literar, o pledoarie convingătoare în favoarea restabilirii prestigiului literaturii și a scriitorului în societate, a recunoașterii rolului criticului literar de fenomenolog în multitudinea de opere și structuri literare, de ghid avizat în labirintul valorilor și nonvalorilor ce abundă în epoca postmodernă.

Cunoscut eminescolog, cu mai mult de cincisprezece studii monografice consacrate vieții și operei Poetului Național, dar și un impresionant *Dicționar enciclopedic Mihai Eminescu*, ajuns la a doua ediție, Mihai Cimpoi a publicat, așa cum menționam și mai sus, în cele peste șase decenii de activitate literară, mai multe studii privind istoria literaturii române: *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, „prima sursă de documen-

Chișinău, Academia Moldovei,
2019

tare asupra fenomenului literar basarabean” (Th. Codreanu), *Sfinte firi vizionare* (2005), *Mari scriitori români* (2009), *Esența temeiului* (2013), *Dicționar de teorie și critică literară* (2016), *Critice* (în nouă volume) ș.a., monografii consacrate unor mari scriitori ai literaturii române și universale: Ion Creangă, George Bacovia, Lucian Blaga, Grigore Vieru, Vasile Cârlova, Ion Heliade-Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Ion Ghica, Duiliu Zamfirescu, Elena Văcărescu, Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, Constantin Stere, Giacomo Leopardi, sculptorului Constantin Brâncuși sau filosofului Friedrich Nietzsche.

Cel dintâi studiu amplu al lui Mihai Cimpoi consacrat operei poetice eminesciene – *Narcis și Hyperion*, apărut în ianuarie 1979 – a marcat nu doar o etapă distinctă în biografia autorului, ci și momentul sincronizării criticii literare și a eminescologiei din Basarabia cu cele mai importante realizări în domeniu din România și de peste hotare. Cercetătorul Mihai Cimpoi răspundea astfel avertismentului lui G. Călinescu că numai prin abordarea operei eminesciene un critic literar român își poate verifica forțele.

E cert, precum menționam anterior, că modelul Călinescu l-a dominat o lungă perioadă de timp, devenind pentru tânărul critic de la Chișinău complexul Călinescu, trezind în el „fascinația și tentația de a scrie frumos”, complex pe care l-a depășit, „printr-o îndelungată și profundă relectură” a chiar operei călinesciene, dar și studiind cu atenție operele celor mai importanți critici literari și eminescologi români și străini (G. Ibrăileanu, M. Dragomirescu, E. Lovinescu, T. Vianu, Perpessicius, Ș. Cioculescu, E. Papu, M. Drăgan, G. Munteanu, I. Negoieșcu, E. Simion, Amita Bhowe, Rosa del Conte ș.a.), →

Această experiență se resimte și în acest prim studiu monografic consacrat unui critic literar de anvergură, aspect la care vom reveni mai jos.

Prima ediție a eseului *Modelul de existență Eugen Simion* (editura Semne, București, 2013) s-a bucurat de o bună receptare critică în mediul literar românesc.

Pornind de la activitatea prodigioasă din ultimii cinci ani a academicianului Eugen Simion, concretizată în apariția câtorva studii noi rezultate din relectura operelor lui Eugen Lovinescu, Emil Cioran, Ion Creangă, Al. Odobescu, dar și a celei de-a doua ediții a *Dicționarului general al literaturii române* în opt volume, Mihai Cimpoi a realizat o nouă ediție a eseului, revizuiind și completând capitolele mai vechi, inserând trei capitole noi (*E. Lovinescu în epoca postmodernismului și globalizării, Posteritatea critică a lui Lovinescu și Eugen Simion prin alții (per aliud)*), trei texte de evocare a omului și criticului Eugen Simion și un nou argument, din care desprindem această concluzie finală: „Eugen Simion reușește, în spiritul noilor paradigme, să întoarcă autorul în aria de referință, așa cum a făcut-o într-o lucrare polemică a sa, tradusă și în alte limbi, să împace teoria cu istoria literară și cu reflecția impresionistă, așa cum a procedat și Lovinescu, readus de el odată cu principiile-țintă în epoca noastră – a globalizării și postmodernismului.”

Așadar, viața și opera autorului Scriitorilor români de azi sunt investigate multiaspectual, printr-o grilă pluriperspectivică, Mihai Cimpoi privind din interior întreg ansamblul operei, observând evoluția gândirii autorului de la debutul în presă cu un articol despre *Caietele Eminescu* (1958) - pe care, peste ani, le va edita pentru prima dată, împlinind astfel visul de cândva al lui Constantin Noica - și de la debutul în volum cu *Proza lui Eminescu* (1964) - exercițiu critic fundamental de maturizare și afirmare - până la studiile de rapidă și sigură ochire prilejuite de relecturarea operelor unui număr important de autori clasici și contemporani, reeditați de critic în colecția *Opere fundamentale*, „care se prezintă, - precum menționează Mihai Cimpoi, - ca niște

capitole ale unei *Istории a literaturii române*, nesistematizate de el încă, dar conceptual conturată într-o întreprindere critică ce demonstrează vocația monumentalității”.

În viziunea lui Mihai Cimpoi, Eugen Simion este un spirit al totalității antrenat pe parcursul întregii vieți într-un „spectacol intelectual excepțional pe care îl dă an de an și zi de zi cu o consecvență și verticalitate statornică”, o personalitate cu o formidabilă „rezistență lăuntrică față de tot ce contravine statutului ontologic și deontologic al literaturii și criticii literare”.

Menționăm altădată că, pentru destinul criticului și istoricului literar Eugen Simion și pentru aprecierea operei acestuia, două dintre titlurile studiilor sale mi se par a fi semnificative – *Moartea lui Mercurio* și *Întoarcerea autorului*.

Cel dintâi e titlul unui articol scris în tinerețe (1968), devenit în 1993 și generic pentru un volum de eseuri și însemnări despre literatura și critica literară a anilor '80, titlu ce stabilește rolul și locul criticului literar în arena marilor dezbateri de idei și a bătăliilor etice și estetice.

Pornind de la un protest „împotriva celor care vedeau în criticul literar un Caliban ce trebuie trimis, în lanțuri, la școală”, autorul *Scriitorilor români de azi* consideră, pe bună dreptate, că „nu Caliban este simbolul shakespearian al criticii literare, ci Mercurio, confidentul spiritual, cel care moare pentru că nu se înțelege în privința întâietății

Orșova, 2017

Alba Iulia, 2013

Montagu și Capuleții literaturii...” (prefață la vol. *Moartea lui Mercurio*, 1993).

Cel de-al doilea – *Întoarcerea autorului* - e titlul unui volum din 1981, reeditat recent, situat la interferența dintre teoria literaturii și critica literară pură, prin care Eugen Simion s-a implicat în dezbaterile unei teme majore a literaturii (veridicitatea punctului său de vedere fiind recunoscută un deceniu mai târziu și prin traducerea acestui volum în engleză și franceză, ediții apărute în colecții de prestigiu), dezbateri la care au participat reprezentanți de marcă ai curentelor Noua critică și Noua nouă critică franceză sau ai New criticism-ului anglo-saxon.

Titlul acestui volum, investigat și de Mihai Cimpoi în acest eseu, are valoarea unei premoniții pentru reputatul critic și istoric literar, acesta contribuind la readucerea autorului în ecuația dezbaterilor literare asupra operei, fiind tot mai mult obligat să se întoarcă (re-întoarcă) acum (când demonul teoriei a oboisit, iar daimonul sintezei s-a și instalat autoritar în edificiul literaturii, admirând frescele fragmentate și inscripțiile săpate adânc în ziduri cu bisturiul teoriei, în perioada când el a fost exilat împreună cu autorul nedreptățit), la imensele latifundii ale literaturii pe care le-a arat și semănat, și, contemplându-și cicatricele dobândite în bătăliile la care-a participat, stăpânind toate instrumentele de lucru și panoplia de idei, să dea un studiu de sinteză privind evoluția literaturii române, din titlul căruia cuvântul istorie nu va putea fi nicidecum exclus.

Fiindcă, orice s-ar spune, nu există autor care să nu fie însoțit în timp de propria sa istorie.

Mihai Cimpoi, prin această a doua ediție a eseului *Modelul de existență Eugen Simion*, readucea în actualitate istoria și prezentul unui intelectual →

reprezentativ al culturii române, exemplul căruia ar putea fi un model demn de urmat pentru toți cei care caută răspunsuri și soluții la tot mai complexe probleme ce confruntă cultura și spiritualitatea într-o epocă plină de false valori, fragmentarism desuet, incertitudini și confuzii.

VII. SPRE O CRITICĂ A ANSAMBLURILOR.

Așadar, de la publicarea eseului *Narcis și Hyperion* - dovadă elocventă a maturizării depline a spiritului critic al lui Mihai Cimpoi - și până astăzi, cerul criticii literare a fost mereu „disfăcut în foc și aur” (M. Eminescu) de zecile de studii monografice și de eseurile consacrate operei unor mari scriitori și personalități ale culturii române: *Basarabia sub steaua exilului: fenomenul basarabean.* (1994), *Sfinte firi vizionare: clasici români* (1995), *Lucian Blaga, paradisiacul, lucifericul, mioriticul* (1997), *Mărul de aur. Valori românești în perspectivă europeană* (1998, și în traducere franceză - 2001), *Cumpăna cu două ciuturi. Carte despre ființa românească* (2000), *Brâncuși, poet al ne-sfârșirii* (2001); *Zeul ascuns. Microeseuri despre Labirint* (2002), *Duiliu Zamfirescu între natură și idee* (Focșani, editura Zedax, 2002), *Lumea ca o carte* (2004), *Secolul Bacovia* (2005 și în versiune engleză la Londra - 2007), *Leopardi. Drum neted și drum labirintic* (2006, apărută în 2007 la Roma în versiune italiană), *Europa, sarea Terrei... Vise, Utopii și Realități europene* (2007), *Ion Heliade Rădulescu. Panhymnicul Ființei* (2008), *Mari scriitori români* (2009); *Grigore Alexandrescu. Însuflarea ființării* (2009), *Vasile Cârlova, poetul „sufletului măhnit”* (2010), *Ioan Al. Brătescu-Voinești. Prefacerea firii* (2011), *Sinele arhaic. Ion Creangă: dialecticile amintirii și memoriei* (2011), *Critice. Volumele I - IX.* (2001 - 2011), *Ion Ghica. Amintirea ca existență* (2012), *Esența temeiului*, (2013) ș.a.

Și aici Mihai Cimpoi va face uz de epistemologia la care a ajuns, atunci când „la patternul călinescian s-a ... adăugat modelul ființial noicist și în special cel ontologic generalizat care aplică grila existențială”, studiile și monografiile amintite rele-

Chișinău, Biblioteca „Târgu-Mureș”

vând dimensiunea complexă a criticii și esteticianului Mihai Cimpoi, hermeneut capabil să cuprindă în investigațiile sale ansamblurile, dezvăluindu-le particularitățile și ineditul „sub semnul călăuzitor al ontologicului”.

În volumul *Lumea ca o carte* (2004), Mihai Cimpoi reia, pentru publicul român, treisprezece dintre eseurile sale apărute în volumele *Cicatricea lui Ulysse* (1982), *Duminica valorilor* (1989), precum și textele din volumul *Zeul ascuns* (2002), toate editate la Chișinău, având convingerea că timpul n-a învechit eseurile sale mai vechi, care se adună aici, „în formă triadică”, alături de eseurile noi, semnificând „o grilă identitară („cicatricea lui Ulise” fiind marca ontologică a eului unui scriitor sau literaturii), o grilă existențială (pasărea Alcione, care și-a clădit cuibul pe valurile mării, fiind un simbol destinal) și o grilă ontologică (dominată de Theseus, simbol al închiderii/ deschiderii labirintice)”.

Autorul insera, alături de noile sale eseuri despre literatura și cultura română - *Eugen Ionescu și florile nimicului, Anul Eminescu, Blaga și Stănescu: tăceri și necuvinte, Veronica Micle și mitul iubirii, Brâncuși: poezia esențelor, Tristan Tzara dincolo de revoltă și ruptură, Poezia română și modelul Baudelaire, Blaga și Heidegger* ș.a., studiile și eseurile de literatură universală, publicate anterior - Lev Tolstoi: demonul analizei (acesta „autoproiectându-se... numai din pete și vicii atribuite cu dinadinsul”),

„Cercul” tolstoian (care „devine, în fond, labirintic”), *Dedublarea organică la Dostoievski* (dedusă din lectura jurnalului acestuia ținut în anii 1860 - 1881), *Cehov, neantul ca cerc; Gogol, cartea naturii și adevărului; Balzac, realistul demonizat; Pușkin: dinamica eului; Spiritul inovator al lui Guillaume Apollinaire; Juan Ramon Jiménez („poetul trandafirului”), Poetica valérystă, Rimbaud, poetul-copil; Blok, poetul gheții, luminii și focului, Răsul în epoci diferite (Goldoni, Gozzi, Shaw, Caragiale), Racine și neliniștile existențiale; - lăsând însă pe dinafară eseurile consacrate lui V. Hugo, M. Lermontov, George G. Byron, T. Mann, W. Whitman, R. Tagore, W. Faulkner ș.a.*

Aceste investigații s-au desfășurat în paralel cu elaborarea celui mai amplu studiu al său *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia* (1996 și edițiile ulterioare, de la editura Arc din 1997, urmate de ediția a III-a, revăzută și adăugită, București, Editura Fundației Culturale Române, 2002, și de ediția a IV-a, reactualizată, apărută tot la București la editura Fundația Națională pentru Știință și Artă în 2009), *Istorie* care va rămâne, cu certitudine, o piatră de temelie pentru orice studiu de viitor al fenomenului basarabean, o primă sinteză critică asupra literaturii de limbă română dintr-un spațiu unde teroarea istoriei a luat forme nemaifătelnite.

În *Istorie...*, la fel ca și în studiile anterioare, preocupat fiind de criteriul valoric - „literatura fiind esențialmente un sistem de valori” (*O istorie...*, ed. 1996, p.7) - criticul și istoricul literar Mihai Cimpoi mai mult construiește și mai puțin demolează, găsește temeuri înființătoare și nu temeuri neantizatoare, întru a dezvălui un fenomen - istoria literară, ce nu poate fi înțeles, precum o mărturisește el însuși, „fără istoria culturală a Basarabiei”.

Un demers de o asemenea anvergură și cu astfel de motivații nu putea, bineînțeles, să nu trezească și admirație - „prima istorie completă a literaturii române din Basarabia” (Alex. Ștefănescu), o „scriere fundamentală” (G. Munteanu) - dar și critici și chiar contestări - că nu toată literatura de limbă română poate fi →

subscrișă principiilor aplicate de critic în *Istoria* sa, că scriitorii din exil, originari din Basarabia, nu se înscriu în aria de preocupări ale literaturii din Basarabia, că e prea sumar reflectat fenomenul proletcultismului sau cel al literaturii antiromânești scrise în perioada sovietică, dominantă față de literatura rezistenței ș.a.m.d.

Oricum, așa cum e pe la noi - nicio faptă nu se face, cu izbândă și cu pace, iar *Istoria...* își are propria viață, autorul - o conștiință critică a literaturii contemporane - revenind de la o ediție la alta pentru a-i completa conținutul și a extinde arealul de investigații până la ultimele apariții literare ce merită a fi luate în seamă.

Studiile monografice consacrate unor mari scriitori români: Ion Heliade Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Vasile Cârlova, Mihai Eminescu, Ion Creangă, Lucian Blaga, George Bacovia, Duiliu Zamfirescu, Ioan Al. Brătescu-Voinești, Ion Ghica ș.a. și eseurile despre scriitorii români clasici și contemporani cuprinse în cele nouă volume de *Critice*, precum și în *Sfinte firi vizionare: clasici români* (1995), *Mărul de aur. Valori românești în perspectivă europeană* (1998) - toate apărute după finalizarea *Istoriei deschise a literaturii române din Basarabia*, ne îndreptățesc a presupune că academicianul Mihai Cimpoi, unul dintre cei

mai importanți exegeți ai literaturii și culturii române din a doua jumătate a veacului XX și începutul secolului XXI, va purcede curând la elaborarea unei construcții sistemice de mare anvergură, unui nou studiu de sinteză consacrat, de această dată istoriei întregii literaturi române de la origini până în prezent, așa cum a făcut-o cândva marele George Călinescu.

Autor a peste 70 de studii și eseuri monografice, a circa 3000 de studii și articole risipite prin publicațiile literare din spațiul românesc și de peste hotare, dar și a peste 200 de studii de prezentare a literaturii române apărute în Marea Britanie, Franța, Germania, Italia, Turcia, Grecia, Rusia, Letonia, Lituania, Ucraina ș. a., spirit vulcanic și, totodată, stăpânit de dreapta cumpănă, preocupat vreme de peste cincizeci de ani de trecerea de la o mentalitate literară la alta, Mihai Cimpoi, prin felul său de a fi în literatură, prin spiritul său viu, generator de idei și capabil să soluționeze cele mai dificile probleme, rămâne a fi nu doar un Om al cetății, ci și un termen de referință atunci când se vorbește de rezistența prin cultură.

El face parte, deopotrivă, din toate generațiile actuale de scriitori români și e aidoma unui far pentru „sutele de catarge” ce se avântă pe mările neliniștite ale Logosului.

ITINERAR

Academicianului Mihai Cimpoi

un copil șterge de pe geam
lacrima învechită a iernii
și razele soarelui îi dansează pe chip
întinerite,

un tânăr șterge praful
de pe file vechi, uitate
și razele privirii sale
sporesc azurul cerului,

un bărbat trece grăbit
aruncând peste umăr
zgura veacurilor
și zidurile care-l despart
de semeni și de înaintașii
care-au sfidat vremurile
dau fisuri de-a lungul și de-a latul,
și câinii de strață urlă
în păienjenişul nopții
până-și asurzesc stăpânii,

un om cărunt poartă pe brațe
dimineața reînvierii speranțelor
și în urma-i se-ațin
un copil care-a șters de pe geam
lacrima învechită a iernii,
un tânăr care-a scuturat praful
de pe cronici bătrâne,
un bărbat grăbit
care aruncă peste umăr
zgura veacurilor

și privirile noastre
înetate de dragoste și de libertate

29 august 2012

VALERIU MATEI

Acad. Mihai Cimpoi, împreună cu scriitorii mureșeni și basarabeni – întâlnire literară la Costești, 2013

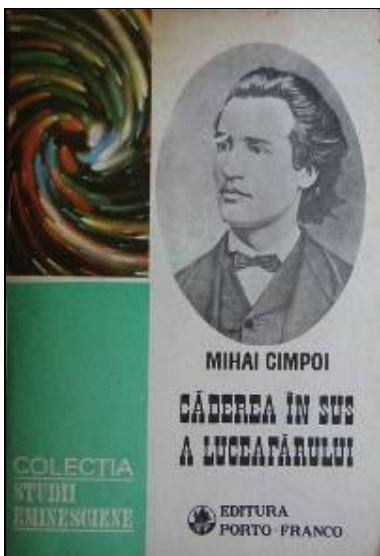
MIHAI CIMPOI:

ÎNTOARCERE LA LUCEAFĂR

Eminescu a devenit, de la sfârșitul anilor '70 ai secolului trecut, un continuum exegetic al bogatei cariere de istoric și critic literar a academicianului Mihai Cimpoi: *Narcis și Hyperion. Eseu despre poetica și personalitatea lui Eminescu* (Chișinău, 1979, 1986; Iași, 1994), *Căderea în sus a Luceafărului* (Galați, 1993), *Spre un nou Eminescu. Dialoguri cu eminescologi și traducători din toată lumea* (Chișinău, 1993; București, 1995), „*Mă topesc în flăcări*”, ediție adăugită, Chișinău – București, 1999, 2001), *Plânsul Demiurgului* (Iași, 1999), *Esența Ființei. (Mi)teme și simboluri existențiale eminesciene* (Chișinău, 2003; Iași, 2007), *Mihai Eminescu. Dicționar enciclopedic* (Chișinău, 2012; ediție revăzută și adăugită Chișinău, 2018), *Spectacolul ontologic al rimei eminesciene* (Chișinău, 2018), *Hyperion și Demiurg. „Luceafărul”, mit și dramă existențială* (Iași, 2019), dar și adunarea, în premieră, a scrierilor lui Titu Maiorescu despre poet, carte apărut în prestigioasa colecție „Eminesciana” a Editurii Junimea din Iași (*Epoca Eminescu*, 2021).

La acestea, se adaugă o ediție Eminescu, în opt volume, la Editura Gunivas (Chișinău), zece volume de antologii tematice și mărturii despre Eminescu ș.a., dar și întemeierea Centrului Academic Internațional „Mihai Eminescu”, preocupările eminescologice culminând cu Congresul Mondial al Eminescologilor, care va ajunge deja la XI-a ediție, toate la Chișinău, în anul 2022, coincident cu 80-a aniversare a academicianului Mihai Cimpoi.

Cu *Hyperion și Demiurg* (Iași, Editura Multimedia, 2019), Mihai Cimpoi arcuiește o acoladă de patru decenii peste exegeza închinată poetului sub semnul lui Hyperion și al Demiurgului, acoladă cum este, altminteri, și mult cumpănitul *Dicționar enciclopedic Mihai Eminescu*, realizând, în premieră, o asemenea enciclopedie dedicată științei numite eminescologie. În Argument, criticul începe cu întrebarea „De ce Luceafărul?”, răspunzând preventiv, în maniera lui

Mircea Eliade și a altor mari iubitori de Eminescu: „Pentru că este considerat apodictic/asertoric de majoritatea exegeților – români și străini – ca o operă coronară, ca un poem – sinteză ce finalizează imaginarul mitopo(i)etic eminescian. În el regăsim – rezumativ, quintesențial – marca ontologică a omului român” (p. 5). Căutătorul de Esență a Ființei în opera eminesciană nu putea să dea un alt răspuns motivator al întoarcerii la *Luceafărul*, de la care pornise în 1979. Și asta într-un an în care cartea lui Mihai Cimpoi se dovedește a nu fi singulară, întâlnindu-se cu o alta, masivă și substanțială, aparținând mai tânărului Lucian Costache: *Mihai Eminescu. Luceafărul înainte și după Luceafărul* (Onești, Editura Magic Print, 2019, 585 p., format academic). Grăitor mi se pare faptul că aceste două cărți vin într-o vreme când capodopera eminesciană intrase oarecum într-un con de umbră, încă pe urmele cărții din 1968 a lui I. Negoieșcu, *Poezia lui Eminescu*, accentuându-se odată cu fenomenul demitizant de la „Dilema”.

Cartea lui Mihai Cimpoi cuprinde trei secțiuni: în prima parte, șase eseuri despre *Luceafărul (Ființa eminesciană, Geneza poemului, Aruncarea tragică în depărtare, Orizonturi deschise și închise ale receptării, Un final à la G. Bruno, Variantele și versiunile „Luceafărului”)*. Urmează două addende: prima cuprinzând două eseuri mai vechi despre *Eminescu, poet tragic și Eminescu, Nietzsche și Heidegger*. A doua reproduce

versiunile *Luceafărului* (1) (după antologia din 2001, realizată de Magda Ursache și Petru Ursache), include, apoi, o bibliografie, referințe critice și un indice de nume. Spre deosebire de alte cărți ale autorului, aceasta din urmă se remarcă printr-o mai mare preocupare pentru concentrarea ideatică, probabil în spiritul experienței esențializării din dicționarul enciclopedic, ceea ce o face accesibilă unui câmp larg de cititori. Neplăcute, din păcate, erorile de culegere computerizată rămase necorectate de editură, meteahnă deloc singulară la multe dintre casele de printare de azi.

Viziunea cercetării de față este una holistică, în sensul dialecticii lui Hegel pentru care adevărul este întotdeauna întregul. Acesta mi se pare a fi punctul maxim al întâlnirii dintre Eminescu și Hegel, cu atât mai mult cu cât în privința soluționării antitezelor cei doi se despart, în beneficiul modernității poetului nostru, pentru care antinomiile nu se rezolvă prin sinteză, ci prin armonizare sau, la extremă, devin insolubile, căzând în ceea ce poetul numește „antiteze monstruoase”, zămislițoare ale răului în lume. În consecință, Eminescu se apropie, mai degrabă, de logica dinamică a contradictoriului (Ștefan Lu-pașcu, recunoscut, astăzi, ca principal precursor al transdisciplinarității), cum am încercat să argumentez încă din cartea mea *Eminescu – Dialectica stilului* (1984).

Partea originală a abordării lui Mihai Cimpoi, pornind de la *Luceafărul*, este că, printr-o curajoasă trecere a antitezelor hegeliene prin gândirea lui Nietzsche și Heidegger, se apropie esențial de mitopo(i)etica eminesciană, ajungând, finalmente la concluzia inevitabilă a eșecului antitezelor din finalul atât de controversat al *Luceafărului*, în strictă consonanță cu vizionarismul eminescian. Și trebuie să ne fie de profundă atenționare că finalul poemului l-a nemulțumit adânc pe Eminescu, poetul nerecurgând la soluția mai facilă a sintezei hegeliene (cum ar fi vrut, poate, Constantin Noica, dar în numele conceptului său de devenire întru ființă), ci s-a gândit→

THEODOR CODREANU

1. E de sugerat autorului să includă, într-o ediție viitoare, și versiunea Nicolae Georgescu, cea mai apropiată de voința auctorială.

la Giordano Bruno, deopotrivă filosof, om de știință și poet. Mihai Cimpoi apelează, grăitor, la prelegerile de estetică ale lui Hegel, mai ales la considerațiile despre tragedie, care sunt mai nuanțate decât lungile speculații din *Fenomenologia spiritului*, pentru care Eminescu n-a avut organ, preferându-i pe Kant (care lasă antinomiile în așteptare) și pe Schopenhauer, cu insolita lui voință obscură. Neînțelegând profunzimile insondabile ale voinței oarbe de a trăi, interpreții lui Eminescu, începând cu Alexandru Grama și până la contemporanii noștri, au depistat în „influența” schopenhaueriană principala cauză a pesimismului eminescian. Mihai Cimpoi este unul dintre puținii exegeți eminescieni care, de ani buni, a părăsit, cu argumente, falsul pesimism al poetului nostru, ridicând lucrurile la un alt nivel de Realitate spirituală, anume la categoria estetică a tragicului. Prin comparație, pesimismul este o ideologie, pe când tragicul ține de ontoestetică. Diferența este strivitoare.

Eminescu a fost un caracter în absolutul cuvântului și de aici se produce aruncarea asumată, lucidă, în destin, fundamentul ființei tragice. Mihai Cimpoi citează această ecuație existențială din Hegel: „...tăria și egalitatea caracterului rezistă până la pieire fără să se frângă, păstrându-și în chipul acesta cu neclintită energie libertatea sa subiectivă în fața tuturor împrejurărilor și nenorocirilor”, încât împăcarea caracterului „cu destinul ce i se hărăzește, deși amar, este pe măsura acțiunii sale” (2), această împăcare fiind asigurată prin religie. Criticul mai invocă și antinomia fundamentală din filosofia kantiană, irezolvabilă la nivelul rațiunii pure: despicierea Ființei în numen și fenomen, depistată în cele două ipostaze: Luceafăr și Hyperion, cel dintâi iluzionându-se cu transcenderea dintre numen și fenomen, al doilea aflându-și natura incompatibilă cu aceea pământească, a chipului de lut, străbătând infinitul și ajungând la Părintele ceresc, acolo unde nu există nici timp, nici loc, nici moarte. Ar fi suficiente date pentru a deduce structura tragică a capodoperei eminesciene, subliniată

2. G.W.F. Hegel, *Prelegeri de estetică*, II, București, 1966, p. 629.

prin revitalizarea categoriei ontoestetice a departelui, din hermeneutica lui Edgar Papu (3). Ființa mundană și ființa numenală stau, deopotrivă, sub semnul tragicului, încifrat în dualitățile: Luceafăr/Hyperion, Fata de împărat/Cătălina: „Avem, în fond, codificate mitopo(i)etic, două drame generate de nostalgia departelui cosmic și de nostalgia departelui mundan. Departele e factorul problematizant, este generator de aporii în ambele cazuri, de căderi în zona neantizatoare a irezolvabilului.// Biruitor este predeterminatul, caracterizat spațial în locul lui menit din cer și în cercul strâmt pământesc, orice încercare de-ndepărtare de acestea eșuând dramatic” (p. 26).

De fapt, Mihai Cimpoi identifică aici o triplă dramă, a treia (disputa dintre Hyperion și Demiurg) fiind rezolvată prin recunoașterea/împăcarea celui dintâi cu Tatăl ceresc prin admiterea egalității ființiale/divine. Paradoxal însă, această împăcare a lui Hyperion cu sine însuși și cu Demiurgul este și cea mai obscură dintre toate, aruncându-ne în ambiguitatea religioasă a unei Treimi de o Ființă amenințată de o erezie de tip gnostic. Se pare că aici este izvorul nemulțumirii poetului privitor la finalul poemului, dezavuat, într-un fel, și de Noica, atunci când

3. Edgar Papu, *Poezia lui Eminescu*, București, Editura Minerva, 1971.

contrazice izolarea mândră a generalului față de cuplul fericit din codru. Menirea lui Hyperion se confirmă, spune Noica: a lăsat dâra de lumină peste lume, aceea a iubirii, în pofida refuzului orgolios din final la ultima chemare a Cătălinei: „Căci ființa nu înseamnă întruparea și moartea generalului și lumea celor trecătoare, ca împlinire a acestora într-un și prin general, chiar dacă ele vor fi trecătoare și generalul va rămâne, în felul lui etern” (4). Hățișul de contradicții care invadează dramele protagoniștilor, credea Eminescu, putea fi salvat prin cele două forme de infinit din gândirea lui Giordano Bruno, invocate și de Aurelia Rusu, exprimate paradoxal: infinitul-infinit și infinitul-finit, al doilea generator de suferință. În atare perspectivă se desfășoară drama lui Hyperion, observă și Alain Guillemmou: „Nici Dumnezeu cu adevărat, nici om deplin, Hyperion e hărțuit între eternitatea care e apanajul lui inalienabil – și care va fi refugiul său, – și eternitatea noastră suferindă, pe care el și-o închipuie greșit ca pe o etapă spre neant” (5). Totuși, Demiurgul îl recunoaște (iar Hyperion o știe) ca ființă divină, ca ipostas al Treimii, iar ca geniu – om deplin: „Tu din eternul meu întreg/Rămâi a treia parte/ Cum vrei puterea mea s'o neg/ Cum vrei să-ți dăruie moarte”.

Luceafărul este o operă atât de complexă și adusă la maxima voință estetică, exceptând, poate, finalul care l-a nemulțumit (voință ontoestetică ce vizează noul concept eminescian al frumuseții, al „proporțiilor de mișcări” (6), nu de forme, cum cred și astăzi criticii), încât lasă loc la mii de interpretări, care mai de care mai contradictorii. Căci lui Eminescu i se aplică exemplar ceea ce el a sesizat la Shakespeare, considerat de Harold Bloom, după cum se știe, centrul iradiant al canonului literar și cultural occidental. Iată ce spune Eminescu despre „divinul brit”, valabil și pentru sine: „Ca Dumnezeu te-arăți în mii →

4. Constantin Noica, *Introducere la miracolul eminescian*, București, 1992, citat de Mihai Cimpoi la p. 58.

5. Alain Guillemmou, *Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*, Iași, 1977, p. 376, citat de critic la p. 56.

6. A se vedea studiul nostru introductiv (*Poezia ca poveste a armoniei la Mihai Eminescu, O sută și una de poezii*, București, Editura Academiei Române, 2017).

de fețe/ Și-nveți ce-un ev nu poate să te-nvețe” (*Cărțile*). Nu ne mai miră că unul dintre cei mai profunzi gânditori creștini, policulturali, cum ni se arată Eminescu, este tâlmăcit și răstălmăcit sub atâtea fețe, lipsindu-le, celor mai mulți dintre judecătorii lui, vocația să întrezărească dominanta ontologică și estetică a operei sale, concentrată, deopotrivă, și în *Luceafărul*, la care, practic, a lucrat toată viața, începând de la prima poezie (în care vede deja imaginea Luceafărului în Aron Pumnul) și până la treapta desăvârșirii de la 1883. Să nu ne mire, așadar, că unii l-au văzut „ateu”, alții gnostic, budist, kantian, schopenhauerian, platonician, romantic întârziat, clasicizant neptunic, vizionar plutonic, existențialist avant la lettre, baudelairian, primul nostru simbolist adevărat, paseist, reacionar, pesimist, tragic, naționalist, xenofob ș.a.m.d. Într-adevăr, Eminescu pare a fi de toate, din perspectivă strict monodisciplinară, încât orice exegeză este binevenită, ca oglindă a uneia dintre „miile de fețe” ale geniului eminescian. Dar din cauza numeroșilor arbori, riscăm, totuși, să pierdem din vedere pădurea/codrul, altfel zis, pe Eminescu.

În imediatul interes hermeneutic, să reținem imaginea gnosticului, asupra căreia se oprește și Mihai Cimpoi, întâlnindu-se cu studiile despre poem ale Rodicăi Marian, Felicie Șerban și Luciei Cifor, primele – coautoare și coordonatoare, alături de Dumitru Irimia, ale *Dicționarului limbajului poetic eminescian*, sub egida Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Pornind de la acest dicționar, Lucia Cifor a publicat studiul *Ipoteze pentru o nouă interpretare a poemului „Luceafărul”* (Cluj-Napoca, 2004). Autoarea polemizează cu opinia lui Cristian Bădiliță (despre care nu se poate spune că nu este inițiat în probleme de dogmatică creștină), opinie conform căreia poemul eminescian e (anti)luciferic, în sensul metafizicii creștine. Dimpotrivă, convine Lucia Cifor, e vorba de un luciferism pozitivat pe linie gnostică (p. 83), întrucât cele două întruchipări ale Luceafărului nu constituie întrupare după dogma creștină. Figură a divinului, Hyperion aglutinează elemente creștine, precreștine și necreștine. Mântuirea prin iubire a cuplului din codru, în consecință, este una gnostică, tipic eminesciană. Hyperion rămâne o figură tragică,

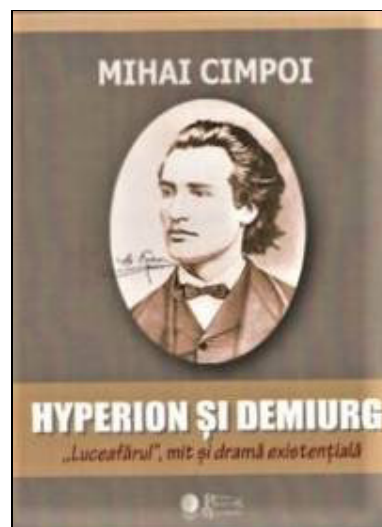
accentuată de întrebarea Demiurgului: Și pentru cine vrei să mori?

Se poate trage de aici concluzia fermă (cum au făcut-o și alții, Răzvan Codrescu, Tudor Cățineanu) că Eminescu nu trece de pragul gnostic în fața creștinismului, fapt care i-a determinat pe unii să-l considere chiar ateu? Tudor Cățineanu ajunge la imaginea tragismului eminescian tot prin confruntare cu problema infinitului. Eminescu, remarcă Tudor Cățineanu, este unul dintre puținele genii ale umanității care au luat în serios problema infinitului, adâncindu-se, dramatic, în ecuația antinomică finit-transfinit-infinit, care e tema tuturor temelor filosofice (7). Poetul român a atins armonizarea antitezelor prin iubire. La extremă însă, ca și în cazul infinitului extensiv al lui Pascal, poetul a ajuns la ceea ce Hegel a numit „răul infinit” iar Noica, un „cancer al infinitului”. Cele două forme de maximă negativitate a infinitului l-ar fi devorat pe Eminescu (vezi partea a doua a cărții lui Tudor Cățineanu, *Cercul problematic și dezagregarea*), aruncându-l în nebunie și moarte, dat fiind că iubirea și prietenia echilibrează antizele doar în finit, nu și în transfinit și infinit: „La Eminescu, ele nu sunt transferabile în transfinit (respectiv în «infinit»), așa cum se întâmplă cu iubirea în religia și teologia creștină, sau cu prietenia în viziunea lui Noica. Operațional (și transferabil) pe toate cele trei registre ontologice – finit, transfinit, infinit – este la Eminescu doar dorul”.

Altfel spus, și filosoful de la Cluj-Napoca ajunge la imaginea unui Eminescu devorat de „cancerul infinitului” care l-a împiedicat să se ridice până la iubirea creștină, de unde tragismul existenței poetului, care i-a adus nebunia și moartea. Iată o soluție inedită, la atâtea altele, care se adaugă la etiologia bolii lui Eminescu! Oricum, trebuie luată în considerare ca și recente contribuții ale lui Dan Toma Dulciu (8). Problema care se pune este aceea dacă dorul eminescian este incompatibil cu iubirea creștină, așa cum preconizează Tudor Cățineanu.

7. Tudor Cățineanu, *Echilibru și dezagregare*, București, Editura Sinapsa, 2002.

8. Dan Toma Dulciu, *Mihai Eminescu. Nevropatii atipice. Aspecte de patologie informațională*, Viena, 2018.

Textul *Luceafărului* spune limpede: „El zboară, gând purtat de dor./ Pân’ piere totul, totul”. Dorul acesta eminescian e nemărginit, transferabil, altfel spus, în transfinit și în infinit. Dacă Iisus este Calea, Adevărul și Viața, atunci ființa eminesciană le întrupează pe toate, ca în dogma Sfintei Treimi. Ce argumente am putea aduce că dorul eminescian nu e compatibil cu dorul lui Dumnezeu de oameni, omul fiind opera Sa culminantă în zilele Creației, dor care implică întruparea întru Fiul care e sacrificat tocmai în numele iubirii de oameni? Argumentul cel mai puternic ni-l aduce chiar Eminescu, punând în balanță *Evanghelia* cu celelalte religii și învățături: „Învățăturile lui Buddha, viața lui Socrate și principiile stoicilor, cărarea spre virtute a chinezului Lao-tse, deși asemănătoare cu învățămintele creștinismului, n-au avut atâta influență, n-au ridicat atâta pe om ca *Evanghelia*, această simplă și populară biografie a blândului nazarinean a cărui inimă a fost străpunsă de cele mai mari dureri morale și fizice, și nu pentru el, pentru binele și mântuirea altuia. Și un stoic ar fi suferit chinurile lui Hristos, dar le-ar fi suferit cu mândrie și dispreț de semenii lui; și Socrate a băut paharul cu venin, dar l-a băut cu nepăsarea caracteristică virtuții civice a antichității. Nu nepăsare, nu dispreț: suferința și amărăciunea întregă a morții au pătruns inima mielului simțitor și, în momentele supreme, au încolțit iubirea în inima lui și și-au încheiat viața pământească cerând de la tată-său din ceruri iertarea prigonitorilor. Astfel a se sacrifica pe sine pentru semenii săi, →

nu din mândrie, nu din sentiment de datorie civică, ci din iubire, a rămas de atunci cea mai înaltă formă a existenței umane, acest sâmbure de adevăr care dizolvă adânc dizarmonie și asprimea luptei pentru existență ce bântuie natura întregă”(9).

Revenind la cartea lui Mihai Cimpoi, preocuparea pentru o altă formă finală a poemului, înălțarea à la Bruno, readuce în prim plan problema infinitului, solidară, implicit, cu eminesciana stare de'tâi a lui Hyperion (10): „El trebuie, și prin logica firească a continuumului imaginarului său mitopo(i)etic, și prin neatârnamarea sa ontologică de nimic (valorificăm o sugestie a lui Edgar Papu) să nu se oprească din drumul (=zborul) său spre rațiunea de a fi a universului./ Lăsând în urmă pe cel ce nu e demn de a percepe infinitul și a se arunca deapartele acestuia, el s-o fi gândit, ca și Bruno, la «chipul de lut» pentru care «iubirea devine temeiul prin care un destin limitat se poate transforma într-o experiență a infinitului»” (p. 89). Minus elitismul brunian din sonetul *Către iubire*. La aceasta, probabil, s-a gândit și Eminescu, în nota de pe mss. 2257, fila 429 verso, despre finalul *Lucașfăruului*: „Legenda Lucașfăruului (modificată și cu mult înălțat sfârșitul à la Giordano Bruno)” (11). Îmi place să cred că, prin această notă, poetul a prevăzut, peste ani, reacția celui mai de seamă filosof român eminescian, Constantin Noica. Dacă ar fi avut răgazul să „îndrepte” finalul, ar fi trebuit să procedeze ca Brâncuși, care a avut o sarcină și mai grea la înălțarea à la Bruno a *Coloanei Infinitului*. Altminteri, cum am demonstrat în altă parte, Brâncuși este cel mai important împlinitor al esteticii eminesciene din întregul secol XX. Brâncuși sugerează zborul spre infinit, gând purtat de dor (Eminescu vorbește de „proporția de mișcări”, ca esență a noii estetici), prin înjumătățirea ultimului modul al Coloanei. Lui Eminescu trebuie să i se fi revelat că răceala finală, brutal raționalistă, a cuvintelor hyperionice, nu consonează cu zborul inimii din

9. *Timpul*, VI, nr. 81, 12 aprilie 1881, p. 1.

10. A se vedea filosofia eminesciană a stării pe loc (care e altceva decât nemișcarea eleată), în Constantin Amărieuței, *Eminescu sau lumea ca substanță poetică*, București, Editura „Jurnalul literar”, 2000.

11. M. Eminescu, *Opere*, II, Ediție critică îngrijită de Perpessicius, 1943, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, p. 453.

infinitul mic (perechea din codru), înghețând tocmai gândul purtat de dor al Lucașfăruului. Asta echivala cu întoarcerea la vechea ontoestetică, cea „proporțiilor de forme”, de care el se despărțise revoluționând canonul poetic: „S-a zis de mult că frumusețea consistă în proporția de forme. Nimăru (s.n.) nu i-a venit în minte că consistă în proporția de mișcări și, cu toate acestea, asta e adevărata frumusețe. Frumuseți moarte sunt cele cu proporție de forme, frumuseți vii cele cu proporție de mișcări.

E evident că această proporție de mișcare unde nimic nu e prea întins, nici prea flasc, e o stare de echilibru – fericirea” (12).

E ceea ce voia să desăvârșească poetul și prin finalul capodoperei sale. Uitase să spargă un colț al cubului, ceea ce va face, în schimb, Nichita Stănescu, în infinit mai modesta sa poemă *Lecția despre cub*.

De ce cuvântul lui Mihai Cimpoi învie inimi?

Înaintemergătorul

Pentru Mihai Cimpoi

Înseninat de o poveste veche
Și-mpovărat de prea mult cer de leac,

Trece Mihai Cimpoi prin acest veac,
La braț cu poezia - ce pereche!

Intrăm în timpul lui după lumină,
Să luăm câte-un potir umplut cu har
Și-atunci când toate parcă-s în zadar
Ceru-i coboară-n ochi și i se-nchină.

Voievodalu-i mers trezește-n ierbi
Ziua din somn, ca pe-un copil ce crește,

La geamul lui tăcerea gângurește
Și-o sorb în vis închipuiții cerbi.

Cuvintelor fiind apărătorul,
Azi graiul nostru ce-a învins pustia
Își dă-ntâlnire iarăși cu vecia,
Numindu-l Înaintemergătorul.

Dacă privim atenți, desprinși de noi,
Timpul ce-l respirăm cu densă ceață
E-un crâng de răni, prin care-n
diminează

Trece îngândurat Mihai Cimpoi.

TRAIAN VASILCĂU

Chișinău

Dumnezeu ne iubește.

Și atunci când credem că suntem pierduți cu totul, El se trimite pe Sine Însuși în calea noastră, printr-un Om de-al Lui, numai ca să ne poată salva de la pierzare.

Se trimite, mai corect spus, printr-un Înaintemergător, așa cum îmi place mie să scriu în această privință.

La spectacolul de lansare a *Operelelor* (mele) *Netăcute* în 9 volume, din 22 mai 2018, după cele 3 ore de festin literar-muzical apar în mijlocul scenei cu domnul Mihai Cimpoi, coprezentatorul înțelept al acelei neordinare serbări televizate de la Biblioteca Națională.

Profund emoționat, mulțumesc tuturor, mărturisind că nu sunt decât un simplu păcătos, la care Mihai Cimpoi imediat vine cu o completare: Da, da, un păcătos, însă prin pocăință și poezie, Traianus este un păcătos Mântuit!

Sala a izbucnit în aplauze, eu, rămas fără de replică, m-am înmormântat în tăceri. N-am mai fost în stare să adaug niciun cuvânt. Așa am lăsat să se termine acel spectacol ales.

Și în timp ce coboram scările spre ieșire brusc mi-am amintit de cei doi tâlhari din jurul Domnului nostru, unul dintre care, în ultima secundă a vieții sale pământești, doar printr-un singur cuvânt de pocăință s-a mântuit!→

TRAIAN VASILCĂU

De ce am dat c-o piatră în ... Mihai Cimpoi?

La 3 septembrie 2020, am fost invitat de Elena Dabija la Centrul Academic Internațional Eminescu din Chișinău.

Era ziua de naștere a lui Mihai Cimpoi. A iubitului nostru Om de o larghețe sufletească deosebită. (Pentru cei care nu știu amintim că Domnia Sa e născut în satul Larga).

M-am sucit, m-am învârtit și tot nu m-am hotărât ce cadou să-i ofer. Bani? A mai văzut Mihai Cimpoi bani. Cărți? Are catedrale de cărți.

Flori? Nu pot să ucid nicio floare.

Atunci cum să mă duc la ora stabilită de doamna Elena Dabija la Centru?

Tocmai când era să evaderez din chilie, mi-am amintit că undeva țin, păstrată bine, o piatră.

Dintre cele multe, primite în dar de la frații mei, în anul 2016.

Care mă făcuse munte de răni și cardiac.

De aceste pietre între timp am uitat. De una însă acum îmi amintisem.

Am început s-o caut prin toate dulapurile și noptierele, sertar după sertar. Nu era de găsit nicăieri. Și atunci, așa cum fac deseori în asemenea cazuri de uitucie profesională, m-am prăbușit în genunchi.

Și Dumnezeu m-a dus drept la locul unde stătea, de 4 ani, veghetoare.

Era o piatră neșlefuită. O piatră ce nu m-a lovit. Unica dintre pietrele ce au căzut la picioarele mele, fără să mă atingă.

La 26 august 2016, m-am aplecat și am ridicat-o. Pe o parte a ei era o tăcere încremenită de piatră. Pe cealaltă parte, când am întors-o spre mine, era chipul în culori al lui Iisus Christos. Am sărutat-o și m-am bucurat că Dumnezeu mi-a dat Pacea și Nădejdea că nu orice piatră ce vine spre tine, cititorule, e de la satan.

Am păstrat-o ca pe-o minune adevărată, trimisă mie de cineva de la Muntele Athos. Minune care trebuia redăruită unui suflet Ales, unei inimi de Dragoste plină.

Iată de ce la 3 septembrie 2020, în prezența Elenei Dabija, a Miroslovei Metlaeva, a lui Gheorghe Bîlici, a Lidiei Hlib și a lui Ștefan Sofronovici am dat și eu c-o piatră în... Mihai Cimpoi.

Un Înaintemergător prin verbe!

MIHAI CIMPOI

„Noi facem o politică națională”

Mihai Cimpoi, membru de onoare al Academiei Române, din 1991, și membru titular al Academiei de Științe a Moldovei, din 1992, este și membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Organizației Mondiale a Scriitorilor (PEN), fiind totodată și președinte al Uniunii Scriitorilor din Moldova.

Născut la 3 septembrie 1942, în comuna Larga, județul Hotin, Mihai Cimpoi s-a impus în conștiința publică din Moldova și România ca un reputat critic, istoric literar și filosof al culturii. El este autorul mai multor volume (13), de la *Disocieri* (carte de debut, din 1969) la *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, apărută în 1997.

La „Zilele Bibliotecii Târgu-Mureș”, desfășurate la Chișinău, la începutul lui octombrie 1998, Mihai Cimpoi și-a lansat *Mărul de aur*, o carte despre valorile românești în perspectivă europeană.

*

- *Domnule Mihai Cimpoi, ce înseamnă acum Uniunea Scriitorilor din Basarabia, al cărei președinte sunteți?*

- Uniunea Scriitorilor din Basarabia înseamnă ceea ce a însemnat din 1989 încoace: o prestigioasă instituție de cultură, o cetate a culturii românești de aici, din Basarabia. Deci, suntem o instituție de cultură luptătoare. Noi suntem capul tuturor „relelor”. De aici a început mișcarea pentru limba română, pentru simbolurile naționale.

- *Câți membri are acum Uniunea Scriitorilor din Basarabia, cine și cum poate ajunge în această Uniune?*

- Suntem aproape trei sute de membri în U.S., majoritatea de limbă română, deci români basarabeni, care, bineînțeles, au cărți și respectă statutul nostru.

- *Care e condiția scriitorului în Basarabia?*

- Condiția scriitorului în Basarabia presupune și a fi om de litere și cetățean, om al cetății. Deci, omul de litere trebuie să fie mereu implicat în lupta pentru păstrarea ființei naționale, pentru revenirea la matca firească a culturii românești, pentru păstrarea limbii române.

Altfel, avem și noi probleme, ca și scriitorii din România, cu editarea

cărților, cu remunerarea scrisului. De mult n-am mai văzut drepturi de autor. Suntem însă, totuși, editați și aici și în România. Editura Eminescu a publicat vreo patrușprezece autori.

- *Ce înseamnă pentru scriitorul Mihai Cimpoi calitatea de președinte al Uniunii Scriitorilor din Basarabia?*

- Înseamnă o responsabilitate și, în primul rând, cred eu, o vocație, în sensul că președintele U.S. trebuie să unească sub semnul cauzei naționale scriitorii de diferite convingeri politice, trebuie să-i aducă sub același semn al unității spațiului cultural românesc.

- *Care e relația dintre literatură și politică în Basarabia?*

- E o relație de identitate, desigur; chiar dacă scriitorul de aici nu se vrea angajat în politică el este angajat în politic, ca fenomen. Deci, societatea noastră e politizată, e politizată nu numai în sensul românesc al cuvântului, ci și în sensul național. Deci, noi facem politică națională, luptăm aicea pentru identitatea noastră românească.

În legislatura trecută am avut vreo douăzeci de scriitori în Parlament, iar acum avem vreo zece.

- *Care sunt legăturile U.S. din Basarabia cu U.S. din România?*

- Sunt legături bune, sunt legături deja fixate și printr-un statut comun, în sensul că la Chișinău funcționează o filială a Uniunii Scriitorilor din România, iar noi participăm la lucrările plenului, adică la Organizația Mondială a Scriitorilor. Participăm la manifestările organizate de Uniunea din România și la un simpozion devenit tradițional, București – Chișinău.

- *Cum vedeți procesul de integrare a culturii din Basarabia în cultura română?*

- Este un proces ireversibil și organic de integrare basarabeană în context general românesc, prin carte, deci prin biblioteci, prin donații de carte, prin acțiuni culturale comune.

Chișinău, 3 octombrie 1998

NICOLAE BĂCIUȚ

MIHAI CIMPOI sau MIRABILELE CONSTRUCȚII CRITICE ALE FARMAZONULUI MOLDAV

Când mi-a venit ideea să scriu despre criticul literar Mihai Cimpoi la prilej aniversar, am tresărit, înfiorându-mă. Poeții vorbesc despre un critic sau altul mai mult sau mai puțin „dat în Paște”, dar sunt de numărât pe degete cazurile în care au scris despre ei. Îmi vine în minte doar Arghezi, care scria despre Eugen Lovinescu, tot cu un prilej aniversar. Pe loc mi-am spus că e o prejudecată ce trebuie depășită și că aș putea scrie cu egală bucurie despre Titu Maiorescu și teoria formelor fără fond, căreia i-a dat înfățișare, despre Eugen Lovinescu și întreaga teorie a sincronismului unei literaturi, despre George Călinescu vizionarul, constructorul unui edificiu critic de izbitoare originalitate, despre Eugen Simion și viziunea sa sintetică, despre criticul lucid, aureolat de riscul primei mize, Nicolae Manolescu, care mi-a fost și profesor. Și de ce nu, despre Mihai Cimpoi, critic și istoric literar, eseist și filosof al culturii, un mare constructor și nu un distrugător, un făuritor de sistem și nu un creator de haos. Trebuie să mărturisesc că prin 1993, într-o discuție purtată cu doamna Zoe Dumitrescu-Bușulenga la Mănăstirea Văratec, autoritara și spectaculoasa mea interlocutoare a spus răspicat: „cel mai mare critic literar român de azi e Mihai Cimpoi”. Pentru urechile mele obișnuite cu Simion, Manolescu și Grigurcu, asta însemna o serioasă deviere de sens. De Mihai Cimpoi auzisem vag din cauza izolării și sovietizării Basarabiei, adică nu-l încă citisem. Când am făcut-o, am avut revelația unui critic literar neinfestat ideologic, cu misie clară, marcat de destin, precum și a celui mai profund eminescolog din România ultimei jumătăți de secol. Afirmatia e dovedită prin cărțile publicate pe distanța de douăzeci de ani: *Narcis și Hyperion* (1979), *Spre un nou Eminescu* (1993), *Căderea în sus a Luceafărului* (1993) și, mai târziu, *Eminescu, poet al Ființei* (teza sa de doctorat) și *Esența Ființei* – (mi)teme și simboluri existențiale eminesciene.

Ca om, Mihai Cimpoi este un farmazon moldav. Personaj epopeic,

coborâtor parcă din rabelaisiana, arhipopulara Gargantua și Pantagruel, Mihai Cimpoi e născut sub semnul poveștii, iar ursitoarele l-au împrumutat cu un umor debordant, cu o plăcere și o știință a calamburului care-i conferă magnetism și fast spiritual ocrotitor.

Tot ce întreprinde, se află sub semnul poveștii, umbrela ocrotitoare. Povestea-i tutelară, Mihai Cimpoi a simțit-o instințial și nu era neapărat nevoie să citească zisa lui Forster, după care povestea e umbra oricărui gen literar. Convinș că orice sistem/univers (filosofic, poetic, critic) are la bază povestea, cu Mihai Cimpoi este gata să pui de-o petrecere spirituală. Pentru că acestui spadasin al spiritului umorul îi este și apărare și atac, iar lucrurile sale bine făcute (nu numai cele pornite și întoarse la Eminescu), pun la încercare minți de extremă inteligență.

Instituiind în Basarabia sovietizată, ideologizată până la aproape de pierderea identității prin anii '60 un nou tip de critică și anume critica estetică-eseistică (primele cărți, *Disocieri* - 1969, *Alte disocieri* -1971, *Focul sacru* -1975, stau mărturie), Mihai Cimpoi va deveni repede unul dintre stâlpii culturii basarabene. Într-o perioadă în care critica ideologizată și trogloditiții aserviți făceau legi în cultura românească de acolo, spre disperarea celor autentici, Mihai Cimpoi se baza

pe principii clare, pe operările estetice și axiologice. El nu ascunde faptul că George Călinescu i-a fost idol și magistru în demersurile sale. Spune: „Pentru mine Călinescu a fost criticul, el servindu-mi, cel puțin în anii formării, drept pattern. [...] În această lume sub formă de cărți, un ontos concentrat în libros ca bibliotecă, lectura operei călinesciene trezea în mine fascinația și tentația de a scrie frumos, generând complexul Călinescu, pe care l-am avut o perioadă bună de timp”. Se poate urmări că, în toate cărțile publicate, principiul preluat de la Călinescu, după literatura română este una și indivizibilă, e respectat. De altfel, prin 1975, în prefața la volumul *Focul sacru*, Mihai Cimpoi își definea clar liniile demersului său critic: „De la specificul artei până la cel al vieții – iată drumul pe care trebuie să-l parcurgă criticul, fără a lua în considerație implicitele nuanțe dialectice... Capacitatea de a aprecia obiectiv valorile, orientările și căutările creatoare, fără a opera cu mijloace extraliterare, precum și de a nu cădea în apologeticele extreme – lauda excesivă și tonul distructiv producător de șicane – sunt factorii clasici ai unei critici sănătoase, realiste, constructive”.

Mihai Cimpoi este, fără doar și poate, un apostol al criticii constructive, un „hermeneut de ținută modernă”, cum ar spune C. Ciopraga, „un nou Călinescu al zilelor noastre”, cum ar spune Fănuș Băileșteanu. Spadasin neînfricat, el a avut de luptat cu ideile învechite, cu prejudecăți păguboase, cu ideologiile înăcrite. (Să nu uităm că, în câteva rânduri – 1973-74, 1977 și în 1984 – i-a fost interzisă semnătura după acuzațiile – comuniștii mancurtizați gădăiau absurditatea! – de orientare proromână și „utilizarea unui limbaj elevat”).

Nu există scriitor român reprezentativ despre care cel care a reabilitat ca nimeni altul eseul filosofic, în linia Ralea-Vianu-Noica să nu-și fi dat cu părerea, să nu mai fi găsit o lumină pe care s-o pună în evidență. De altfel, criticul român, născut în Larga Hotinului în 1942, se erijează cu modestie într-un slujitor al „sfintelor firi vizionare”. Ni se face de bucurie să extragem din studiile monografice și eseurile publicate →

DANIEL CORBU

de Mihai Cimpoi, de-a lungul a peste treizeci de ani, câteva idei catalogări/tușe despre marile spirite diriguitoare de limbă și simțire românească. Despre Alecsandri spune: „Alecsandri este un mulțumit, un voluptos și un contemplator din perspectivă a naturii și a lucrurilor; Eminescu este durerea întruchipată și face din elementele naturii un desen psihic.

Alecsandri este horațian, fericit, îmbătat de detaliu, de frunze și iarbă; autorul *Luceafărului* este purtat de demonie, problematizând și pornind disperat spre enigmatismul lumii”. Pe mult prea controversatul Ion Heliade Rădulescu, cel care la jumătatea secolului al nouăsprezecelea ținea discursuri culturale în hlamida de prezumtiv domn al românilor, ni-l înfățișează într-un portret pe cât de convingător pe atât de plin de fast ideatic: „Un spirit titanian pune stăpânire pe opera de pionierat a munteanului Ion Heliade Rădulescu, autor de cutezătoare proiecte literare. Filosofice, editoriale ce propune o viziune asupra lumii grandioasă, dantescă, sub semnul Absolutului. Heliade Rădulescu își plămăuiește opera în „fragmente”, din „frânturi” risipite, din secvențe epopeice, pătruns de idei utopice, de un inebriabil duh al grandorii romantice de esență biblică. VISUL, ce apare și sub formă de UTOPIE, se logodește, la el, cu IDEEA care este prin excelență axa universului său întemeiat pe „echilibrul antitezelor”, adică pe o „deltă sfântă” Spiritul-Elohim-Materia, care pe planul mai concret al contingentului istoric se traduce într-o „deltă” restructurată Spiritul-Materia-Universul. Realul este o întrupare divină a IDEEI, a LOGOSULUI”.

De multe ori, în portrete, Mihai Cimpoi dă impresia că zugrăvește, că adaugă lumini pe o pânză, că orchestrează atent detalii care dau strălucire întregului, ca în cazul celui supranumit Ceahlăul literaturii noastre: „Contingentul sadovenian este plin de patimi ancestrale, de mișcări arhetipale, de porniri subliniate și dureri înăbușite, el fiind totdeauna Infern și Paradis, Vale a Plângerii și Zonă a Zânelor, iar transcendentul de limpezimi de cleștar, de liniști și incandescențe astrale, de răceală măreață, hyperionică am zice. Cerul înalt boltit

al prozei sadoveniene este mitic, logodindu-se ușor cu pământul (dacic), care e protoistoric. Mișcările înainte și cele retrospective ale personajelor se fac într-un tărâm intermediar - adevărată Vale a Plângerii – care lansează îndemnuri la întoarcerea spre habitatul original, spre rădăcinile și normele arhetipale, sub semnul global al iraționalului”.

Despre Mircea Eliade, spune: „Mircea Eliade deschide perspective asupra unui panteon colectiv de gesturi rituale, situații mitice și eroi. Mitograful român a configurat o hartă a „antropologiei adâncurilor”. Eliade, ca și Jung, se află în fruntea acestei lente, dar sigure întreprinderi de remitologizare, pe care o reclamă în egală măsură vlăguirea crezului pozitivist și al civilizației dezorientată pe care acesta a produs-o. Mircea Eliade a reinstalat, în fond, sacralul într-o lume lipsită de zei. Cea de a doua lume este esențialmente lumea dintâi din străfundurile ființei noastre”. În cazul celui mai mare prozator român, Liviu Rebreanu, Mihai Cimpoi tușează percutant, într-un remarcabil portret: „Modernitatea rebreniană stă în totala neîmpăcare a forțelor morale aflate în conflict, a dionisiacului și apolinicului, a Antigonei și Cassandreii”.

Dar să continuăm citatele-tușă făcute de Mihai Cimpoi, atât cât ne permite economia portretului de față. Îndrăgostit până peste poate de spectacolul operei lui Dimitrie Cantemir, el spune: „Spirit școlit la însași școala vieții și la cea elinistă a Cărții, în care e adunată înțelepciunea întregii lumi, Dimitrie Cantemir este, ca mai tâziu Eminescu, Blaga sau Camil Petrescu, în gâlceavă permanentă cu limitele, cu tot ce constrânge spiritul pe drumul cunoașterii Absolutului. Îndoiala pânđește omul la fiecă pas,

Iași, 2019

deschizându-i, cum am zice astăzi cu Heidegger, un abis ontologic. Morbul contradictoriului lucrează nu doar în istoria pusă sub semnul mării și căderii (ca la Eminescu în *Memento mori*), al mizeriei și strălucirii, al celui „incrementa atque decrementa” detectată cu pătrundere în evoluția-involuției Porții Otomane, ci în genere în individ care apare în postură de înțelept. În atitudinile lui Cantemir, se prefigurează, astfel, noocrația camilpetresciană, omul cantemirian fiind prin excelență un om al cunoașterii intelectuale, un om de Renaștere, el impunându-se – prin proporțiile universaliste și adâncime ca un „Lorenzo de Medici al nostru” (George Călinescu). În linia renașterismului, Dimitrie Cantemir, din aceeași familie de spirite, nu putea să lipsească Bogdan Petriceicu Hasdeu: „Peste tot dăm, la Hasdeu, de o adevărată manie a monumentalului și universalului în aspirația de a cunoaște și a cuprinde Absolutul, de planuri gigantice și de realizări pe măsura lor, de prisme generale și de Istorie proiectate condensat în câte un specimen, de legi universale, de un enciclopedism monstruos care seacă toate „fântânile” (sursele adică), întregul volum de informații din trecut și până în „prezinte” și care aruncă o lumină vie „asupra tuturor originilor”. Acțiunea de „spargere a întinericului” este deosebit de efectivă, Hasdeu fiind marele Luminător, aruncând fie raze de lumină agere, fie fulgere de Jupiter tonans, al esențelor, universalurilor, chestiunilor esențiale, întregurilor percepute holografic în fragment”.

Cât privește clasicii, asupra cărora Mihai Cimpoi a zăbovit îndelung, doar câteva linii. Eminescu: „Întreaga operă a lui Eminescu ia înfățișarea unei drame cu doi actori, care-și asumă în mod intermitent și rolul de regizori: Poetul și Demiurgul. Este un teatru profund, căci, vorbind în termeni heideggerieni, însăși conștiința că Demiurgul stă inert în preajma omului eminescian ca om al acestei lumi generează fundamentalul mod de Ființă existențial”. Creangă: „Creangă a vrut să-și dea seama de lume, așa cum strecoară o vorbă în *Amintiri*, și întreaga sa operă ia forma unui divan cu ea, a unui dialog nesfârșit, în cadrul căruia se și profilează o înaltă perspectivă carnavalescă asupra ei. Nevoie, →

nu alta! O judecă și o răsjudecă, ia aminte la fețele ei diferite, îi deapănă povestea de la Adam încoace, cu gând să-i tot desprindă tâlcurile, îi tot frământă plămada ei (bat-o norocul, s-o bată!) ca s-o vadă cum arată în miez. Nu face decât, cărturărește zis, să-i intuiască sensul ei existențial. Căci, acesta-i marele paradox pe care-l ascunde Ion Creangă asurzindu-ne cu țărăniile lui, cu șirul, fără noimă parcă, al tăifăsuiei în care pare a se încurca el însuși (de unde nevoia permanentă de a se frâna: „Și să nu mi uit cuvântul”, „În sfârșit, ce mai atâta vorbă pentru o nimica toată!”, însuflețindu-se nevoie mare și tulburându-se doar pe o clipă de răul necazurilor vieții, el ne propune la îndemână „cu cât s-a priceput și a făcut” un portret, o fenomenologie a spiritului”. Caragiale: „Caragiale nu este decât un Demiurg bufon care creează universul din nou din petece multicolore și antropoizi ce imită oamenii adevărați”.

Exemplele ar putea continua la fel de interesant cu Coșbuc, Goga, Alecu Russo, Mircea Eliade, Blaga, Grigore Vieru, Ion Druță, Valeriu Matei, Nicolae Dabija etc., dar ne vom opri doar la două modele ale Domniei Sale: Titu Maiorescu și George Călinescu. Despre mentorul „Junimii”, spune: „Postulatul maiorescian îl înțelegem mai bine, raportându-l la „valoarea valorilor” lui Nietzsche sau la ierarhia axiologică, oferită de etica lui Max Scheler. „Fondul” lui Maiorescu ar părea să fie o măsură „universală” a culturii (și civilizației, vieții sociale), Călinescu având impresia că Maiorescu confunda fondul sufletesc cu greșeală de cronologie („o ignoranță în materie prozodică, o lipsă de documentare bibliografică sunt diminuări de fond”). La Maiorescu, forma fără fond are, însă, semnificația clară de minciună, mască convențională, aparență sau reluare mecanică a „formelor de deasupra ale civilizațiunii”, a aparențelor strălucitoare ale culturii apusene. „Vițitul radical în ele (în foile literare și politice ale vremii – n.n.) și, prin urmare, în toată direcția de astăzi a culturii noastre, este neadevărat, pentru a nu întrebuița un cuvânt mai colorat, neadevăr în aspirări, neadevăr în politică, neadevăr în poezie, neadevăr în gramatică, neadevăr în toate formele de manifestare a

spiritului critic”, astfel constată el în articolul „În contra direcției de astăzi în cultura română” (1868). Pe lângă semnificația universal-valabilă de aparență, neadevăr, conceptul formă fără fond denumește o realitate națională: modul de a altoi formele dinafară pe un fundament impropriu”. La Călinescu, referințele sunt multe și nu există carte semnată Mihai Cimpoi în care să nu întâlnim fragmente din gândirea călinesciană. Am ales doar câteva fraze: „George Călinescu nu este numai un critic impresionist, de întâmpinare; e constructorul de mari edificii critice, adică criticul total.

Este de-ajuns să urmărim vasta construcție „epopeică”, formată dintr-un volum de biografie romanțată și cinci volume de analiză propriu-zisă a operei lui Eminescu, ca să ne dăm seama de modul fantastic în care își schimbă și își flexibilizează instrumentarul. (...) Rostul criticii și istoriei literare, după cum demonstrează și formulează teoriile Călinescu, nu este de a cerceta obiectiv probleme aduse dinafara spiritului nostru, ci de a crea puncte de vedere din care să se constituie structuri acceptabile. Criticul este, firește, un artist, un „om cu vocație”, care însă trebuie să mănuiască și o anume tehnică, să aibă „ocupații metodice”, ca să poată face bibliografie, descrierea documentului, edițiunea critică, critica izvoarelor, istoria fenomenelor literare ca simple fapte de cultură, biografia concepută cronologic. Dacă toate aceste operațiuni pot fi făcute de către oricine fără vocație, criticul nu poate întreprinde nimic fără ea. Primul semn al vocației este anume de a descoperi în fapte structuri noi, inedite, precizează criticul”.

Critic, istoric literar, eseist și filozof al culturii, Mihai Cimpoi s-a simțit dator să ordoneze literatura scrisă în Basarabia de la începuturi până azi în *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia* (1999), unde cititorul poate admira spiritul critic, judecățile lucide, dicțiunea ideilor. Cartea de care vorbim e o mare construcție în critica și istoria noastră literară. Însuși autorul spune: „Am preferat dintre metodele pe care le cunoaște istoriografia modernă în valorificarea trecutului, nu labirintul, ci catedrala, cu toate că materialul de construcție poate fi uneori doar intuit”. Așa încât,

Chișinău, 2019

te întrebi dacă Mihai Cimpoi nu e cel ales să continue *Istoria* lui George Călinescu de la 1941 și până astăzi.

Însă marea probă pentru un critic și istoric literar român, proba olimpică, am spune, este Eminescu. Câți nu au trecut-o mediocru, câți compromițator și câți n-au trecut-o deloc! Mihai Cimpoi își pune în valoare toate datele de eseist și filosof al culturii. Hermeneutul de înaltă clasă abordează opera eminesciană dintr-o perspectivă nouă, aceea a drumului către Ființă, o viziune, cum însuși spune „impusă atât din interiorul culturii române, cât și din orizonturile de așteptare ale altor culturi”.

Ca și Călinescu altădată, exegetul se apleacă asupra motivelor eminesciene, relevând sensuri noi despre geneză, abis, mărire, cădere (sogn, visul chimeric, gigantul, nebunia, geniul, paradisiacul, redându-ne un altfel, mult mai complex homo eminescianus. Prin studiile sale *Narcis și Hyperion*, *Căderea în sus a Luceafărului*, *Plânsul Demiurgului*, dar mai ales prin *Eseña ființei*, Mihai Cimpoi ni se înfățișează ca un dialectician al semnelor și un filosof al culturii „ni peur ni reproche”, iar eminescologia actuală nu are un reprezentant mai prestigios.

„Cu Eminescu – afirmă Mihai Cimpoi – am obținut o demnitate estetică pe care nimeni și nimic n-o mai clinește din loc”. Cu Mihai Cimpoi – spunem și noi – ne aflăm în fața celor mai rafinate și mai profunde exegeze critice, pentru că el, precum vechii cavaleri și heraldi, nu ezită a se arunca în focul bătăliilor, având bucuria limpezirilor, a descoperirii de noi și revelatoare sensuri, lucrând la flacăra conceptelor și a ideilor tari.

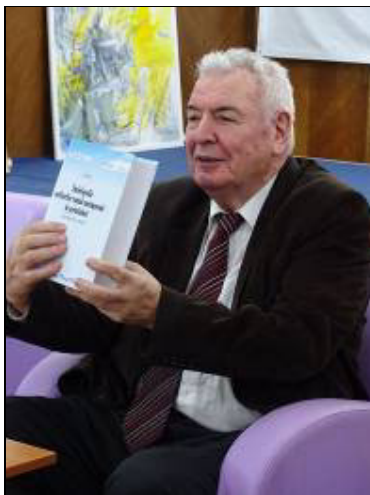
La vârsta olimpică de azi, să-l ferim cu gândul pe acest truditru într-un frumos și bine, acum, când îl sărbătorim până și universitățile!

Mihai Eminescu, Mihai Cimpoi și Dicționarul (lor) enciclopedic

Dintre toți care au scris despre opera și personalitatea savantului de la Chișinău, Eugen Simion l-a portretizat, călinescian, cel mai bine. Mihai Cimpoi are „figura și semnele comportamentale ale unui răzeș din epoca lui Ștefan cel Mare. Voinic, țepăn, niciodată grăbit, cu vorba domoală [...] Ține drumul drept, pe la mijloc, și, de-i pornit într-o direcție, n-o schimbă până nu ajunge la locul cuvenit. Îmi place la el, între altele, că se ține de cuvânt [...]. Ca un țăran basarabean, hârșit de viață, stă locului și, contrar prejudecăților despre adamismul nostru tradițional, duce lucrurile la capăt. Nu-i place să construiască din fuga cailor, cum spunea G. Călinescu că am fi făcut, noi, românii, de-a lungul veacurilor, și nu lasă neterminată catedrala pe care a început-o”.

Catedrala despre care vorbește Eugen Simion în cuvânt-înainte este o carte de excepție extrem de rară (și cu atât mai prețioasă) în cultura română, *Mihai Eminescu. Dicționar enciclopedic* (Chișinău, Editura Gunivas, 2012). Este o carte monumentală, de 584 p., elaborată de Mihai Cimpoi în cadrul Institutului de Filologie al Academiei de Științe al Moldovei și al Centrului Academic Internațional „Mihai Eminescu”, ultima instituție fiind creată tot de el, la Chișinău, o carte îndrăzneată, necesară, care ar fi putut fi rezultatul unui institut de cercetare academică. Dar, iată, că Mihai Cimpoi a realizat-o de unul singur, în urma unui efort titanice.

Mihai Cimpoi era îndreptățit să realizeze această „catedrală” eminesciană, studiile sale anterioare fiind chezașia succesului: *Spre un nou Eminescu. Dialoguri cu eminescologii și traducători din întreaga lume* (Chișinău, 1993, București, 1995), *Căderea în sus a Luceafărului* (Galați, 1993), *Narcis și Hyperion* (Chișinău, 1979, 1985, Iași, 1994), *Mă topesc în flăcări* (Chișinău, 1999), *Esența ființei. (Mi)teme și simboluri existențiale eminesciene* (Chișinău, 2003, Iași, 2007); a coordonat, de asemenea, cele opt volume din *Opere eminesciene* (Chișinău, 2001), a făcut parte din colectivul de editare al vol. I-X, *Corpus Eminescu* (pref. Eugen Simion, București-Chișinău, 1998-

2000), a scris, împreună cu Eugen Simion, portretul-sinteză al lui Eminescu din *Dicționarul General al Literaturii Române* (E-K, București, 2006), a prefătat diverse studii, a susținut numeroase comunicări despre Poet etc. Și, parafrazându-l pe Marin Sorescu, pentru ca toate acestea să poarte un nume, Mihai Cimpoi a scris *Mihai Eminescu. Dicționar enciclopedic*.

Despre necesitatea unei asemenea lucrări nu mai este cazul să revenim; cât despre competența critică și analitică a autorului, așijderea. Nu cărți denigratoare, dar nici cele care să afișeze un idolatrie deșănțat are nevoie generația de azi și de mâine. Eminescu nu are nimic de ascuns, el se lasă descoperit, cercetat, dar, ne îndeamnă chiar el, „să ne înarmăm mintea cu o rece nepărtinire și să nu surescităm cugetarea”, să avem „inima foarte caldă și minte foarte rece” („Convorbiri literare”, X, nr. 5, 1 aug. 1876, p. 168).

Acest nobil îndemn l-a urmat Mihai Cimpoi. Plecând de la sensul originar, grecesc al cuvântului „enciclopedie” (înăuntru, cerc), exegetul își concentrează întreaga trudă pe cercul eminescian, întrucât „cuvânt-cheie, metaforă obsedantă, simbol existențial fundamental, cercul reiterează, la poetul nostru, cu note originale, proprietățile comune simbolismului universal: mișcarea eternă, care nu cunoaște variații, început, sfârșit, cerul, timpul («uriașa roată a vremii»), cosmosul (văzut ca o sferă), lumea spirituală, divinitatea imuabilă (Centrul = Dumnezeu; cercul = creația)”.

Așa a procedat Mihai Cimpoi și în excelenta *O istorie deschisă a*

literaturii române din Basarabia (apărută în patru ediții!): („Literatura română din Basarabia s-a închis în tăcerea propriului său cerc, emblemă prin excelență a mioriticului. Spiritul românului basarabean cunoaște o mișcare circulară, care este aceea a unui fatum asumat”). Forțând puțin, am putea spune că spiritul eminescian, esența ființei a modelat, în proporție covârșitoare, caracterul esențial al basarabeanului și a literaturii sale.

Însuși Eminescu definește cercul ca „herb al eternității”, în care „schema cursului naturii este un cerc de forme prin care materia trece ca prin puncte de tranzițiune”. Înlăturând unele formulări impuse în literatura de specialitate (pesimism de inspirație schopenhauriană, optimist, romantism thanatologic și elegiac, tradiționalist etc.), Mihai Cimpoi abordează universul eminescian printr-un studiu comparatist și interdisciplinar, în care interpretările sunt pe deplin justificate. „Am căutat totuși să demonstrăm prioritar unitatea ei [lumii eminesciene] și să aplicăm o grilă ontologică”, căci el este poetul „la care identificăm o rostire esențială a ființei”.

Dicționarul enciclopedic este organizat, metodologic, pe mari capitole. Autorul începe, firesc, cu datele biografice (locul nașterii fixându-l la Botoșani), vorbește despre crearea cultului / mitului Eminescu, apoi, alte capitole sunt consacrate „interpretărilor tipologice și categoriale” (clasicismul, romantismul, barocul, simbolismul, clasicitate și modernitate), culturii sale (demonstrată prin personalități istorice, figuri culturale, autori citați sau traduși, eroi literari), mitului și mitologiei (personaje mitologice, păsări, plante, copaci și animale mitice în creația sa), concepției sale filosofice, istorice, sociologice, economice, religioase, pedagogice, lingvistice, consemnând expresiile celebre și proverbele din manuscrisele sale. Urmează analiza eminescianismului („înțeles inițial ca manifestare a desăvârșirii estetice, apoi a deplinătății culturale, și – mai larg – a exponențialității identitare, deopotrivă naționale și universale”), a limbii stilului și limbajului po(i)etic eminescian.

Interesantă – și asta singularizează lucrarea lui Mihai Cimpoi – este modalitatea de analiză →

TUDOR NEDELCEA

a operei sale, pe genuri literare, incluzând, însă, și notele de curs și de lectură, excerpte, transcrieri, corespondența, în care „notele” la unele titluri sau versuri sunt migălos alcătuite. De pildă, *Sonet satiric*: „este vizat pe un ton virulent, pamfletar, istoricul și scriitorul V.A. Urechea”. Nu sunt uitate nici „exercițiile textuale” din manuscrise (considerate „moloz” de Perpessicius), care aduc „dovada unui proces de exercitare permanentizat”, reale scripuri de geniu (de pildă: „Și-n a sufletului noapte tu o lampă ai aprins”).

Studii vaste sunt consacrate „odiseii receptării” sale în țară și peste hotare, personalitatea autorului „Luceafărului” în viziunea marilor scriitori români (Arghezi, Bacovia, Blaga, Cioran, Eliade, Goga, E. Ionescu, Hasdeu, Camil Petrescu, Rebreanu, Sorescu, Sadoveanu, Nichita, Vieru), omagiile lirice, dar și studii obiective, pertinente consacrate antieminescianismului și detractorilor săi.

Eminescologia, constituită istoric, „cu creșteri și descreșteri sinusoidale” este analizată ca fenomen estetic și social, prin principalii săi exponenți (G. Anca, Ilie Bădescu, Anita Bhoșe, Gh. Bulgăr, I. Buzăși, D. Caracostea, G. Călinescu, I. Chendi, Ciopraga, Cioran, Codreanu, Rosa del Conte, Victor Crăciun, Creția, C. Cubleşan, Zoe Dumitrescu-Buşulenga, N. Georgescu, E. Ionescu, Iorga, D. Irimia, Măiorescu, Dan Mănuță, I. Miloș, G. Munteanu, D. Murărașu, Tudor Nedelcea, C. Noica, Paleologu-Matta, Edgar Papu, Perpessicius, A.Z.N. Pop, D. Popovici, E. Simion, M. Steriade, Tituță, Todoran, Ungheanu, Uscătescu, Vatamaniuc, Vianu, Vuia, Vieru etc. etc.).

Nu putea lipsi prezența lui Eminescu ca erou literar sau în lucrări de istorie, dicționare și enciclopedii, în muzica, arte vizuale, cinematografie, filatelie și medalistică, precum și edițiile importante ale operei sale, în limba română și în alte limbi.

Mihai Eminescu. Dicționar enciclopedic este opera unui exeget de care însuși Poetul ar fi mândru, o lucrare care se înscrie în pantheonul culturii române, pentru că această lucrare de referință „excluează atât vanitățile și răcăcirile localismului orb, cât și cosmopolitismul arogant și represiv față de miturile spiritualității naționale” (Eugen Simion).

Mihai Cimpoi, atins de raza octogenară

A scrie despre Mihai Cimpoi este ca și cum te-ai uita într-o fântână și, pe cerul din adâncul ei, ai încerca să descifrezi un sens ceia căruia sunt cuvintele porivite, dar necunoscute încă până la capăt. Dar să spunem mai simplu: este Omul care întrunește laolaltă alese calități de critic și istoric literar, nume larg cunoscut nu doar la nivel național, dar și internațional, creator ce posedă o vastă cultură și filozofie a scrisului.

De fapt, scriitorul și academicianul nostru e o veritabilă enciclopedie vie, mereu abilă și deschisă tuturor, dovadă fiind prodigioasa lui operă literară și filozofică, dar și referințele, precum și distincțiile ce i s-au acordat de-a lungul timpului de către înalte instituții și personalități marcante.

Mihai Cimpoi, chiar de la începutul carierei, a adus în arealul literaturii un suflu nou, detașat de orice ideologie politizată sau de altă natură asemănătoare. A optat în mod practic pentru decumunizarea literaturii. El însuși este un slujitor volițional și neostoit al supremației Cuvântului ca atare. Până la ora actuală, nu știu dacă s-a mai aplecat cineva atât de aproape, cu atâta grijă și abnegație asupra literaturii basarabene. Drept dovadă, repet, sunt operele savantului și nu numai. Aici vom menționa, în special, „O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia”, semnată de protagonist.

Cercetător-eminescolog de talie mondială, savantul vine și cu „Mihai Eminescu. Dicționar Enciclopedic”, un arsenal informațional despre tot ce s-a știut, dar și ce nu s-a cunoscut până acum despre viața și opera poetului care a vegheat neconținut „La steaua...”, ca într-un extaz divin să plâsmuiască Luceafărul ființării noastre.

Pe parcursul activității sale, Mihai Cimpoi, deținând și locul de lider

Tudor Nedelcea, Mihai Cimpoi, Grigore Vieru, Nicolae Dabija

incontestabil pe tărâmul creației literare, a promovat în „loja” scriitoricească o pleadă întreagă de devotați Cavaleri ai scrisului. Atât de mulți și diferiți, că ar putea ridica un „Turnul Babel” la porțile înțelepciunii și (poate) nesăbuiței, pe propria-i răspundere.

Recunosc, am gustat și eu din acel noroc de a fi în atenția domniei sale.

Pe timpul când o editură de la Chișinău pregătea pentru tipar a treia mea carte de poeme „Linia limită”, domnul academician a prefațat volumul. Mi-a acordat acest gest cu toată bunăvoința sa necondiționată. A scris la temă, concis și limpede, fără laude gratuite, ba a lăsat să se înțeleagă și un fel de încredere, dar și prudență. Înainte de lansarea cărții, i-am oferit un exemplar la care maestrul a ținut să observe cu o doză subtilă de umor ce îl caracterizează, precum că autograful „schițat” de mine este mai lung decât prefața semnată de el.

Am avut și alte (rare) ocazii, mai puțin oficiale, să fiu în prezența scriitorului savant și pot să spun că are un spirit carismatic. Glumele lui mucalite, sfătoase, chiar proverbiale sunt de-a dreptul captivante și de neuitat. Posedă o voce bine formată și cântă frumos...

Ei bine, pe alții chiar i-a lansat/„încoronat” pe ascensiunea succesului, mai dându-le câte ceva și de la sine, mai și „pricopsindu-se” pe alocuri cu anumite supărări, să sperăm, trecătoare.

Acum, iată, atins de raza octogenară, Omul de o rară omenie și surprinzătoare simplitate, despre care tot cuvântăm aici, neobosit și dârz pășește încă un prag de vârstă venerabilă. Deci să-i urăm domnului Mihai Cimpoi mulți ani buni înainte, cu sănătate traică și creații memorabile!

DUMITRU BĂLUȚĂ

Chișinău, 2011

Lucrare de referință în eminescologie

DICTIONAR ESENȚIAL

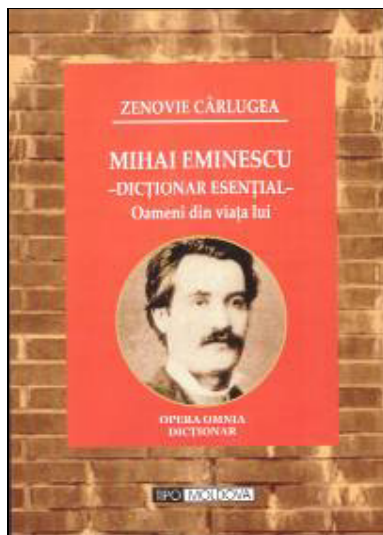
„OAMENI DIN VIAȚA LUI
EMINESCU”

Reactualizarea ontologică a
„mitului Eminescu”

(IV)

Privită din acest unghi, lucrarea *Eminescu – dicționar esențial. Oameni din viața lui* se dovedește a fi o prețioasă bancă de informații care consolidează bazele mitului culturii române – Eminescu. Fără complexe și inhibări, eseistul valorifică memorabil, și iconografic îndrăznim să afirmăm, cu precizie caracterologică, biografiile a peste 200 de personalități celebre sau nu, intrate, în pofida trecerii timpului sau a dezinteresului nostru bolnăvicios de a ne ignora înaintașii, în palmaresul literaturii române: Vasile Alecsandri, Tudor Arghezi, Ion Luca Caragiale, Ion Creangă, Regina Elisabeta, Nicu Gane, B.P. Hasdeu, Nicolae Iorga, Mihail Kogălniceanu, Alexandru Macedonski, Titu Maiorescu, Veronica Micle, Iacob Negruzzi, Aron Pumnul, Ion Heliade Rădulescu, Ioan Slavici, Elena Văcărescu, Alexandru Vlahuță, Iosif Vulcan, A.D. Xenopol ș.a.m.d.

Sau figuri mai puțin cunoscute, aduse din uitare, dar care în viața poetului au avut o importanță de moment, precum: N. Andriescu-Bogdan, C. Zamfir, N. Bassarabescu, Scipione Bădescu, Cornelia-Riria Biberi, Samson Bodnărescu, Friederike/ Frederica, Bognar, Friederike/ Frederica, Gh. Bojeicu, Ion Bratu, Mihai Brănescu, Ioniță Bumbac, Vasile Burlă, Ștefan Cacoveanu, Constantin Calmuschi, Iorgu Caragiale, Cassandra „iubita de la Ipotești”, Lascăr Catargiu, Al. Chibici-Revneanu, Gh. Chițu, Arcadie Ciupercovici, Arcadie, Vasile Conta, Matilda Cugler-Poni, Al. C. Cuza, Al. I. Cuza, Anghel Demetrescu, Al. G. Djuvara, Aurel C. Domsa, Ștefan Dracinschi, State Dragomir, Grigore Dragoș, Ioan Drogli, Elena Duțescu, Cornelia Emilian, frații și părinții poetului, Emanoil Costache Epureanu, Nicolae Făgărășanu, Gh. Feraru, Al. & Maria Flechtenmacher, Grigore Focșa, Eugenia Frangolea/Bodnărescu, Nicu Gane, Moses Gaster, dr. Maria Gavrilescu, Aurelia Goga, Artur Gorovei, Grigore H. Grandea, Eduard Gruber, Emilia & Wilhelm Humpel, Filimon Ilia, Ilie Ighel, I. D. Ionescu,

Fr. Isac, Samuil Isopescu, dr. George Iuliano, Felician Jachimovicz, Felician, C. Jiquidi, Olimpiada Jurașcu, Ioachim Jurașcu, Iosih Kauffmann, Mitte & Wilhelm Kremnitz, Nicolae Krețulescu, Grigore Lazu, Ioan Al. Lapedatu, Dimitrie Aug. Laurian, Maximilian Leidesdorf, Babette Löwenbach, Livia Maiorescu/Dimcza, Nicolae & Zoe Mandrea, Mihai V. Mavrodin, Ernst von Mayer, Constantin Meissner, Ioan Mire Melik, Ștefan C. Michăilescu, Toma Micheru, Ștefan Micle, Valeria Micle-Sturduza, Virginia Micle-Gruber, Aurel Mureșianu, Heinrich Obersteiner, Iacob Onea, Leon Onicescu, Ioan Orga, Gustav Otembra, Mihail Pascaly, Ion Păun-Pincio, Sandu Pătru, Grigore Păucescu, Nicolae Petrașcu, D. Petrino, Cleopatra Poenaru, Vasile Pogor, Miron Pompiliu, C. Popasu, Ana/ Anette Rosetti, C. Alexandru Rosetti, Ernesto Rossi, Iuliu Roșca, Ion Russu-Șirianu, Ion Sbierea, Gh. Secășeanu, C. Simțion, Aug. B. Sînceleanu, Panait Stoica, I. G. Stravoica, Ecaterina Szöke / Slavici, Al. Ștefanovici, Sofia Ștefanovici, Ștefan Ștefureac, Rudolf Șuțu, Al. Șuțu, Fanny Tardini-Vlădescu ș.a.

Nu lipsesc din acest dicționar monografic nici femeile din viața lui Eminescu, de la mama și surorile poetului (Raluca, Aglae, Henrietta, cărora li se dedică articole consistente), la Cassandra „iubita de la Ipotești”, Eufrosina Popescu (din perioada peregrinărilor teatrale), Fräulein Milly („blonda Milly” din Potsdam, conform poeziei din 1874), Veronica Micle „iubita legitimă” (G. Călinescu), apoi Mitte Kremnitz, Cleopatra

Poenaru (inspirațoarea prin 1880 a poeziei *Pe lângă plopii fără soț*), toate acestea evocate în pagini elocente.

Nu trebuie trecută cu vederea iconografia prezentă în dicționar, multe din fotografiile reproduse aparținând unor fonduri de documente rare și înfățișând clădiri, locuri memoriale, personaje, înscrisuri, manuscrise, documente personale etc., fapt remarcat de acad. Mihai Cimpoi. Între acestea, reținem fotografia din 1864 a învățăceilor de la Cernăuți, alături de profesorul lor Aron Pumnul (autorul identificând pe „privatistul” Mihai Eminovici, pe baza unor descrieri de epocă) sau fotografia de grup a junimiștilor în frunte cu Maiorescu, găsită de prof. dr. Petre Popescu-Gogan, arhivar, în Cabinetul de stampe de la Academia Română, realizată cu prilejul inaugurării statuii lui Ion Heliade Rădulescu din Piața Universității din București, operă a artistului italian Ettore Ferrari și dezvelită la 22 noiembrie 1881, la nouă ani de la moartea fondatorului Academiei Române, împliniți în aprilie 1881 (v. „România literară” din 29 martie – 4 aprilie 2000). Este vorba de o fotografie rară, încă necunoscută, dintr-un colaj, asupra căreia s-a pronunțat, aproximativ, dl. P.P. Gogan și foarte exact Ion Cărnău (v. articolul „Prezența poetului”, în „România literară”, 31 mai – 6 iunie 2000, p. 11, cu reproducerea colajului) și dl. Zenovie Cărlugea în unele articole dar și în precedentele sale lucrări dedicate lui Eminescu și amintite mai sus.

După cum ușor se poate vedea, șirul persoanelor prezentate în *Dicționar...* (peste 180 de articole, concepute mai întâi ca scurte biobibliografii, apoi ca detalieri eseistic-documentară a relației avute cu poetul, unele articole fiind eseuri monografice în toată regula, întinse pe multe pagini: I. H. Rădulescu, Aron Pumnul, Vasile Alecsandri, Titu Maiorescu, Ioan Slavici, I. L. Caragiale, Al. Macedonski, Veronica Micle ș.a.), destul de impunător și semnificativ, nu urmează ordinea cronologică a momentului narativ în care au interacționat, pe lungă sau scurtă durată, cu Mihai Eminescu, autorul preferând să-i menționeze, desigur pentru a respecta rigurozitatea reclamată/impusă de elaborarea→

FLORIAN COPCEA

lucrării-dicționar, în ordine alfabetică (criteriu obligatoriu în conceperea unui astfel de tip de lucrare enciclopedică), ceea ce îi sporește importanța, relevanța și utilitatea.

Privirea profundă și iscoditoare, animată de spirit critic și istoric, a lui Zenovie Cârlegea, este concentrată, observăm, cu predilecție, asupra spiritelor care formează / teaurizează panteonul culturii române. Declicul hermeneutic al hagiografului, focalizat pe arhitectura unui „univers în semicerc” (G. Călinescu), reconstruiește istoria unui timp ascuns, trecând peste obstacole, animozități și nebuloase dificil de interpretat. Deși „este greu să scrii istoria unei literaturi naționale, ca artă, când întreg cadrul te ispiteste să faci referiri esențialmente neliterare, să te dedai la speculații despre etica și despre caracteristicile naționale care n-au aproape nimic de-a face cu arta literaturii” (René Wellek), Zenovie Cârlegea, fără să ia în seamă avertismentul, își asumă cu luciditate avatarul creației (acesta revendicat de la Mihai Cimpoi) și cu gest iconoclast, aparent fragmentar, investește, fără somație, în mitogeneza spiritualității românești.

Pe această direcție, se poate susține că exegetul nu operează cu idei de-a gata, ci tratează incisiv, prin prisma analizei amănunțite a vieții și operelor oamenilor din viața lui Eminescu, elementele și trăsăturile reale ale acestora care, subliniază, au complicat „portretul personalității lui Eminescu cu aproximări și aluvionări de tot felul, hașurând fie tezist și romantios, fie prin naive și inconștiente abuzări, fațete ale condiției biografice”.

Este locul să tragem o linie de demarcație clară între modelele de biografie eminesciană în vogă în secolele XIX și XX și modelul propus de Zenovie Cârlegea care, printr-o asiduă documentare, cum se explică, a ilustrat „un portret moral, intelectual și artistic incomparabil, ușor de întrevăzut în «catagrafierea» de față a «oamenilor din viața lui»”. Fără a-i aduce vreun reproș, suntem de părere că ar fi trebuit să fi insistat cu mai multe amănunte asupra împrejurărilor în care aceștia l-au cunoscut pe „omul deplin al culturii românești” (Constantin Noica).

Punctul iradiant al exegezei Mihai Eminescu – dicționar esențial.

Oamenii din viața lui constă în învederarea aproape sintetică și integralistă a generațiilor de literați întemeiatori, mai mult sau mai puțin, ai geografiei literare românești. Nu încap dubii, întreprinderea lui Zenovie Cârlegea a modernizat parametrii istoriei literare prin utilizarea noilor metode de investigație ontologică și de ierarhizare a valorilor clasice, anticipând, în chip programatic, mutații generoase, paradigmatic în istoria literaturii române.

Manifestarea spiritului mitotic al lui Zenovie Cârlegea se produce reductiv, prin recul, deschizând actul interpretării spre idei, ipoteze și concepte proprii, care servesc direct la conceptualizarea spirituală a mitului eminescian.

Așadar, criticul literar reface imaginea unui altfel de Eminescu, pe cât de ritualizat pe atât de contestat și relativizat, acoperind goluri și fisuri exegetice. Adrian Dinu Rachieru (op. cit.) este de părere că „o istorie a eminescologiei, mereu ademenitoare, obligă la chestionarea acestui pachet problematic / problematizant, fără a ne slei curiozitatea”. „Cum se vedea Eminescu pe sine însuși?”, se întreabă teoreticianul A. D. Rachieru, și continuă: „Cum l-au primit și l-au privit contemporanii, de la Iosif Vulcan la Titu Maiorescu? Și, în fine, cum îl receptăm noi azi, la noua vârstă a eminescologiei, aflată – se zice – în impas?”

Din fericire, cercetările de o viziune amplă inițiate aristotelic de Zenovie Cârlegea, de extracție lovinesciană, răspund, explicabil și justificabil, acestor întrebări, să le calificăm – de tranziție, în speranța că va exista, totuși, în viitor, o unitate de opinie, un flux ontologic și epistemologic unanim în receptarea lui Mihai Eminescu și în recuperarea

Claudia Schitelea, Natură statică cu draperie albastră

contingentă a unor scriitori canonici, dar uitați în sertarele clasice ale culturii naționale. Tocmai de aceea considerăm că temerara, moderna, minuțioasă, argumentativă analiză metodică a criticului, desigur, supusă ordinii științifice, satisface cerințele postulatului sugerat de Eugen Simion la un eveniment consacrat celor 125 de ani de la moartea poetului: „Cei care se supără pe poporul român se supără pe Eminescu. Este și aceasta o dovadă că este un poet care ne exprimă. Și ne regăsim nu numai în poezia lui, ci și în proza lui, o proză romantică. Ne regăsim în articole politice. Ce greșală fac unii când contestă articolele politice ale lui Eminescu!”.

Toate aceste puncte de vedere sunt definitorii pentru „sanctifizarea” autorului *Luceafărului* într-o monumentală, iconografică lucrare cum se dovedește a fi exegeza *Eminescu – dicționar esențial. Oamenii din viața lui*. În complexitatea și vastitatea ei, aceasta este, la urma urmei, proiecția magică a unei gândiri meșteșugite, intuitive, pusă inspirat, de la început, să interfereze, sub semnul sacralului, spiritele, textele și senzorialitatea lucrurilor în jocul oglinzii (în care realitatea devine profund spiritualizată) și să creeze cititorului privilegiul de a pătrunde în existența ființială a miturilor care au străbătut epoca istorică a lui Mihai Eminescu. Eseistul este un generator de veritabile „imagini” al căror sens, după prof. Nicolae Georgescu, nu mai vizează „scoatarea lui Eminescu din contextul său istoric și privirea lui în sine”, ci „readucerea lui Eminescu în lumea lui”, potențând astfel interesul funciar al românilor de a apăra și respecta cu orice risc simbolul. Odată cu accesul nostru la epoca Eminescu, grație lui Zenovie Cârlegea, avem marea șansă de a recupera, optimiști, esențele ei spirituale și mitice identificate în actele trăitoare ale unor figuri istorice dintr-un timp retrăit, în desfășurare, care, vrea sau nu vrea careva, readuce centrul de gravitație al culturii românești într-un punct universal, contemporan.

Contribuția dlui Zenovie Cârlegea, de o inedită viziune și structurare lexicografică, a fost evidențiată de cronicile literare dedicate acestuia surprinzător *Dicționar*, putând aminti aici nume cunoscute din critica →

românească de azi (Gheorghe Grigurcu, Mircea Popa, Constantin Cubleşan, Ana Selejan, Tudor Nedelcea, Aureliu Goci, Nicolae Mareş, Toma Grigorie, Lucian Gruia, Delia Muntean, Maria-Daniela Pânăzan, Monica Grosu, Ion Mărgineanu ş.a.).

În concluzie, *Eminescu – dicţionar esenţial. Oamenii din viaţa lui*, apreciată drept „lucrare de referinţă în eminescologie”, este panorama cu rost a unei istorii literare deschise, „la răspântie” (M. Cimpoi), care ne „vorbeşte” despre identitatea limbii şi a literaturii române. Ideile lui Zenovie Cârluşea, discursul său metacritic, expuse, intelectualmente, cu precizie de bijutier în pagini mai mult decât savuroase, stabilesc o conexiune fenomenologică între un trecut dominat de isterii literar-istorice paradigmatiche şi o contemporaneitate, paradoxal, în delir.

Este clar pentru toată lumea, „Eminescu a fost, aparent, romantic – ultimul mare romantic al Europei – de fapt, primul şi unicul care a realizat în cadrul istoric al spaţiului românesc dimensiunea ontologică” (Svetlana Paleologu-Matta, op. cit.). Acesta este, presupunem, şi crezul după care s-a ghidat Zenovie Cârluşea în conceperea programaticului său studiu – temeinic şi fundamental, ca un „brand” deja verificat, pentru istoria şi literatura română – *Eminescu – dicţionar esenţial. Oamenii din viaţa lui*.

În cronică sa din revista „Scrisul Românesc”, criticul şi istoricul literar Constantin Cubleşan constata: „Dicţionarul nu este cătuşi de puţin o simplă recapitulare a legăturilor lui Mihai Eminescu, în diversele momente ale existenţei sale, cu lumea din preajmă-i. El evidenţiază şi o atitudine a autorului acestuia faţă de subiectul propriu-zis, angajând comentarii critice personale, adesea polemice, în explicitarea contextului istoric al epocii, masivul volum devenind astfel o veritabilă contribuţie originală la cercetarea şi iluminarea aspectelor biografice ale marelui scriitor, în complexitatea angajamentelor lui sociale.” (Constantin Cubleşan, *Oamenii din viaţa lui Eminescu*, „Scrisul Românesc”, Craiova, Anul XVIII, Nr. 7 (203), iulie, 2020, p. 4.).

„Este aici un «alt Eminescu», - concluziona şi criticul şi istoricul

literar Stan V. Cristea - mai bine conturat decât cel pe care-l putem reprezenta potrivit lucrărilor ce i-au fost dedicate până acum, un Eminescu în deplinătatea umanităţii sale, un Eminescu «între oameni» sau, mai potrivit spus, un Eminescu văzut prin «oamenii lui»... („Caligraf”, Zimnicea, nr. 7/ 2020).

Vom încheia reproducând din cronică semnată de criticul literar Gheorghe Grigurcu, d-sa remarcând şi o anumită vocaţie „epică” a lucrării, în sens călinescian:

„Zenovie Cârluşea ne oferă un amplu tablou al oamenilor cu care a relaţionat Eminescu.

Unic în bibliografia eminesciană. Condiţia tehnică de «dicţionar monografic» a acestei lucrări cedează treptat impresiei de producţie epică, cu numeroase personaje, fapte, analize, nuanţe, într-o revărsare ce poate capta interesul cititorului sub un unghi existenţial căruia trecutul îi adaugă o sugestie ficţională.

E aidoma unui soi de roman în care protagonistul de excepţional rang se prezintă anturat de oameni mai mult ori mai puţin îndatoraţi în chip obiectiv acestuia, prin faptul că le sporeşte semnificaţia.

Uneori pur şi simplu îi scoate din uitare. (...)

Nu putem încheia fără elogiul cald convenit lui Zenovie Cârluşea, care, în succesiunea unor realizări analoage consacrate lui Blaga şi Arghezi, s-a încumetat la elaborarea acestei pe cât de dificile pe atât de utile cercetări de istorie literară. Puterea de tracţiune a foarte numeroaselor informaţii, cu mare sârg acumulate într-o ordonare enciclopedică şi însoţite de comentarii detaliate, reprezintă un deosebit merit al d-sale” (Zenovie Cârluşea, *Mihai Eminescu. Dicţionar monografic. Oamenii din viaţa lui*, în „Viaţa Românească”, nr. 11-12/ 2019).

Concluzii la care subscriem, desigur, cu toată îndreptăţirea, inclusiv la acelea ale cronicarilor amintiţi, validând spiritul de cărturar enciclopedist al dlui Zenovie Cârluşea, autorul acestei surprinzătoare lucrări care stă cu cinste alături de *Dicţionarul enciclopedic* din 2013 al eminescologului acad. Mihai Cimpoi, de o cu totul altă structurare lexicografică şi profil tematic.

Voi înnopta pe brume

Au dealurile umerii pârliti
Şi apele-n pâraie-s numai fire,
Cutezătoare inimă, tu simţi
Cum toamna-mi sparge geamuri în
privire?

Să nu mă pot uita nestingherit
La tot prăpădul galben care-l face,
La straietele de aur şi argint
În care-şi plimbă nunţile buimace.

Voi înnopta pe brume, săgetat
De fierbinţeala lor scăpărătoare
Să aflu ce porunci s-au trâmbiţat
Pe câmpuri, prin păduri, peste
hotare...

Voi căuta să ştiu cât mai curând
Ce gânduri are toamna şi cu mine,
Mai pot purta la glezne fulgerând
Un drum nebiruit? Şi pentru cine?

Mai am alese vinuri în pahar
Şi porţi de bucurii nefecerate,
Ori numai îndărătnic şi-n zadar
Tot cumpăr de la vise nestemate?

Că toate-s încâlcite primprejur
De parcă-şi schimbă lumea adăpostul,
Voi înnopta pe brume şi-am să fur
O goarnă de la vânt să-mi tângui
rostul!

Împăcare cu frigul

Asupra zilei negurile vin
Cu aripi albe, sure, destrămate;
Eu inima n-am unde să mi-o în
Să n-o rănească vremurile toate.

Că pieptul - cuibul ei adăpostit
N-o mai pricepe acum, n-o mai
încăpe;
Parc-o fântână oarbă s-a stârnit
Într-un şuvoi neliniştit de ape.

Şi salamandre galbene tresar
Pe lespezile umede şi goale;
Le-aş trece prin cămăşile de jar
Cu care toamna vrea să mă-nfăşoare...

Aş da la toate lucrurile vis
Să ştie ce e toamna pentru mine,
Ce ceruri aurite s-au închis
Şi nu vor mai putea să se-nsenine..

Va trebui cu frigul să mă împac,
Cu frigul şi cu brumele, cu toate;
Asupra zilei negurile zac
Cu aripi albe, sure, destrămate...

DUMITRU MĂLIN

O interpretare creștină a poemului „Luceafărul”

„Regii duc în pace-eternă a poarelor destine./ Închinând înțelepciunii viața lor cea trecătoare.// Dar un mag bătrân ca lumea îi adună și le spune/ Că-un nou gând se naște-n oameni, mai puternic și mai mare./ Decât toate pân-acuma. Și o stea strălucitoare/ Arde-n cer arătând calea la a evului minune”. Astfel scria Mihai Eminescu la 23 de ani în poemul „Dumnezeu și om”. Acela stea strălucitoare i-a călăuzit pe cei trei magi la Bethleem și, după cum notează Vasile Lovinescu (*Steaua fără nume*, Ed. Rosmarin, 1994), în momentul în care au ajuns, imaginea stelei până atunci colțurată, s-a transformat din *Luceafăr* „în *Soare de Miezul Noptii*”.

„Cobori în jos, luceafăr blând./ Alunecând pe-o rază”... Dacă privim icoana clasică a Nașterii Domnului, atât de plină de simboluri, observăm că, din acest soare al Divinității, coboară o rază care formează într-o aură o stea din care raza se împarte în trei – Sfânta Treime, pentru a continua coborârea spre peștera unde S-a născut Pruncul. Icoana este împărțită în trei registre – cel de sus e cerul, cel din mijloc e domeniul unirii cerului cu pământul unde s-a săvârșit Întruparea, iar cel de jos este pământul cu evenimentele sale. Raza cerească întâmpină dificultăți căci trebuie să străbată un dur vârf de munte care întruhidează lumea neprimitoare așa cum a devenit ea după căderea în păcat a primilor oameni. Aici se întâlnește lumea nemuritoare cu cea muritoare. Incompatibilitatea dintre aceste două lumi naște un conflict de mari proporții care se rezolvă prin dragostea întrupării.

Ajungem astfel la o temă dragă poezilor. Între poemele mari inspirate de ea sunt „Luceafărul” lui Mihai Eminescu (1883) și „Demonul” lui Mihail Lermontov (1841), în care cel trăit în eternitate, îndrăgostit de o fiică de împărat dorește întruparea. Aceasta se produce însă doar în cazul Demonului lermontovian și are un efect negativ. Demonul aduce răul în lume, devine un tiran, distruge totul, inclusiv mireasa care, în urma sărutului, moare fiind luată la cer, în timp ce Demonul se rescufundă în neagra și eterna sa singurătate. Luceafărul este un erou pozitiv și,

pentru motive ce vor fi discutate mai jos în text, renunță a-și pierde nemurirea pe care de dragul fetei de împărat era gata s-o preschimbe în perisabilitatea vieții pământești.

Criticul literar interbelic Lucian Boz intuiește în persoana Luceafărului o ființă cerească, poate pe Cel care, în termenii Sfântului Evanghelist Ioan, e Însuși Cuvântul (*Masca lui Eminescu*, Ed. Vinea, 1998). El scrie: „Luceafărul a fost numit «Cuvânt curat», adică neoplatonicul, gnosticul și iohanicul Logos.” Gnosticii și neoplatonicienii recunoșteau Eonul, acest ansamblu de forțe eterne emanate de o existență vie prin care ea acționează asupra universului. Lucian Boz scrie: „Eonul este luat [aici] în înțelesul Logosului”. Și explică: „conceptul eonului a avut o răspândire mare în gnosticism, care a pătruns pe melagurile românești, adus de literatura bogomilică”. Este foarte posibil că mintea iscoditoare a geniului eminescian a avut cunoștința și de acest concept. Pentru înțelegerea Luceafărului ca Logos, Lucian Boz amintește și metafora „guri” folosită de Eminescu în dialogul dintre Tatăl și Hyperion: „Cere-mi cuvântul meu dentăi -/ Să-ți dau înțelepciune?// Vrei să dau glas acelei *guri*.// Ca după-a ei cântare/ Să se ia munții cu păduri/ Și insulele-n mare?”. Metafora apare și în poemul cumva înrudit „Fata-n grădina de aur”: „Tu ce sfințești a cerului coloane/ Cu glasul de *eternă gură*”.

Dorul de absolut din inima fetei, contemplând înălțimile pline de mister ale nopții luminate blând de aștri („Cum ea pe coate-și răzima/ Visând ale ei tâmpole/ De dorul lui și inima/ Și sufletu-i se împle” – strofa 6) începe după o vreme să prindă grai și să conducă la un minunat dialog al

dragostei. „Cobori în jos, luceafăr blând./ Alunecând pe-o rază./ Pătrunde-n casă și în gând/ Și viața-mi luminează!” spune fata (strofa 13). „O, vin` odorul meu nespus./ Și lumea ta o lasă;/ Eu sunt luceafărul de sus,/ Iar tu să-mi fii mireasă” răspunde Luceafărul (strofa 21). Fata, însă îl dorește acolo jos, lângă ea. Răspunzând negativ chemării lui de a-l urma, ea oscilează, în avântul ei sufleteș, între, pe de-o parte, simțirea angelică și aspirația transfiguratoare a iubirii („O, ești frumos, cum numa-n vis/ Un *înger* se arată,/ Dară pe calea ce-ai deschis/ N-oi merge niciodată” – strofa 23) și, pe de altă parte, simțirea demonică și dorința pătimașă a dăruirii trupesti („O, ești frumos cum numa-n vis/ Un *demon* se arată./ Dară pe calea ce-ai deschis/ N-oi merge niciodată !” – strofa 36). Este interesant că Petre Grimm (1881-1944), unul dintre numeroșii traducători în engleză ai poemului „Luceafărul”, folosește numele Lucifer în loc de Luceafăr (pe care, de pildă, Adrian Săhlean îl traduce frumos cu „the Evening Star”) pentru a-l contrasta cu numele Hyperion. În traducerea sa a celor 98 strofe ale poemului, ambele nume apar de un număr egal de ori – șase. Poate Petre Grimm a acționat în aceeași idee - de a sublinia dualitatea emoțională dintre două trăiri aparent într-un conflict continuu: aspirația curată (*Agape*; cu îngerul) și ispita cărnii (*Eros*; cu demonul).

Eminescu scria în „Miron și frumoasa fără corp” despre „Dorul după ce-i mai mare/ N-astă lume trecătoare./ După ce-i desăvârșit”. Psalmistul spune: „Dumnezeule, Dumnezeul meu, pe Tine Te caut disde-diminează. Însetat-a de Tine sufletul meu, suspinat-a după Tine trupul meu” (Psalm 62, 1-2). Iar răspunsul nu întârzie „căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3,16). Iar Domnul Se întrupează și se naște în ziua de Crăciun.

În mod evident însă există o prăpastie între lumea morții, pieritoare, unde dragostea se face în păcat, într-un „eros” puternic senzual și lumea Vieții veșnice, nemurirea, unde domnește doar „filia” și „agape”. Spre→

HORIA ION GROZA

dezamăgirea eroului, viața eternă, a înălțimilor, nu poate fi schimbată pozitiv într-o viață pământească, trecătoare, sortită morții, căci transformarea ar însemna renunțarea la puritatea celestă a lumii pentru scufundarea într-o lume a păcatului, o lume lipsită de orizont. Luceafărul îi dă a înțelege fetei enormitatea cererii ei: „Tu-mi cei chiar nemurirea mea/ În schimb pe-o sărutare./ Dar voi să știi asemenea/ Cât te iubesc de tare”. Demiurgul îi spune fiului Său, Luceafărul: „Îți dau catarg lângă catarg./ Oștiri spre a străbate/ Pământu-n lung și marea-n larg./ Dar moartea nu se poate...”

Prăpastia dintre cele două lumi poate fi trecută doar într-un singur mod - acela al Domnului care evită întinarea, doriind așa cum dorea Luceafărul scufundarea completă în felul denaturat al omului lumesc, omul *dintâi*, cel căzut în păcat. Păstrându-Se curat și nepierzându-Și dumnezeirea, Iisus este omul cel *deal doilea*, singurul capabil de a transfigura firea umană. Precum și este scris: „Făcutu-s-a omul cel dintâi, Adam, cu suflet viu; iar Adam cel de pe urmă cu duh dătător de viață” (1 Cor. 15:45). Și: „Omul cel dintâi este din pământ, pământesc; omul cel deal doilea este din cer” (1 Cor. 15:47). Maica Domnului și Biserica Îi sunt Domnului Iisus mireasă.

Luceafărul își dă seama de realitate când privește seducerea făcută de Cătălin, prin care subit fiica de împărat dobândește o identitate terestră – Cătălina. „Vicleanul copil de casă ce împlă cupele de vin” îi propune fetei, după el foarte naivă, să se predea total lumii instinctuale a plăcerilor (și nu unei lumi a cerurilor sau unei lumi transfiguratoare!): „Tu ești copilă, asta e.../ Hai ș-om fugi în lume/ Doar ni s-or pierde urmele/ Și nu ne-or ști de nume.../ Vei pierde dorul de părinți/ Și visul de luceferi”. Luceafărul înțelege, cu tristețe, zădărnicia sacrificiului său și realitatea incompatibilității dintre cer și pământ, care poate fi învinsă doar la modul messianic, mod inaccesibil duhurilor și accesibil numai lui Dumnezeu. Luceafărul deci, renunță: „Ce-ți pasă ție, chip de lut/ Dac-oi fi eu sau altul?// Trăind în cercul vostru strămt/ Norocul vă petrece./ Ci eu în lumea mea mă simt/ Nemuritor și rece”.

George Călinescu (*Opera lui Mihai Eminescu*, vol. 2, Ed. Minerva, 1970) subliniază faptul că „Lucea-

fărul este pentru mulți [analisti] un tratat de metafizică abstrusă” ceea ce a dus la a vedea în el pe Arhanghelul Mihail, pe Neptun, pe Satan-Lucifer, pe un Orfeu pagan, pe întruchiparea unui „haos matern din care a ieșit lumea, prin potența activă a Demiurgului”, pe „Logosul, verbul revelator al dumnezeirii”, pe Hyper-eon sau chiar pe „România geologică or pământul, Cătălina fiind nația românească”.

Se știe că Eminescu a menționat într-un manuscris că a cunoscut legenda Luceafărului din jurnalul turistului german K[unisch], cu sensul alegoric că deși „geniul nu cunoaște moarte” el „nu este capabil de a fericii pe cineva [și] nici de a fi fericit”. Călinescu pledează în consecință pentru interpretarea general acceptată, proprie romantismului și în ton cu „teoria schopenhaueriană a genialității”. După el, Luceafărul este „minte contemplativă, apollinică, cu o scurtă criză dionisiacă, aspirând la fericirea edenică a topirii în natură, [fericire] care îi este însă refuzată”.

Eminescu a lucrat opt ani la conceperea și desăvârșirea poemului „Luceafărul” și pentru cele 98 de strofe finale el a redactat peste șase sute de strofe, fiecare strofă fiind revizuită în medie de șase ori. Deci a meditat îndelung asupra poemului său. Nu știm tot ce a gândit. Nimeni, cu excepția lui Dumnezeu, nu poate cunoaște toate tainele uriașului univers al unui geniu, nici chiar el însuși.

Deși a scris „Eu nu cred nici în Iehova” Eminescu nu era un necreștin. El provine dintr-o familie cu evlavie în Dumnezeu, cu bisericuța sa proprie în Ipotesti. Mama poetului a avut șase frați și surori care au intrat în monahie și chiar Eminescu însuși voia cândva să se călugărească (Theodor Damian, *Ideea de Dumnezeu în poezia lui Eminescu*, Eikon, 2016). Impresionat de credința poetului, Gheorghe Gavrilă-Copil i-a închinat chiar un Acatist ca pentru sfinți, ceea ce desigur e o exagerare, dar nu fără un graunte de adevăr.

În „Luceafărul”, Eminescu afirmă simplu și frumos existența eternității în care trecem după moartea pământească: „Părând pe veci a răsări/ Din urmă moartea-l paște/ Căci toți se nasc spre a muri/ Și mor spre a se naște”. Mai mult, cuvintele eminesciene „mor spre a se naște” repetă chiar vorbele Mântuitorului despre nașterea din

nou, „de sus” (Ioan 3,3) și despre necesitatea morții bobului de grâu pentru a produce roadă (Ioan 12,24). Cum spune un minunat colind de Crăciun din Maramureș: „Azi e miercuri, mâine joi/ Vine Domnul pe la noi/ Însă de văzut Îl vede/ Numai omul care crede// Numai omul care știe/ Că vecia nu-i pustie”.

De aceea, interpretarea creștină pe care o propunem și pe care, foarte posibil, marele poet o purta conștient sau inconștient în adâncul său, apare extrem de plauzibilă și revelatoare. Întruparea se realizează într-adevăr prin dragoste, ca răspuns al celui din lumea duhurilor dat aspirației celui din viața pământească. Dar o întrupare rodnică nu se poate realiza prin scufundarea în ființa umană decăzută prin păcat, ci numai prin păstrarea purității celeste și prin lucrarea de transfigurare a ființei umane, a aducerii acesteia la principiile celeste. Alt geniu al poeziei, Lermontov, a simțit aceasta și Demonul său, care ipotetic dacă s-ar putea întrupa ar acționa exclusiv după legile voluptății cărnii, nu produce decât distrugere și disperare. Întruparea trebuie a se realiza doar la modul pozitiv în scopul transfigurării. O astfel de întrupare nu a fost posibilă în realitate decât prin miraculoasa taină a Nașterii lui Iisus cu dubla Sa natură. Nicio altă ființă din lumea cerurilor nu poate realiza aceasta, din cauza uriașei incompatibilități dintre cele două lumi și geniul lui Mihai Eminescu, ilustrează acest adevăr într-o manieră aproape de perfecțiune. Deci nu teoria superiorității și inadaptabilității geniului neînțeleș, ci imposibilitatea spirituală a conviețuirii celor două principii cu excepția transfigurării, lucru însă realizabil doar de către Dumnezeu.

În 1977, poetul decedat prea devreme, Gheorghe Pituș, scria simplu dar frumos: „Nu pun dispreț nicidecum pe nime,/ dar eu îmi părtinesc poporul,/ oricum ar fi – el e izvorul/și steaua fixă de vechime// el a slujit o albăstrime/ ce colorează viitorul/ c-un fel mai cosmic în decorul/ vieții popoarelor sublime// La noi un om e ca o casă,/ pe deal o casă-i ca o țară/ și steaua seamănă c-o masă// a cerului înalt de vară/ unde luceafărul coboară/ să-și ia lucirea ne-nțeleasă” (Gheorghe Pituș, *La noi*, în Gh.Pituș, *Stelele fixe*, Ed. Eminescu, 1977).

Semn

Recurs la Eminescu: rusii

(V)

Finalul poveștii despre alianța din 1877-1878 e unul pe care Eminescu îl prevăzuse pe seama cunoștințelor lui despre ruși. „România este singurul stat care azi e în primejdie de a fi dezmembrat de chiar aliatul ei, după ce a încheiat cu el o convenție prin care i se garantează integritatea teritoriului. România vede zburând ca pleava în vânt asigurările unei convenții ale cărei iscălituri sunt încă umede și pe care a încheiat-o c-o împărăție mare, pe al cărei cuvânt se credea în drept să se întemeieze” – scrie spre sfârșitul lui ianuarie 1878, după ce Rusia propune guvernului României retrocedarea Basarabiei (gurile Dunării!) cu primirea în schimb a Dobrogei. Degeaba speră ca împotrivirea Austriei – care primește astfel un ghiont în mândria imperială, dar și în interesele ei serioase legate Dunăre – să schimbe hotărârea țarului. Degeaba și întrebările rostite patetic despre îndreptățirea acestei pretenții rusești: „Dar cu ce drept pretinde Rusia bucată noastră de Basarabie, pe care am căpătat-o înapoi, drept din dreptul nostru și pământ din pământul nostru?”. Rămâne ca gazetarul să-și răspundă singur, cu respirația tăiată de cinismul aliatului pe care puterea îl poate legitima în orice privință: „Vasăzică onoarea Rusiei cere ca să ia pe nedrept o bucată din România și aceeași onoare nu cere respectarea convenției iscălite de ieri. Ciudată onoare într-adevăr!”. E vorba de onoarea împărăției răsăritene, pusă la încercare atunci când ea trebuise să retrocedeze, în urma războiului Crimeii, partea de Basarabie de la Dunăre, cea pe care acum mai întâi o ocupă și abia pe urmă i-o pretinde aliatului ei din războiul câștigat împreună în Bulgaria. De unde mirarea: „Oare puterea cea mare a Rusiei i-ar da dreptul de a-și bate joc de lume, de noi, de ea însăși?”. Iar răspunsul vine subînțeles: da. Altă lume, alte reguli, alte standarde. Iată: în Rusia, presa „este liberă a se ocupa în mod platonice de toate chestiunile pe care le permite poliția de a fi discutate”, iar guvernul „acolo este tot”. Cerculă și o altă explicație, poate că nu întâmplător reținută și aceasta

de gazetar: „împăratul nu voiește să-și calce cuvântul și, în marginile voinței sale individuale, nici nu-l calcă vreodată, dar voința poporului rusesc cere reluarea Basarabiei” – și comentată dezaprobator: „Convenția a fost încheiată între guverne, adică între oameni cu plenipotențe din partea poporului lor, și tocmai voința popoarelor este angajată prin convenție. Deci nu înțelegem ca o voință angajată să vrea ceva contra angajamentelor ce le-a luat în mod formal”. În plus, „însărcinată de Europa de a regula chestiuni ce nu ne privesc pe noi, nu i-am cerut [Rusiei] decât să ne garanteze ea în special ceea ce toate puterile ne-au garantat prin Tratatul de la Paris: integritatea și neatarnarea teritoriului nostru actual (s.a.)”.

Încât, oricum ar fi, nu e chiar cu totul de mirare că „am pierdut 15 000 de oameni și câteva zeci de milioane cheltuieli de război, am ajutat pe «mandatarul Europei» în îndeplinirea sacrei sale misiuni, pentru ca la urmă tot noi să fim cu paguba, tot noi să plătim războiul Rusiei...” Altfel spus: „Mandatarul Europei vine să mântuie popoarele creștine de sub jugul turcesc și începe prin a-și anexa o parte a unui pământ stăpânit de creștini, în care nu-i vorba de jug tucesc? Ciudată mântuire într-adevăr”.

Lucruri, de altfel, destul de cunoscute, cu grijă creștină veritabilă repetate între timp. La data la care Eminescu scrie acestea, el încă discută o eventualitate, are în vedere zvonuri. În consecință, deși oripilat, are voce fermă și e încrezător în autoritatea principiilor: „De bunăvoie,

niciodată – cu sila, și mai puțin. (...) Nu e permis nimănu a fi stăpân în casa noastră decât în marginile în care noi îi dăm ospete. Dacă nația românească ar fi silită să piardă o luptă, va pierde-o, dar nimeni, fie acela oricine, să n-aibă dreptul a zice c-am suferit cu supunere orice măsură i-a trecut [cuiva] prin minte să ne impună”. Revenind peste câteva zile, adaugă pe același ton: „Poate să fie în alte locuri obicei să se precupețească pământul patriei și cetățenii statului, noi nu cunoaștem aceste obiceiuri și nici voim a le cunoaște. Dacă Rusia ne propune un schimb – nu-l primim...” Ba chiar cheltuiește cu această ocazie una dintre frazele lui cele mai încrezătoare despre o anume clasă de compatrioți: „Oricât de mulți oameni răi s-ar găsi în această țară, nu se găsește niciunul care ar cuteza să pună numele său sub o învoială prin care am fi lipsiți de o parte din vatra strămoșilor noștri”. Iar astfel, „Guvernul rusesc a putut să facă o încercare, a trebuit însă să se încredințeze că în zadar a făcut-o”. Și, în acord cu regulile lumii civilizate și cu mândria aceleiași lumi: „Noi nu cunoaștem în ea decât pe mandatară Europei, care n-a declarat război Turciei pentru a schimba soarta noastră, ci pe aceea a bulgarilor, sârbilor, muntenegrenilor, în sfârșit, a popoarelor de care a fost vorba la conferințe”. Prin urmare, „încă o dată: nu voim s-auzim de niciun aranjament cu Rusia, nu-i concedem dreptul de a trata în numele nostru, căci n-am însărcinat-o nici noi cu aceasta, nici puterile europene [n-au însărcinat-o]”.

Pe măsură ce problema retrocedării Basarabiei capătă însă expresie oficială, gazetarul devine, cu prețul unei dureri evidente, realist în ce privește șansele României de a-și impune voința și se preocupă resemnat de păstrarea a ceea ce crede că rămâne de avut în vedere și →

AUREL BUZINCU

Claudia Schitelea, Trandafiri albi

de păstrat în atare condiții: „încrederea în trăinicia poporului român” (s.a.) – căci „dacă ne dăm bine seama, nici nu e vorba să pierdem ori să păstrăm Basarabia: vorba e *cum* (s.a.) o vom pierde ori *cum* (s.a.) o vom păstra”. Asta poate fi în acord cu ceea ce *Gazeta Sankt Petersburg*, citată cu ironie neascunsă, compensatorie, scrie la începutul lui februarie 1878, privind lucrurile de la înălțimea celui care, puternic și nepăsător, face legea și împarte în același timp dreptatea în baza legii pe care el însuși o face: „Dacă România apreciază fruntarii naturale și rătunzite, dacă înțelege că ignorarea acestor condiții în dezavantajul unui vecin puternic nu duce niciodată la un bun rezultat final, atunci nu trebuie să fie zgârcită cu câteva mile pătrate de pământ plin de lacuri și mlaștini. Și nouă ne trebuie o frontieră naturală ca și României și asta nu se poate stabili altfel decât primind noi Basarabia de Sud, dar nu cedând pe cea de Nord, precum cerea mai deunăzi o foaie românească. Dacă pentru România e o chestiune de onoare națională și militară de-a păstra partea respectivă de țară, e și pentru noi o chestiune analoagă de a restabili granițele noastre precum erau ele înainte de 1856”. Voința puternicului este lege și satisfacerea ei o pot doar amâna împrejurările: „Frontiera noastră naturală trebuie s-o avem, acum ori mai târziu; de câțiva ani mai mult ori mai puțin nu ne pasă” – scrie gazeta din Sankt Petersburg precum îi „permite poliția”. Iar în astfel de condiții critice, fără ieșire, crede gazetarul de la București, existența românească având „două temelii: conștiința românilor și încrederea marilor națiuni europene”, acestea trebuie în primul rând întărite.

Rusia nu are împuțniciri și nici cuvânt, doar că, de bună seamă, Rusia nu s-a deprins să așteptate însărcinări sau încuviințarea cuiva și nici să creadă că sunt importante învoielile, iar pe de altă parte, multe lucruri au devenit, începând și de atunci, mereu mai sofisticate, mai complexe, tot mai anevoie de deslușit și mai închise dinaintea discernământului: puterea ei, toleranța sau oportunismul și complicitatea unora din jur, modernitatea, poate – cu internaționalismele, mondialismele, progresismele ei...

Miezul unui ev aprins

Marx. Însemnări despre români

(V)

Povestea apariției în 1964, la Editura Academiei Republicii Populare Române, a cărții *K. Marx. Însemnări despre români (Manuscrise inedite)* este acum cunoscută și se află în circulație, după 1990, sub garanții de specialitate serioase. În esență, darul de a stârni interesul l-au avut, în conținutul notațiilor lui Marx publicate aici, anumite informații și elemente de perspectivă, care nu concordau cu istoria românească în versiunea ei postbelică și cu deosebire natura și efectele învecinării cu Rusia între, în principal, ocuparea Crimeii și Războiul Crimeii (1787-1856).

Există în jurul cărții și un bogat folclor – cu tot ce presupune acesta, se înțelege că inclusiv supoziții cu rădăcini reale sau inventate oferite drept adevăruri. Fapt e că despre carte s-a vorbit oficial puțin și, drept urmare, ea a fost mai curând necunoscută publicului larg și chiar unui palier însemnat al mediului intelectual. Astfel, într-o cultură în care se generează ușor scenarii și se umplu tot ușor cu produs ficțional găurile de cunoaștere, un eveniment veritabil în mai multe planuri ca publicarea acestor *Însemnări* va fi devenit misterios și se va fi înveșmântat în apanaj de legendă. Note de atare factură se pot întâlni până astăzi, propunătorii lor ignorând susținerile de specialitate sau oficiale ori privindu-le cu neîncredere, lucru care de asemeni nu e o surpriză la noi și nici nu trebuie să producă mirare, întrucât trăim într-o bogată tradiție a comunicării către cei de rând numai a convenabilului. Una dintre aceste note, ținând de o contraideologie, parcă postcomunistă – dar se poate să fie doar antidejistă și deci proceaușistă – este încercarea de acreditare a ideii de apariție a cărții ca rezultat al curajului de autor și nu al insurgenței antimoscovite (populiste, nu ideologice!) a vârfului politic românesc al vremii.

Poziție, de altfel, lesne de contrazis – însă, desigur, numai acolo unde există teren disponibil și propice unui astfel de dialog.

Însemnările lui Marx despre români au ieșit la iveală întâmplător și, tot din întâmplare, într-un mo-

ment când era importantă cunoașterea lor și chiar era mare nevoie de ele. Germano-polonezul Stanislaw Schwann, născut în Cernăuți, cu studii, aici, de Drept, finalizate cu doctorat susținut în limba română, dar și de economie și de filologie clasică, trăitor în România până prin 1946 și stabilit după aceea în Polonia, a cercetat o vreme, începând de pe la mijlocul anilor '50, *Arhiva Marx – Engels*, aflată la Institutului Internațional de Istorie Socială din Amsterdam, interesat de documente privitoare la Polonia. Așa a descoperit manuscrisele care vizau istoria românilor, în privința cărora va fi avertizat, poate, Academia R.P.R. Director al Institutului de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei R.P.R. era acad. Andrei Oțetea – căruia i s-a încredințat, de la cel mai înalt nivel și, se spune, după câțiva ani de ezitări, pregătirea lucrării pentru tipar. A rezultat o ediție de calitate, o carte luxoasă intrată în librării la sfârșitul anului în care, în aprilie, se consumase actul rămas în istorie sub denumirea de *Declarația de independență a Partidului Muncitoresc Român*. În legătură cu subtitlul notat între paranteze, *Manuscrise inedite*, pagina de gardă conține precizarea „Publicate de acad. A. Oțetea și S. Schwan”, iar în realizarea *Introducerii*, A. Oțetea și-l asociază pe Gheorghe Zane, economist prestigios, universitar, viitor academician, preocupat în carieră și de Marx și Bălcescu.

Este vorba, așadar, de nume absolut de luat în seamă și care deveneau cu acest prilej și mai sonore, dovadă că „lagărul socialist” creștea și își →

AUREL BUZINCU

sporea inclusiv bogăția intelectuală – probabil că și ca replică la „savanții sovietici” și la „oamenii de știință sovietici”, cu acces rezervat și chiar exclusiv la marile descoperiri și adevăruri. Or, iată că mai rămânea necunoscut câte ceva însemnat – și nimic din ce ținea de Marx nu putea fi decât din cea mai înaltă categorie a lucrurilor cu adevărat însemnate! – sau, cine știe, cu „savanții sovietici” ai lui Stalin, dar nu numai, se va fi ignorat câte ceva ce s-ar cere cunoscut chiar pentru adâncirea cunoașterii și prețuirii lui Marx...

În fond, Marx fusese și era în aceste *Însemnări* profund ...marxist: parcurgându-și bibliografia, „Marx reține, se spune în *Introducere*, datele care îi puteau servi ca material documentar sau referințe pentru tezele sale, despre politica de expansiune și cotopire a marilor puteri, în special politica externă a țarismului și rolul său contrarevoluționar...”; fățiș contrar acestei păreri despre Rusia țaristă, el „situase poporul român în lagărul popoarelor revoluționare”, „considera poporul român ca un popor <copt> pentru revoluție”, iar „Mișcarea de emancipare socială și de eliberare națională a românilor se integra astfel în curentul revoluționar al întregii Europe”.

Și lucrurile nici n-au stat în realitate altfel, de vreme ce Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a trebuit să dărâme din temelii țarismul. Adevărat că fără ca „țara sovietelor” să-și propună, ca o lume nouă și dreaptă, vreun fel de politici reparatorii în relație cu „politica de expansiune și cotopire a marilor puteri, în special politica externă a țarismului”...

Cartea reproduce transcrierea în limbile în care au fost redactate (amestecat chiar în cuprinsul aceleiași fraze – franceză, germană, engleză!) textele a patru manuscrise de dimensiuni diferite – în total, ceva peste 70 de pagini – și traducerea acestora în limba română, avertizând asupra dificultăților de transcriere și, în consecință, de traducere. Câteva pagini facsimilate sunt de natură să dea o sugestie în privința asta, dar cititorul are totuși dinainte un rezultat destul de coerent și mai ales pregnant și convingător în legătură cu ceea ce Marx are de spus.

Sursa informațiilor o constituie, în cea mai mare parte, un voluminos op din 1855 al istoricului francez Elias Regnault (*Istoria politică și socială a Principatelor Danubiene*) – care la rândul lui se folosește de scrieri ale lui N. Bălcescu, I. Heliade-Rădulescu, Ion Ghica, A. Papiu-Ilarian, precum și de texte ale unor publiciști francezi cunosători îndeaproape ai realităților românești ale vremii. Doar unul dintre manuscrise și-ar lua informația din altă sursă – un autor englez rămas neidentificat. Precum se precizează, Marx preia materialul istoric din izvoarele lui, uneori chiar idei și formulări, dar nu și perspectiva din care istoria este privită, pentru că el „a ales și a interpretat acest material în mod științific, de pe pozițiile materialismului dialectic”. Regnault, spre exemplu, un reformist în concepție, privește viitorul Principatelor, la mijlocul secolului al XIX-lea, în contextul construirii sub baghetă occidentală a unui echilibru european nou, în care forța expansivă a Rusiei să fie slăbită și din care lipsește Turcia ca putere semnificativă, cu un rol important urmând să fie investit în gurile Dunării un stat român unitar și independent suficient de puternic, ajutat să devină așa, pentru a îndeplini atare misiune.

Perspectiva din care privește Marx viitorul zonei – unul destul de asemănător, doar că nu convenit, nu rezultat din negocieri ale diplomaților, ci rezervat în temelii unor legi obiective de evoluție istorică – este a „revoluției europene”. În condițiile acesteia, unii vor pierde tot ce au dobândit în istorie fără îndreptățire, iar alții vor recâștiga ceea ce li s-a luat cu forța – asta prin instaurarea iminentă a justiției pe care o anunță progresul în viziune proprie, materialist-dialectică și istorică. Excesele,

Claudia Schitelea, Copaci de luncă

abuzurile, manifestările în care se uzează de forță sunt încăpățânările și zvâcnirile din urmă, trecătoare, ale unor muribunzi care se grăbesc astfel pe drumul lor spre groapa de gunoi a istoriei. Fericiți, deci, cei săraci, nedreptățiți, prădați, umiliți, oropsiți, că al lor este raiul terestru viitor – în baza, însă, a unor condiții: să creadă, să nădăjduiască, să se ridice la „lupta cea mare” atunci când profetul politic anunță că sunt coapte condițiile pentru victorie.

Cheia lucrurilor, tocmai descoperită, stă în diferențierea antagonică generală, ireductibilă și ireconciliabilă, între oameni și grupuri de oameni, până chiar la nivelul unor alcătuirii statale – care astfel devin unelte și arme în mâinile unora sau ale altora, după caz – pe seama poziției lor față de „mijloacele de producție”. Acestea, se subînțelege, pot fi și teritorii aflate sub ocupație, țări și popoare aflate sub diferite forme de dominație și în care, urmare a faptului, dominaților li se impune ceea ce în *Capitalul* său Marx numește *supramuncă* – iar revoluția inevitabilă ar urma să-i elibereze pe deposedați din strânsoare și din exploatare. Dar pentru Marx, Principele devin în mai multe privințe exemple în sens pozitiv de care el are nevoie pentru a-și argumenta tezele, încât le privește cu simpatie în vreme ce imperiile vecine, Turcia, Rusia și Austria, cauze ale răului european și nu doar ale răului pentru români, se alege cu antipatia lui deloc disimulată. Se poate citi astfel despre „brutala cruzime a turcilor” și „infamiile turcilor”, despre „colosul antirevoluționar rus” sau că *Regulamentul organic* promulgat de Kisseleff a fost, de fapt, un „Cod al clăcii” – asta în timp ce, invocându-se existența și valabilitatea *capitulațiilor*, se susține dreptul românilor la independență și se condamnă „încălcarea flagrantă a drepturilor poporului român” de către cele trei imperii vecine prin ignorarea acestor acte juridice inatacabile, un merit deosebit al lui Marx, susține *Introducere*, fiind acela că el dă *capitulațiilor* „autoritate pe plan internațional”.

Deși, însă, *Introducere* se încheie diplomatic (o diplomație curajoasă, oarecum esopică!), subliniindu-se că publicarea *Însemnărilor* →

se motivează prin faptul că „aceste manuscrise aduc o nouă mărturie cu privire la interesul manifestat de Marx pentru poporul român și la sprijinul pe care el l-a acordat mișcării românești de emancipare socială, politică și națională” – ceea ce nu are cum să fie adevărat măcar în privința *sprijinului* –, ea nu poate ascunde faptele și asprimea judecărilor și a expresiei înșeși din paginile notațiilor lui Marx, care vizează într-o parte importantă a lor Rusia cu toate ale ei și care îi construiesc imperiului de la Răsărit o reprezentare halucinantă de-a dreptul în unele privințe. Miza, cu siguranță, a cărții, de fapt. Pe lângă acest Marx, în orice caz, Eminescu cel pasional, „naționalist” și de presupus că îndrăgostit, ca un poet romantic veritabil, de expresivitatea în sine, e de văzut venind constant la câțiva pași în urmă, sabotat parcă de propriile-i rigori de raționalitate și nicidecum de cauze de natura necunoașterii realității istorice românești.

Iată, pentru exemplificare, câte-va ceva doar. Rusia înființează în 1782 consulate la București și Iași, urmată de Austria. Consulii „obțin din partea turcilor un tain”, constând în *scutelnici* și *poslušnici* – cu obligații de supuși pe lângă casa consulilor – și vor ajunge să se comporte ca niște adevărați guvernatori. Mulți dintre „fanarioșii venali”, precum familiile Ipsilanti și Moruzi, devin, nu altfel decât prin cumpărare, „partizani ai rușilor”, ceea ce le aduce acestora avantaje (ilicite, de trădători) și îi procură Rusiei mijloace suplimentare pentru a exercita o influență în Principate mai mare decât cea prevăzută în tratatele cu Poarta și pentru a dinamita în ascuns, ipocrit, zi de zi, puterea și autoritatea Constantinopolului, atât în teritoriul Turciei, cât și în teritoriile care îi sunt supuse în diferite forme. Eteria ar fi fost în primul rând așa ceva: „Mână rusească”. Se adaugă, în același interes, constant intensificată, activitatea tot mai numeroșilor „agenți țariști” – de atare condiție fiind suspectat chiar Tudor Vladimirescu, „fost sublocotenent în serviciul Rusiei”, și a cărui ucidere s-ar explica prin aceea că, în fruntea mișcării pe care a condus-o, el a devenit „patriot român” („Vladimirescu și țărani lui erau de partea turcilor”). O vreme,

românii sunt determinați să le fie favorabili rușilor. Însă, aflăm, „În aceeași vreme, în timp ce românii manifestau atâta recunoștință oarbă, țarul, la Tilsit (pacea din 1807, n.n.), reclamă teritoriul lor”. De altfel, numărul perioadelor și al anilor de ocupație rusească în Principate este surprinzător de mare, iar ocupațiile sunt pretextate mai ales neonest, întocmai anexării Basarabiei. Drept care, Marx notează: „În timpul ultimei lor ocupații în Principate, rușii s-au arătat așa cum sunt: jaful și ocuparea Basarabiei au spulberat toate iluziile. De altfel, rusul este complicele fanarioșilor” – iar în legătură cu desfășurările eteriste exclamă: „Ipocrizie rusă!”. Așa s-ar face că „Poarta restituie românilor dreptul de a avea domnii lor pământeni și dreptul de a-i alege”: „Trădarea fanarioșilor deschise ochii Divanului, fidelitatea lui Vladimirescu fusese înțeleasă”. Un alt episod grăitor îl reprezintă ceea ce urmează Convenției de la Akkerman: „Regulamentul organic nu a fost redactat, notează Marx, prin deliberările de la Iași și București, ci pe baza instrucțiilor venite de la St. Petersburg. Minciaky (consulului Rusiei la București, n.n.) era arbitru suprem. Boierii se întreceau care mai de care în servilism. (...) Prin aceasta, Rusia domina”. În acest context, „Kisseleff a introdus în preambulul Regulamentului dreptul de <protecție>. La început, a fost intervenție diplomatică, apoi supraveghere, apoi garanți, în sfârșit protectorat”. Sau: „În protestele sale din 1826, Rusia se înduioșă de nenorocirile țării; ea dovedi în 1828 cât valorau tânguirile sale. Au avut loc excese groaznice (ale armatei ruse care, sub comanda mareșalului Wittgenstein, trece din nou Prutul, s.n.). Contribuțiile de tot felul în produse, furaje, vite, corvezi, hoții, omoruri etc. Bărbați și femei au fost înhămați la care cu vizitii cazaci care nu-și cruțau nici băta, nici vârful lăncii lor. Peste 30 000 de români fură smulși de la munca câmpului pentru a servi ca animale de muncă. Cei mai fericiți fugiră în munți, unde singura lor hrană era scoarța de copac. Guvernul rus răspunse la proteste: <Nu interesează să știm cine face lucrul, oamenii sau animalele, numai ordinea să fie

Claudia Schitelea, Trandafir autumnal

executate>. Haosul și jaful aduseseră foametea, ciurma etc.” În plus, „Rușii au chemat înapoi în țară, în timpul ocupației lor, familiile fanariote; acestea erau instigatoare de tulburări cu totul la discreția consulului”, încât tot felul de jocuri de interese ale consulilor generali ai Rusiei devin posibile și se fac neîncetat – în detrimentul autorității interne, a liniștii publice și a bunei stări a românilor în general.

Putem afla, la rigoare, inclusiv cum stau lucrurile, spre mijlocul veacului al XIX-lea, în clasa boierească, ceea ce s-ar putea spune imediat că e firesc pentru părintele „luptei de clasă”, doar că primele însușiri ale clasei avute în vedere vizează faptul că boierii „sunt cei dintâi curtezani ai străinului, gazdele zeloase ale invadatorului”, că „Fiecare secol a mărit și mai mult corupția din clasa boierească”, iar „Cele câteva excepții sunt azi în exil (Goleștii, Grădiștenii, Brătienii sunt vechi boieri români aflați în exil), că „Nu există nicio aristocrație de naștere” și că din 30 de familii de mari boieri din Țara Românească, numai 19 au rang boieresc mai vechi de 20 de ani, iar în Moldova numai una din 10.

Și probabil că fără ca Marx să poată fi învinuit de xenofobie: „Cei mai mulți boieri nici nu sunt de origine românească” – și se exemplifică prin Mavrocordați, Mavrogheni, Ghiculești, Recovițești, Ipsilanti, Moruzești, Suțulești, Caragea, Rosetești.

Firește că exemplificările s-ar putea continua. Probabil însă că ele, oricâte ar fi, n-ar putea să modifice răspunsul la întrebarea importantă dacă istoria noastră oficială postbelică s-a scris sub înrăurirea lui Marx ori sub cea a lui Roller. Și nici răspunsul la alte întrebări înrudite.

Conflicte morale în literatura română (II)

Conflictele morale planează atât asupra personajelor principale, cât și asupra celor secundare. Mara, personaj principal eponim, al cărei destin constituie axa fundamentală a romanului, oscilează între iubirea maternă și arghirofilie. Fiica ei însă, Persida, dezvoltă cel mai important conflict din roman, care implică o multitudine de semnificații. Fiul Marei, Trică, personaj secundar, pendulează între acceptarea răscumpărării și a iubirii adulterine a Martei, pe de o parte, și înrolarea ca voluntar pe front, pe de altă parte. Anton Hubăr, tatăl lui Națl, păcătuiește în tinerețe cu unguoaica Reghina și, ulterior, în mod paradoxal, nu acceptă relația fiului său cu Persida, cum nici Marta nu agreează relația tinerilor, deși ea însăși îl seduce pe mult mai tânărul Trică.

Persida este un personaj la fel de complex ca și personajul eponim, reprezentând tipul fetei de măritat și al tinerei nonconformiste, despre care se opinează că este „o Mară juvenilă, pe cale a lua cu vârsta, obiceiurile și înfățișarea mamei sale, ca și Națl pe ale lui Bârzovanu” (4). Evoluția și formarea Persidei, minuțios urmărite, de la copilărie până la maturitate, conferă operei epice caracter de bildungsroman, dezvăluind cauzele primordiale care determină întreaga sferă comportamentală a personajului.

Încă din incipitul romanului, se prezintă succint familia Bârzovanu. Prin procedeul alternanței se realizează expunerea narativă a destinului Marei și a iubirii Persidei. Mara, precupeată și podăriță din Radna, rămâne văduvă, cu doi copii, Persida și Trică, în urma decedului soțului „mai mult cârpaci decât cizmar” (5) care „ședează mai bucuros la birt decât acasă”. Situația precară a familiei impune un stil de viață cumpătat, dar și munca asiduă a Marei, care desfășoară activități comerciale în Radna, Lipova și Arad, pentru a asigura traiul zilnic și un viitor lipsit de griji copiilor ei, pentru care nutrește mari speranțe, dorindu-și ca Persida să devină preoteasă, necesară fiind educația în spiritul vieții monahale, iar Trică, „staroste în breasla cojocarilor”. Încă de la o

vârstă fragedă, cei doi copii se deprind cu tumultul existențial, cu agonisirea anevoioasă a bunurilor materiale, ceea ce stârnește mândria Marei. La mănăstirea din Lipova, Persida primește o educație riguroasă, iar o întâmplare banală declanșează în sufletul ei primii fiori ai dragostei. Băiatul de care se îndrăgostește este Ignatius Hubăr, Națl, fiu de măcelar, pe care părinții îl îndrumă înspre aceeași profesie, în pofida voinței lui. Cu trecerea timpului, sentimentele de iubire ale celor doi tineri se intensifică și, nesocotind canoanele etice ale vremii și cutumele comunității, se căsătoresc clandestin și fug la Viena. Circumstanțele nefavorabile îi determină să revină la Lipova, unde administrează „cârciu-ma de la Sărărie”.

Comportamentul nechibzuit și violent al lui Națl cauzează dispute aprige în familia tinerilor, care se risipesc odată cu nașterea și botezul copilului lor, ce instaurează pacea și mulțumirea sufletească. Acestea sunt amplificate și de faptul că „în Postul Paștilor, amândoi cumnații au fost declarați măiestri”, Trică, în breasla cojocarilor, iar Națl, în cea a măcelarilor. Finalul romanului însă este marcat tragic de secvența naturalistă, în care Bandi, fiul nelegitim al lui Hubăr și al Reghinei, își ucide tatăl, drept răzbunare pentru traiul său plin de vicisitudini.

Pe tot parcursul romanului, Persida manifestă un comportament lipsit de liniaritate, fluctuând între devoțiunea deplină față de mama sa, Mara, și iubirea față de Națl, conturându-se astfel un conflict interior, moral, din care derivă alte dileme de ordin etic. Personajul

feminin este guvernat de incertitudini în a respecta sau nu valorile, principiile și normele etnice, religioase și sociale, pe care le reclamă comunitatea în care trăiește. Tânăra româncă, de religie ortodoxă, cu un statut social modest, îndrăgostită, iubitoare și nonconformistă, alege conviețuirea cu neamțul Națl, de religie catolică, cu un statut social superior, chiar dacă această ipostază atrage aprige conflicte exterioare cu propria mamă și cu alți membri ai comunității.

Romanul realist și social, cu tematică rurală, „Ion”, de Liviu Rebreanu, publicat în anul 1920, în volum, „e cea mai puternică creație obiectivă a literaturii române” (6), iar „ca roman țărănesc, *Ion* are un precursor în *Mara* lui Ioan Slavici” (7). Temele operei literare sunt lupta pentru pământ și iubirea, în societatea tradițională ardelenescă de la începutul secolului al XX-lea.

Conflictele morale vizează, ca și în romanul slavician, mai multe personaje. Cel mai important conflict din roman se relevă la nivelul protagonistului, Ion, comportând semnificații complexe și variate. Vasile Baciui, tatăl Anei, deși se căsătorește din interese materiale cu mama acesteia, este incapabil să admită relația maritală a fiicei sale cu Ion. Ana și Florica pendulează între dragoste și avere, în privința căsătoriei. Titu Herdelea, fiul lui Zaharia Herdelea, măcinat și de incertitudini sentimentale, oscilează între realizarea profesională și lupta pentru unitatea națională, iar Laura Herdelea, fiica cea mare a învățătorului, constrânsă de situația familială, optează pentru mariajul cu George Pinteau, deși îl iubea pe Aurel Ungureanu.

Ion, personaj principal, eponim și complex, exponent al unei întregi colectivități, reprezintă tipul țaranului dornic de înavuțire, devorat însă și de patima pentru ființa iubită. Ion urmărește neîncetat „satisfacerea celor două pasiuni ce stăpânesc aproape bestial pe fiul Glanetașului: pământul și femeia” (8), de asemenea, considerându-se că „Ion, cu aviditatea lui brutală de pământ, nu e decât expresiunea primitivă a ambițiunii care roade sufletul oricărui →

Drd.CARMEN-GABRIELA PANĂ
(Școala Doctorală LITERE,
Universitatea din București)

om” (9), evidențindu-se astfel caracterul său instinctual și rudimentar.

În creația literară, prin tehnica planurilor paralele și prin procedeul alternanței, se prezintă, pe de o parte, viața lumii țărănești și, pe de altă parte, cea a intelectualității. Opera epică debutează descriptiv cu imaginea drumului care pătrunde în satul Pripas, în care sătenii participă la hora de duminică, ce unește și învrăjbește deopotrivă. Ion, chiar dacă nutrește sincere sentimente de iubire față de Florica, fată frumoasă, dar săracă, joacă cu Ana, fată bogată, deși „tare-i slăbuță și urâtică, săraca de ea” (10), ceea ce determină dispute violente cu tatăl ei și cu George Bulbuc, băiatul de chiabur, promis fetei. La muncile câmpului, Ion este „iute și harnic ca mă-sa”, mai ales pentru că „pământul îi era drag ca ochii din cap”, dar nu se mulțumește cu puținul rămas.

Stigmatul de țăran sărac îl mistuie până la obsesie, așa încât Ion înăbușă dragostea pentru Florica și alege apropierea de Ana. Contrapunctic, în mod similar, procedează și Laura Herdelea, renunțând la medicinistul Aurel Ungureanu, în favoarea teologului George Pinte, fără pretenții de zestre.

În urma episodului romantic, Ion acceptă cu dificultate să se căsătorească cu Ana, doar pentru a obține toată averea lui Vasile Baci. Tinerii sunt cununați chiar de învățătorul Herdelea și de soția sa, care afirmă despre Ion că „e băiat cumsecade. E muncitor, e harnic, e săritor, e isteț”.

Nunta Anei și a lui Ion, din lumea țăranimii, are drept corespondent, în lumea intelectualilor, nunta Laurei și a lui George Pinte, prin aceeași tehnică a contrapunctului, ca și în cazul nașterii copiilor celor două tinere, dar și a botezului acestora. Ulterior, Vasile Baci le cedează Anei și lui Ion aproape toată averea, Florica se căsătorește cu George Bulbuc, iar Ana se sinucide, nemaiputând îndura toate suferințele cauzate de Ion și de tată, fiind doar o victimă a lor. Ca urmare a neglijenței, moare și Petrișor, copilul tinerilor, iar Ion și Vasile Baci convin cu preotul Belciug ca după moarte averea să revină bisericii. Din dorința recuceririi Floricăi, Ion sfârșește tragic, ucis de George Bulbuc. După înmormântare, se sfințește noua

biserică, eveniment ce ocazionalizează consolidarea bunelor relații interumane și restabilirea armoniei, a orânduirii și a cutumelor obștei. Romanul se încheie în același spirit al acalmiei depline, prin imaginea sfârșietoare a drumului ce părăsește satul Pripas, simbolizând ciclicitatea vieții și conferind circularitate operei literare.

De-a lungul romanului, Ion este dominat de o puternică luptă interioară, oscilând moral între cele două scopuri ale existenței sale. Personajul masculin o iubește dezinteresat Florica, dar respinge ideea uniunii maritale, din rațiuni pecuniare. De aceea, o alege pe Ana care „avea locuri și case și vite multe” și odată domolit „glasul pământului”, reînvie „glasul iubirii”. Ca și în cazul Persidei, conflictul moral dezvoltat în sufletul protagonistului determină conflicte exterioare cu alți membri ai comunității, dar care nu se limitează la dezacorduri și disensiuni ideologice, escaladând progresiv până la exteriorizări accentuat agresive. De asemenea, chiar dacă între ființa umană și teluric se creează o legătură indestructibilă, ilustrată și prin secvența naturalistă a sărutării pământului, conflictul interior produce un alt conflict, de natură subiacentă, între om și cele trei ipostaze ale pământului, ca personaj simbolic: pământul-mamă, pământul ibovnică și pământul-stihie, mai puternic decât ființa umană, pe care o răpune, iar toate celelalte conflicte ce gravitează în jurul personajului principal se rezolvă astfel în mod tragic.

Parcursul existențial al Persidei și al lui Ion, din perspectiva conflictelor morale, permite atât similitudini, cât și diferențieri, la nivelul cauzelor determinante, al sferelor de interes și al caracteristicilor psihologice, etice și comportamentale.

Istoria familiei fiecărui personaj constituie poate cea mai importantă cauză a conflictelor interioare, alături de coordonatele spațiale, temporale și sociale, impuse de mediul rural transilvănean. Tatăl Persidei, Bârzovanu, în timpul vieții, nu se dovedește un iubitor al muncii și al bunăstării familiei, ci al trândăviei și al băuturii, pe când mama ei, Mara, se preocupă de asigurarea traiului cotidian, de educația și de viitorul copiilor, reu-

șind să își depășească condiția pauperă și să agonisească avere, din activitățile comerciale pe care le întreprinde. Tatăl lui Ion, Alexandru Pop Glanetașu, nu se deosebește de tatăl Persidei și se căsătorește cu Zenobia, din interese pecuniare, însă nu numai că nu reușește să sporească sau să mențină averea familiei, ci o și diminuează.

Căsătoriile părinților și particularitățile lor au caracter anticipativ pentru copii, pentru Persida și pentru Ion, cu sensibile deosebiri.

Persida, la fel de muncitoare ca mama sa, manifestă atracție maritală față de Națl, cu care preotul Codreanu o cunună în taină și care se aseamănă cu tatăl ei, iar tânăra devenită femeie, în lipsa zestrei din care Mara îi oferă doar o parte abia la botezul copilului, se străduiește în permanență ca familia să nu resimtă povara lipsurilor materiale, tot prin activități din sfera comercială, la măcelăria de la Viena și la birtul de la Sărărie. Ion, nemulțumindu-se cu averea părinților săi, încearcă, fără succes, să-și însușească o parte din pământurile lui Simion Lungu, cauzând astfel mai multe conflicte exterioare și alege căsătoria cu fata bogată la fel ca tatăl lui, dar Ion este harnic și iubitor al pământului, asemenea mamei sale. Ana reprezintă pentru Ion doar o garanție pentru prosperitate și, înaintea nunții, convine cu tatăl ei, cu Vasile Baci, asupra zestrei, asupra moștenirii averii controversate și tergiversate pentru multă vreme.

Viața Persidei este dominată de dorința împlinirii prin iubire, acordând interes limitat bunurilor materiale, pe când Ion este guvernat de patima pentru avere, pentru pământ și de cea pentru ființa iubită. În cazul Persidei, iubirea generează un conflict interior între cele două laturi ale sale, cea conjugală și cea filială, care, în afara afecțiunii, comportă și caracteristicile datoriei morale, determinând un alt conflict la nivelul personajului a cărui educație impune stricta subordonare față de cutumele etnice, religioase și sociale ale comunității, dar pe care, în cele din urmă, din dragoste, le încalcă, traversând „criza erotică tipică fetei de la țară” (11), chiar dacă intuiește conflictele exterioare cu mama sa și cu o parte a comunității, ce izbucnesc fără preget.

În cazul lui Ion, scopurile →

majore ale existenței sale gravitează în jurul dorinței de îmbogățire și a iubirii sincere, fiecare dintre acestea fiind realizabile doar succesiv, ceea ce declanșează un puternic conflict interior în sufletul personajului. Căsătoria din interese materiale, „o însurătoare dezinteresată fiind o adevărată înstrăinare de la legile de conservare ale familiei rurale” (12), implică atât o luptă acerbă pentru îndeplinire, cât și obligativitate, aspecte care conduc la o violență exteriorizare conflictuală, angrenând personaje ca Vasile Baci, George Bulbuc și preotul Belciug. Acest comportament este vehement manifestat și după atingerea scopului, înțeles ca impediment pentru împlinirea sa prin iubire, asupra căruia personajul își focalizează forțele ulterior, provocând alte conflicte exterioare, cu același Vasile Baci, pentru păstrarea averii și cu George Bulbuc, căsătorit cu Florica.

Cursul firesc al unei vieți de familie este presărat și cu bucurii, precum nașterea unui copil. În mod similar, în familia Persidei și în cea a lui Ion se nasc copii, dar semnificațiile momentului variază în funcție de circumstanțe și de structura caracterială a personajelor. Persida, căsătorită cu Națl, „devine nevastă, intrând în mecanismul noii condiții, fără putință de a prelungi faza idilică, din cauza reducerii vieții sufletești” (13), după întoarcerea de la Viena, pierde prima sarcină, ca urmare a impunerii violente a bărbatului și a suferințelor îndurate, dar cea de-a doua sarcină constituie un imens prilej de fericire pentru toți cei apropiați tinerilor, determinând împăcarea familiilor, datorată și nașterii legitime, dar și deciziei de botezare a copilului în religia lui Națl și a părinților săi, cea catolică. Națl redevine iubitor și responsabil, iar Mara își spijină fiica cu aceeași dăruire, mândră de realizările propriilor copii și de averea agonisită, care îi conferă un statut social superior. Ana și Ion, după episodul romantic, merit să atragă rușinea asupra fetei, parte a strategiei a lui Ion, ce dovedește o „vicienie instinctuală, caracteristică oricărei ființe reduce” (14), în vederea căsătoriei, conviețuiesc deloc pașnic, alături de familia lui Ion, în care predomină autoritatea acestuia, iar Ana dă naștere unui copil, moment

care îl impresionează cu adevărat pe bărbat.

Ion se schimbă radical, ca și Națl, doar că Ion revine curând la vechile obiceiuri. Pentru Ion, copilul reprezintă o garanție a păstrării averii, nicidecum rodul iubirii, față de care el nu este capabil să demonstreze afecțiune.

Supus legilor firii și efemerității, destinul omului este marcat inevitabil și de sfârșitul existențial, perceput în mod diferit. În romanul slavician, evenimentul tragic nu vizează personajul principal, însă este semnificativ pentru finalul operei literare. Moartea violentă și tulburătoare a lui Anton Hubăr este cauzată de Bandi, pentru refuzul asumării responsabilității de tată și pentru traiul împovărat al copilului, privat de afecțiunea, atenția și susținerea parentală. În romanul rebrenian, moartea cârciumarului Avrum și cea a lui Dumitru Moarcăș au caracter anticipativ pentru moartea Anei, produsă prin suicid și înțeleasă ca o eliberare și ca soluție singulară pentru toate suferințele pricinuite de Ion, de tată și de o parte a comunității. Moartea lui Petrișor, de după moartea mamei lui, are un efect devastator asupra lui Ion, din rațiunea amenințătoare a pierderii drepturilor succesoriale, el știind că „numai în sufletul copilului ține averea lui, numai cât ține sufletul copilului ține și moșia”. În final, moartea lui Ion, ucis cu sapa, instrument simbolic al muncii pământului „care i-a fost prea drag”, de către George Bulbuc, rivalul său la averea Anei și la iubirea Floricăi, survine pentru a potoli și a pedepsi cele două patimi ale protagonistului.

În ansamblul său, comunitatea rurală ardelenescă a vremii se compune din oameni oarecum închistați în prejudecățile etnice, religioase și ierarhice. Respectarea convențiilor etice sociale apare ca o necesitate, deoarece încălcarea acestora determină acuta conștientizare a dreptății, a adevărului și a corectitudinii sau este pedepsită cu asprime.

În romanul lui Ioan Slavici, Națl este trimis în călătoria de formare pentru a-i potoli instinctele existențiale și pentru a se supune normelor breslei. Persida și Națl fug la Viena pentru a se elibera de cutumele obștei, dar îndepărtarea de propriul mediu creează confuzie și îi

constrânge să se conformeze normelor sociale tradiționale. Bătrânul Hubăr se confruntă cu un destin tragic, pentru refuzul de a-și recunoaște fiul pe care-l abandonase. În schimb, pentru toate suferințele îndurate și pentru alegerea drumului bun, Persida și Națl sunt răsplățiți prin apariția copilului, ca element pacificator și unificator, iar Mara și Trică sunt recompensați prin ascensiunea socială.

În romanul lui Liviu Rebreanu, căsătoriile nu se înfăptuiesc în funcție de avere și cu acordul părinților, după datinile lumii rurale, motive pentru care personajele implicate suportă sau aleg să nu mai suporte consecințele. Ana nu își apără virtutea și de aceea este alungată și disprețuită de cei din jur, urmări amplificate de comportamentul tatălui și al lui Ion, care o conduc treptat înspre sinucidere. Vasile Baci, din lipsa chibzuinței, pierde cea mai mare parte a averii, în favoarea lui Ion și a bisericii. George Bulbuc îl ucide pe Ion și este pedepsit cu închisoarea, iar Ion, pentru cele două patimi ale sale și pentru lipsa cumpătății, este sancționat în mod tragic.

În schimb, răsplata survine pentru cei din tagma intelectualilor, restabilindu-se relațiile de prietenie și armonia între preotul Belciug și învățătorul Herdelea. Toate aceste încercări de nerespectare a normelor sociale și consecințele lor dramatice sau tragice, pe de o parte și supunerea omului în fața convențiilor sociale și primirea răsplății cuvenite, pe de altă parte, reprezintă expresia vădită a intențiilor justițiare și moralizatoare ale scriitorilor ardeleni.

În concluzie, inexistența, dizolvarea sau diminuarea dilemelor și a conflictelor interioare, morale sau psihologice, care pot ajunge să fie exteriorizate sau nu, indiferent de cauze și semnificații, ar fi posibile dacă valorile, principiile și normele morale ar fi cunoscute, conștientizate, acceptate și însușite de individ, în deplin acord cu credințele, convingerile și cutumele colectivității căreia aparține, aspecte general valabile, atât în mediul rural, cât și în cel citadin, cu variații politice, etnice, confesionale sau ierarhice, în vremurile vechi sau în contemporaneitate, adesea reflectate cu măiestrie în operele literare de către scriitorii români și nu numai.

Memorialistică

Arabella Yarca, jurnal intim

Jurnalul intim al Arabellei Yarca „Carnet intim 1913-1918” e, înainte de orice, o inedită mărturie a Bucureștiului și României din timpul Primului Război Mondial. E o lucrare scrisă într-un stil aparte, care se citește cu interes și emoție, reușind să transpună cititorul în vârtoarea unor vremuri de mult timp trecute.

Autoarea (1888-1953), frumoasă, inteligentă, bogată, curajoasă, muncitoare, frivolă și serioasă, a fost fiica lui Scarlat (Charles) Yarca (1846-1915), căsătorit cu Maria Prejbeanu, dar care a avut-o ilegal pe Arabella și a adoptat-o. De subliniat că Arabella provenea dintr-o familie cu trei generali, un prefect senator și un ofițer în armata franceză, decorat de Napoleon al III-lea. Arabella Yarca s-a căsătorit cu Carol (Citta) Davila, cel care era nepotul celebrului doctor și farmacist cu același nume și fiul dramaturgului Alexandru Davila, autorul piesei de teatru „Vlaicu Vodă”, nume de referință în diplomație, frumos ca un efeb, dar cartofor, pasionat de ruletă și oarecum „loser”, în limbajul zilelor noastre. Prieten de chef și de poker cu regele Carol al II-lea, Carol Davila a tocat toată averea soției de care a și divorțat în 1926. Numit diplomat la Washington, a rămas în America până la sfârșitul vieții. A murit uitat și sărac într-un spital din New York în anul 1963. Fosta sa soție, Arabella Yarca, a murit în mizerie în anul 1953.

În paginile jurnalului, deosebit de vii și emanând o dezarmantă sinceritate, autoarea se înfățișează nu doar pe sine, ci și capitala României, fără griji, care avea să cunoască bombardamentul, refugiul masiv în Moldova, spitalele de pe front, haosul lăsat de arme în urma lor. Infirmieră voluntară, apropiată a familiei regale și apreciată de medicii din Misiunea franceză, Arabella Yarca notează intens zilele de tensiune, aleaturile inimii, meditațiile profunde asupra destinului, impresionante peisaje de câmpie și munte, scene de moravuri. În fine, memorialistica sa oferă o imagine nuanțată a României aflată într-una din marile încleștări ale istoriei, ceea ce nu o lipsește de un incontestabil caracter documentar.

Fragmente: =„Turtucaia a căzut și suntem foarte îngrijorați. 12 000 de prizonieri români! Se spune că bulgăroaicele scot cu furculița ochii răniților noștri și aruncă de la ferestre apă clocotită peste soldații români. O, stirpe nenorocită! Dar, îi vom cotonogi, îi vom înfrânge până la urmă! Și va fi vai de ei în ziua aceea!”

=„Mare panică în București: toată lumea fuge în Moldova. Ne e foarte teamă de o invazie germană. Oribilă perspectivă, dar nu mă las și nu mă voi lăsa scoasă din mînți. Trebuie să rezist, să rămân pe loc și să-mi salvez, dacă s-o putea, casa și tot ce se află în ea. Cel mai rău lucru care mi s-ar putea întâmpla ar fi să fiu nevoită să-mi iau zilele - asta în cazul în care inamicul mi-ar intra în casă și ar vrea să-mi facă rău. Dar știu și că, înainte de a-mi pune capăt zilelor, aș doborî cu focuri de revolver vreo doi-trei sălbatici dintr-ăștia...”

=„Au trecut deja două săptămâni de când fac pe moșierita (<<gentile woman farmer>>, cum ar spune englezii), un rol care nu prea mi se potrivește și pe care îl joc foarte prost. Din păcate, de curând mi s-a întâmplat să descopăr un furtișag al țaranilor veniți la lucru. De atunci mi se arată un respect nemărginit, am devenit <<ochiul stăpânului>>. Însă nu contează că nu pricep nimic, ochii mei se fac tot timpul că nu le scapă nimic”

=„Ah, nu îmi place deloc acest popor! Ce destin nenorocit mi-a hărăzit să fac parte din el, să trăiesc în țara asta, când, pe jumătate austriacă din naștere, mă simt în armonie în ritmul valsurilor vieneze și când totul mă trage spre țările în

care domnesc ordinea, dreptatea, generozitatea, spre țări în care găsești bucuria de a trăi? [...] Nimeni nu știe să comande, deci nimeni nu se supune. Fiecare se gândește doar la sine; favoritismul, interesele personale și abuzul de putere înfloresc rușinos. Și la noi apar, din când în când, niște oameni deosebiți, niște spirite înalte care vor să lumineze bezna în care se zbate acest popor. Dar strălucirea lor nu poate pătrunde până la această masă neștiutoare, ținută în spatele unui zid de netrebnicie și rea-voință chiar de cei care ar trebui să se gândească la propășirea ei”

=„Azi dimineață am întâlnit-o pe Zizi Lambrino și am întrebat-o despre flirtul ei cu Carol, am pus-o în gardă și am încercat să o fac să renunțe. S-a amuzat amical pe seama mea și a încercat să mă liniștească spunându-mi că pentru prinț toate acestea nu erau decât copilării fără urmări și că, în orice caz, ea nu-și făcea niciun fel de iluzii. Sunt sigură că era de bună credință, dar o știu naivă și pătimașă... e îndrăgostită lulea”

=„Sunt curioasă ce impresie vor face rândurile mele - cele dintâi care atacă presa - pe care am de gând să le public în **Neamul Românesc** [...] Domnul Iorga mi-a refuzat articolul pe care i l-a dus soacra mea, aflată în trecere prin Iași. Iar Cella Delavrancea - totuși, unul dintre sufletele de la Coșofenești, căreia i-am trimis textul azi-dimineață, în speranța că-l va convinge pe tatăl ei să-l publice în **Evenimentul** - mi-a răspuns printr-o scrisoare emoționantă, plină de mulțumiri și de elogii la adresa mea, în care era însă de părere că era mai înțelept să mă abțin, de teamă să nu fac mai mult rău iscând o polemică și să-mi atrag personal neplăceri”.

DORIN NĂDRĂU

Claudia Schitelea, Natură statică cu fructieră (gutui)

Correspondența lui Dimitrie Stelaru

(LIII)

Scrisoarea trimisă lui Dimitrie Stelaru, la București, de vărul poetului Stelaru - Florian Popescu* din Turnu Măgurele - în numele mamei poetului Stelaru (Pasca Stoicea) și al lui, probabil în septembrie - octombrie 1969.

[Turnu Măgurele], [septembrie - octombrie 1969]

„Dragă Mitia,

Află că pînă acum stau pe aici pe la Turnu, nu mai știu de voi ce mai faceți.

Acum la Turnu nu pot să rezolv nimic singură[;] pe la colectiv nu îmi dă nimic[;] peste trei luni de zile îmi facează pensie 40 de lei pe lună.

Așa că v-am scris să știți că nu am ce face decât să vin înapoi. Porumbu' pe care lam [n.n.: I-am] aci nu lam [n.n.: I-am] vândut, pînă acu' nu se caută așa cum este prețu', ar fi în valoare de 400 de lei[;] așa că aștept răspuns de la voi cînd să vin cu trenu' să mă așteptați la gară. Băeatu' ce face[?], aștept răspuns cît mai curînd”.

*

„Dragă Mitică, să ști[i] că tușa nu are condiți[i] să stea pe aci[,] mai ales că nu a făcut nimic cu [n.n.: neinteligibil; probabil: „căutarea”***].

A mai stat pe la mine, dar acum au început școlile și am copii***, nu pot să o mai țin, nu am unde.

Scrie[-i] cînd și cu ce tren să vină la tine.

Sănătate,
Florian”

Notă

1.*Florian Popescu era văr primar cu Dimitrie Stelaru, născuți amândoi în anul 1917, la Segarcea Vale. Acesta a locuit în Tr. Măgurele (pe str. Frații Golești, la nr. 18) și a fost căsătorit cu Gherghina, cu care au avut două fiice, inginere.

2.**După moartea lui Florea Stoicea (tatăl vitreg al poetului), în intervalul 17 ianuarie - 28 februarie 1969, Pasca - mama poetului - rămâne în grija nepotului ei de frate, Florian Popescu, sperând să închirieze locuința ei. Cum nu s-a reușit, mama poetului se hotărăște să se ducă la Dimitrie Stelaru, la București, mai ales că la nepot spațiul de locuit a devenit insuficient prin închirierea de camere unor elevi liceeni.

3.***elevi în chirie la Florian Popescu.

4. Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

*

Scrisoarea lui Traian Iancu, trimisă din partea Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, la 22 octombrie 1969, adjunctului Ministrului Sănătății, dr. Eugen Mareș, pentru obținerea de medicamente destinate tratamentului urmat de Dimitrie Stelaru.

București, 22 octombrie 1969

„UNIUNEA SCRITORILOR DIN
REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA - Administrația Telefon:
18.33.99, București - Șoseaua Kiseleff,
nr. 10, Sectorul 1, Adresa telegrafică
„UNISCRI”. Cont nr. 071025
B.N.R.S.R., Filiala Sect. 4 al M.B.
Nr. 7408/ din 22 octombrie 1969
A.F.

Tovarășului Dr. Eugen Mareș,

Adjunct al Ministrului Sănătății
- Cabinet -

Vă rugăm să aprobați eliberarea medicamentului din rețeta alăturată. Medicamentul este necesar tovarășului **Dimitrie Stelaru**, domiciliat în București, Aleea Stupilor nr. 6, Bloc E. 9, sc. II, et. I, ap. 26 - Berceni 2.

Tovarășul Dimitrie Stelaru este poet, membru activ al Uniunii Scriitorilor din R. S. România.

Director,
Traian Iancu”.

Notă

Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

*

Scrisoarea lui G. Dăscălescu, din Ploiești, trimisă la 7 noiembrie 1969, lui Dimitrie Stelaru, la București (str.

Aleea Stupilor, nr. 6, Bloc E 9, sc. II, et. I, ap. 26).

Ploiești, 7 noiembrie 1969

„Stimate domnule Stelaru,

Încerc să aștern câteva rânduri în speranța că vor ajunge la Dumneavoastră și nu vă vor deranja prea mult. Spun așa deoarece de un an de zile nu mai știu nimic și nici unde puteți fi găsit, mai ales că în ziua cînd v-am trimis telegrama funcționara de la poștă nu a găsit Aleea Stupilor în indexul lor, spunînd că trimite telegrama „la noroc”.

Deși am încercat să obțin, prin telefon, adresa dumneavoastră, în câteva rînduri de la diverse persoane care vă cunosc sau de la Uniunea Scriitorilor, nu am reușit în niciun fel.

Totuși, în ziua de 15 octombrie 1968, mi-am luat inima în dinți și m-am prezentat personal la Uniunea Scriitorilor la Serv.[iciul] Evidență Personal, unde m-am legitimat și am cerut să mi se dea adresa. Șefa serviciului, neavînd-o, m-a condus la Contabilitate unde a cerut-o. Dar aici pică „bomba” și funcționara respectivă spune că a mai dat-o, cu două minute înainte, unui bărbat în etate care a spus că v-a adus un pachet și nu poate să o mai dea din nou.

La insistențele mele, am obținut totuși adresa, deși ele au rămas convinse că la mijloc este o șmecherie.

Așa că după toate peripețiile, înarmat cu adresa m-am hotărît să vă scriu. Fiind extrem de ocupat, am întîrziat câteva zile și în seara zilei de 22 oct.[ombrie] 1968 v-am urmărit la televizor, ocazie cu care mi-am dat seama că vă simțiți bine.

Acum că v-am plictisit destul cu poveștile mele, aș dori să vă rog - dacă nu vă răpesc prea mult timp - să-mi răspundeți, scriindu-mi ce mai faceți și cum o duceți cu sănătatea, atît dumneavoastră cît și familia. Dacă aveți cumva nevoie de un medicament, vă rog să-mi scrieți și eu încerc să-l procur.

De asemenea, aș dori să vă văd, dar nu știu cînd o să pot veni prin București, deoarece sînt foarte ocupat pe șantier și, pînă nu termin niște lucrări urgente, nu pot pleca. Voi face tot posibilul ca, în curînd, să vă pot vizita.

Dorindu-vă multă sănătate, atît Dumneavoastră cît și familiei, aștept răspuns. Cu deosebită stimă.

G. Dăscălescu”

Notă

Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit lui Gheorghe Sarău această scrisoare, în 1989.

GHEORGHE SARĂU

Vatra veche dialog

ZENO FODOR

„Teatrul nu poate fi învins,
pentru că el s-a născut din viață
și reflectă viața.

(IV)

-Între anii 1980 și 2000, Universitatea de Artă Teatrală din Târgu-Mureș te notează printre cadrele ei didactice. Ești un om deosebit, cald, prietenos, cu simțul umorului, așa erai și la catedră? Care dintre marii actori de mai târziu ți-au fost studenți?

-Mi-am început profesoratul predând un curs de cultură cinematografică. Având prieteni la Arhiva Națională de Filme, am putut aduce săptămânal, pe baza unui program riguros, întocmit pe curente și școli cinematografice, apoi pe mari regizori și mari actori, multe capodopere pe care studenții nu ar fi avut posibilitatea să le cunoască în alt mod. Filmele erau proiectate într-o sală de protocol a Întreprinderii cinematografice județene, în condiții tehnice foarte bune. Istoria teatrului era predată de profesorul Serafim Duicu, care, după câțiva ani, a renunțat, în favoarea mea, la cursurile anului II (clasicismul francez). Întreg cursul de Istoria teatrului universal mi-a revenit mie, după decesul neașteptat al domnului Duicu. Dar, „printre picături”, am predat și un curs de management teatral, bazându-mă doar pe experiența mea, pentru că pe atunci nu existau încă nici manuale, nici măcar o programă analitică.

Fiind om de teatru, înțelegeam (ceea ce unii profesori de materii teoretice nu pricepeau), că pentru un viitor actor sau regizor orele de actorie, respectiv de regie, și repetițiile la spectacolele pe care le pregăteau la clasă, sunt mai importante decât

orele teoretice. Istoria teatrului, sau altă materie de cultură generală, se poate învăța și acasă, din cărți, nu trebuie ca tu, profesorul, să fii supărat că un student lipsește de la orele tale pentru că are o repetiție. Această atitudine mi-a atras simpatia studenților, care vedeau în mine un coleg mai în vârstă, înțelegător cu problemele lor.

Mulți dintre foștii mei studenți au făcut cariere frumoase. Îți amintesc doar câțiva, probabil cei mai cunoscuți (în ordinea în care au absolvit): Cornel Răileanu, Marius Bodochi, Viorica Geantă-Chelbea, Daniel Vulcu, Gavriil Pinte (care a devenit regizor), Dorin Andone, Suzana Macovei, Nicu Mihoc, Diana Văcaru, Ada Milea, Sorin Leoveanu.

-Ne-am referit la câteva dintre cărțile tale. O altă scriere excepțională, care îți poartă semnătura, despre care vreau să vorbim este **Dan Alecsandrescu, un împătimit de teatru**, apărută în anul 2019, volum distins de Uniunea Scriitorilor din România, Filiala București-Dramaturgie, cu Premiul „Cea mai bună carte a anului 2019”. Este o carte de care **Dan Alecsandrescu** ar fi fost, cu siguranță, mândru. Cu aceeași meticulozitate, care te caracterizează, atent la toate detaliile, ai așezat cronici, interviuri, fotografii, CD-uri cu spectacole... Cât ai lucrat la ea? Cât a contat relația apropiată, pe care o aveai cu acest reprezentativ regizor?

-Cu Dan m-am împrietenit încă din Institut. În carte există chiar și o cronică scrisă de mine, pe când eram amândoi studenți, despre un spectacol realizat de el la Casa de cultură a studenților din București. La carte am lucrat destul de mult, pentru că a trebuit să obțin cronici și fotografii de la teatrele în care a montat. Și, cum știi și tu, Dan a lucrat în aproape toate teatrele din țară. Unele teatre mi-au răspuns prompt, altele cu întârziere. A fost și un teatru - n-am să-i dau numele - care nu mi-a răspuns deloc. Nu peste tot există arhive bogate, bine păstrate, ordonate, așa că a trebuit să caut și alte surse de informare, ceea ce a lungit timpul.

Important este că am lucrat la această carte cu mare plăcere, simțind că este o datorie a mea față de amintirea unui mare și bun prieten și coleg.

-Ai tradus aproape 50 de piese, majoritatea din limbile maghiară și franceză. Prin intermediul acestor două limbi ai realizat și versiuni românești ale unor piese din alte literaturi. Au fost montate atât în teatre din București, cât și din țară. Este vreun spectacol pe care vrei să îl amintești, cu precădere?

-Sunt mai multe. Aș începe cu *Vedere de pe pod* de Arthur Miller, montată la o înaltă cotă valorică, la Teatrul Național din Târgu-Mureș, de Gheorghe Harag. Tot la Târgu-Mureș, Dan Alecsandrescu a montat piesa clasică maghiară *Paraziții* de Gergely Csiky, iar Cristian Ioan comedia *Prah (6 din 49)* de György Spiró. Tot Cristian Ioan a montat, de astă dată la Teatrul „Elvira Godeanu” din Târgu-Jiu, o foarte frumoasă piesă din dramaturgia catalană, *Actrițele* de Josep Maria Benet i Jornet. Din literatura franco-canadiană, Irina Alexandra Banea a prezentat la Bulandra, la invitația lui Ducu Darie, spectacolul ei de absolvire, cu piesa lui Wajdi Mouawad, *Incendii*. Tot din franceză este tradusă și comedia satirică, de mare actualitate și la noi, *Vacanță în Guadelupa* de Pierre Sauvill și Éric Assous, jucată la mai multe teatre, printre care și Nottara. La voi, la Galați, se pare că a fost realizat cel mai bun spectacol cu piesa lui Elemér Kincses, *Zămbetul lui Seneca*. Și, la sfârșit, amintesc două excelente realizări înregistrate, una a Teatrului radiofonic: *Iñes de Castro* de Alejandro Casona, în regia lui Constantin Dinischiotu, iar cealaltă a Teatrului TV: *Canalul* de Elemér Kincses, în regia lui Cornel Mihalache.

-Volumul **Capriciu bizantin**, apărut în 2014, cuprinde cinci piese semnate de György Méhes, a căror traducere îți aparține. Mărturisesc că piesa care dă titlul volumului mi-a plăcut în mod deosebit. Ce te-a determinat să te apropi de acest dramaturg? Este vreunul dintre texte care s-a montat deja?

-György Méhes a trăit aproape toată viața în Cluj. Când eu l-am întâlnit pentru prima dată, pe la mijlocul anilor '60, avea deja în jur de 50 de ani și era un scriitor cunoscut și apreciat (a scris și proză, și literatură pentru copii), mai ales un dramaturg curtat de teatre și→

TAMARA CONSTANTINESCU

îndrăgit de spectatori. Știa să construiască piesele într-o formă aș zice franțuzească, adică într-o modalitate deosebit de atractivă, în care îmbina observații sociale serioase, chiar profunde și critice, cu un umor de bună calitate. Prietenia dintre noi s-a încheiat instantaneu. El a început să-mi vorbească despre proiectele sale, să-mi trimită toate textele pe care le scria cerându-mi părerea, iar eu am început să le traduc în limba română.

Prima mea culegere din opera sa, volumul *Dragii mei copii*, a apărut în 1987, la Editura Eminescu, în seria „Teatru comentat”, și cuprindea patru piese: *33 de anonime*, *Dragii mei copii*, *Nu e adevărat că e adevărat* și *O chestiune extrem de delicată*. Dintre ele s-a jucat, în limba română, doar *33 de anonime*.

Al doilea volum, cel amintit de tine, a apărut după aproape trei decenii și cuprinde patru dintre ultimele sale opere - *Capriciu bizantin*, *Trâmbișele Ierihonului*, *Tu cine ești?* și *Kir Ianulea* (o adaptare a prozei fantastice a lui Caragiale), care vădesc un evident progres stilistic al autorului, care acum este mai subtil și practică un umor mai rafinat, precum și o nouă variantă a piesei *33 de anonime*.

Piesa *Capriciu bizantin*, care ție ți-a plăcut atât de mult, a fost montată de prietenul nostru Mihai Lungeanu la Teatrul „Maior Gheorghe Pastia” din Focșani. Tot el a dat viață scenică, la Teatrul Portabil din București (un mic teatru particular), cu doi tineri și talentați absolvenți, piesei *Tu cine ești?*. Mă mir că niciun regizor n-a fost interesat până acum de *Kir Ianulea*, care ar fi un deliciu pentru iubitorii lui Nenea Iancu.

-În 2020, ai publicat **Iubirile lui Cehov**, traduceri ale pieselor semnate de Csaba Kiss, inspirate din viața și opera lui A. P. Cehov. Autorul, care e și regizor, a montat multe texte clasice și moderne, dar, după cum subliniezi și tu, are „două mari arhipleaguri” – pe Cehov și pe Shakespeare. **Iubirile lui Cehov**, **Zile și Nopti** (*Povestea unui pescăruș*), **Dar ce s-a-ntâmpat cu femeia?** (*O poveste cu bărbați*) și **Peștele îndrăgostit** sunt cele patru piese create de dramaturg, și traduse de tine, inspirate din viața, teatrul și prozele cehoviene. Dar, în

carte ai așezat și interviuri cu autorul și fotografii elocvente din viața lui Cehov, cel al cărui spirit transpare din replicile volumului. Cum l-ai descoperit pe Csaba Kiss și cum ați colaborat?

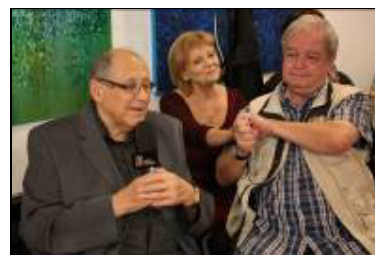
-Csaba Kiss, care este acum unul dintre fruntașii dramaturgiei și regiei din Ungaria, este târgumureșean. Părinții lui mai trăiesc și acum aici. Pe Csaba l-am cunoscut cu ocazia unui turneu budapestan, în care montarea sa cu *Dar ce s-a-ntâmpat cu femeia?* a fost prezentată la Târgu-Mureș. Și cu el prietenia s-a născut imediat. E un om foarte inteligent și cult, cu o fantezie extrem de bogată, care naște idei dintre cele mai interesante. Aș spune chiar năstrușnice, uneori, dar toate cu o finalitate clară: posibilitatea unei noi piese. Vine destul de des la Târgu-Mureș, fie să-și viziteze părinții, fie să predea cursuri de Scriere dramatică la Universitatea de Arte, prilej să ne vedem și să discutăm - bineînțeles, despre teatru. De altfel, Scriere dramatică predă, în fiecare toamnă, și la UNATC din București.

-*Ultimele volume, Ninge peste Troia și Covid 19, pe care le-ai publicat în 2021, cuprind piese semnate de regizorul, și totodată dramaturgul, Elemér Kincses, traduse de tine și de poetul Kocsis Francisko. Condițiile grafice ale volumelor sunt excelente. Imaginile care însoțesc textele, de asemenea, sunt sugestive, remarcabil și portretul pe care i-l faci autorului. Când le-ați prezentat cititorilor? Cum au fost primite?*

-Și Kincses îmi este un vechi prieten. Vezi, deci, că traduc, cu precădere, opere ale unor creatori care îmi sunt apropiați. Dar să știi că am (sau am avut) prieteni și printre dramaturgii români. Unul dintre ei a fost minunatul Tudor Popescu,

Claudia Schitelea, Pere și trandafiri

Zeno Fodor, Marinela Țepuș și Mihai Lungeanu

plecat dintre noi atât de prematur. Acum mă simt legat sufletește mai ales de Mircea M. Ionescu, căruia i-am și prefațat volumul premiat de Academia Română. Cu Dumitru Radu Popescu (cu DR, cum i se spune între cunoscuți) nu pot spune că sunt un prieten foarte apropiat, dar am cu el, de mulți ani, de când i-au fost jucate mai multe texte la Târgu-Mureș, o relație privilegiată.

Dar să revenim la Kincses. Mă bucur că ți-au plăcut nu numai textele lui, care vădesc și talent, și fantezie, ci și prezentarea lor, adică aspectul volumelor. M-am străduit, și la Kiss, și la Kincses, să adaug pieselor materiale documentare despre care știu, din propria experiență, cât sunt de utile, de binevenite. Deocamdată, din cauza situației în care au fost teatrele (pandemia, deh!), nici cărților lui, nici volumului lui Csaba Kiss nu am putut să le organizăm lansări. Sper să o putem face la toamnă. Câteva cronici au apărut însă și au fost elogioase.

-*Unele dintre piese sunt deja cunoscute de public, fiind montate în câteva teatre. Ai văzut vreuna?*

-Am văzut mai multe. Din *Dogorește soarele deasupra lui Seneca*, un spectacol de absolvire al studenților de la Universitatea de Artă Teatrală de la Târgu-Mureș (în limba română), un spectacol în limba maghiară la Teatrul din Satu-Mare (unde am mai văzut și *Ninge peste Troia*) și unul (tot în maghiară) la Teatrul Național din Suboțita. Am urmărit, desigur, toate spectacolele realizate, cu mai multe piese de-ale sale, la secția maghiară de la Târgu-Mureș. Am văzut și *Canalul* (în limba română), montat exemplar la Televiziunea Română. Voi viziona în curând *Covid 19*, în viziunea unui teatru particular de limbă maghiară din Târgu-Mureș.

Am auzit (dar, din păcate, n-am văzut) că și la voi, la Galați, a fost→

prezentată prima lui piesă, într-o montare foarte reșită, semnată chiar de Elemér Kincses, sub titlul *Zâmbetul lui Seneca*, în care soțul tău, actorul Gabriel Constantinescu, a realizat o creație deosebită în rolul titular. Păcat că pe vremea aceea nu se practicau încă înregistrările video. Dar poate îmi trimiți tu niște cronici și fotografii, să le am la documentare.

-Așa voi face. Acum, ce ai pe masa de lucru? Sau ești superstițios și nu vrei să ne spui?

-Nu sunt superstițios. Vreau să continui să traduc, atât din maghiară, cât și din franceză. Sper să pot publica câteva cărți cu unele dintre piesele deja traduse, dar și un volum cu texte critice scrise în ultimii ani despre spectacole și festivaluri la care am participat. Un proiect mai amplu și mai ambițios, care îmi va lua cel puțin 2-3 ani (sper să mai supraviețuiesc atât), e elaborarea unei antologii, în limba română, de dramaturgie maghiară clasică și interbelică. Dar pot să-mi mai vină și alte idei!

-O, să ai mult spor și inspirație! Zeno, îți mulțumesc pentru această întâlnire. A fost o încântare! Ești un model pentru cei din jur, pentru tineri, prin pasiunea ta, seriozitatea și respectul față de tot ce faci, față de cei din jur și, implicit, față de tine. Îți spun „La multi ani!” și să te aniversăm și la împlinirea a 100!

-Îți mulțumesc și eu. Mi-a făcut mare plăcere să avem această conversație, care a fost ca o șuetă între doi vechi și buni prieteni, ce suntem. Dar îți dai seama câte vom avea de povestit împreună, dacă vom aniversa cei 100 de ani propuși de tine? Deocamdată însă vreau să-ți spun, în încheiere, că eu nu mă consider un om deosebit (cum ar părea, poate, din întrebările tale), ci doar un om obișnuit, devotat însă total teatrului.

Claudia Schitelea, Compoziție cu figură

Juliana Olariu (1980) a absolvit Universitatea Roma 3 în Managementul Politicii și Serviciilor Sociale.

Llucrează ca mediator lingvistic-cultural la Institutul Penal pentru Minori din Roma și ca traducător în sistemele juridic și sanitar italian.

În 2007, publică volumul de poezii „Nudità d'un Attimo”, Conta Editore. Poezia sa are o puternică tentă socială, fiind inspirată din cazurile sfâșietoare întâlnite, zi de zi, în profesia sa de mediator cultural. Scrie în mai multe limbi și colaborează cu diverse reviste.

Floare de mai

Ești precum floarea de mai
la început de drum spre nemurire,
în plină înflorire,
doar că te vestejești înainte de timp,
Strada, nopțile
și trupul prea iubit
ți-au secat sufletul.

Încătușat

Lacrimile tale sunt ca ale oricărui alt copil,
dar sufletul e diferit,
al tău are zeci și zeci de ani de durere
adunată pe stradă
în căutarea viciilor.
Ești plin de păreri de rău
dar te zvârcolești
ca peștele pe uscat
atunci când îți sunt încătușate visele.

După gratii

Dacă te întrebi cum ai ajuns
după gratii,
să știi că ai dreptate,
ai prost gust la alegeri.

Libertate

Chiar și atunci când îți dau drumul
aștepti ca alții
să-ți deschidă ușa,
Ești atât de dresat încât
chiar și în libertate
te simți închis.

Regret

Afară erai șmecher cu legitimație
înăuntru te aliniezi sufletelor în
așteptare.
În fiecare zi se distribuie teamă
ca desert.
Ochii văd,
dar celelalte simțuri
se deprind mai greu cu

singurătatea împărțită.

Mirosul gri

Chiar și nasul a uitat
parfumul vieții.
Nu ți-ai imaginat niciodată că există
un miros gri
atât de puternic încât
să anihileze simțurile.
Nu mai recunoști nici măcar
mireasma teilor
ce-ți zdobesc peisajul
de atâtea dimineți.

Interceptare

Ți-am ascultat vocea zile întregi
și prin ea
ți-am citit fricile,
ți-am deplâns ignoranța,
ți-am dezgolit sufletul
și am profitat de momentele
negre.
Dincolo de prostie
ți-am descoperit
iubirea de tată.

Început dezarmat

Mănuțele ei tulburau aerul,
nu știa că universul ei era o cameră.
În ochii ei albaștri se oglindea
un viitor
fără perspective și fără milă,
o luptă lentă, inutilă
dezarmată.
Peste câțiva ani va ocupa aceeași celulă
care cândva a fost
a mamei ei.
Cine i-ar putea schimba viitorul atunci
când primele luni de viață
și le-a petrecut în închisoare?

Psihiatrie

Te credeai Dumnezeu
și zi de zi preziceai minuni lumii,
păcat că fiecare pastilă îți amintea
de durerea nesfârșită
pe care o ascundeai după chipul Lui,
singura halucinație care îți
pansa sufletul.

IULIANA OLARIU

Scrisori deschise
Domnule Nicolae Băciuț,

Sunt Terezia Filip. Ne-am cunoscut mai demult la un simpozion N Steinhardt, cel foarte iubit de noi toți care l-am cunoscut, la Baia Mare, cred că la aniversarea a 100 de ani de la nașterea sa. Ne-am întâlnit anul acesta la Târgu Lăpuș. Am publicat destul de multe articole în reviste literare, o vreme în revista *Gând Românesc* de la Alba Iulia, în *Nord literar*, *Poesis* și altele. Și destule articole de interes cotidian în ziarele noastre județene, uneori și în *Cotidianul*, *Evenimentul zilei*, câteva. Cred că și revista *Vatra veche* mi-a publicat 1-2 articole mai demult.

În iunie 2022, am participat la întâlnirea cu literați, poeți și prozatori, jurnaliști și redactori de reviste, la Târgu Lăpuș. Am susținut atunci conferința cu titlul „*Trepte ale desăvârșirii într-un poem de Nichita Stănescu*”. Impactul a fost bun și mi-ați propus să vă trimit textul pentru revista *Vatra veche*. Nu am făcut-o imediat, întrucât timpul meu era foarte plin, textul foarte lung și nu era pregătit pentru tipărire. Oricum, chiar redactat mi-a ieșit un text de șase secvențe. Dacă agreeți să-l publicați m-aș bucura. L-am structurat în secvențe, format A4 de câte o pagină și un sfert sau o treime, fiecare secvență, text la 1,3 rânduri, ca să nu plictisească, să fie înțeleasă frumusețea unică, așa spune, a poemului nichitian. Puteți dacă doriți să-l sfârâmați în bucăți și mai mici, ar fi o serie în mai multe numere ale revistei. Lung ar plictisi, căci e Nichita și obligă la ascensiuni și mers pe piscuri, spun eu. Și așa l-am restrâns pe cât posibil. Poemul nu a fost comentat în abordările operei lui Nichita Stănescu, nici de mine, nici Ion Pop, nici de Daniel-Cristea-Enache.

Am scris despre Nichita Stănescu, am abordat hermeneutica textelor și a temelor sale lirice în 4 cărți, dar nu și acest poem. De altfel, a fost tema cercetării mele doctorale, extrem de provocatoare și de bogate. Dacă agreeți publicarea, m-aș bucura, în șase secvențe sau în ce format considerați. Anul viitor este aniversar pentru Nichita - 90 de ani de la nașterea sa - în martie 2023.

Cu respect și prețuire pentru revista de excelentă calitate pe care o conduceți. Cu urările mele de sănătate, inspirație și succese literare fulminante! În fișier, textul.

TEREZIA FILIP

Treptele desăvârșirii într-un poem inițiat de Nichita Stănescu

„Să poți să fi mosafirul zeului”

(I)

Poezia ca rostire magică. Plec în prezentul excurs hermeneutic de la premisa că poezia, în general, și cea a lui Nichita Stănescu adesea, implică o rostire de tip magic ce creează sau capătă tulburătoare reverberații sapiențiale care farmecă și captivează receptorul. Încă de la apariția ei în vechime, poezia era considerată „rostire de tip magic”, iar cel care o practica sau oficia era un inițiat sau un mag (13) inspirat de zeu. Sub veghea maștrilor sau a zeilor (14), poetul devenea apt a capta și a transmite, după model pitagoreic sau orfic, sensuri tainice la care numai un inițiat avea acces.

Atipică și ironică, ludică și deseori absurdă, neomodernistă în esența ei, lirica lui Nichita Stănescu oferă frecvent prilej de veritabilă delectare spirituală în poeme sapiențiale, ludice ori grave, de neuitat. Aceasta, întrucât ludicul nu e neapărat vesel și facil, cum nici versurile grave nu exclud bucuria sau umorul. Reper în peisajul liric românesc dintre debutul său în 1960, cu *Sensul iubirii* și încheierea vieții pământești, în decembrie 1983, poezia lui Nichita Stănescu era standardul uimitor pe care îl atingea lirica românească postbelică după pustiirea produsă de proletcultism timp de un deceniu și jumătate. Funcția ei referențială pentru lirica postmodernistă, optzecistă sau două-miistă, s-a menținut și după stingerea poetului. Nichita Stănescu este o bornă în peisajul liric al jumătății a doua a sec. XX, cum fusese, la timpul lui, Eminescu în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

O epică a existenței în poeme majore *Cosmogonia sau cântec de leagăn*, *Elegia a noua a oului*, *Elegia a zecea*, *a suferinței*, *Certarea lui Euclid*, *Frunză verde de albastru*, dialogurile cu îngerul, desăvârșitele poeme în dulcele stil classic și toată *Epica Magna* au devenit la fel de notorii precum *Odă în metru antic*, *Luceafărul*, *Glossă*, *Scrisorile eminesciene*. Lirica de început a lui Nichita Stănescu exprimă, pe de-o parte, un impuls de libertate și eliberare a ființei de orice încătușări, având în

¹³G. R. S. Mead, *Teogonia și misterii orfice*, Herald, București, 2010, p. 35, *Orfeu magician*. În străveche accepție orfică, poetul era un magician. Orfeu însuși a fost considerat de contemporanii săi și de unii istorici ai mitului, un mag și un inițiat.

¹⁴*Idem*. În cazul lui Orfeu, se crede că poetul trac ar fi fost inițiat de însuși Apollon.

vedere că, la debutul său, în anii '60, poezia se afla în imediata postumitate a proletcultismului sau chiar pe ultimul lui val. Pe de altă parte, deși noncoformistă în gesticulații fruste, de resituare a eului în lume tumultuos, energic, în cavalcadă, izbînd și sfărâmînd încremenite peceți proletcultiste, ea oferă ulterior momente reflexive de spiritualizare a ființei în poeme sapiențiale și inițiatice, influențate de vechea înțelepciune orfică. Eul capătă astfel grandoarea cunoașterii și o măreție pe care o imprimă de regulă ființei desăvârșirea spirituală și promisiunea dăinuirii dincolo de contingent.

„Învățăturile cuiva către fiul său” din volumul *Epica Magna*, apărut în 1978, scris într-o tonalitate distinctă față de alte poeme, sugerează cititorului gesturi și conduite propuse ca trepte spre desăvârșirea eului într-un parcurs existențial ce poate purifica și spiritualiza ființa. De fapt, întreg volumul *Epica Magna* exprimă un dramatism pregnant ce criptează în destinul uman o epică existențială majoră. Exprimate într-o retorică de tip parental, sugestiile poetului întretes un text inițiativ în pași spre un statut ontologic desăvârșit, ce face eul să dăinuie dincolo de contingent. Într-o accepție de tip orfic (15), poetul își asumă rolul inițiatului ce a experimentat epica existenței în toate aspectele ei. Discursul său emis în retorică paternală, într-un anumit lexic și într-o tonalitate calm-afectivă se încarcă de o putere magică ce reverberează spre receptor sapiența inițiatului. Nu doar conținutul spunerii, ci și modalitatea ei, ce cuvinte fac discursul, în ce stil, în ce ordine curg ele dau o magică putere persuasivă și inițiativă rostirii. Poetul este însuși maestrul sau magistrul sau un pater ce-și transmite experiența și sapiența adeptului/fiului, într-o modalitate orfică. Vehicularea cuvintelor declanșează o anumită energie a discursului ce se repercutează asupra interlocutorului. Eul din poemul nichitian, *Învățăturile cuiva către fiul său*, recomandă în nume propriu o gestică și un comportament ce reverberează din experiența de magistrul ori de maestru, fiindcă doar cine deține taina existenței împlinite și arta rostirii poate iniția discipolii într-o conduită cu relevanță spirituală.

TEREZIA FILIP

¹⁵ Orfism – doctrină teologică și mistică atribuită poetului trac Orfeu și discipolilor săi

Vitrina

Poetul Viorel Dinescu

Punct de convergență între
matematici și poezie

Poetul gălățean Viorel Dinescu a primit, recent, în Botoșaniul „Luceafărului Poeziei Românești”, Premiul „Eminescu” și Medalia „Teiul de aur”, în cadrul manifestării *Premiile „Eminescu” pentru Literatură, Arte Vizuale, Colecții și Colecționari, ediția XXI*, secțiunea Literatură.

Organizatorii sunt Biblioteca „Mihai Eminescu” - Botoșani și Consiliul județean, iar juriul are, de regulă, personalități de marcă ale vieții academice, cultural-spirituale din țară și din Republica Moldova. La ediția din vara lui 2022, *președinte de onoare al juriului* a fost distinsul *academician Mihai Cimpoi*, iar *președinte al juriului eminescolog Nicolae Georgescu*, plus alte personalități ale culturii românești.

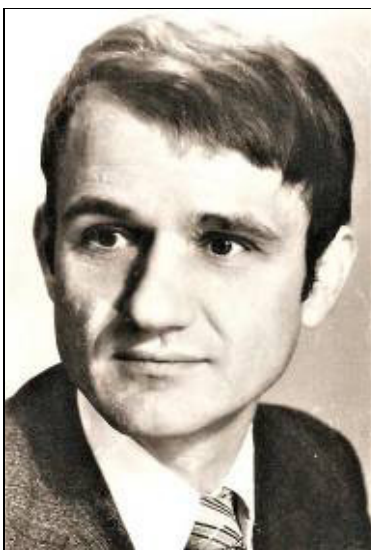
Între premiații acestei ediții, s-au aflat: *academicianul Gheorghe Păun*, savant, matematician, pentru *Opera Omnia, scriitorul și jurnalistul Tudor Nedelcea* din Craiova, pentru „Promovarea operei eminesciene și a patrimoniului cultural național”. Premiul „Eminescu” și medalia „Teiul de argint” i-au fost acordate lui *Marin Gherman, doctor în științe politice, scriitor și jurnalist din Cernăuți...*

În aceste rânduri, zăbovim asupra frumuseților de taină, ce se răsfrâng în lirica profesorului de matematici Viorel Dinescu, care, prin poezie, a depășit demult granițele Galaților. Ca atare, aprecierea juriului de la Botoșani a adăugat mai multă lumină pe aleile din „Orașul teilor”, adăugându-i și un „Tei de aur!”

Născut la Zărnești, comuna Jorăști, județul Galați, o așezare din podișul Covurluiului, la 2 aprilie 1951, *profesorul de matematici este completat de poetul, scriitorul, eseistul, jurnalistul și criticul literar*. În plus, de mulți ani, Viorel Dinescu este realizatorul unei emisiuni de cultură, „Confluente”, la postul Tv Expres-Galați.

Copilul Viorel Dinescu a deslușit buchea cărții în satul natal, a urmat Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din Bârlad (1966-1970) și, apoi, Facultatea de Matematică din cadrul „Universității „Al. Ioan Cuza” - Iași.

Primele încercări în ale scrisului le-a avut în liceu, fiind redactorul șef al revistei *Aripi tinere* (1967-1970). Cu activitatea de ziarist s-a întâlnit prin anii 1992-1996, ca redactor la revista *Porto-Franco*, iar din 1996

(și până în prezent) este redactor-șef la *Edit Press-Galați*. În 1997, director al gazeta *Actualitatea Galațiului*.

Profesorul de matematici, Viorel Dinescu are o biografie impresionantă, între meritele deosebite fiind și acela de a fi primit, în 1984, *Premiul Mihai Eminescu al Academiei Române pentru poezie, cu volumul „Ecuatii albastre”*.

Este membru al breslei scriitorilor, dar și al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, Basarabia și Bucovina și prieten al unor mari poeți și scriitori români, între aceștia: *Eugen Barbu, Fănuș Neagu, Grigore Vieru, Nicolae Dabija, Mihai Cimpoi, Vasile Târâțeanu, Valeriu Matei, Theodor Codreanu și alții. Scriitorul și criticul literar Theodor Codreanu, membru de onoare al Academiei de Științe a Republicii Moldova, este cel care a prefăcut ultima apariție editorială semnată de Viorel Dinescu, „O sută și una de poezii”, tipărită la Editura Academiei Române, București, 2020.*

Viorel Dinescu este poetul care a atras atenția scriitorului și criticului literar Eugen Barbu (1924-1993), încă de la debut. În 1985, amintitul scriitor remarca faptul că poezia lui Viorel Dinescu este îmbrăcată în „*versuri nobile*”. „*Ne aflăm cu acest poet într-un Rai cu porțile foarte strâmte*” și „*el poate fi numit un muzician al tăcerii... Vă încredințez că, de la poetul Ioan Alexandru, nu am mai găsit la niciun poet un cântec spus cu gura închisă atât de frumos...*”, scria Eugen Barbu, în periodicul *Săptămâna* nr. 35-41 (1985).

Este cunoscut că poetul Ioan Alexandru (1941-2000), celebru prin imnele sale despre toate trăirile creștinești și românești, aduce în inimi

bucuria, iubirea, „lumina lină din Lumină lină”...

Vom călători și noi, imaginar, prin „O sută și una de poezii”, dar și cu creațiile din „*Asimptota*” lui Viorel Dinescu, volum apărut la Editura „*Scrisul Românesc*”, Craiova, 2004, *care l-a avut ca redactor de carte pe regretatul poet și mare român Grigore Vieru (1935-2009)*.

Poezia dinesciană pare a fi o geometrie... literară, ce caută soluții pentru a înțelege sensul vieții. În cele aproape patru decenii de poezie, Viorel Dinescu a semnat douăzeci și patru de volume; geometrii cu înveliș liric ce ne ajută să redescoperim - la „Ora ideală” (1983) - „*O altă nuanță a revoluției*” (1983), pentru a decodifica formulele unor „*Ecuatii albastre*” (1984), temperate cu „*Armistiții literare*” (eseuri, 1992). Poetul a alergat și prin „*Grădini suspendate*” (1998), însoțit (nici vorbă de Semiramida!) de „*Călăuze arhaice*” (1999), în căutarea unui „*Arhipelag stelar*” (2006), în stare de... asimptotă, când lineară, când verticală. A traversat „*Zidul cu privighetori*” (2009) ca să adaste la „*Izvoare din adâncuri*” (2011) și să biruie „*Clipa îndoielii*” (2014), cu „*Poeme alese*” (2017, 2020)...

Poemele lui Viorel Dinescu sunt o continuă introspecție a vieții într-o desăvârșire. Un ideal la care se ajunge cu măsuri infinitezimale, cu disciplină matematică, deși, însuși poetul recunoaște că, uneori, zugrăvește din cuvinte realitatea imediată și prin... „*teoreme inexacte*”. De aceea, „*trebuie să-nvăț să mă întorc din cercuri/ Din cercuri grave și adânci de fum*”...

Profesorul de matematici se afundă în sfere concentrice, fiindcă „*duhul de iubire*” este „*bănuie că s-a ascuns, cândva, în Infinit (Culoarea minunată a nopții, volumul Asimptota)*... „*O, blestemată patimă-a-ndoielii? De ce nu crezi ce ochii tăi îți arată? De ce te-ascunzi sub false metereze/ Când viața-ți bate-n poartă cu o floare?*”

Lirica matematicianului-poet trădează neliniști existențiale ale copilului plecat, cândva, din sat și devenit dascăl la oraș. Cărrile poetului - „*un punct pe fugă*” - se duc și se întorc în cercuri strâmte, în linii orizontale și verticale, pe căi știute, bătătorite, „*ca să planteze-n lumea părăsită/ Modelul unor forme ideale...*” Scopul final este de a fi „*trăstie de lumină*”, deși, uneori, „*trăstia gânditoare*” se îndoiaie, dar nu se frânge.→

MARIA STANCIU

În căutarea sensului pierdut, „Trestia gânditoare” - splendida metaforă dată omului de Blaise Pascal - are momente de „tristă bucurie”, dar și de reverie, „căci florile aduse din Neant/ Sunt mai frumoase, dar și mai străine/ Și-n orizont, ca într-un punct pe fugă/ Realul și minciuna se conjugă”... (Conjunție)

Viorel Dinescu nu plânge în văzul lumii iubirile pierdute, nu strigă în gura mare înfrângerile...

Adeseori, realitatea imediată e în clar-obscur, plutește într-un nor de fum. Dorința de urcuș transpare din cuvinte și trăiri tainice. „În cercul” strămt al poetului spațiul pare incert, ambiguu, dar este și o șansă spre regăsire, restaurare întru perfecțiune...

Cercul poate deveni un spațiu vital perfect, un tot, doar pentru cel care învață să (re)facă din „calea ocolită/ Un simbol tandru al Iubirii/ Și al perpetuei întoarceri.../ Roata-ascunsă-a Devenirii/ Un veșnic drum care se-ntoarce/ Înspre izvoarele uitate./ Vom fi mai tineri și mai altfel/ Mai luminoși, cu măști schimbate”...?

Dorința de a evada din meandrele unui spațiu profan este la îndemână... Starea de despătimire a poetului se întuiește printre rânduri. Drumul este anevoios.

Schimbarea are un drum asimptotic, o asimptotă pe orizontală, dar poate fi și pe verticală spre Infinit. Drum ascendent, cu pași infinitezimali. „Pământul făgăduit” se cucerește pas cu pas, în viața aceasta, pentru cea viitoare; nu doar prin cuvinte, cât mai ales prin alegerile și asumările noastre.

„Cu lovituri de bardă tăiem odgoanele./ Corăbiile noastre se avântă acum în larguri/ Fără busole și hărți navigăm la întâmplare/ În căutarea legendarului continent de aur.../ Nimeni nu știe dacă pământul făgăduit există./ În locul Stelei Polare o veche bănuială ne călăuzește...” (Continent)

Precum prințul rătăcitor al Dane-marcei, poetul se trezește „între zidurile reci/ Ale unui Elsenour năpădit de iederi”.

Cultura acestui „cronicar regăsit printre pagini” îi permite să schițeze „legende vechi, cu litere roase”, să dialogheze cu sine prin hățișuri hamletiene și să-și (să ne) pună întrebări esențiale: „to be or not to be?”.

Elseneur este proiectarea virtuală a poetului, dar și a iubitorilor poeziei dinesciene, în vechiul tărâm al Danemarcei, unde nefericitul Hamlet

adresa întrebarea: „to be or not to be?” - „a fi sau a nu fi?”... Aceasta-i întrebarea esențială, nu numai a poetului, a filozofului, ci a oricărui muritor de rând care tinde spre... Infinit.

Poetul Viorel Dinescu - fiu al unui sat din podișul Covurluiului, sat care golit de vârstare „doarme ca-ntr-un testament” (*Satul părăsit*) - confirmă aprecierile mentorului său din tinerețe, scriitorul Eugen Barbu, care afirma, în urmă cu aproape jumătate de veac: „Ne aflăm, cu acest poet, într-un Rai cu porțile foarte strămite”...

Viorel Dinescu aduce în poezia sa - născută din trăirile, descreșterile și creșterile personale - stilul... asimptotic, termen cu care, aparent, operează geometria.

În greacă, „symptosis” înseamnă „întâlnire”, însă prefixul „a” (ne) dă planul peste cap.

Asimptotic, vorbind, întâlnirea cu *Infinitul*, cu „I” mare, pare imposibil! Încet, încet, „trestia gânditoare” devine „o jertfă, în inima nopții”. O rază de speranță este totuși, pentru năzuința poetului și a noastră, din moment ce până și știința matematică ne spune că cele două linii ale asimptotei - dreaptă și curbă - în căutarea lor tind să se întâlnească la infinit.

În cei aproape patruzeci de ani de poezie, profesorul de matematici a transpus în poezie trăiri, emoții, frici și bucurii, adeseori, prin prisma funcțiilor matematice, care au menirea să organizeze universul, interior și exterior.

În fond, în căutarea sensului vieții, toți alergăm să ne întâlnim cu Cineva, și nu cu ceva...

Poetul aleargă spre Infinitul, cu „I” mare, dar constată că la întâlnirea aceasta ajungem târziu, anevoios. Și nu e o exagerare, este o realitate care se vede sibilinic...

Cine a citit măcar puțin din învățătura Sfinților Părinți a înțeles că desăvârșirea întru veșnicie se parcurge pe „Scara” Sfântului Ioan Scărarul, care numără treizeci de trepte. Desăvârșirea este o permanentă căutare și o parcurgere întru Bine, Frumos, Adevăr...

În poezie, ca și în viață, Viorel Dinescu este *punctul de convergență între cele două discipline, aparent, diametral opuse*. În realitate, ambele își propun binele; una să ordoneze, la geometrie - mă refer, cealaltă, să înfrumusețeze și să însuflețească viața, realitatea noastră cotidiană, prin versul acestui „muzician al tăcerii”.

Viorel Dinescu, Grigore Vieru

*

Enumerăm mai jos, câteva dintre premiile dobândite de poetul Viorel Dinescu, în cele aproape patru decenii de poezie. A pornit pe drumul confirmării, în 1984, cu Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei Române pentru poezie, cu volumul *Ecuatii albastre* și Premiul revistei *Săptămâna* pentru volumul de debut *Ora ideală*. Mai numără în palmares: Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova; Premiul Societății Scriitorilor *Costache Negri* pentru volumele *Armistițiul literare* și *Eros-Anteros*; Premiul Editurii *Porto - Franco* pentru volumul *Etape*;

Premiul Editurii *Edit-Press* pentru volumul *Ontologia cristalului*; Premiul pentru Critică Literară și Eseu, la Festivalul Internațional de poezie *Nichita Stănescu*, ediția a III-a, Chișinău, aprilie 2008; Medalia cu brevet *Mihai Eminescu*, înmănată de Președintele Republicii Moldova, Chișinău, ianuarie 2010; Premiul pentru poezie la Festivalul internațional *Grigore Vieru*, Chișinău-Iași, 2014, ediția a VI-a; Premiul de Excelență pentru întreaga operă poetică, la Festivalul internațional *Toamna bacoviană*, ediția a V-a, Bacău, 5-10 octombrie 2015; Marele Premiu *Mihai Eminescu*, la ediția a X-a, iunie 2017, Dumbrăveni, Suceava; Premiul pentru critică și eseu, revista *Cafeneaua literară*, Pitești, 2021; Premiul de excelență, *Gala culturii gălățene*, ediția a IX-a, 2022; Premiul *Teiul de aur*, Botoșani, 2022.

Poetul Viorel Dinescu este declarat *Man of the year de prestigiosul American Biographical Institute*, 2002; Este *Cetățean de Onoare al Municipiului Galați* din noiembrie 2007, al comunei *Dumbrăveni*, județul Suceava, decembrie 2010, și are, de asemenea, *titlul de Cetățean de Onoare* al comunei *Văleni*, raionul Cahul, Republica Moldova, 2011;

Titlul de Cetățean de Onoare al comunei Jorăști, județul Galați, locul de naștere, din 2018;

Aproapele lui Eugen Dorcescu

Cu titlul penultimei poezii din sumar, recentul volum de versuri semnat de Eugen Dorcescu, *Aproapele* (Ed. Eurostampa, Timișoara, 2022), poate să-i surprindă cu statornicirea în dualitate (aproapele/departele; fârtatele/nefârtatele) pe cei care caută cu orice preț, aici, dezambiguizarea, ieșirea din dualitate nu doar ca hotar între sacru și profan (subtitlul volumului propune *111 Psalmi*, dar și *alte poeme*), ci între iminent și ipotetic, între contemplativ și factual, între credință și revelație. Ori, singură lectura poemelor, orientată de Mirela-Ioana Dorcescu prin *nota asupra ediției*, lămurește orizontul ideatic al inspiratei selecții de texte lăsate de autor într-o relativă uitare. Editorul a selectat din textele scrise de Eugen Dorcescu între 1992 și 2022, cei 111 psalmi și alte patru poeme cu dedicație memoriei IPS Părintelui Mitropolit Bartolomeu Valeriu Anania, cu care poetul a colaborat la editarea, în 2001, a *Bibliei* sau *Sfintei Scripturi*, o versiune după *Septuaginta*.

Poezia lui Eugen Dorcescu, predilect reflexivă, consacră teme majore ale existenței, ale cugetării și, la orizonturile unei culturi solide, angajează explorări religioase în psalmodieri, incantații, în smerenie omiletică, în mărturisiri, aprehensiuni apocaliptice și iluminări liturgice (*Psalmii în versuri* – 1997; *Ecclesiastul în versuri* – 1997; *Pildele în versuri* – 1998; *Biblice* – 2003; *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie* – 2015; *Sub cerul Genezei* – 2017 etc.). *Aproapele* – cel pe care trebuie să-l iubești ca pe tine însuși (Marcu, 12:30-31) sau iminența, covârșitorul inevitabil (aproapele/departele) – este un generic care iese ingenios din echivoc între prolog și epilog, în cele 111 ipostaze ale psalmodierii.

Scrise la un interval de doi ani (1992-1994) *Prologul* și *Epilogul* deschid și închid (închidere care se deschide, ca la Noica) reflecțiile existențialiste (existența individuală văzută ca ireductibilă), fiindul ineluctabil: „Sunt ancorat pe viață-n suferință...” și „Un spectru-mi stăpânește orice gând...” (p.15); „M-am întrebat mereu de ce și cine/M-a fost lovit cândva atât de crunt:/Cel

Veșnic? Să m-arate-așa cum sunt?/ Păcatu-mi a-l întoarce înspre bine?” (p.131) – inexorabilul și funcția lui revelatoare, care sting trufia adamică a cunoașterii rătăcitoare (*spectrul*) și cheamă la întoarcerea în Cuvânt (*izbăvirea*). Ca în Psalmul 50: „Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta/ și după mulțimea îndurărilor Tale/ șterge fărădelegea mea./ Mai vărtos mă spală de fărădelegea mea și de păcatul meu mă curățește, că fărădelegea mea eu o cunosc și păcatul meu înaintea mea este pururea...”

Citind *Psalmii* lui David, dar și psalmodierile lui Eugen Dorcescu, ca în ecteniile Sfintei Liturghii înțelegem și mărturisim: *Și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm...* Ori, Eugen Dorcescu cunoaște din *Ecclesiastul* (11.9) dilema vârstelor – deșertăciunea deșertăciunilor: „Bucură-te, omule, cât ești tânăr și inima ta să fie veselă în zilele tinereții tale și mergi în calea inimii tale și după ce-ți arată ochii tăi, dar să știi că, pentru toate acestea, Dumnezeu te va chema la judecata Sa...” Cei *111 Psalmi* nu vorbesc despre bucuria idilică a vieții, în tonul epicureic al *Georgicelor* lui Virgiliu, ci despre căința eclesastică și bucuria întru Domnul: „Iisuse Dumnezeule, iar vii/ Către Cetate-n ziua de Florii/ (...) E soare, e lumină, e o zi/ Când Tu sosești, știind că vei muri...” (p.129).

Trecerea vremii e năucitoare prin sine în conștiința ființei necruțător perisabile: „...Vremea trece, și trece./ Nepăsătoare, ermetică, rece...” (p.130) chiar și pentru poet, *scribul umil, în cancelaria Domnului*. Contemplarea lucidă a ființei în contradicția ei fundamentală este elegiacă: „Și în ziua de ieri, ca și-n / ziua de azi./ cu duhul te-nați, dar/ cu trupul decazi...” (p. 119). Gândul la Cetatea divină, la ora mântuirii, e obsedant și renaște misterios în orice: „Gerul/ împietrește misterul/ acestor dimineți de cenușă (...) mă-nvăliu în a frigului/ apă-nghețată, străină./ haină./ visând cât de caldă și/ dulce va fi/ Cetatea divină.” (p. 100).

Acceptarea destinului ființei înseamnă supunere necondiționată voinței divine: „...acolo-mi duc veghea și/ somnul./ între spaime și tremor/ a vrut Domnul./ Nici nu mai întreb:/ Până când?/ De ce să întreb? Sunt/ un om de pământ./ Nu am, nici

nu vreau altă cale./ doar buna socotință/ a voilor Sale” (p.99). Fără să fie decrepitudine cu determinările ei pasagere, iminența morții nu este abandon, ci capăt de drum: „Dimineată-n sorită. Octombrie-și duce/ razele vii, din cruce în/ cruce./ Cimitirul e-o mare de/ soare./ Ferice de cel care/ moare!/ Acela a trecut și de/ rău și de bine/ El nu mai e singur./ Acela – și numai/ acela – e veșnic cu Tine” (p.81).

Ieșirea din dualism, purificarea de tot ce e omenesc, de materie („substanță pură, grea./ dar care nu se poate aduna” – p.29), în final, ca în *Nirvana. Cea mai frumoasă poezie*, ca în devenirea vedantină, poetul se zbuciumă între amintire și sensul ființei („m-așez în amintire ca-n sicriu... – p 29), iar ruperea de cele ale vieții este grea, cu remanențe în emoții, în iubire, e *vânare de vânt*: „Un an s-a dus. Un altul reînvie./ Din timpul cât de viu, atât de mort...” (p.20). Și totuși, misterul rămâne ca în *Ecclesiastul*: „Înconjurat de vaiere și vânt./ Sunt singur între boltă și pământ./ Și-asemeni mie-i singur fiecare./ Nimic nu-i nou, nimic nu-i vechi sub soare” (p.35).

Ediție critică de Mirela-Ioana Dorcescu, cu o postfață de Florin-Corneliu Popovici, *Aproapele* recuperează din judecata dură a autorului texte care, altfel, ar fi rămas doar mărturii ale travaliului său poetic din ultimii treizeci de ani, ale unor frământări sufletești consemnate și ele într-un corpus diaristic nu mai puțin interesant (*Pagini de jurnal*).

Și dacă cei 111 psalmi rămân consecvent în hermetismul metafizic al poetului, în orizontul său transcendent, dar nu ca îngrijorări ale disoluției fizice care, cu adâncimi diferite, cuprind pe oricine, ci ca liman escatologic în destinul postadamic al lumii, ultimele patru texte (*alte poeme*) aduc ecouri vii (amintind cumva de Blaga: *O, vreau să joc./ cum niciodată n-am jucat!./ Să nu se simtă Dumnezeu în mine/ un rob în temniță încătușat...*) și mărturisesc: „Ce fericiți dansam azi-noapte-n vis!/ Știu: Visul sacru Domnul l-a trimis./ Ne-a reclădit femeie și bărbat/ El m-a rănit. Tot El m-a vindecat” (p.136) – fericirea dansului ca libertate, fericire de a fi, ori și aceasta e, în definitiv, tot sacralizare a eternului reînceput.

IULIAN CHIVU

PORTRETUL UNEI SENSIBILITĂȚI

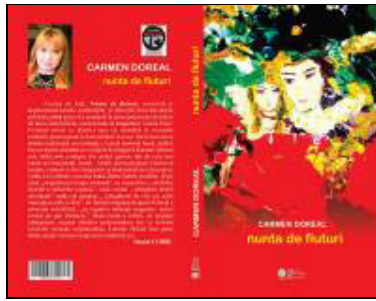
Încercând să scriu despre Carmen Doreal, poetă și renumit artist plastic, am sentimentul că încerc să fac portretul unei sensibilități. Asta pentru că în tot ceea ce realizează artistic propune visarea ca fast imaginativ, visarea ca terapie ființială salvatoare. Asta pentru că Domnia Sa crede în actul artistic ca într-un exercițiu paradisiac și pandant al revelației.

Carmen Doreal s-a născut în România (la Petroșani) unde a urmat cursurile mai multor școli (între ele Școala de Muzică și Arte Plastice din Târgu Jiu), stabilindu-se de peste două decenii în Canada, la Montreal. Aici își desăvârșește în prezent creația de artist plastic (mai multe expoziții de pictură la galerii prestante din Canada și Europa) și de apostol al poeziei.

Carmen Doreal debuta editorial cu volumul de poeme *Vernisajul iubirii* (Ed. Curierul Dunării, București, 1999), după care au urmat *Poeme în culori* (Ed. Nemesi, Montreal, 2010), *Întâlnire fără argumente* (Ed. Fides, Iași, 2013), *Rêves d'emprunt / Vise de împrumut*, 2019, Ed. Fides, Iași.

Cartea de față, *Nunta de fluturi*, continuă și mărește temele, simbolurile și obsesiile lirice din cărțile publicate până acum. Ea cuprinde în principal poeme de iubire de mare sensibilitate, concretizate în magnetice viziuni lirice. Cititorul avizat va observa ușor că, arondată la izvoarele candorii, poeta așează la baza creației *visarea*. Iar în tot ceea ce artistic realizează, nu ocolește, ci caută misterul lumii. Astfel, fiecare poem seamănă cu o inițiere în atingerea Karnei. IUBIREA este trăită prin evadarea din realul agresiv, dar de cele mai multe ori imaginată, visată. Astfel, poeta propune visarea ca terapie, visarea ca fast imaginativ și instrument de a descoperi, vorba lui Leibnitz, cea mai bună dintre lumile posibile. Și pe când „singurătatea începe să doară”, ea visează la o „simfonie fericită a sufletelor regăsite”, unde există „stângăcia iubirii adevărate”, unde cel așteptat, „culegătorul de vise are ochii mascați cu stele și flori”, iar finalul imaginat nu poate fi decât o superbă proiecție metafizică: „ne regăsim înfiorați magnetic/ nuferi cerești pe ape abstracte.”

Poemele semnate de Carmen Doreal sunt texte ale idealității, iar cărțile, un fel de *bouteilles à la mer*, aruncate pentru a ajunge la oamenii categorici, care știu exercițiul evadării din realul

agresiv. Spune poeta în *Yin și Yang*: „rezeamați de secunda/ ce bate/ doar în propria inimă/ creștem odată cu trupul/ unul spre celălalt/ unde sfârșesc eu/ începi tu/ ca o continuare/ între Ying și Yang/ lună-soare.” Iar în poemul *Azi noapte te-am visat*, întâlnim același sens, într-o viziune plină de tandrețe: „plimbai o nostalgie aurită/ și frunzele toamnei/ în flăcări/ prin oraș// pașii tăi cădeau/ în același ritm/ cu amintirea pașilor mei/ pe alei// îmi aduceai în palme/ luna sângerând/ de-o iubire rănită/ te așezai tăcut/ pe banca acoperită/ încă de umbra mea.” Se pot cita multe poeme întregi sau fragmente din acest „jurnal al vărsătoareii de apă”, cum îl numește la un moment dat poeta, unde familiare ne sunt holograma visului, cititorul în stele, purtătorul de lumină sau Marea Iluzie „rostogolită precum o apă limpede peste pietrele așteptărilor.”

Asemenea proscrisului Sisif, Carmen Doreal acceptă (și practică) o continuă navetă între cuvânt și culoare, trecând totul printr-un suflet însetat de ideal. Poezia este extazul libertății, iar Carmen Doreal a ales poezia pentru cunoașterea de sine, aprobând prin asta ideea lui Aristotel din *Poetica*, după care „poezia este mai adevărată decât cercetarea sistematică a ființării.” De aceea, prima impresie la întâlnirea cu poezia sa este realizarea prin toate firele sensibilității a unei originale percepții a lumii. În poezia sa putem vedea visele „desenând jurăminte ținute pe jumătate”, asfințitul pare o rană”, aici „creștem odată cu timpul” și, „trăind iubirea bumerang”, se caută veșnicia „ca într-o oglindă de vers repetat rotitor”. Prin urmare, căutare, visare, diafane holograme ale trecutului, închipuirii și viziuni care vindecă sufletul însetat de ideal, o feresc de angoase și de zgura obsesiilor negre.

Am credința că suntem departe de a greși, atunci când afirmăm că avem de-a face cu o poezie a proiecției omului în raport cu idealitatea pură. Spune într-un poem: „imaginează-ți întâlnirea/ ta proprie/ bărbatul ideal/ cu femeia ideală”. Și în pictura Domniei Sale, ușor

fovistă, e valabilă această invitație. Astfel, fiecare poem seamănă cu o inițiere. Să cităm *Virtualia*: „muzică pentru îndrăgostiți/ colorată sonor/ cu șoapte minore/ sufletul consumat/ în oglinzi retrovizoare/ are tot dreptul să ne vadă/ exersând atingerea/ alfabetului Braille/ pe ape venețiene/ în aceste clipe/ când tu/ îmi citești inima/ bătând puternic/ speriată la gândul/ că te voi pierde/ printre rânduri”.

La Carmen Doreal, căutarea celui alt se suprapune cu căutarea sinelui, a Eului profund. Să remarcăm și mișcarea, grațioasă, ca o dulce plutire de nori ușori deasupra apelor, din *La masa tăcerii*: „Lunecă umbra/ se așează la masă o tăcere/ râul oftează înfiorat/ asfințitul îmi pare o rană/ din care o umbră a plecat”. Și: „așteptam frunze necunoscute / din arborii timpului tău / le-așteptam/ să vină /înrouate tremurânde/ să-mi mângâie ochii nopților/ neconsolați/ să-mi schimbe însingurarea / din cuvinte/ să ascundă urma pașilor plecați.” Și încă: „până ce totul în jurul meu/ va relua urma/ pașilor tăi/ mal peste care aleargă visele noastre/ desenând jurăminte/ ținute pe jumătate// doar așteptările/ pe nisipul fierbinte/ întârzie agitate /sub învolburate chemări/ dincolo de rana asfințitului/ fantasmalele noastre/ adâncite în ochii tăi” (*Voi da inima înapoi cu o vară*).

Trebuie să spunem că poezia în discuție respinge ideea lui Roland Barthes, conform căreia modernismul ar trebui să înlocuiască ideea de inspirație cu conștiința artizanală a fabricației literare. Imposibil în cazul poetei Carmen Doreal, ale cărei fulgerări lirice vin din inspirație și care probează ceea ce numim *hemografia*, adică scrierea cu sine însăși, adică preschimbarea în cuvinte. Iar ceea ce propune poeta prin cuvânt este, așa cum accentuam la începutul acestei scurte disertații, *visarea*. Departe însă de misticism. Poeta nu e un mistic încremenit în canon, inventează mereu, spărgând limită după limită. Misticul, spunea bunul Cioran, e cu adevărat liber când trece dincolo de Dumnezeu. De acord! Carmen Doreal e un artist liber, dinamic, transportând în artă armonia ființei și a lumii, înălțând deseori banalul la rang de simbol. Astfel, fiecare idee de poem e trecută prin nobilitatea unui stil personal.

Mare poetă a iubirii, de original rafinament, supusă trăirilor neoromantice dar cu fericite rezolvări textuale expresioniste, Carmen Doreal face parte dintre poeții vizionari ai poeziei române de azi.

DANIEL CORBU

TRIMBULIND CU PAIUL UNUI CARPE DIEM POETIC

Moto: „Schimbă-te în cuvinte, ca să nu te mănânce viermii”

(Nichita Stănescu – *Fiziologia poeziei*)

De remarcat în *Trimbulind cu Nichita*, de Răzvan Ducan, Ed. Vatra veche, 2022, ar fi, printre multe altele, originalitatea discursului liric, prin excelență confesiv, limbajul colocvial trădând acea nevoie a poetului de a sta la taclale cu Nichita.

Alături de recurența la fiecare incipit de poem, a leitmotivului „Știi, Nichita”, atrage atenția naturalețea vehiculării ideilor – reflecții pe marginea unui închipuit dialog cu autorul Necuvintelor. Fără a cădea în pastişă și fără a exagera în conceperea unui eventual laudatio clasic, Răzvan Ducan reia teme lirice arhicunoscute volumelor sale de poezii, dar mai ales tema filozofică și cea a artei poetice, rezonând tot timpul cu sistemul reflecțiilor stănesciene, inclusiv cu cele din Cartea Cărții sale, *Fiziologia poeziei* (1).

Spre exemplu, aceleași sfârtecări în fața anxietății specifice modernilor, în fața fortunei labilis și a crizei ontice, pe care poetul le abordase bunăoară, și în volumul de versuri anterior, *Aștept o fărfurie zburătoare căreia să-i zic mamă* (2), sunt reluate în *Trimbulind cu Nichita*, dar la cu totul alte cote ale viziunii poetice și ale expresiei artistice. Dacă până acum, arghezianul sentiment al spaimei de neant era raportat la latitudinea poetului în genere, ca „antemergător” al cititorului – în prezentul volum, solfegiile pe clapele aceluia *irreparabile tempus fugit* sunt raportate la optica unei paradigme care nu este alta decât concepția despre artă a lui Nichita, elocvente fiind variile aluzii, atât la universul liricii acestuia, cât și la propriul său sistem de percepere a lumii evanescente, față-n față cu fiorul transcendenței.

Dialogul imaginar nu pierde din naturalețe, chiar dacă replicile maestrului sunt doar intuite, subînțelese, cititorul având tot timpul senzația că autorul *Măreției frigului* e tot timpul prezent în dialog și că are senzația că-l vede încuviințând cele

afirmate fie prin interogații retorice, fie prin propoziții exclamative, concretizându-le prin presupusele gesturi și mimică a feței.

De asemenea, dacă în volumul anterior, incertitudinea, dezamăgirea acută, disperarea și senzația de plutire în vid par a nu lăsa loc salvării prin poezie ca exercițiu taumaturgic, în *Trimbulind cu Nichita* ele se subordonează treptat sensului pe care-l dă rostul poeziei în viața omului, în ton cu concepția despre soteriologia stănesciană. De bun augur ar fi observațiile, fie pe marginea inutilității artei în poemul...44/pg.69: „Poezia nu-mi va plăti niciodată facturile (...)// Și totuși, ea și cu mine/ suntem două entități mândre./ ce lasă urme,/ după care busolele/ își potrivesc/ nordul frumosului”, dar și a impactului pe care îl exercită poetul în tumultul nebuniei nimicului: „Știi, Nichita,/ că totuși în teaca nimicului/ poetul e cel mai ascuțit tăiș?” (...27/ 46), fie pe marginea sacrificiului pentru artă: „Știi, Nichita,/ nu toți sunt dispuși să se lase arși pe rug/ în credința că lumea se învârte în jurul poeziei/ și nu invers” (...46/ 71) și asupra definiției poeziei: „Poezia nu e șaua de sub călăreț/ ci însuși călărețul sub care/ lumea a învățat să se prețuiască./ și poate ca atare...” (...60/ 92). la loc de cinste în această pledoarie pentru poezie stă și poemul ...63/ 95, cu trimiteri clare la „Și de-aceia beau păharul poeziei înfocate” din finalul lui *Memento mori*: „Voi organiza lansări de carte (...) și mă voi îmbăta cu confrății poeți/ pentru aceste noi/ pietre pentru templul meu” sau la poezia ca salvare

sufletească: „menționând că am naufragiat în noi înșine,/ unde supraviețuim doar ținându-ne/ de paiul unui carpe diem poetic” (...16/ 30).

Alte posibile valențe ale originalității discursului liric sunt libertatea de inspirație: „Și în poezie, ca și la avioane./ există posibilitatea catapultării./ care să te scape/ din poemul căzut în vrie” (...2/ pg.8), libertatea de expresie și, nu în ultimul rând, libertatea de invenție a termenilor, toate în tandem cu ale celui care contempla lumea din afara ei.

Libertatea de a logodi termenii, chiar și pe cei opuși ca sens, unii între alții, „ca strugurele în teasc” pentru o cât mai originală reconfigurare a raportului dintre semnificant și semnificat, ca o nouă posibilitate de a vedea lucrurile, în acest volum de versuri devine ceva firesc.

Pe de altă parte, vioiciunea alegoriei, ușurința cu care vehiculează metaforele („țeava spuselor și nespuser”, „spaiemele de uitare”, „credință de frunze”, „paiul unui carpe diem poetic”, „tifla universului”, „crucea dublului helix” etc.) exprimarea sinceră, tăioasă, chiar în doi peri, și fascinantele jocuri de cuvinte. „E îmbătătoare florica lui altfel/ în detrimentul lui la fel” (...3/ 10); „fericirile sunt puncte de vedere/ și nimic mai mult,/ unde numitorul comun/ e că nu au un numitor comun” (...5/ 14) conferă o neașteptată originalitate discursului liric.

Uneori versul se reduce la silueta gnomică a zicerii: „nu tot ce se scrie se și mănâncă” (...2/ 9); „Știi, Nichita,/ că un prieten adevărat/ se câștigă prin împușinarea proprie./ iar un dușman adevărat/ prin renunțarea la împușinare?” (...22/ 38); „că sunt tacâmuri cu care/ se mănâncă neînțelegerea./ dar sunt și șervețele/ cu care te poți șterge pe sinapse/ de prea mult înțeles?” (...27/ 45); „Poetul este antemergătorul cititorului/ botezând cu un punct de vedere propriu./ pe care și-l dorește comun./ Restul e tăcere la dungă./ ca la toți să ajungă” (...35/ 57); „Asta-i pușca ce-am poftit-o!” (...7/ 17).

Dincolo de banala aluzie la război, ca eveniment nefast de ultimă oră: „Știi, Nichita,/ în apropiere este acum război./ Zboară rachete, cad bombe, suieră gloanțe./ Mor oameni, →

NICOLAE SUCIU

Nichita. Mor o singură dată,/ iar apoi mor prin reluare/ în buletinele de știri de la tot pasul” (...7/ 17), stau bine înfipite în alcătuirea discursului liric, cele referitoare fie la caracterul meșteșugului nichitanian de a încuscri cuvinte: „Durerea de a vedea/ că până la urmă și șobolanii se înmulțesc prin șobolani/ și numai tu prin cuvinte” (...12/ 23), fie la alte valențe spirituale ale maestrului, aluzii care ar putea ține locul unui inedit laudatio: „A avea un prieten e mai vital/ decât a avea un înțger, ai spus”; „Știi, Nichita, știi că știi de frumusețea ta/ ca umbra unei idei/ și totuși nicio umbră a unei idei pe care o am/ nu este la înălțimea frumuseții tale/ de a nu avea umbră” (...21/ 37); „geometriile pe polizorul/ apelor de munte./ a fost modul tău/ de a ascuți cuvinte” (...23/ 40); „adică să cauți acolo unde nu este/ și să înțelegi unde nu poate fi” (...24/ 41); „Acolo șezum și plânsem./ au spus ulterior vechile cuvinte”; „poeziile tale despărțeau lumea./ precum apele de uscat./ Prin ele se putea scăpa./ prin ele se putea purifica./ de tot ce era îngreunat” (...28/ 56); „Din punctul de vedere al merelor./ perele sunt mere căroră/ li s-a mutat mai jos centrul de greutate./ iar din punct de vedere al perelor./ merele sunt pere insuficient gravi(di)tate” (...34/ 56).

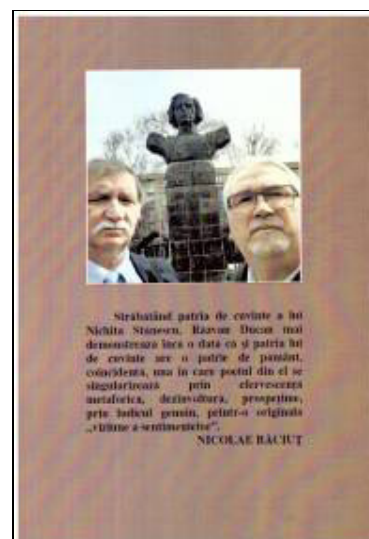
Alteori recurența unei sintagme cum ar fi prin niște în secvența primă a poemului ...61/ 93: „Știi, Nichita,/ prin niște guri de aerisire respir./ prin niște găuri de chei văd./ prin niște urechi ale acului aud./ prin niște papile pipăi./ prin niște ferestre sper./ prin niște uși caut” sau sintagma atât să dau în penultima secvență a aceluiași poem, care conține 12 versuri: „Atât cât să dau de o gură de aerisire./ dincolo de gura de aerisire prin care respir? atât cât să dau de o altă gură de chei, după gaura de chei./ prin care aș putea să văd?/ atât cât să dau de alte urechi ale acului./ dincolo de urechile acului, cu care aș putea să aud?”, facilitează aluzia fie la economia acului tulburător „nu știu ce” apărut mai întâi în 1966, în *Convorbiri literare*, mai apoi în *Cartea de recitare și Fiziologia poeziei* (3), fie la 11 elegii, apărut în același an (1966). Cu toate acestea, poemul ...61/ 93 rămâne unul pe cât de deschis, pe atât de provocator: „Știi, Nichita,/ nu de ce și până unde./ ci de aceea că altfel nu se poate”, așa

cum rămân și poemele construite pe „aluzii ori parafraze, din care face inserturi, cu care își consolidează propriul discurs poetic” (4).

Puncte de rezistență în ceea ce privește salvarea prin poezie îl conțin atât exclamația din poemul...32/ 54: „Doamne, ce tânăr sunt în poezie!” care străpunge mai mult decât oricând, nimicnicia, cât și originala remarcă din ultimul poem al volumului, singurul intitulat ...fără număr/ pg.105: „Când va face popul mere/ și Nichita micșunele./ m-oi lăsa de poezele./ Acum știi, Nichita,/ când...”. Toate aceste solfegii existențiale în ton cu reflecția lui Nichita (5). „Schimbă-te în cuvinte, ca să nu te mănânce viermii”) pe tema artei poetice versus deșertăciunea vieții, au fost refigurare de unele poeme din penultimul volum de versuri, *Aștept o farfurie zburătoare căreia să-i zic mamă*, cum ar fi bunăoară, *Când poezia* (p.85-86) în care este anticipat viitorul sumbru al poeziei și implicit al lumii acesteia: „Când poezia se va transmite telepatic./ cărțile de poezie vor fi prizoniere în muzee./ alături de oase de dinozauri”. Atunci „Bucuria emoție va fi excreșcența/ care va devansa omul redus/ la secreție și excreție”. Același sentiment al deznădejdiei fără margini, îl spicuim în *S-ar putea*, cu care se deschide volumul: „S-ar putea să nu ne ai bucurăm nicicând/ De dulcea inutilitate numită poezie./ Fiindcă niște ciuperci au crescut excesiv./ Pe compostul nostru de prostie”, finalizându-se mai mult decât trist: „După 80 de milioane de ani, vă anunț trist./ Că oamenii sunt dinozauri”. Nu este mai prejos nici poemul *Mă numesc nimeni* (p. 24-25), în care eul liric își autoevaluează conformația spirituală din varii perspective, printre care și cea a

Claudia Schitelea, Peisaj de toamnă

poeziei: „Între secreție și excreție, mă-ntind/ cât mi-e plapuma simțirilor./ mă-mbăt de necuprins/ și umblu pe cele șapte sărări ale propriei neliniști./ Pornesc la prima cheie aprivilegiului de a fi” . Așa-zisul „triumf al conștiinței poeziei asupra poeziei” (6) pe care-l găsim în *Trimbulind cu Nichita*, este trecut și prin focurile expresivului poem Omagiu cititorului necunoscut, din penultimul volum de versuri al lui Răzvan Ducan, în care pe planeta populată numai cu poeți, cu miliarde de poeți, și în criză de cititori, apare în sfârșit un cititor necunoscut, dar și acela, prea solicitat, moare, iar poeții respectivei planete „continuă să scrie în speranța celei de-adoua veniri/ a cititorului necunoscut/ și care atunci, trag ei speranțe, îi va mântui” (p. 30).

BIBLIOGRAFIE:

- NICHITA STĂNESCU, *Fiziologia poeziei*, ed. Eminescu, 1990
 Răzvan Ducan, *Aștept o farfurie zburătoare căreia să-i spun mamă*, ed. Vatra Veche 2022
 NICHITA STĂNESCU, *Fiziologia poeziei*, id., pag. 15-16
 Răzvan Ducan, *Trimbulind cu Nichita* (Prefață), ed. Vatra Veche 2022, p. 6
 NICHITA STĂNESCU, *Fiziologia poeziei*, id., p 350
 NICOLAE MANOLESCU, *Metamorfozele poeziei*, Editura Pentru Literatură, 1968, p. 54

Dumbrăveni – de Sânziene – 24 iunie 2022

IMPROVIZATI PENTRU MÂNA STÂNGĂ

Un mini-volum de poezie bilingv (româno-francez) de scurte improvizații, parodii, istorii morale din zona fabulei, încercări în caricatură puse sub eticheta de familiare „răutățisme” publică, la scurt timp după volumul de poezie, tot bilingv, *Destinatar: „Refuzat”/ Destinataire: „Refusé”*, Cristina-Rodica Mazălu. Într-un succint *Cuvânt înainte*, autoarea își evaluează versurile ca având, în consonanță cu pecetea dominantă a timpului actual, o tonalitate mai ales gravă.

În multe cazuri, alternanța de „bună dispoziție” și melancolie se produce în același poem, tranziția fiind operată în dinamica însăși a compoziției. În acest sens, mottoul volumului e emblematic: „Hai, luați, nu vă jenați, serviți/ Din jertfa mea de muribundă!/ Ca uliui înfruptați-vă, că-i Post./ Dar jertfa mea să vă ajungă!!” Pendularea între senin și grav persistă și în alte poeme: „Chiar dacă zile s-au prelins/ Peste toți norii-n tulburare./ Eu încercam să îi destram./ Dar stăruiau umbre amare” (*Firul vieții*). Într-un alt poem, zbaterea vremii, „vremuirea” e condusă spre un liman: „De înnorat, acum s-a înnorat./ Ceru-i de plumb și de furtună./ Ca vara, picuri grei. Vezi, tună./ Tot biciuind, s-arată Sfânt Ilie./.../ Cuiburi, șuvoaiele-au spălat./ Uite, de Paște, așternut curat.” (*Amiază de aprilie*). Pendularea umorilor structurează poemele în perspectivă dublă, dulce-amară: „Am la-ndemână, în desagă./ Flaconul cu extract de șagă./... N-aș vrea-îndoiala s-o aleg./ Ci-ncredere doar să culeg” (*Eschivă*). Unui personaj conturat în negativ, până la un „dar” al schimbării, i se recunoaște în final calitatea esențială: „Dar pasărea-ți măiastră e reală./ Legenda ei magnifică” (*El...*). Un autoportret (*Eu...*) orgolios are inflexiuni din *Coridon*-ul lui Radu Stanca, trecut în final prin forma dură gen Hogeia lui Ion Barbu. Versificarea aici e mai îngrijită decât de obicei, dând relief expresiv conturelor. Scrutarea de sine e însă inversă strălucirii baladești a lui Stanca, natura eului fiind aici una spiritualizată, încheată prin negarea exteriorului: „Nu umblu după gloriei postmorteme./ Nu uit minutele perfecte sau boeme/...Nu port cercei,

n-am bani de dicționare./ N-am haine noi, eu în tristețe-am investit/ Ce-mi faceți voi vă-ngroașă-n buzunare.../ Citind, am scris puțin, am ce de povestit!”. Sensul modelării de sine e renunțarea: „Din viața mea făcut-ați o asceză/ Cristinele și tizii s-au tot înmulțit./ La surogate și-epigoni ați apelat”. Creația devine jertfă („Hai, luați, nu vă jenați, serviți/ Din jertfa mea de muribundă”). O jertfă reiterând doctrina salvării. Un tablou de cuplu (*Ei...*) e abordat în tonalitate ironică, cu nuanțe nostalgice: „El cu experiență și un pic cam fante/ Ar fi vrut cu dansa, s-ajungă departe./ Ea, fără vreo vină, dar și cam naivă./ Îi spuse că-întâi vrea s-ajungă divă”. Procedul e reluat într-o altă scenă versificată în tușe tari: „Ea? Sufragetă-emancipată./ El? Mai molău și cam stătut./ Dar, când s-a opintit o dată./ pe loc a luat-o de „bărbată”. (*În cuplu*).

Efigia unui câine muribund are, dincolo de ocazionale sincope („Un animal modest și umilit./ Cu-efort net superior, vădit”) vibrația compasiunii („Doar un biet câine./ Viu, totuși ființă.../ Strâng încă în căuș/ Ultima lui suflare.../ Cu ochii-i triști, duși și pierduți./ În ochii-mi căutând scăpare”). Imaginea sensibilă e sublimată, în final, în formulă a înțelepciunii: „Era-nsetat de-o mângâiere./ Dorind prieteni să găsească./ A reușit treptat și răbdător./ Condiția să și-o depășească” (*Biet câine*). Atracția către sublim dă tonul unui început de poem mai amplu: „Mă învârtesc, înot în unde de șofran./ Prelinse-n zarea de-alabastru voalat./ Aur intens”, pentru ca, pe

parcurs, compoziția să se cantoneze în repetiția unui anodin, alergic „strănut” (*Mare de șofran*). Privirea distributivă, „caleidoscopică” are conștiința absurdului („Văd doar absurd în jur, mereu./ Ca pe-un vârtej, turbionând/ P-ecran gigantic, panoramic” - *Caleidoscop*). O *Antifrază* cumulează un șir record de atribute negative („ești toxic și viclean”; „cânti fals, ești fad, indezirabil”, „nu ești suficient de-amabil”, „nas atipic”, „gură strâmbă”), eventuala despărțire însemnând eșecul sigur: „cioburi doar ai împărți/ Din ex-magnetic flux și undă”. Poeta se menține, în poemele de vibrație înaltă, pe o linie imagistică de aleasă rezonanță: „Să-ți dau, aș vrea, o replică marină/ Și să te tot aplaud... Ca la început.../ Dar nu mai pot”. Tristețea copleșește și luminează totodată viziunea: „Uit, cu stropi grei și roind pe obraz./ Să plouă liniștit, clepsidra s-o opresc”. Declarația de iubire e a întregii firii: „De luna ta, a lor, greierii îmi vorbesc/ De-al tău ocean prăpăstios, de soare./ Dar eu mă simt deja floare de mare./ Topită-n larg, ca-n largul tău să fiu/ Tivită-n fire de nisip, cu sifid argintiu” (*El, Oceanul și ea, Marea*). Pe aceeași linie, de inspirație în echilibru se înscrie excelentul *Tu, pescăruș...*, compoziție etajată, ce induce, prin amplificări succesive chemarea puternică a naturii, dincolo de constructele civilizației: „Tu, pescăruș./ Tu, a furtunii zburătoare./ Cu râsul tău un pic poznaș./ De ce te-ai depărtat de mare/ Și te-ai mutat mai la oraș?”. Mișcarea-zbor unește uscatul și marea, devenind o „solie de dor”: „Cu țipăt lung și ascuțit./ Cu zborul larg, amețitor./ Ce vrei să spui, că l-ai găsit?/ De ce-mi dai iar solii de dor?”. Bine schițat, tabloul vibrant din final animă evocarea, în linii sigure, de o vădită plasticitate: „Tu, pescăruș./ Verde și alb, pătat pe spate./ Cu râs strident, zeflemitor./ Tu, care vii de-așa departe./ Cum de mai ai atât umor?”

Un mini-grup final de „retroverșiuni” converg, cu intensitatea lor imagistică, spre adâncimea meditației (*Gând/ Pensée*, de N. Băciuț – o concisă parafrază eminesciană) sau *Cioara* de Topârceanu/*Un oiseau* (cu un evantai multicolor de comparații) întrunesc, în profilul compozit al unei păsări, mesaje simbolice.→

IOAN MARCOȘ

În registru ironic se înscriu compoziții parodice, caricaturale precum *Acalmie*, un tablou al „nevestelor” în postură de țate agresive, semi-monștri din bestiariul basmelor: „Nevestele-astea, ce teroare,/ Mi-e frică să nu aibă gheare:/ După ce-au adormit la soare,/ Au calciau-n dinți și în picioare”.

Între multele mărturii despre scris, reținem această asimilare pozitivă (p. 34): „Eu văd totuși, prin scris, la vie en rose...”.

Formula fabulei persistă și în volumul de față, ca în parabola cu uciderea unui păianjen, în legitimă „apărare” („E vineri, zi de post, de nemâncate/ Și am comis păcatul număr șapte/ Când am ochit păianjenul hidos/ Ce-mi întorsese mâtele pe dos...”). Morala întâmplării e una „poetică”: „aș zice că, iubind frumosul, poezia./ Cu frică de cel șarpe, detest pălăria...” (p. 30).

Alte două fabule, după idei de Esop, sunt versificate cursiv, cu accente frizând oralitatea. *Duplicitate* aduce în prim plan cameleonismul liliacului care, în prezența lacomei, capricioasei nevăstuici, își salvează pielea dându-se, după împrejurări, întâi drept pasăre, apoi – mamifer. Inspirată, fluentă spre poanta finală este *Măgarul, vulpea și leul*, unde ușurința versificației amintește de fabulele lui Arghezi. Aici vicleana vulpe, la vânătoare cu „prietenu” măgar, i-l promite leului „în dar”. Leul, după firea lui, și-i oferă pe amândoi, începând cu vulpea.

Imaginea ia, uneori, o turnură extremă, de infern al suferinței, ca în *Inima mea*: „Inima mea, scovergă încropită!... Perpelită-ndelung, încinsă-n ulei!... Muribund amintindu-și: himere, clipe ratate, un vis inventat./ Neîmpliniri adunate ce, zilnic, o rod...”.

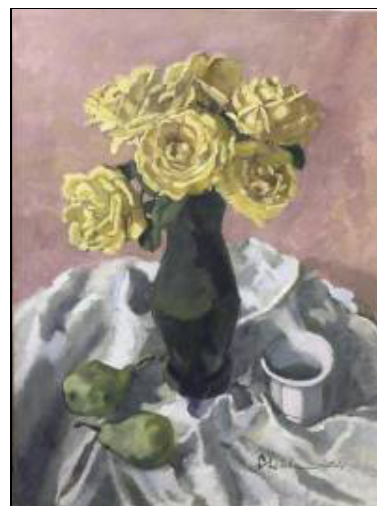
Elegie pentru brațul stâng are, pe fondul unor stângăcii de expresie (repetiții în exces pe tema „timidității”: „ai mei... timizi”; „tata era timid, timid-generos”; „mama... și ea, supertimidă”, bunica, „timidă și mai și” etc.) bune reușite portretistice: tatăl „nu ridică ochii de jos/ Nu cuteza, să nu stârnească/ gândul”; bunica „ridică privirea, căuta ceva./ Întotdeauna numai sus, pe cer”, bunicul „își pipăia iar brațul stâng, inert”, un unchi, în fine, „privea la cicatrici, cu jale”, „auzea sfârâind încă, smoala,/ pe antebrațul stâng,

fierbinte”. Personajele sunt legate de o întâmplare nenumită modelatoare.

Un cuvânt despre structura în dublet, româno-franceză, a poemelor volumului.

Surpriza vine cu faptul că, în destule cazuri, versiunea franceză e mai fluentă, mai atent lucrată, ea dovedindu-se forma originală. Câteva exemple: La pagina 14, o scurtă piesă de *Întelepciune* sfârșește ușor neconformă: „Pe supărări puneți poprire./ Lăsați să treacă orice știre/ Și necuvintele-n dospire/ Poeților, aduceți nemurire!”. Varianta franceză e însă șlefuită fără cusur: „À tous ces ennuis, assez!/ Passe la soi-disante nouvelle!/ Les non pas dires à fermenter/ Et aux poètes, gloire éternelle!”. În *Aceluiași/ Au même*, compoziția franceză are contururi nete, un conținut mai dens, fără goluri. Starea de interiorizare meditativă e sugerată ascendent („Fwds, le sort, l’oeuf ou la poule”; în românește: „fwd-uri, soartă...”). „La rêverie, le vers, les idées cool” sunt rezumate în dubletul sinonimic „visarea, inspirația”. Finalul francez – expansiv, transparent („Je pense que c’est ta forte envie/ De changer l’archiprosateur inné/ Pour le poète promis toute la vie”) își are aici măsura în replica echilibrată, condensată în românește: „Cred c-ai inversat adresa/ Cu cea de poet de-o viață”. Un alt final (la *Inima mea/ Mon coeur...*) atestă particularitățile de compoziție proprii specificului fiecărui idiom, cu trăsături morfo-sintactice aparte.

Per ansamblul poemului, balanța înclină, compozițional, în favoarea versiunii franceze, deși există și în

Claudia Schitelea, Trandafiri în vază neagră

românește configurări expresive. De pildă – „un brin de sel, un verre d’eau” versus „un pic de sare, apă”; „une manière muette” vs simplul „involuntar”, dar și extrema „răsucită aiurea, inutil” față cu clara „Torture sans but, donc inutile”. Densitatea imaginii favorizează și ea versiunea franceză („le traitement cruel, terrible” vs „tratamentu-i teribil”), însă există și în sens invers inflexiuni de forță: „Muribund amintindu-și:/ himere, clipe ratate, un vis inventat./ Neîmpliniri adunate ce, zilnic, o rod” vs mai puținul „En son agonie, se rappelant/ tout son bon rêve inventé/ et ses désillusions stockées/ qui, sans cesse, lui nuisent”. *Amiază de aprilie* e replica mai concisă, cu omisiuni pe alocuri, a mai amplului, complet tablou original din *Midî d’avril*. Coda finală însă e mai sigur încheșată în distihul românesc „aș zice că, iubind frumosul, poezia./ Cu frică de cel șarpe, detest pălăria...”.

Concludem, afirmând că volumul de expresie paralel al profesoarei române de franceză Cristina-Rodica Mazălu își probează convingător valabilitatea.

O versiune doar în franceză a stărilor sale de spirit lirice nu e defel improbabilă. Timpul și împrejurările pot să o aducă.

De altă parte, un volum extins exclusiv românesc, de o exigentă selecție ar da măsura fidelă a înzestrării sale lirice. Poemele prezente, „vesele și triste” sunt marca unei viziuni solare, acea „la vie en rose”, proprie unei inimi ardente, iradiind un imaginar pe măsură.

Claudia Schitelea, Pinul

Întoarce-te!

Între litanie și persuasiune lirică

Se pare că editura Printech București a câștigat un client serios, Preotul Ionel Rusu, care în decursul unui an a tipărit aici două volume de poezie - **Stări de alertă și În alertă**, ambele în 2022, după ce publicase în 2021, tot aici, volumul de poezie *Întoarce-te!*

Mi-au parvenit toate aceste trei cărți semnate de preotul Ionel Rusu din Galați și n-am ezitat a le parcurge, nu doar datorită insistenței autorului cât și datorită titlurilor însoțite de ilustrațiile sugestive semnate de Sorina Vădeanu.

Impresia ce stăruie în mintea mea, chiar după o oarecare vreme de la finalizarea lecturii, este că poetul Ionel Rusu are predispoziție evidentă pentru versuri tematice.

De pildă, volumul **Întoarce-te!**, 2021, este un lung îndemn, o lungă chemare, bogată în ademeneli imagistice adresate diasporenilor, dezrădăcinații care au sugerat marcarea anului 2021 ca an al satului românesc pustiit de vitalitatea tinerilor.

Tema volumului este, desigur, „o pledoarie cuviincioasă pentru întoarcerea sau neîntoarcerea în țară a românilor care au fost forțați de împrejurări neplăcute sau de bunăvoie au luat calea înstrăinării inevitabile”.

Aproape că nu mai rămâne nimic de spus despre carte după cuvântul autorului care face precizări, organizează și coordonează lectura, explică ideea centrală, arată „strigătul de durere și de dragoste pentru oamenii valoroși pe care viața îi pierde”.

Cartea este un „un dar al lui Dumnezeu în vremuri de criză duhovnicească”... „o meditație la reflectare profundă asupra binecuvântărilor pe care neamul românesc le-a primit și le primește de sus, în urma răstignirilor de tot felul”. Cuvântul autorului se transformă, pe nesimțite într-o omilie, o litanie. El amintește de predosloviile cronicarilor care se simțeau obligați să-și explice opera și să-și justifice intenția scriitoricească.

Dialogul din lungul poem poate fi receptat ca unic text al volumului,

dat fiind că lipsesc titlurile sau ca poezii independente, dat fiind că pe fiecare nouă pagină textul începe cu majusculă, iar ideea se încheie odată cu ultimul vers.

Absența titlurilor este justificată de faptul că fiecare secvență se înscrie perfect în semnificația titlului dat cărții. „*Întoarce-te!*” devine un leitmotiv și un strigăt, o implorare, iar motivele justificative pentru un asemenea act al revenirii la vatra satului sunt când romantic-idilice, când obiectiv-realiste, alcătuiind împreună o imagine complexă a satului românesc, a țării părăsite, abandonate, dar atât de generoasă în ofertele ei de veacuri.

„Pretutindeni este bine, dar nicăieri nu-i ca acasă.”

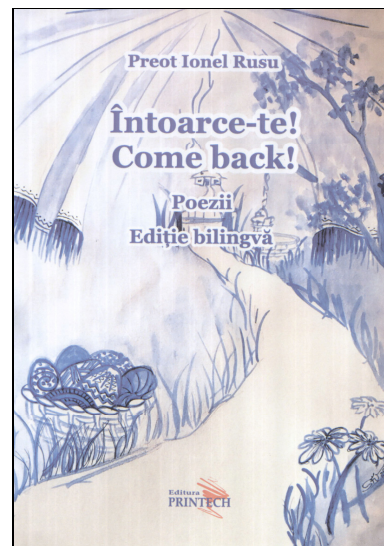
„*Să te întorci acasă, /până nu-i prea târziu,/ispitele te sapă./Ești așteptat la masă,/În satul tău pustiu.//Să te întorci în țară,/La ceasuri moi de seară,/Te rog, pentru a mia oară./-Vino, măcar la primăvară!//Să te întorci în dimineți,/Ca barza chioară prin livezi,/Și dorul să te prăpădească,/Măcar în prima zi de vară.//Iată cum ninge cu petale de flori/Pe covorul neobosit al ierbii/Care sărută Epitaful Domnului/Pus pe mormânt...”*

Ambiția autorului este de a dezvălui emigrantului român „taina locului” și o face cu răvnă și persuasiune, inventariind în corpore elementele unui univers mirific, cel al patriei triste, dar cu potențiala fericire moștenită de la Dacia Felix, gata să se deoazele rătăcitorului chemat acasă.

Un iz din jalea transmisă de versurile imperative ale lui Radu Gyr pare a se insinua odată cu adresarea directă către Ion, Gheorghe, Vasile, Costică și Maria.

Claudia Schitelea, Trandafiri cu fructe

„Întoarce-te!” reiterează celebrul îndemn la revoltă „Ridică-te, Gheorghe! Ridică-te, Ioane!”, căci întoarcerea poate fi o formă de sculare, de trezire, de conștientizare a incredibilei nevoi de recuperare a națiunii ce a intrat în exodul pustiitor de țară. „*Să te întorci măcar la Paști...*”, „*Întoarce-te până-n Crăciun...*”, „*Să te întorci, e bine și de sărbători, Odată cu cocoșul cel vioi ce strigă-n zori: Sculați-vă!...*”, „*Ioane, vin' acasă/ cât îi soare,/ să nu te răzgândești...*”, „*Întoarce-te acasă, Gheorghe, din străini/că oile de lup pășună lângă stâni!*”... „*Marie, hai acasă, urlă vântul!...*”, „*Vasile, ai femeie de iubit/și scumpe-odrasle de-ngrijit...*” „*Tu, Gheorghe, ai grădina de plivit/și buruieni cât gardul de prășit.*”...

Dramatismul acestei patetice chemări acasă, la rostul fiecăruia, crește odată cu adresarea colectivă: „*VENIȚI, Ion, Vasile, Gheorghe și Maria,/ Că pâinea are gust și-n România/ Alături de părinți și frați.*”

Ideea este susținută de cuvintele autorului, decupate din propriul său cuvânt prefațator și plasate pe coperta a doua: „*Deșteaptă-te române și creștine drag, acolo unde întâlnești iertarea pascală, candela cu feștilă rugătoare, untdelemnul faptelor bune, sfânta pace din sfintele biserici și mănăstiri, dar și văzduhuri, făclia de Paște, pământurile stropite cu aghiazmă, grădina cu flori și lanurile de grâu, aerul limbii vechilor cazanii și anotimpurile vieții conștiențelor tăi de la răspântii de timp.*” →

VALERIA BILȚ

Imaginile poetice menite a descrie frumusețile patriei sunt emblematic, fiind recuperate și relansate, fie din literatura populară fie din literatura religioasă.

Cert este că împreună alcătuiesc un instrumentar liric descriptiv complet, cu ajutorul căruia se recompune complexitatea Patriei.

Fiecare imagine devine argument în favoarea întoarcerii acasă, astfel încât pledoaria capătă valențe persuasive indiscutabile. „Să te întorci în țară/ cu zânele de primăvară/ și molcome lalele să-ți zâmbească/ dincolo de mareața glastră/în cerdac.” Sau: „Să te întorci la ulița copilărească”.....*la zarzărul ce-a zămislit...*”, „*la maica ce pune fațna la dospit...*”, „*la casa părintească că-i gata să se prăbușească...*” etc. Un univers în degradarea cauzată de părăsire, abandon, uitare.

Preotul și poetul s-au întâlnit în spațiul delicat și grav al iubirii de neam și țară și au găsit ca limbaj comun, versurile.

Cartea părintelui Ionel Rusu se citește cu ușurință, cu plăcere și tristețe.

Cei vizați pot simți vinovăție pentru că s-au îndepărtat de obârșii sau pot avea revelația regăsirii unui rost și a unei identități.

Cât despre ceilalți, reacțiile lor pot fi tributare fie recunoașterii unei realități întristătoare pentru țară, fie convingerilor legate de rostul omului în lume.

Oricum ar fi, versurile preotului poet transmit curățenia sufletească a autorului și înălțimea lui spirituală. Demersul liric susține ambele sale ipostaze, aceea de scriitor atent la problemele cu care se confruntă societatea românească și mai ales de păstor vrednic al turmei sale și în această frumoasă notă se încheie lungul său poem de persuasiune patriotică :

„Întoarce-te de Paști și de Crăciun./Să-ți amintești când erai bun /Și iertător de neprieteni. //...Întoarce-te la gândul cel curat/La secerat, la semănat.../Întoarce-te pentru prescură/A treia zi după Scriptură./Întoarce-te cu gândul sfânt/Și fă din fiecare zi Crăciun./Întoarce-te la ouă roșii, cozonaci/Și fă din fiecare zi un Paști./Întoarce-te la casa cu vitralii/Și fă din fiecare zi Rusalii, Amin!”

Clepsidra spartă

George Coandă s-a născut la 12 octombrie 1937, în localitatea Șimian, în vechiul Sălaj (actualmente județul Bihor). Trăiește în Târgoviște.

Este scriitor, jurnalist, istoric al culturii și civilizației, geopolitician.

De asemenea, este Profesor Honorificus și fondator al Universității „Valahia” din Târgoviște. Expert ABI (SUA) în jurnalism și literatură, creator al științei geocivilizația și a unor noi specii poetice: cosmopoezia, poemul comentariu și liricuna.

Autor a numeroase volume de literatură beletristică și științifică, și a peste 10000 de materiale de presă.

Membru în Consiliul Director al Ununii Ziariștilor Profesioniști din România și președinte fondator al Filialei „Ion Heliade –Rădulescu” Dâmbovița.

Membru al unor academii, asociații, societăți și uniuni profesionale, științifice și de creație (naționale și internaționale)

Vice-președinte fondator al Societății Scriitorilor Târgovișteni, al Filialei „Mihai Viteazul” Dâmbovița a Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria”, al Centrului Cultural UNESCO „Cetatea Romanței Târgoviște, Redactor – șef, șef de departament, senior editor, consilier editorial și redactor asociat timp de peste cinci decenii, la publicații de informația și cultură, realizator/corealizator de emisiuni la televiziunile: Antena 1/ Art Press și Columna din Târgoviște.

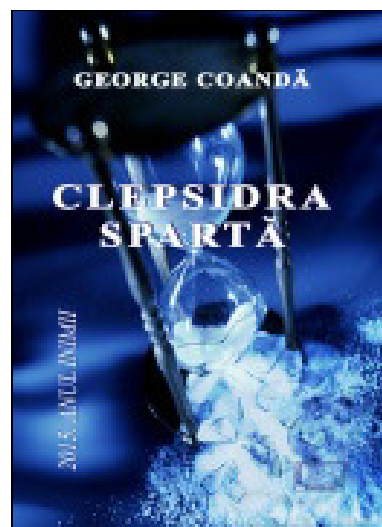
I s-au acordat numeroase premii naționale literare și de presă, diplome Honoris Causa etc., dintre care amintim: Ordinul Ziariștilor clasa I Aur, Ordinul „Meritul Cultural” în grad de Cavaler, Ordinul „Crucea memoriei” (Republica Moldova), Distincția ortodoxă „Crucea Valahă” etc .

Cetățean de onoare al localităților: Târgoviște, Găești și Nucet.

American Biographical Institute l-a numit „man of the Year – 2005” (Omul Anului 2005) incluzându-l în dicționarul enciclopedic Who’s Who, nominalizat la titlurile de: Iluminat al planetei și Lider vizionar al lumii cât și Master Diploma for Literature Honoris Causa.

Figurează în dicționare, istorii, enciclopedii, monografii culturale din România, pe site-uri și în Wikipedia.

Am apelat la o prezentare mai vastă a autorului întrucât și cartea pe care o comentăm: *Clepsidra spartă* *2015. Anul inimii* *Memoripuzzleroman* (Ed. Bibliotheca Târgoviște, 2018) este una de excepție. Începe ca

jurnal memorialistic, continuă cu editoriale incitante (un puzzle jurnalistic) și se rotunjește (prologul și epilogul) ca roman. Cu alte cuvinte, este așa cum o numește autorul un *memoripuzzleroman* care ar merita să intre în istoria literaturii române, pentru inventivitate.

Prima parte, intitulată *Prolog la răscrucea anilor* este un scurt pseudo-jurnal dramatic. La 20 noiembrie 2015, autorul face un infarct. După ce își revine, va fi operat pe cord deschis de familia medicilor Aszalos (Andor și Stanca), la Institutul inimii din Cluj-Napoca, medici care îl operaseră la fel și pe fiul scriitorului, Victor-George.

Volumul, cu un testament, întrucât își trece în revistă momentele importante ale vieții, este structurat în șapte capitole intitulate *Clepsidre*.

În capitolul intitulat *Întâia clepsidra*, sunt povestite, cu expresivitate literară de netăgăduit, primele cinci zile de după operație (i s-a pus by-pass-uri la inimă), la 77 de ani, când ceasornicul din salonul de reanimare i se părea o clepsidră spartă. Din clepsidră nu curge nisip ci clipe, amintiri pe care autorul le ordonează cronologic în carte. Din clepsidra spartă apare un personaj de dialog, un fel de alter – ego al autorului, duhul clepsidrei. Prima concluzie: „În Ardeal bunul Dumnezeu s-a hotărât să-mi dea viață...”

Din acest moment, amintirile curg. Autorul își amintește de tatăl său care i-a mărturisit, pe când George Coandă era adolescent, cum în 1935 se îmbolnăvise de icter negru și fusese salvat de celebrul medic Iuliu Hațieganu, tot la Cluj, cu ajutorul unui medicament scump, adus de la Viena. Apoi, autorul mărturisește despre nașterea sa la 12 octombrie 1937 la Șimian, în vechiul județ al Sălajului.→

LUCIAN GRUIA

Tatăl său era șeful Casei Autonome a Monopolurilor peste plantațiile de tutun din nord-vestul Transilvaniei, iar mama (de obârșie maghiară), directoarea grădiniței din Șimian.

Autorul trece apoi în revistă, cu nostalgie, bunicii din ambele părți, fără părtinire.

A doua clepsidră, ne aduce, cu puțin umor, în anul 1956, la sanatoriul de la Bușteni, după ce tânărul se îmbolnăvește de o infecție la coloana vertebrală, „morbul lui Pott”, contactată pe când era elev la Școala Militară de Muzică din București. Nu era priceput la matematică, așa cum remarcă profesurul său, celebrul Dan Barbilian și directorul liceului, unchiul poetului Cezar Ivănescu (cu același nume) îi prezice că va fi ziarist și scriitor.

Va fi operat pe coloană de doctorul Meglea și, la recuperare, ca să treacă timpul mai ușor, el și cu prietenul său poreclit Don Juan de Berca, făceau curte asistentelor Nina și Cici.

În convalescență, la sanatoriu, citea pe rupte cărțile care i se aduceau de acasă.

În *A treia clepsidră*, întâlnim fragmentele puzzle, adică reportajele scrise de autor în urma unor deplasări în interes de serviciu în: Bulgaria, Polonia – înainte de 1989 și Canada – după 1989. Observațiile din aceste editoriale sunt lucide și profunde. În Polonia, la Varșovia, i se propune delegației române să fie primită ca membră în Asociația Mondială de Bibliofilie, taxa de 40 dolari fiind plătită de Portugalia. La întoarcerea în țară, mare scandal, sunt convocați la Județeană de partid și muștruluiți în fața unor trimiși de la CC și de la minister că au vândut țara pentru 40 de dolari.

La un Congres al românității din Canada, conașionali noștri apar dezbi-nați: unii legionari, alții monarhiști etc. Canada îi pare autorului un model de dezvoltare capitalistă care ar trebui urmat și de țara noastră. Autorul încearcă să vadă cât mai multe obiective turistice din această frumoasă țară.

În *A patra clepsidră*, George Coandă scoate la iveală interesante mărturii de jurnalist. Înainte de 1990, autorul nu-și semna editorialele, ci alții: de la partid, activiști politici, de la județeană sau chiar de la CC al PCR. După 1989, semnează în sfârșit pe proprie răspundere. Editorialele scrise acum, despre epoca noastră contemporană, sunt de maxim interes. Ele constituie un rechizitoriu la adresa conducătorilor noștri care au dus economia de răpă, dar și o luare de atitudine patriotică împotriva celor care ne vor dezintegrat țara.

Iată o curajoasă replică dată de George Condă președintelui Franței, Mitterand, care, într-o vizită la Budapesta, afirmă că Ungaria a fost privată de două treimi din teritoriul său și se impune o conferință europeană pe această temă. În numele cărui drept se poate face această propunere, se întreabă stupefiat autorul (1990, AU REVOIR, MONSIEUR LE PRESIDENT!)

Autorul ia atitudine ironică împotriva palavragiilor, din campaniile electorale autohtone, care țin discursuri demagogice în loc să propună soluții viabile. (PALAVRABADA)

Jurnalistul nostru patriot îl atenționează pe Tökes Laszlo că România nu-i a lui, ca să se joace cu dezmembrarea ei. („TÖKES LASZLO NU UITA”)

George Coandă își exprimă îngrijorarea că atacarea Bagdadului s-ar putea transforma în al treilea război mondial (1991, CÂND TRÂMBIȚELE AU SUNAT TRECEREA RUBICONULUI)

Domnul Ion Iliescu a fost la Kremlin și a semnat un tratat de prietenie cu Uniunea Sovietică. Nu se știe dacă s-au discutat problemele Basarabiei, Insulei Șerpilor (punct strategic important în drumul maritim spre Odessa) și Tezaurului României aflat la Moscova. (REPUBLICA MOLDOVA, INSULA ERPILOR ȘI TEZAURUL)

La Bardejov (Republica Cehia), la întâlnirea europocentriștilor, ni s-a atras atenția că rostul nostru este în Balcani – iar Două Europe? Ori noi întemeiasem o civilizație aici când ei erau doar popoare migratoare. (EUROPA ȘI... EUROPA CEALALTĂ)

Începând cu 22 decembrie 1989, urmând cu „minerialele”, luptele politice, campanii electorale demagogice etc., tocmai când credeam că am scăpat de „indicații prețioase”, am căzut cu țara în haos. Nu suntem în stare să instaurăm statul de drept. (ÎNTRE STATUL DE DREPT ȘI... STATUL ÎN HAOS)

Există în continuare multe editoriale scrise cu talent, din care mai selectăm câteva care privesc soarta țării noastre.

Caz unic în Europa, există două Români, una oficială și alta, tot de români, care o înconjoară: în Transcarpatia (în jumătatea de nord a Maramureșului), în Ucraina până la Balta, între Silistra și Nicopole, pe dreapta Dunării, pe valea Timocului (în Voivodina), în pusta transtiseană (de la Gyula la Debrețin). Dincolo de această realitate nu poate fi decât o trădare de neam. „Este timpul s-o restituim urmașilor noștri așa cum este istoric: de la Nistru și până la Tisa.” Conchide autorul. (DE ȚARĂ)

Cameleonismul la români este aspru criticat de George Coandă, vizând pe comuniștii vehemenți, deveniți după revoluție capitaliști înverșunați (CAMELEONII POLITICI)

TRANSHUMANȚA (POLITICĂ) LA VALAHI e considerată aceea în care parlamentarii migrează de la un partid la altul în funcție de interese personale.

A cincea clepsidră – este extrem de interesantă prin teoriile științifice cosmogonice prezentate. Big - Bang-ul, prin care a început sau se va repeta geneza universului, este dezbătută mai pe larg. Există și controverse: Sir Roger Penrose pune la îndoială teoria Big - Bang-ului, care nu poate explica starea scăzută de entropie a Universului, dar tot el crede în lanțul de explozii Big-Bang. Motivul entropiei scăzute l-ar constitui faptul că găurile negre absorb toată materia pe care o întâlnesc, apoi chiar găurile negre se evaporă și Universul e pregătit, cu entropie scăzută, de o nouă concentrare a materiei și de o nouă explozie termonucleară.

A șasea clepsidră conține reflecții filosofice despre condiția umană: dragoste, adevăr, minciună, credință și câte altele (călătoriile care-l revigorează pe autor). Toate acestea sunt scrise succint, mai mult sub formă de maxime și care, desigur, vor stârni deliciul cititorilor.

A șaptea clepsidră scoate la iveală momente importante din viața sa zbciumată. Autorul își pune întrebări existențiale importante, își face un bilanț, și trage linia: „cât voi mai rătăci prin această lume?” „ce a fost să fie viața mea de până acum?”; „ce rost să fi avut?” „cât a fost să fie din această viață compromis, lașitate, minciună, egoism, demnitate, altruism, iluzii pierdute?”

Înainte de a-l judeca Dumnezeu, George Coandă vrea să se judece el mai întâi și își face rechizitoriu cinstit. În timpul revoluției, o șleahță de revoluționari (mai mulți țigani) îi dau afară pe reporteri din redacție, pentru faptul că au fost comuniști. Familia îi este amenințată că i se va da foc locuinței, ceea ce nu s-a întâmplat.

În 1969, se căsătorește și-și botează fiul cu popă, motiv pentru care credea că este amenințat cu excluderea din partid și de la ziar.

Chemata la Județeană de partid, își făcea probleme. Dar primul secretar Tăbărcă îl pune să scrie un program de dezvoltare al județului care să fie prezentat de șeful comunismului târgoveștean în Fața Marii Adunări Naționale și a lui Ceaușescu Nicolae, care îi ceruse el însuși acest material. Totul a ieșit foarte bine.→

În 1970, autorul era la un reportaj pe platforma industrială a noii fabrici de frigider Arctic din Găești, când e chemat urgent la Târgoviște că vine Manea Mănescu și trebuie însoțit la diverse monumente istorice și așteaptă explicații pe care numai George Coandă le poate da. Pe Manea îl interesau biserica Sf. Nicolae și mănăstirea Stelea (ctitor Vasile Lupu în 1647).

După modelul revistei „România literară”, plină de poezii omagiale dedicate tovarășului Nicolae Ceaușescu, li se cere și scriitorilor târgovișteni să facă același lucru în revista lor locală. Moda nu e nouă, la o bibliotecă, George Coandă descoperă un album dedicat regelui Carol al II-lea cu articole omagiale semnate de personalitățile vremii: Nicolae Iorga, Mihai Ralea, George Călinescu, Mihail Sadoveanu, Nichifor Crainic, Tudor Arghezi, Virgil Carianopol și alții.

Prin 1964, la o manifestație de 23 august, reporterii trebuiau să transmită manifestația și se fac de răs, dar numai Securitatea sesizează, așa că se mușamalizează lucrurile. Reporterul Lucian, la trecerea femeilor de la Întreprinderea de Comercializare și Industrializare a laptelui, afirmă că femeile de aici au dat peste plan 1000 metri liniari de lapte, iar reporterul Mitu versifică o încercare de lozincă, precum că strungarii au dat peste plan tone întregi de șpan.

În 1982, se fac reduceri de personal, e amenințat și George Coandă, dar până la urmă rămâne la ziar.

În 1989, autorul descrie cu nostalgie ultima zi de concediu la mare, unde îi păcea foarte mult, dar după operația pe cord nu i se mai permite să stea la soare puternic.

Se schimbă regimul și vin vremuri tulburi. Autorul încearcă să întrevadă o lumină la capătul tunelului.

Epilogul relevă talentul liric al prozatorului devenit nostalgic.

După operația pe inimă, plimbările autorului s-au scurtat, el trece prin centrul orașului Târgoviște și poposește pe o bancă pe peronul Gării de Sud (Gara Mare) și cade în reverie admirând plecările și sosirile trenurilor care i se par vapoare. O ultimă discuție cu duhul clepsidrelor, concluzia : PANTA RHEI și autorul, sorbindu-și cafeaua pe banca de sub castanul bătrân, visează tainice arhipelaguri.

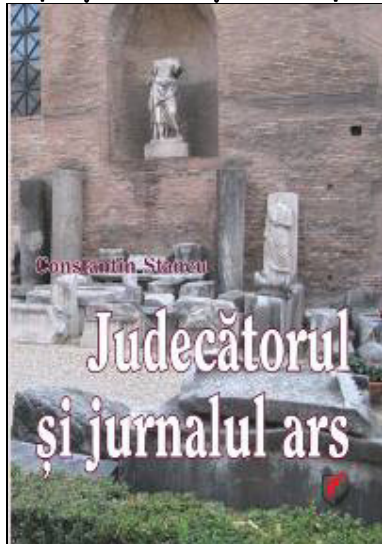
Concluzii. Volumul semnat de George Coandă – *Clepsidra spartă *2015 Anul inimii* *Memoripuzleroman** (Ed. Bibliotheca Târgoviște, 2018) este scris cu sufletul în palmă. Autorul nu ascunde faptul că a fost

membru de partid PCR, că a scris reportaje despre manifestațiile muncitorești de la serbările comuniste (1 Mai, 23 August), reportaje de pe șantierele patriei. Spre cinstea lui, nu a făcut „cameleonism politic” și nici „transhumanță politică”.

Mărturiile sale, deosebit de incitante, uneori polemice, vor stârni desigur interesul cititorilor. Istoricul și reporterul George Coandă ne-a dat o carte exemplară, în care își analizează cu luciditate viața. O viață de om însemnat, așa cum rezultă și din nota bio-bibliografică de la începutul comentariului meu. O viață de om, cu bune și rele, impresionantă ca realizări personale. Editorialele sale despre țara noastră sunt documente istorice și își păstrează actualitatea. Ingeniozitatea creării unei noi specii de roman: *memoripuzleromanul* trebuie adusă în atenția istoricilor literari.

Datorită activității sale laborioase, de poliscriptor: scriitor beletristic, om de știință, jurnalist, istoric etc., George Coandă ar merita să i se scrie o monografie.

Timpul - judecător sau judecata Timpului

Săptămâna trecută am primit un colet care mi-a făcut o mare plăcere: romanul *Judecătorul și jurnalul ars* (Editura Universitară, București, 2021), scris de Constantin Stancu. Finalizând lectura, n-am putut rezista imboldului de a scrie câteva observații personale, pe marginea acestuia.

Chiar titlul tomului sugerează dreptate, balanță, echilibru, dar totodată și nimicnicie. Având în vedere faptul că autorul e absolvent al Facultății de Drept, considerăm că e pe deplin îndreptățit să scrie despre un astfel de subiect.

Structurat pe douăzeci și trei de capitole, volumul prezintă povestea unui judecător pensionat, preocupat de evoluția sa ca ființă, care „se gândește să își scrie memoriile, să pună pe hârtie toate aventurile sale spirituale, experiența de viață, eșecurile, regretele”. (p.8) Fiecare capitol se încheie, în mod echilibrat, cu însemnări din jurnalul fostului judecător, Teofil Ciocan. Pre-numele personajului amintește de grecul Theophilos, care, tradus, ar putea însemna „prieten cu Dumnezeu”, derivat din Theos (=Dumnezeu) și philos (=iubit), iar numele Ciocan sugerează, clar, instrumental din lemn cu ajutorul căruia magistratul anunță verdictul. Anticipăm deci, un personaj care nu cade în mirajul vremurilor, ci își menține seriozitatea, echilibrul, luciditatea, judecata nepărtinitoare. El se confruntă însă cu un judecător mai aspru – Timpul. De aici vine nevoia de a se confesa, de a se destăinui. Și... cui să-i spui deschis ce te apasă, care-ți sunt frământările, dacă nu unui jurnal? E cel mai onest prieten!

E adevărat, Timpul a fost și rămâne marea preocupare atât a oamenilor de litere, cât și a filozofilor. Nicio persoană nu poate evita judecata aspră a acestuia. Dacă ne gândim la lirica eminesciană (ex.: *Floare-albastră*, *Trecut-au anii*), la Ion Pillat, *Aci sosi pe vremuri*, la nuvela fantastică a lui Mircea Eliade, *La țigănci*, Max Blecher, *Vizua luminată*, sunt doar câteva titluri din literatura română în care apare „nemilosul timp”. Seneca, de pildă, afirma: „alt timp nu am”; „Nu este puțin timpul pe care îl avem, ci mult cel pe care l-am pierdut”. Personajul din romanul mai sus amintit pare să știe foarte bine să-și gestioneze timpul.

Într-o lume în care totul e potrivit, Teofil Ciocan reușește să se detașeze de tot ceea ce-nseamnă răutate, minciună, zgomot chiar. Luciditatea, echilibrul de care dă dovadă pot fi remarcate de la prima însemnare. „Viața de pensionar” este bine organizată, cu „lista judecătorului”, cu rugăciune, lecturi alese – filozofie, sociologie, Biblia, își propune o viață cumpătată, fără excese, fără sedentarism, cu bucuria textului scris de mână, dar, mai ales, înconjurat de cărți valoroase. Toponimul – Vadu Ars (unde se retrage la pensionare) – rezonează cu „jurnalul ars”, fapt ce ne îndeamnă spre cugetarea conform căreia, în final, totul rămâne cenușă = nimicnicie, zădărnicie.

În antiteză cu acest univers, lumea reală își etalează grotescul: goana după bani, după înavușire, viciile, →

SILVIA - GABRIELA ALMĂJAN

N. Steinhardt în care spui că nu crezi...

Schimbările politice de la sfârșitul anului 1989 au marcat și spațiul cultural religios, cu deschideri spre oameni, cărți și locuri mai greu de frecventat înaintea acestui moment. Un nume: N. Steinhardt, cărțile sale și mănăstirea Rohia au început să fie căutate „cu multă râvnă și dragoste, cu atenție și acrivie.” Un interes aparte s-a acordat cercetării biografiei sale pentru care s-au folosit documente de arhivă însoțite de mărturiile celor care l-au cunoscut și i-au fost apropiați.

Cartea Veronicăi Pavel Lerner (*N. Steinhardt în care spui că nu crezi...*, Târgu-Mureș, Ed. Vatra Veche, 2020, 121 p.) este o astfel de evocare care întrecește portretul lui N. Steinhardt: „Nimeni nu mai poate vorbi despre o anume perioadă din viața lui N. Steinhardt, mai bine ca Veronica Pavel Lerner, cea care a avut șansa, privilegiul, de a-i sta în apropiere într-o perioadă complicată pentru viitorul Monah de la Rohia, cum a intrat în conștiința publică, dincolo de aura literară a operei sale, nu doar foarte apreciată, ci și masiv difuzată, dacă avem în vedere că *Jurnalul fericirii* a ajuns la tiraje pe care puține titluri le-au atins în ultimele trei decenii” - scrie Nicolae Băciuț în prefața lucrării.

Veronica Pavel Lerner s-a născut la București, fiind fiica lui Doru Pavel cel care a fost avocatul lui N. Steinhardt în procesul lotului „Noica-Pillat”. A studiat la Facultatea de Chimie a Universității din București și a urmat cursuri de limba engleză la Universitatea McGill din Montreal. În anul 1982, a emigrat în Canada, unde a publicat lucrări de specialitate în domeniul chimiei. În același timp, derulează o activitate publicistică colaborând la publicații din România, Canada, Statele Unite ale Americii dintre care menționăm: *Vatra veche*, *Agenda Canadiană*, *Observatorul*, *Radio Metafora*, *Destine literare*. Din

→manipularea, știri care năvălesc precum un tăvălug peste mintea omului, relații sociale care de care mai dubioase, sentimente curmate (Esteră și Edi), trăiri impuse etc. Limbajul, oglindă a educației, aduce în prim plan o societate actuală, galopantă, o lume în care totul se desfășoară cu celeritate, cu toții aleargă spre ceva nedefinit, spre un loc necunoscut, cu hackeri, criptomonede. În această societate, predomină nonvaloarea, opulența, exprimarea impregnată cu englezisme, corupția, decăderea, astfel încât omul simplu, bine

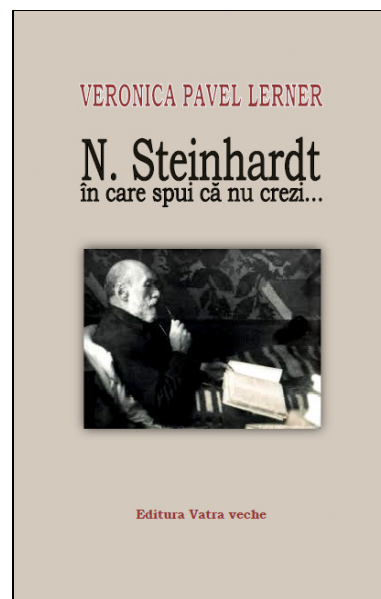
cărțile publicate amintim: *Miniaturi de dincolo de Ocean* (Ed. Arhaeus, Buc.,2000); *Gânduri printre rânduri* (Ed. Arhaeus, Buc.,2001); *Talking the World Over* (Cranberry Tree Press, Canada, 2001); *Smiles in the Mirror* (Cranberry Tree Press, Canada, 2002); *Binecuvântatul prezent* (Ed. Pallas Athena, Focșani, 2006); *Oameni pe care i-am cunoscut* (Ed. Vatra Veche, Tg. Mureș, 2015); *Oameni-Repere-Mărturii*, Veronica Pavel Lerner în dialog cu Nicolae Băciuț (Ed. Vatra Veche, 2018); *Disonanțe de bon-ton* (Ed. Coresi, Buc.2019).

Textele care alcătuiesc volumul au fost publicate în revista *Vatra veche*: „Pentru anul 2019, când s-au împlinit 30 de ani de la moartea lui N. Steinhardt, am început să trimit revistei *Vatra veche*, la care colaborez de peste zece ani, câte un articol lunar despre N. Steinhardt, gândindu-mă să-l readuc pe acest minunat prieten al meu în memoria cititorilor revistei.” (p.12) În evocarea pe care o face monahului de la Rohia, autoarea se folosește de anumite scrieri steinhardtiane, precum scrisorile trimise lui Virgil Ierunca, *Jurnalul fericirii*, *Dăruind vei dobândi*, dar și dosarele întocmite de către Securitate: „Citindu-i cărțile, l-am recunoscut pe Nicu, cel pe care-l avusesem de atâtea ori lângă mine! Și m-am gândit să culeg, în acest an comemorativ, o serie de fragmente din cărțile lui, în care Nicu apare exact așa cum era, cum vorbea, cum gândea.[...]” (p.17) Pornind de la anumite citate, Veronica Pavel Lerner oferă mărturii despre N. Steinhardt. Ea ne relatează despre un om iubitor al cărții, muzicii, artelor: „Când vorbea despre cărți sau concerte care i-au plăcut, era entuziasmat, fericit, folosea superlative și toată fața lui iradia fericire.

Emana o exaltare aproape contagioasă. Avea însă și momente în care figura lui, extraordinar de expresivă, devenea fie împăciuitoare, ca și când ar fi admis, din politete, fără însă a-l fi

intenționat, cult și echilibrat, abia reușește să se strecoare: „Cine să mai înțeleagă lumea acesta”? (p.147)

Singura soluție care îi este la îndemână: „Îmi iau câteva ore de pauză, stau cu mine să reflectez, să mă recuperez din cerc. Să vedem, scrisul la jurnalul acesta îmi face bine, o mărturisesc, să mă asigur că sunt aici. Da, sunt legat de cărți, sunt un om cam livresc... M-am izolat sau am evadat? Un psiholog spunea că intrăm într-o bulă din care nu mai putem scăpa. I-au dat și un nume: filter bubble. Măi, să

convins, replica celuiilalt, fie, cum l-am văzut de câteva ori, supărat de-a binelea. Unul din motivele supărilor lui erau, de exemplu, greșelile de tipar găsite după corectură în cărțile lui. Se enerva. (p.16) Nici științele naturii nu îi erau străine lui N. Steinhardt: „[...]Eu aveam multe de spus despre știință, iar Nicu era grozav de interesat și de matematică, fizică, chimie, astronomie și nu numai. Când îi povesteam, de exemplu, despre niște rezultate surprinzătoare ale unor lucrări de laborator de la facultate, el le gusta din plin și imediat făcea legătura cu ceva din imensa lui cultură, citând din memorie un mic fragment, care întotdeauna se potrivea exact cu subiectul discutat.(p.34)”

Lucrarea caracterizată printr-o scriere plăcută contribuie la o cunoaștere mai bună a celui care a fost N. Steinhardt, un autor care se bucură de un destin postum deosebit și ale cărui texte au un impact existențial asupra cititorilor săi, mulți urmând calea lui Hristos.

CĂLIN EMILIAN CIRA

fie...”.(p.209) În momentul în care Dorina descoperă jurnalul, misterul se risipește. Constatarea: „M-am învățat în cercul creat de mine, am iscat un cerc în care m-am așezat comod. (...) Am fugit de lume”, iar asupra sentinței planează interogația: „Să ard sau să nu ard jurnalul”? (p.221) De aici deducem strigătul amar, profund – oare au valoare însemnările, cugetările oamenilor sau nu? Oare Timpul este un judecător aspru sau (atunci când nu mai avem nimic de spus) judecata Timpului ne-a ajuns din urmă?

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII

Transilvania, starea noastră de veghe

(LI)

Despre educația prin limbă și istorie

Conținutul istoric dirijat

Capitolul al doilea al „prototipului”, intitulat *Geneza Europei*, urmărirea reflectarea selectivă a istoriei Europei, de la apariția acestui nume și până la momentul premiselor formării Uniunii Europene. În raport cu alte capitole, precum cele referitoare la frontiere, la identitate sau la cetățenie, ar fi trebuit să fie un capitol bazat pe diacronie, adică pe transformările succesive (în timp) ale lumii europene. Dar nu se întâmpla așa, încât formarea Europei era tratată mai mult sub aspect sociologic și politic.

La finele capitolelor exista câte un chestionar cu răspuns la alegere, pentru evaluarea generală a cunoștințelor. Unul dintre acestea conținea șapte întrebări, dintre care patru se refereau la realități din Europa Occidentală și Centrală și trei la greci și la Grecia. Nu era nimic despre Europa Răsăriteană. Întrebarea cu numărul 5 (În secolul al XI-lea, care era numele adevărat al Imperiului numit mai târziu Imperiul Bizantin?) orienta atenția elevilor spre imperiul răsăritean, considerat, în mod forțat, un fel de premisă a unității europene de mai târziu.

În unele locuri, erau folosite numele istorice ale anumitor așezări sau acele nume familiare într-o mare țară. Astfel, numele capitalei imperiale a lui Carol cel Mare apare sub forma franceză de Aix-la-Chapelle. Acest nume, dar nu numai el, pune în lumină o altă chestiune: cum urmau să se redea în manualele europene – și nu numai în ele – toponimele? Se păstra doar forma consacrată într-o anumită limbă sau se prefera forma oficială actuală? De exemplu, orice cartograf va transpune pe o hartă a Europei contemporane numele de Aix-la-Chapelle sub forma Aachen, fiindcă aceasta e forma oficială actuală a numelui localității. Firește, pentru un francez, forma Aachen nu are relevanță, dar aceasta este cea actuală, locul aflându-se în Germania. Nefolo-

sind-o, nu se obține decât îngreunarea identificării orașului respectiv. De aceea, e foarte importantă redarea formei oficiale actuale a unui toponim istoric, fie și numai între paranteze.

M-a frapat formularea din cadrul temei „Europa medievală și renascentistă”: „Acest occident creștin, sub autoritatea papei, își va lua ambiția să recucerească Ierusalimul...”. Propoziția cuprindea în ea o atitudine contemporană, de condamnare voalată a acțiunii respective, înainte de explicarea ei. Atunci, în vremea cruciadelor clasice, în Europa nu s-a spus niciodată așa, ci s-a vorbit despre „eliberarea Locurilor Sfinte”, ca o datorie pioasă a Europei față de profanarea lor de către „infideli”. Că în spatele ei se ascundeau și ambiții de cucerire ale unora, asta este altceva, dar elevul trebuie să înțeleagă, între altele, și diferența dintre ideologie (propagandă) și realitate, dintre credință și politică.

Exemple de unitate ignorate

Din dorința de a sublinia varietatea europeană, unitățile de orice tip erau obturate, fiind supralicitate diviziunile. De exemplu, la harta confesională a continentului, în cazul României era decupată o parte substanțială din nord-vest, prin care erau marcați catolicii. Dar catolicii reprezintă doar cam 4% din totalul populației și nu sunt grupați, ci diseminați și în vestul, estul și sudul țării (eparhii catolice existând și la București și la Iași). La capitolul privind identitatea europeană, în subcapitolul „Europa medievală și renascentistă: moștenirea antică, știința, umanismul”, se vorbea despre două sfere lingvistice net distincte, care divizau Europa, cea a latinei, în partea occidentală catolică, și cea a limbii grecești, în Europa orientală ortodoxă. Observația nu e corectă din

do două motive: 1) aceste sfere lingvistice nu se referă la limbile vernaculare, ci doar la limbile bisericii (liturgice), ale culturii scrise și ale cancelariilor, ceea ce trebuie precizat; altminteri, din perspectiva limbilor vii, și Evul Mediu european cunoaște un mare grup vorbitor de limbi romanițe, altul de limbi germanice și altul de limbi slave, alături de alte grupuri mici; 2) Europa orientală a avut două limbi liturgice, de cultură și de cancelarie, anume greaca (în Imperiul Roman de Răsărit sau Bizantin) și slavona (slava ecleziastică), a doua mult mai răspândită decât prima (la bulgari, sârbi, ruși, ucraineni, români etc., adică în întreg Commonwealth-ul bizantin).

Cu alte cuvinte, principalele arii confesionale europene sunt două (până la Reforma protestantă), dar marile limbi ale culturii, bisericii și politicii sunt trei: latină, greacă și slavonă. În ceea ce privește limbile și popoarele actuale ale Uniunii Europene, la harta limbilor indo-europene, se strecurase o eroare: locul maghiarei e colorat cu verde, limba respectivă fiind inclusă astfel între cele slave. Or, maghiara, finlandeza și estona sunt limbi fino-ugrice, din marea familie a limbilor uralo-altaice, ceea ce ar trebui precizat unde, din două motive: 1) ungurii, finlandezii și estonienii formează trei state din cele 28 ale Uniunii Europene și 2) din moment ce despre celelalte popoare reprezentative din Europa se lasă a se înțelege că sunt indo-europene, trebuie spus și despre acestea trei ce sunt, măcar într-o notă.

De altfel, nici bascii nu sunt indo-europeni. Ideea subcapitolului în care se vorbea despre indo-europeni exprimă dificultatea de a găsi mereu un fond cultural comun, or prezența unor ne-indo-europeni subliniază tocmai această dificultate.

Acad. IOAN AUREL POP

Claudia Schitelea, Roze uitate

Legende române

Evocări istorice (personalități și momente) strânse cu grijă, pentru posteritate, de V. A. Urechia
(II)

Partea a III-a, *Viața în trecut*, este centrată, așa cum o arată chiar titlurile cronicilor incluse, pe câteva scandaluri sau pricini ale epocii din jurul anului 1800, care au făcut mult zgomot, pe atunci, în mahalalele „Bucureștilor” și au necesitat întrunirea Divanului domnesc. Cu un ascuțit spirit analist, cu umor și ironie, V.A.Urechia sintetizează, el însuși, mesajul unora dintre relatările sale, inspirate din documentele vremii, dar și din gura lumii. Astfel, *Scandalul mitropolitului* se termină cu aceste cuvinte, care spun tot: „Și iată puterea șantajului la 1793! Concluziune! Nihil novi sub sole!” Concret, mitropolitul Filaret căzuse victimă unei intrigi, pusă la cale de vel aga, fiind acuzat, în fals, că ar fi abuzat de o tânără, obligat prin șantaj să-și prezinte „paretesisul” (să demisioneze), totul pentru că Vodă Moruzi avea un alt favorit în vedere, amator să ocupe funcția cu orice preț... Pentru conformitate cu faptele despre care se face vorbire, autorul îi invită pe doritori să ia cunoștință mai amănunțită de actele relative la întâmplare, consultând volumele V și VI ale *Istoriei* sale. Observații de subsol ca aceasta: „La începutul secolului [al XIX-lea], hârtia de cancelarie avea în filigran 3 pălării”, descrierea costumelor boierești, a interioarelor, a tabieturilor, precum și termenii specifici momentului (armășei, ciauși, calemgii, grămățici etc.) dau pagini al căror parfum de epocă este fără egal. („Aceste mese scunde, lângă care calemgii nu se puteau așeza decât turcește, cu picioarele sumese, erau acoperite de hârtie tricapelă, de călimări de brâu din alamă galbenă...”) În *Spânzurarea lui Marin Țușcă, cel care a ucis pe unchiu-seu, să-i iee averea*, aflăm o dată că, pe vremea aceea, pentru ucidere, pedeapsa cu moartea nefiind încă abolită, criminalii erau spânzurați, iar, pe de altă parte, în mod surprinzător, că, pentru o vină atât de semnificativă, se putea ușor scăpa dacă se găsea vreo fată dispusă să ia de bărbat un ucigaș. În cazul

prezentat, fapt total ieșit din comun, cel condamnat preferă spânzurătoarea în fața alternativei de a se căsători cu oricine... Umorul este la el acasă: „...era prea de tot... să ia bietul Țușcă pedeapsă îndoită, și nevastă, ba și slută?!“ Mai bine spânzurat! Iar o jupâniță ofensată, care asista: „Vezi, Doamne, însurătoarea e pedeapsă mai grea ca moartea?!“ În *Logodna prin sărutat*, umorul vorbește chiar din titlu, anul 1802 începea bine pentru fetele de măritat, dacă așa a judecat Divanul... la chibzuința mitropolitului: „Apoi inelul de aur se poate da îndărăt și strica logodna, dar cum înapoia-va Rusin, Marioarei, sărutatul de logodnă?” Înțelepciunea mitropolitului plăcu lui Vodă și-i încântă pe boieri... *Carte de bun trai*, una dintre legendele sugestiv ilustrate de Jiquidi, pune punctul pe i, ex abrupto, chiar la început: „Pe vremea aceea nu se scia de *emolumente, onorariu, remunerațiune, retribuțiune, apunamente*, atâtea cuvinte sub care noi, cești de față deghizăm leafa... Nici chiar de *diurnă, de indemnizare*...” Nuuu, „bieteii” slujbași ai Divanurilor - zice Urechia, cu ironie - nu se foloseau decât de oarece „*havaeturi*” legiuite și mai multe „*chicușuri*”/picușuri (venituri aleatorii), *ciupituri* și *jăcmăniile*...

Și n-avea nevoie funcționarul, de la Regulament încoace să justifice *jăcmăniile*...

Apoi, după ce, în același stil persiflant, pomenește câteva replici deja celebre, din Caragiale, ajunge la portretul unui vel aga din Iași, de sub Regulament, tip devenit legendar. Acesta, după ce pierduse cam mult la cărți, văzând doi indivizi prieteni (între ei) ce se îmbrățișau în poarta lui de bucuria revederii, născoceste „Cartea de bun trai”, cu pecetea poliției, un fel de legitimație pentru

care „beneficiarii” aveau de plătit câte un „irmilic” (14 lei): „Ce, mai și crăcnitzi? Vă îmbrățișați la poarta mea și n-aveți la mână carte de „posvolenie” (învoire) pentru bun trai?”, le spusese el, cu șiretenie, iar sieși, în gând, după ce dădu banii servitorului, pentru coșniță: „Bună treabă, havaet nou și nu sunt decăt aga, încă nu vel vistiernic!”

Partea a IV-a, *Reminiscențe contimporane (Oameni și fapte din trecutul de ieri)* cuprinde câteva portrete de personalități literare și politice, dar și momente istorice inedite. *Cum am făcut cunoștință cu Mihail Kogălniceanu* pune accentul pe una dintre laturile personalității cărturarului, dar nu numai.

Din desfășurarea relatării, descoperim și elemente ale eu-lui lui Urechia de dinaintea devenirii a ceea ce avea să devină: îndrăzneala de a nu se lăsa. „Între anii 1850-1860, s-a întâmplat să fac cunoștință cu cei mai mari bărbați ai Moldovei.” Era încă adolescent, orfan de tată. Iubitor de carte, dornic să studieze cât mai mult, a avut curajul să se adreseze, printr-o „jalbă”, lui Vodă Grigorie Ghica, de-abia uns, în speranța că acesta îi va da sprijinul necesar pentru a fi admis într-un internat. Ca să fie sigur de răspuns, încearcă să-i înmâneze jalba personal. Dacă nu s-ar fi întâmplat să sosească Kogălniceanu pentru o întrevedere în interes de stat, gărzile l-ar fi respins. Personajul, „cu barbișon franțuzesc, negru, destul de stufos, cu mari sprâncene la fel de negre, umbrind doi ochi adăpostiți după ochelari... cu un glas și blând și hotărât”, după ce aruncase o privire peste cererea lui, zisese: „Vino după mine!” Și asta a fost. „Măria ta, ți-am adus un jăluitor, pasăre rară, care nu cere nimic, nu cere slujbă, ci școală unde să învețe.” Iar Vodă îi puse rezoluția: „D-ta, vornice bisericesc, vei primi pe jăluitor în internat...” „Niciodată nu mi-a venit greu să mărturisesc recunoștința mea celor cărora le-o datorez... În suiful vieții mele, am întâlnit, după M. Kogălniceanu, alte mâini blânde, cât și puternice: mâna lui Alexandri, C. Negruzzi, D. Ralet...” își încheie Urechia relatarea.

Sunteți toți vagabonzi completează cu alte aspecte ceea ce s-a fixat stereotip, →

CRISTINA-RODICA MAZĂLU

ca esențial, peste ani, despre Kogălniceanu, politician și istoric. Chiar din start, Urechia subliniază diferența dintre Kogălniceanu și majoritatea ridicătorilor de mână oportuniști, după cum bătea vântul. „De altă trampă era M.Kogălniceanu decât boerii din majoritate”, afirmă el. Cuvântările lui anterioare făcuseră ca, popular, să fie caracterizat astfel: „Grai de foc are Pepelea/ Și la toți le frige pielea” sau „Când vorbește năzdrăvanul/Se cutremură Divanul“. În circumstanțele adunării Moldovei din Palatul Curții Domnești de la Iași, unde Kogălniceanu era așteptat să vorbească, îi găsim pe C.Negri și pe Alecsandri în ipostaza neașteptată, aceea că făceau „pe întrecutele, cocoși de hârtie”, dar descoperim, pe lângă elementele de portret fizic și un Kogălniceanu pus pe farsă, poantă ce nu dovedește altceva decât harul oratorului care, surprinzând publicul, știe că are să-l și captiveze. „Îl ved încă... Nalt, pe atunci încă subțire, cu fruntea luminată de o rază de soare... cu buza superioară agitată nervos sub dese musteți negre... Capul tot mai chel... În mijlocul unei tăceri adânci, cu glasul său insinuant și răsunător, M. Kogălniceanu își începe discursul: „Sunteți toți niște vagabonzi!” strigă el... *Cum l-am cunoscut pe Alexandri* începe cu un preambul: în urma conferinței din 22 ianuarie 1894, ținută în Palatul Administrativ de la Bacău, urmată de o „matinată” literară cu plată, în scopul strângerii de fonduri pentru un bust al poetului din Mircești, Urechia fixează două puncte în program: să povestească în ce împrejurări l-a cunoscut pe Alecsandri și să citească apoi ultima sa scriere dramatică în versuri, având ca subiect același poet. El le povestește ascultătorilor, cu autoironie, starea sa, premergătoare întâlnirii: „Cine scie? Poate m-o strânge chiar de mână... Repede, dau ½ sfanț pe un săpun de migdale amare ... și spală-te, băete, să-ți faci mâna vrednică de a fi atinsă de a marelui om...”, din care răzbate nu numai emoția profundă cu care aștepta întâlnirea cu marele poet la care fusese invitat, în 1853, în casa din spatele hotelului Binder din Iași, dar și respectul cu care menționează prezența acolo a unor personalități ale vremii, care îi făcuseră onoarea de a-i citi și aprecia articolul („Un vis”), publicat, ca elev de liceu încă, în

calendarul „Buciumul român”: P.P.Carp, Rolla, Dimitrie Ralet (viitor vornic bisericesc al lui Grigorie Ghica), precum și Alecu Russo. Ceea ce îi încântase pe toți în articol fusese critica deformării limbii prin excesul de neologisme parazite, în interesul, fals manifestat, al latinității noastre. Subliniază faptul că Alecsandri „aparține acelei direcțiuni culturale, ce, lipsită de invidie în fața talentelor născânde, le căuta în fiecare zi, le apropia de sine, le încălzea, le susținea, le conducea spre folosul culturii naționale. Astăzi lucrul s-a schimbat: noi suntem totul și alături de noi nu poate încăpea nimeni !” *Legea maximului și limba românească la Iași*: Iată cum o „poznă”- spune Urechia - va deveni totodată și un factor de cultură a limbii noastre. Fusese promulgată legea prin care se dispunea a se plăti o taxă anuală de 200 lei pentru orice firmă de prăvălie scrisă în altă limbă decât cea neaoșă. În Iași, proprietarii s-au grăbit să dea jos ori să dea cu vopsea pe fostele firme, fie ele „ovreiești, nemțesci, franțuzesci” sau treaba lor, iar alții, mai „isteți”, au încercat să facă măcar un pui de compromis. De aici, în demersul laudabil al orașului de a conserva limba română, strângând și niște fonduri, s-au ivit și destule situații, nostime, de împetritare forțată: pentru fosta emblemă Liqueurs, au lăsat la latitudinea Academiei să stabilească dacă era vreo legătură etimologică cu al nostru „lichea”, până una-alta mulțumindu-se prin a-l

înlocui cu „Licheruri”; pentru fostul „Coiffeur”, s-a șovăit între propunerea „coifor” și „coifator”, opțiunea finală fiind cea de-a treia propunere, adică „coifer”... Și exemplele amuzante continuă. *Cum era să fiu spânzurat* relatează un episod inedit din timpul războiului ruso-turc (guvernul lui Ion C.Brătianu) când, îndreptându-se, pe calea Dunării, spre Macedonia, la Calafat, Hașdeu îi trimite pe vapor un răvaș prin care îl previne să nu debarce în Bulgaria, că-și riscă viața, fiind pândit de turci. Cel care i-a dat mâna de ajutor salutară, a fost d-l Kira Danjan, un basarabean, consul la Vidin, pe care îl cunoscuse în casa lui Hașdeu, și care s-a dovedit a fi prieten adevărat. Găsim umor savuros în *Piteștenii tunși*, precum și o lumină inedită aruncată asupra portretului prietenului său C.A.Rosetti, a cărui „clai de plete” se pare că încă de pe vremea aceea nu era pe placul onora, astfel că Alexandru Vodă Ghica poruncește unui bărbier să-l tundă, în hazul tuturor, dar pe banii tunsului. După trei zile, umilitul coace și el una similară, dar înzecită... Acest grupaj de evocări se termină cu povestirea trecerii sale, la întoarcerea din Spania, în 1866, prin Oradea, apoi traversând nordul Transilvaniei, spre Bicăz, *Vin feciorii lui Vodă într’acoa?* Conversația cu cărașul de ocazie, presărată de ardelenisme (merem, mâne, coperișuri, pärinchele, nădișancă) și de arhaisme precum dveră (ușă de iconostas), târnaț (pridvor) etc. este prilej de a face considerații asupra cursului războiului austro-prusac (supranumit „al celor 7 săptămâni”), dar și asupra ospitalității din satul de români străjuț de puțuri cu cumpene înalte, cu case pe care, sub cruci zugrăvite, este scris numele proprietarilor, sat situat în mijlocul Secuimii, dar cu biserică zidită de Petru Rareș: la auzul clopoțelilor de la cai, copii, fete și neveste în costume ies bucușoși să-i întâmpine, preotul îi găzduiește, preoteasa, îmbrăcată în fotă neagră, „după moda Rășinărenelor”, torcând pe prispă, cu furca în brâu, își arată satisfacția de a primi oaspeți. Fraza care dă titlul povestirii aparține preotului satului. Ideea unionistă a omului politic, precum și a sătenilor este clară: scriitorul este înduioșat de faptul că, pentru bietul ardelean, „Țeara sa” este România.

Claudia Schitelea, Trandafiri în vază neagră

Mitropolitul Anastasie Crimca

slujitor al credinței,
filantropiei, culturii și artei
românești

În prima jumătate a secolului al XVII-lea cel mai de seamă mitropolit al Moldovei a fost *Anastasie Crimca*. Era fiul lui Ioan Crimca din Suceava și al soției sale Cristina, având din botez numele Ilie. În tinerețe fusese ostaș. Pentru vitejiile sale în luptele cu cazacii, domnitorul Petru Șchiopul (1582-1591) i-a dăruit satul Dragomirești, lângă Suceava. Probabil s-a călugărit la Putna. În timpul domniei lui Mihai Viteazul, Anastasie a fost ales episcop la Rădăuți. A păstorit abia vreo câteva luni, căci la reîntoarcerea Movileștilor în țară a fost îndepărtat din scaun. În anul 1602, a ridicat la Dragomirna, lângă Suceava, cu ajutorul fraților Stroici, doi boieri de vază ai țării, o biserică mică, devenită mai târziu bolniță, pe locul uneia mai veche din lemn. În 1606, a fost ales episcop la Roman, unde a păstorit până în 1608, când a fost ales mitropolit al Moldovei. În această perioadă a vieții sale, cu ajutorul logofătului Lupu Stroici, a început zidirea bisericii mari a mănăstirii Dragomirna, una dintre cele mai importante monumente bisericesti ale Moldovei. Zidurile ei înconjurătoare au fost ridicate mai târziu de Miron Vodă Barnov-schi. Datorită faptului că luase atitudine împotriva închinărilor de mănăstiri la Locurile Sfinte, mitropolitul Anastasie a fost nevoit să se retragă din scaun, în 1617. S-a așezat la ctitoria sa de la Dragomirna, unde a stat până în 1619, când a fost adus din nou în scaunul mitropolitan. Și-a continuat acum liniștit activitatea sub cinci domnitori, până la moartea sa, în 1629. A fost înmormântat în pronaosul bisericii mari de la Dragomirna.

Din activitatea îndelungată a mitropolitului Anastasie Crimca se pot reține mai multe fapte. Astfel, cu gândul la alinarea suferințelor celor mulți și săraci, a prefăcut în bolniță prima sa ctitorie de la Dragomirna. Ca mitropolit, putem spune în primul rând că a făcut o realizare remarcabilă și anume a înființat, în 1619, pentru prima dată în țara noastră, un spital într-un oraș, la Suceava. Spitalul era destinat „pentru cei săraci și neputin-

ciși și șchiopi și orbi și alții cari vor să se odihnească”, după cum preciza hrisovul domnesc de întemeiere. Acest spital se întreținea din veniturile mănăstirii Dragomirna și desigur din daniile mitropolitului și poate ale unor credincioși. Nu se știe cât a funcționat.

Mitropolitul Anastasie Crimca ocupă un loc remarcabil și în istoria culturii și artei românești. El a fost unul din cei mai însemnați miniaturisti, formând la Dragomirna un centru artistic de acest gen, o școală cu renume, care a influențat dezvoltarea preocupărilor artistice din celelalte mănăstiri moldovene. Au rămas de la el peste 25 de manuscrise, cele mai multe fiind împodobite cu miniaturi (patru *Tetraevangeliare*, doi *Apostoli*, trei *Liturgiere*, o *Psaltire*) etc., toate în limba slavonă. Cele studiate cuprind aproximativ 250 de miniaturi, la care se adaugă numeroase frontispicii și inițiale înflorate, lucrate de mitropolit, ajutat desigur de unii dintre ucenicii săi mai talentați. Între acestea se remarcă un *Tetraevanghel* aflat în muzeul mănăstirii Dragomirna, cu aproximativ 40 de miniaturi, care redau scene din viața Mântuitorului, mai ales în legătură cu Patimile. Un *Apostol*, cuprinde peste 40 de scene. Pe acest *Apostol* mitropolitul a scris și un fel de testament, prin care arunca blestem asupra celui care ar îndrăzni să închide mănăstirea Dragomirna Muntelui Athos sau altor mănăstiri din Răsărit. În anul 1616 a scris o *Psaltire*, dăruită Dragomirnei, cu peste 50 de scene, mai ales din istoria poporului evreu, în care apar însă și o serie de elemente locale (instrumente muzicale folosite în Moldova etc.).

Trebuie subliniat de asemenea

un fapt interesant și anume acela că mitropolitul Anastasie este primul autoportretist din pictura românească. Chipul său apare de 15 ori, în opt din manuscrisele sale. Este redat în diferite atitudini: fie cu mâinile împreunate pentru rugăciune sau ținând o carte ori un pergament în mână, fie îngenuncheat în fața bisericii mici de la Dragomirna ori a unor sfinți. Manuscrisele sale reprezintă adevărate opere de artă în acest gen, remarcându-se prin imaginație, inspirație, artă delicată, armonie de culori, ceea ce arată că autorul lor era dotat cu mult simț artistic. Activitatea artistică remarcabilă din mănăstirea Dragomirna a influențat preocupările de acest gen de la alte mănăstiri, căci avem un număr de manuscrise de la ucenicii lui Anastasie Crimca, fie de la Dragomirna, fie de la alte mănăstiri. Calitățile de mare artist ale lui Anastasie Crimca se observă din plin și în construcția mănăstirii Dragomirna, zidită după indicațiile sale. Dragomirna impresionează — și se deosebește de celelalte monumente din țara noastră — atât prin înălțimea sa neobișnuită (32 m), cât și prin împodobirea turlei, cu ornamente săpate în piatră. Arhitectul a trebuit să execute toate indicațiile date de ctitor, astfel că datorită colaborării dintre ei, arhitectura bisericească din țara noastră s-a îmbogățit cu una din cele mai frumoase lucrări de artă.

Din cele prezentate aici reiese că mitropolitul Anastasie Crimca a desfășurat o bogată activitate pastoral-socială și cultural-artistică, fiind unul dintre cei mai luminați ierarhi din trecutul Bisericii noastre. Cele două biserici ctitorite la Dragomirna, ecleziarnița de la catedrala mitropolitană din Suceava, cele două spitale de la Dragomirna și Suceava, grija față de clerul de mir și monahal, protestul său energic împotriva amestecului străin în treburile țării și ale Bisericii, manuscrisele împodobite cu miniaturi, ca și îndelungata activitate ca episcop și mitropolit, așează pe Anastasie Crimca în rândul marilor ierarhi din trecutul Bisericii românești. Prin multiplele sale realizări, el a deschis drumul vrednicilor ierarhi cărturari din perioada imediat următoare, luptători pentru apărarea tezaurului de credință ortodoxă și pentru propășirea cultural-spirituală a Bisericilor pe care le păstoreau.

FLORIN BENGHEAN

Convorbiri duhovnicești

Ioan al Banatului

„Împărăția lui Hristos nu va fi
nimicită niciodată.
Aveți nădejde în Dumnezeu!”

Luminița Cornea: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, vă rog să vă referiți în continuare la pericopa evanghelică ce relatează minunea Vinedării slăbănogului din Capernaum (Matei 9, 1-8), care, deși cuprinde doar opt versete, este plurisemantică din punct de vedere duhovnicesc.

Îps. Ioan: Sfântul Marcu și Sfântul Matei au fost martorii acestei minuni. Iată, spun ei că au ajuns din părțile Gadarei, unde vindecase pe cei doi demonizați, trec marea cu o corabie și ajung înapoi în Capernaum. Aici, auzind despre minunea săvârșită de Iisus, prin izgonirea demonilor din cei doi bărbați, minune ce a avut un ecou deosebit în cetatea Capernaum, au dat multă crezare și nădejde la patru bărbați care aveau un prieten ce boala de ani de zile. Ei l-au pus pe o rogojină și pe ulițele cetății Capernaumului au venit cu el la Iisus, având credință și nădejde că îl va face sănătos. Și așa a fost. Umplându-se casa și împrejurul ei de oameni, n-au mai putut intra pe ușă și-au desfăcut câteva bârne de lemn din acoperiș și l-au lăsat ușor, cu rogojină cu tot, în casă, în fața lui Iisus.

Mă gândesc că cei care erau în jurul lui Iisus au început să murmure, să comenteze, să strige la cei care desfăceau acoperișul casei: *cum stricați casa omului?* dar Hristos i-a liniștit, spunându-le: *Lăsați-i să desfacă acoperișul casei!* I-au lăsat. Și iată, când a văzut bolnavul în situația în care era, nu l-a întrebat cum l-a întrebat pe orb sau cum i-a întrebat pe alți bolnavi: *Vrei să te faci sănătos?* Prin urmare, credem că era atât de bolnav, încât nici nu mai putea să grăiască. Și atunci i-a spus doar: *Îndrăznește, fiule! Iertate îți sunt păcatele tale!* Iar cărturarii au cugetat în inimile lor zicând: *Acesta hulește, că doar numai Dumnezeu poate ierta păcatele oamenilor.* Și adevăr au grăit. Numai că ei nu știau că Iisus este Fiul lui Dumnezeu.

L.C.: Într-un cuvânt de învățătură, Înaltpreasfinția Voastră ați întrebat: ce este mai lesne a zice: *Iertate îți sunt păcatele!* sau *Scoală-te!* Apoi ați vorbit despre taina spove-

daniei, vă rog...

Îps. Ioan: Prin aceste cuvinte, Mântuitorul subliniază că este mult mai greu a ierta păcatele decât a face pe cineva sănătos. Hristos a spus: *Este cu neputință să nu greșiți!* Și știind Hristos că este cu neputință să nu greșim în lumea aceasta, ne-a lăsat taina sfintei spovedanii. De aceea vă rog să vă puneți această întrebare și să răspundeți în taină: *Credeți că prin taina sfintei spovedanii vi se iartă păcatele?* Pentru că așa a spus Mântuitorul apostolilor, după Înviere: *Câte veți lega pe pământ vor fi legate și câte veți dezlega dezlegate vor fi.* Aveți toată încrederea că atunci când o să picure lacrimi la spovedanie, acele păcate iertate sunt pentru totdeauna. O! câți credincioși care s-au spovedit cu lacrimi în ochi s-au vindecat, în clipa aceea, și sufletește și trupește. De aceea, mare este taina aceasta a pocăinței, a dezlegării și iertării păcatelor.

Și în evanghelia aceasta avem în față două lucruri cu totul minunate: *văzutul și nevăzutul.* Văzutul înseamnă că oamenii au văzut pe acel slăbănog ridicându-se. Este văzutul! Iar *nevăzutul:* nu l-au înțeles ceilalți și de aceea au cugetat în inimile lor și au zis: *Acesta hulește!* Ce-au făcut cărturarii în momentul acela? L-au judecat pe Dumnezeu.

Am spovedit și eu în viața mea, dar foarte greu și foarte puțini credincioși mi-au spus: *Părinte, la spovedanie, eu L-am judecat pe Dumnezeu, în viața mea.* Mă mărturisesc că eu sunt unul dintre aceia care L-am judecat de multe ori pe Dumnezeu. L-am judecat pe Dumnezeu și vă rog și pe frățiile voastre și pe Dumnezeu să mă ierte că L-am judecat de multe ori. Pentru că noi am vrea ca Dumnezeu să asculte de noi, nu noi să ascultăm de Dumnezeu. Atunci când nu se petrec toate cele gândite ale noastre, îl judecăm pe Dumnezeu.

Să ne păzească bunul Dumnezeu și harul Duhului Sfânt să nu-L judecăm în viața noastră pe bunul

Dumnezeu, care ne iartă, ne mângâie și ne ajută întru totul!

În contextual acestei sfinte evanghelii, Mântuitorul ne spune, printre altele, care a fost misiunea și rolul venirii sale pe pământ. Și să vedem ce ne spune Sfântul Apostol și Evanghelist Matei în capitolul 1, versetul 21:

L.C.: Vă rog să-mi permiteți să citesc: *„Ea va naște Fiu și vei chema numele Lui Iisus, căci El va mântui poporul Său de păcatele lor”.*

Îps. Ioan: Acestea sunt cuvintele arhanghelului Gavriil care spune pentru ce va veni Hristos pe pământ, să ierte păcatele oamenilor. Celui iertat i se vor deschide porțile cerului. Iar în contextul Sfintei Evanghelii, Mântuitorul spune despre Sine că datu-s-a putere Fiului Omului să ierte păcatele oamenilor de pe pământ. Să vedem ce ne spune Sfântul Proroc Daniel cine este Fiul Omului. Să citim în *Sfânta Scriptură* capitolul 7 de la Profetul Daniel, versetele 13 și 14:

Să vedem ce i-a descoperit Dumnezeu Profetului Daniel care a trăit cu 550 de ani înainte de Hristos? Iată ce i-a descoperit Dumnezeu profetului Daniel. Vă rog, citiți.

L.C.: *„Am privit în vedenia de noapte, și, iată, pe norii cerului venea Cineva ca Fiul Omului și El a înaintat până la Cel vechi de zile, și a fost dus în fața Lui. Și Lui I s-a dat stăpânirea, slava și împărăția, și toate popoarele, neamurile și limbile Îi slujeau Lui. Stăpânirea Lui este veșnică, stăpânire care nu va trece, iar împărăția Lui nu va fi nimicită niciodată.”*

Îps. Ioan: Amin. Auziți! Mântuitorul se descoperă oarecum de data aceasta pe Sine și iată ce lucruri strașnice i-a descoperit Dumnezeu profetului Daniel. Vă rog mai citiți o dată aceste cuvinte care sunt cu totul cutremurătoare, această vedenie cu totul deosebită pe care a avut-o profetul Daniel înainte cu 550 de ani înainte de Hristos.

Spune: am privit în vedenia de noapte, nu în vis. *Cel vechi de zile este Dumnezeu-Tatăl.* Auziți, *împărăția lui Hristos nu va fi nimicită niciodată.* Aveți nădejde în Dumnezeu! Chiar dacă trecem din când în când prin anumite suferințe, aveți încredere că cei botezați în→

**A consemnat
LUMINIȚA CORNEA**

Nostalgia Veșniciei

“...pentru că sub placa mormântului e ascunsă cheia veșniciei.” Sfântul Paisie Aghioritul

Fără îndoială că nostalgia pentru Veșnicie e un dor stăruitor care trebuie înțeles din toată inima că e pentru Dumnezeu. Pentru că ne doare sufletul și întreaga ființă de lipsa reală a vederii Domnului. Din această cauză e musai să înțelegem că Dorul după Dumnezeu trebuie să fie evlavios. Pentru că evlavia curăță inima. Iar cei curați cu inima vor vedea pe Dumnezeu. Direcția unui copac sau a unei plante este numai spre soare, altminteri moare. Și zorii dimineții spală pomii și florile pentru a le curăța de întunericul nopții pentru a fi înfrumusețate și curate când va răsări soarele.

„Natura are implicată în ea o tendință spre bine, care reprezintă un impuls și o atracție divină sădite în ea”. (Preot Dumitru Stăniloae)

Idealul unui creștin este îndreptarea minții către Dumnezeu care, după cum bine știm... este autorul Veșniciei.

„Toate lucrurile create se mișcă spre ținta dorită; dorința de a ajunge la acea țintă e sădită în ele”. (Părintele Dumitru Stăniloae)

Desigur că dorim să nu fie războaie. Atunci fiecare să-și declare război sieși. Să ne învingem fiecare răul din inimă. Să ne învingem pe noi înșine în sensul ca mintea să ajungă a fi conducătoare pentru poftetele omului... ca și frâul cu ajutorul căruie călărețul strunește calul să țină calea dorită.

“Creștinii să mobilizeze toate resursele lor sufletești și materiale pentru a realiza o forță care să distrugă fiara apocaliptică” (Ioan Ianolide în Deținutul profet)

Meșteșugul Naturii

Creția întreagă aspiră la inefabilul Veșniciei

Toată mulțimea infinită de copaci, până și micile fire de iarbă se înalță către Cer și năzuiesc cu toată vigoarea să ia parte la praznicul luminii.

Am în ogradă câțiva brăduți micuți. Unuia dintre ei... i s-a rupt vârful. Dar o altă creangă laterală i-a luat locul și i s-a făcut îndată vârf. Ba chiar are o creștere mai rapidă, dorind să compenseze stagnarea și să înlăture nefericitul accident în care a căzut.

Toată creația dorește să ajungă măcar în curtea Veșniciei. Dacă ne lăsăm cuprinși de uimire și de emoție, atunci cu siguranță vom vedea Lumina Transcendenței.

“Monahul trebuie să fie întotdeauna gata și atunci nu se va teme de nimic. De ce să se teamă? De moarte? Dar ea îi va deschide ușa Raiului, pentru că sub placa mormântului e ascunsă cheia veșniciei”. (Cuviosul Paisie Aghioritul, Trezvie duhovnicească, p. 262)

Cine dorește ca după moarte să se salveze și să se odihnească în splendoarea Luminii, e musai să se lepede de toate atașamentele lumești adică... pur și simplu să ștergă din minte toate plăcerile trupului.

Ortodoxia ară ogorul inimii pregătindu-l să primească semințele Luminii.

“Tubirea desăvârșită eliberează de griji” (Părintele Dumitru Stăniloae)

„La cerul al șaptelea ajung cei ce au murit cu desăvârșire lumii prin răbdare și multe necazuri” (Ava Varsanufie în Filocalia cu numărul 11, p. 191)

Pierdem Veșnicia și Lumina lumii și chiar viața prezentă într-un singur caz: atunice când ne despărțim de Dumnezeu.

„Moartea înseamnă propriu-zis despărțirea de Dumnezeu. Iar boldul morții este păcatul (1 Cor. XV, 56), pe care Adam primindu-l a fost izgonit și de la pomul vieții, și din rai, și de la Dumnezeu. Acestei morți i-a urmat în chip necesar și moartea trupului. Căci viața este propriu-zis Cel ce a zis: “Eu sunt viața: (Ioan XIV, 6). Acesta coborându-se în moarte l-a adus pe cel omorât iarăși la viață.” (Sfântul Maxim Mărturisitorul, Filocalia 2, Capete despre dragoste, a doua sută, p. 86)

Pune stăpânire pe ființa mea un apăsător sentiment de străinătate. O confuzie a propriei identități. Desigur că la mijloc este o cauză foarte cunoscută: căderea din iubire...sau despărțirea de Dumnezeu. Și vine peste noi această năpastă fiindcă nu avem ca ideal absolut Întâlnirea cu Dumnezeu și trecerea în Veșnicie. Noi oamenii, (în special eu), năzuim la întâlniri lumești, presărate cu plăceri maxime și care de multe ori am dori să fie eterne. Război nevăzut p. 218

Nostalgie – Tristețe- Depresie

Smulgem o plantă din pământ și vedem cum se ofilește. Rupi o rămurea dintr-un copac și aceasta începe să pălească pe dată.

Duci oile la stână în aprilie sau mai...dar acasă rămân mieii în ocol. Ce se întâmplă cu ei? Desigur că plâng. Nu mai mănâncă deloc. O tristețe nevăzută îi copleșește. Și ți se face mare milă când le vezi frământarea și tulburarea.

Se mărită o fată într-un sat mai depărtat sau, mai nou, în altă țară. Știm cu toții că rămâne un gol dureros în inima mamei, dar și fata suferă, dacă e simțitoare și credincioasă. Cum ai rupe o floare din grădina Raiului e lipsa fetei din sufletul mamei

„Ți se rupe inima”, - exclamă femeile de la țară. Dar, din păcate și femeilor din satele României, din pricina muncii excesive se abrutată și li se degradează feminitatea.

Toate vin peste om ca o toamnă care ne desparte pentru o lungă perioadă de timp de lumina și căldura verii. Iar sufletul se umple de nostalgii și de tristețe, iar pe unii oameni îi cuprinde depresia. Și ce remediu află omul la toate acestea?

Credincioșii își ridică mintea la Dumnezeu și sunt cuprinși de dorul după veșnicie și după Raiul pierdut. Dar acum, după Întruparea Domnului Iisus Hristos, omul poate redobândi Raiul, dacă trăiește după Cuvântul din Evanghelie.

VALERIU TĂNASĂ

Convorbiri duhovnicești

→numele Prea Sfintei Treimi și dezlegați de păcate, aceștia nu vor pieri. Pentru că... vă întreb: ce este Împărăția lui Dumnezeu? Împărăția lui Dumnezeu ești tu și eu, și el, și toți aceia care credem în Prea Sfântă Treime Dumnezeu, Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt.

Iubiții mei, iată că cei patru bărbați au adus un om la Hristos. Vă îndemn și pe frații voastre, uniți-vă patru câte patru și mai aduceți încă un frate sau o soră la Hristos. Mai veniți cu cineva! Fie-vă milă de cei care zac, nu în patul suferinței, că pe aceia îi cercetează Dumnezeu, ci fie-vă milă de cei care zac în păcat din familiile dumneavoastră, dintre apropiați, dintre vecini, luați-i de mână, cu patul, și aduceți-i la Hristos, să-i vindece, că-i va ierta. Toți cei care pășesc cu nădejde și credință pragul bisericii sunt iertați și binecuvântați de Hristos Domnul.

Amvon

Pe cine Domnul iubește, îl și ceartă

Se spune că odată, Sf. Petre ceru voie de la Dumnezeu să coboare pe pământ, în timpul câșlegilor de toamnă (15 aug.-15 nov.) să petreacă împreună cu prietenii. Și Dumnezeu îl învoi pentru o săptămână, dar Sf. Petru se simți atât de bine pe pământ că se întoarse în cer după o lună. Dumnezeu îi ieși în cale și-l întrebă de ce a zăbovit atât de mult pe pământ.

- Atotputernice Doamne, am petrecut de minune: mâncare bună, vin ales, fructe din belșug, veselie, cântece și jocuri, că mai - mai să uit de Raiul ceresc și să rămân în raiul pământesc.

- Bine Petre, dar lumea în bunăstare și veselia pe care Eu le-am dăruit-o, se gândeau și se rugau la Mine?

- Slăvite Doamne, cât de mult am umblat, nimeni nu-și amintea de Tine și nu se ruga către Creatorul tuturor, decât numai o bătrânică căreia-i luase casa foc și nădăjduia în mila Ta.

- Bine Petre, du-te și vezi ce mai este prin Rai și fă ordine.

Pe la câșlegile de primăvară (de la Paști până la Duminica tuturor sfinților) Sf. Petre ceru din nou voie să coboare pe pământ și Milostivul îl învoi pentru o lună, așa cum ceruse.

Ajuns pe pământ, Sf. Petre se gândea: Hei, să vezi ce-am să petrec acum măcar 2-3 luni de zile cu prietenii, căci Domnul e Bun și mă iartă. Dar ce să vezi?! Pe pământ era boală, foamete, petreceri, beții, bătaii și neînțelegeri, încât majoritatea oamenilor stătea în casă în plânsete, suspine și jale.

Amărât, Sf. Petre se întoarse fuguța în cer și se întâlni cu Atotputernicul, care-i zise: Ce veniși Petre așa de curând, nu mai e bine pe pământ?!

Și Sf. Petre îi spuse ce întâlnise la tot pasul pe pământ.

- Acum se gândesc oamenii la Mine, zise Domnul.

- Toată lumea se gândește și se roagă la Tine Doamne, cu supunere și teamă, ca să oprești mânia asupra lor.

- Ascultă Petre și ține minte cuvintele Mele: Dacă le dau pământului pace, sănătate și bucate,

ei uită de Mine și uită să facă fapte bune. Iată de ce, din când în când, trebuie să le trimit boală, secetă, foamete, neînțelegeri, război și altele, ca să se căiască, să privească spre Mine și să se ostenească să facă la tot pasul numai binele...(legendă cu Sf. Petru)

Minunat este Dumnezeu întru Sfinții Săi

De peste 300 de ani de când moaștele Cuvioasei Parascheva se află la Iași, sărbătoarea din 14 octombrie are o însemnătate cu totul aparte pentru români, sute de mii de credincioși venind să se închine la

Între lumi

Casă tainică-ntr ceruri
Și între oglinzi de ape,
Cuib de vis născând pasteluri
Când vin cerbii să se-adape.

Plopi tremurători adastă,
Împrejuru-ți frunza cântă,
Strajă de arțari pe coastă
Te-mpresoară, casă sfântă.

Ești aici, dar ești departe,
Omul cată-n tine tihnă,
Printre alergări deșarte
Vine-adesea la odihnă.

Câte-un brad prin frasinii suie
Răsărit ca din poveste,
Prin întinderea gălbuie
Se înalță către creste.

Iar pe ape reci văzduhul
Noua lume își pictează
Într-o toamnă-n care duhul
Către înălțimi cutează.

Norii albi se dezlănățesc
Alintându-se zănatice,
Vulturii pe cer planează
Și mă iau fiori cromatici.

Casa mea, divină casă
Din poeme răsărită
Ca să fii cea mai frumoasă,
Într-un gând ai fost clădită,

Iar eu stau în miezul lumii
În hamacul dintre versuri
Și din călimara lunii
Creez alte universuri.

EMILIA AMARIEI

racla celei pe care o știu „mult folositoare“.

Cei care ajung la „Cuvioasa“ – așa cum o numesc prietenii ei – o roagă pentru soluționarea problemelor de zi cu zi, îi cer alinare pentru necazurile care s-au năpustit asupra lor, sănătate, spor în casă și bucurii.

Iar Sfânta îl ascultă pe fiecare în parte și nu întârzie să le vină în ajutor celor ce își pun speranța în puterea ei și o roagă cu credință. Minunile Cuvioasei sunt nenumărate. Multe sunt cunoscute din povestirile celor care le-au primit, dar multe au rămas în taina celor care le-au trăit.

Mărturisesc părinții bătrâni, care au fost martori oculari, despre o minune petrecută la racla Sfintei Parascheva de la Iași, la 14 octombrie 1951.

De hram, pe când oamenii asteptau la rând să se închine, au venit și două creștine bătrâne din Focsani. Văzând lume multă, au zis preotului de gardă, Arhimandritul Cleopa:

-Părinte, dă-ne voie să ne închinăm la Cuvioasa Parascheva, fără să mai stăm la rând, că suntem bolnave, și să-i punem sub cap această pernă, pe care i-am adus-o de acasă drept mulțumire pentru ajutorul ce ni l-a dat!

-Dumnezeu să vă binecuvinteze, a zis Părintele Cleopa. Mergeți și vă închinați!

În clipa aceea, preoții și credincioșii au văzut un lucru cu totul sfânt și minunat. Cuvioasa și-a ridicat singură capul, iar după ce femeile i-au pus perna adusă și s-au închinat, Sfânta Parascheva și-a lăsat iarăși capul pe pernă. (Din viața părintelui Cleopa)

De ziua numelui, vă doresc tot binele din lume, noroc, fericire și sănătate tuturor celor ce purtați numele Sfintei Cuvioase Parascheva și, să se îndeplinească toate dorințele celor ce vă sunt dragi!

Pr. Dr. GHEORGHE ȘINCAN

Prima biserică ortodoxă română la New York

„Biserica este mama Neamului
Românesc de totdeauna”

Mihai Eminescu

Cunoscând de-a lungul ultimelor trei decenii clerici și enoriași români în diverse țări precum Japonia, Marea Britanie, Belgia, Olanda, Franța, Germania și Suedia, am înțeles trăinicia liantului reprezentat de Biserică pentru unitatea conașionalilor noștri din străinătate. Cu siguranță, aceeași trăinicie au înțeles-o și Guvernul României și Regele Carol II în anul 1934, când au decis trimiterea, pentru prima dată, a unui episcop misionar pentru românii din străinătate.

Încă înainte de prima conflagrație mondială, o bună parte din emigrația românească, mai ales cea transilvană, s-a orientat spre țara tuturor posibilităților de atunci, așa încât, după Marea Unire nevoia de clerici români în afara țării se manifestase cu pregnanță în Statele Unite. Trimiterea tocmai în acea țară a primului episcop misionar român devenea nu doar firească, dar și necesară. Așa se face că prin Legea 1294 din 1934 (Monitorul Oficial 105/8 mai 1934) s-a creat „*Episcopia misionară pentru creștinii ortodocși români din țările neortodoxe apusene*”, iar la 26 ianuarie 1935, Sinodul Bisericii Ortodoxe Române l-a ales pe starețul Policarp Morușca drept prim arhiepiscop al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române din America și Canada.

După patru ani de păstorire, presa newyorkeză anunța, în 24 iulie 1939, înființarea și sfințirea primei biserici ortodoxe române din metropola nord-americană¹⁶. Participarea de prestigiu a României, în același an, la Expoziția Universală - New York 1939, scotea și mai mult în reflectoarele presei evenimentul și țara.

În ultimul an al sacerdotiei sale în America, Episcopul Policarp Morușca oficiase la New York slujba, cunoscută în limba română drept „târnosirea bisericii”, în prezența unor autorități. Experiența sa plină de împliniri de peste patru ani în America își spunea cuvântul. La

aceasta se adăugase practica anterioară vreme de zece ani ca arhimandrit al primei mănăstiri ortodoxe atestată documentar pe teritoriul României, Hodoș Bodrog. Vocația de cititor și deschizător de drumuri, grefată pe harul duhovnicesc exercitat în tinerețe ca preot la Șeica Mare și apoi ca secretar general al Asociației Andrei Șaguna, pe lângă alte funcții în administrația ecleziastică română, l-au învrednicit să dea strălucire evenimentului, remarcat ca atare de cotidienele americane.

„România” se evidenția la loc de cinste în titlurile presei, marcând momentul: „*Peste 250 de persoane, reprezentând organizații religioase și patriotice, au participat la ceremonia condusă de Preasfințitul Policarp Morușca, Episcopul românilor din America de Nord și de Sud*”¹⁷.

Autorul articolului descrie serviciul religios cu începere încă de pe scările de la intrarea în biserică, respectiv slujba oficiată de Episcop, asistat de doi preoți ai Bisericii Episcopale Protestante din New York, părintele Lauriston L. Scaife de la Biserica Sf. Toma și părintele Joseph de la Ordinul Franciscan - Little Portion. Prezența acestor doi prelați se justifica prin faptul că „*Biserica Ortodoxă Română se află în comuniune cu Biserica Episcopală Protestantă*”.

Sediul din Manhattan, pe 50 West 89th St., este descris în presă drept „*o clădire cu patru niveluri din piatră maronie*”, iar despre hramul bisericii, Sfântul Dumitru, se afirmă că își are

obârșia tocmai în numele comisarului general al Expo New York 1939, renumitul sociolog, etnolog, istoric și filosof Dimitrie Gusti.

Cu apa sfințită sosită tocmai din România, Episcopul a stropit intrarea, asistat de clerul ce intona cântece bisericești. În slujba ținută în limba română, exarhul subliniase „modestul început” pe care îl reprezenta clădirea achiziționată, subliniind că întreaga ceremonie a sfințirii ține de fundamentele creștinismului.

Cu pașaport diplomatic emis de Ministerul Afacerilor Străine și cu mandat din partea Patriarhului Nicodim și a ministrului Nicolae Titulescu, Episcopul Morușca și-a respectat dublul statut, de cleric și diplomat: în predica de la ceremonie a dat o înaltă apreciere ospitalității gazdelor, chiar declarând: „*spiritual mă consider american, deoarece mă simt în acord cu tot ce reprezintă această țară*”.

Elogioasele cuvinte ale presei, despre biserică și despre Episcop, s-au dovedit reale și mai ales durabile, ținând cont că edificiul ecleziastic dăinuie și azi, după mai bine de 80 de ani, când respectabilul scriitor Grid Modorcea descrie, cu profundă admirație, interiorul bisericii:

„*Aceste icoane au fost sfințite de primul episcop misionar român, Policarp Morușca, cu puțin timp înainte de a reveni în România, de unde nu i s-a mai dat voie să plece. El fusese starețul mănăstirii Hodoș-Bodrog, căreia i-am dedicat un film*”¹⁸.

Printre cuvintele elogiase folosite de presa americană în acea zi de 24 iulie 1939, se află și cele care prefigurau clădirii un statut de „*centru religios și cultural pentru românii din New York, numărând circa 2.000 de persoane*”. Se mai preciza că imobilul fusese cumpărat din donații, cea mai mare sumă fiind dăruită de Nelson Cromwell de la firma Sullivan & Cromwell. Pe lângă el au contribuit unele asociații românești precum Reuniunea doamnelor „Constantin și Elena” (fondată în 1937 la inițiativa Episcopului), precum și „Avram Iancu”, „Dorul” ș.a.

Nava și altarul bisericii au fost amenajate la etajul doi al clădirii. →

RADU ȘERBAN

¹⁶ The New York Times, Monday, July 24, 1939: „*Rumanian Church is Dedicated Here. First House of Worship of Orthodox Faith in New York is Consecrated. BISHOP MORUSCA PRESIDES*”

¹⁷ Ibidem

¹⁸ Grid Modorcea – „*Credință și patriotism la Biserica Sf. Dumitru din New York*”, Ziariști Online, 3 aprilie 2014

Astfel de amenajări în clădiri deja existente am văzut și eu în diverse orașe occidentale pentru românii plecați la muncă după 1989. Spațiul generos al naosului bisericii din New York permitea să primească la liturghie peste 200 de dreptcredincioși.

Detalii despre clădirea în sine și despre viitoarele dotări oferise presei, cu prilejul evenimentului, secretarul cu probleme financiare al Legației Române la Washington, Horia-Ioan Babeș. Conform acestuia, multe din materialele folosite la clădirile românești din cadrul Expo New York 1939-40 urmau să fie folosite în construirea unei biserici permanente, când se va demonta pavilionul. Într-adevăr, în 1942, în patrimoniul bisericii au intrat o parte din bunurile de la Pavilionul României, printre altele: mobilier sculptat, tablouri pe pânză, statuetă și peste 400 de volume de literatură românească.

Încăperile sfințite în acea zi urmau să fie folosite nu doar pentru o biserică, dar și pentru o bibliotecă, cu sală de lectură. Din fericire, predicțiile s-au adeverit, așa cum o confirmă scriitorul Grid Modorcea în anul 2014: „*O recunoști imediat după un pridvor cu două coloane brâncovenești în față, având numele ei pe frontispiciu. Urci câteva trepte să pășești în ea. Interiorul geme de tradiție sfântă datorită împodobirii pereților numai cu icoane. Vechiul iconostas a fost pictat de Irimie, venit din România, iar medalioanele au fost executate de Alexandru Seceni, un cititor al bisericii*”.

Printre participanții la ceremonia de târnosire s-au aflat ministrul consilier al Legației României la Washington, Radu Irimescu, precum și consulul general al României la New York, Andrei Popovici, diplomați de marcă la acea vreme.

Presă americană s-a interesat, printre altele, de viitorul slujitor al bisericii, Episcopul răspunzându-le că, deocamdată, slujbele vor fi oficiate de preoți veniți prin rotație din alte parohii, până la numirea unui paroh.

Așa cum era firesc, evenimentul ecleziast-diplomatic s-a încheiat cu două recepții oficiale la Pavilionul României din cadrul Expoziției Universale, cu invitați de onoare și oficialități române.

Biserica a rămas un simbol chiar și peste opt decenii, până în zilele noastre. Tot scriitorul Grid Modorcea

îi subliniază importanța pentru întreaga ortodoxie americană:

„*Ea este o cărămidă de temelie la țaria credinței străbune, prin importanța covârșitoare pe care o are în istoria ortodoxiei pe pământ american. Biserica a fost fondată în anul 1939, la patru ani după ce episcopul Policarp Morusca a purces la organizarea credinței străbune pe aceste îndepărtate meleaguri, între anii 1935 – 1939. Parohia newyorkeză are marele ei merit prin faptul că aici a fost un pod de flori (credința) între toate vârfurile puterii bisericești*”¹⁹.

În acel an 1939 al izbucnirii războiului, cu rezonanțe nefaste în istoria mondială, evenimentele ortodoxe din New York se precipitaseră, anticipând parcă vremurile grele ce urmau. Probabil Mama Biserică îi inspirase. Episcopul Policarp aprobase la 17 martie 1939 înființarea parohiei, fiind de acord cu demersurile pentru cumpărarea clădirii, el însuși contribuind cu suma de 25 \$, adică aproape 5% din totalul donațiilor. O comisie înființată special pentru achiziționarea unei clădiri adecvate, sub patronajul Episcopului și cu sprijinul Reuniunii de Doamne, a găsit acel edificiu cu patru etaje, construit la finele secolului al XIX-lea, scos la vânzare la suma de 14.000 \$.

La aprobarea înființării noii parohii, Episcopul de vrednică amintire Policarp și-a exprimat acordul pentru demersurile de cumpărare a unui lăcaș de cult în New York. În acest sens, a aprobat ca noua comisie, înființată special în acel scop, să folosească în documentele oficiale formula „Comisia lucrează sub patronajul Episcopului”. Prin strădaniile comisiei, noua parohie a reușit în scurt timp să strângă în contul ei suma de \$551.90 și, după multe căutări, a găsit actualul sediu. Apoi, pe lângă cea mai importantă donație, de 2.500 \$, a lui W. N. Cromwell, consulul general la New York, Dr. Andrei Popovici, a oferit sprijinul logistic, iar pentru completarea sumei s-a accesat un împrumut bancar.

Prima adunare a parohiei Sf. Dumitru se ținuse cu circa o lună în urmă, pe 13 iunie. După binecuvântarea lăcașului sfânt de către Episcop, dirijorul Nicolae Vămășescu a organi-

Claudia Schitelea, Bulbuci de baltă

zat un cor bisericesc, de care s-a ocupat mai târziu doamna Rozeta Meteș.

Vastele lucrări de modernizare a clădirii, realizate după planurile arhitectului John. H. Knukel, au transpus pe cât posibil stilul ecleziastic românesc, completat cu iconostasul realizat în atelierul iconarului Irimie, iar icoanele Maicii Domnului și Sfântului Dumitru au fost pictate de profesorul Elie Cristoloveanu.

În noiembrie 1940, s-a hirotonit preotul-paroh Vasile Hațegan, în lipsa episcopului Policarp (reținut în România din cauza războiului) slujba fiind oficiată de arhiepiscopul grec Athenagoras, cel care urma să devină Patriarh ecumenic. Înaltpreasfințitul Athenagoras sfințise biserica, la cererea expresă a Episcopului Policarp, după finalizarea lucrărilor de amenajare, la 16 noiembrie 1941. În felul acesta s-a aprins, după toate canoanele, o candelă trăinică a creștinismului ortodox în inima Manhattanului.

*

Mama neamului românesc, Biserica, și-a întins de secole brațele-i ocrotitoare peste creștetile fiilor greu încercați dar temerari, enoriași înstrăinați pentru un trai mai bun. Ritualul inaugural de la New York, din 24 iulie 1939, cu semnificațiile sale fără precedent, constituie actul de naștere a unui nou fiu, o veritabilă „zidire sufletească”²⁰ pe lângă zidirea materială, deschisă permanent celor ce simt românește departe, peste ocean.

²⁰ Locuțiunea, dragă Episcopului, se regăsește în culegerea de scrieri „Zidire sufletească”, de Pompei (Policarp) Morusca, Editura Dacia, 2009,

¹⁹ Ibidem

Eveniment

Fragmente din Babylon

O carte tulburătoare despre condiția emigrantului român în America: Silvia Urdea, „Fragmente din Babylon”

*

„Fragmente din Babylon” este jurnalul american al unei familii de români răzlețite de țară după căderea Cortinei de Fier.

Cartea s-a născut din notațiile fugare pe marginea unei odisei în care sper se vor regăsi mulți dintre cei care, forțați de circumstanțele dificile ale unei lumi în curs de destructurare, fără speranța unei reale învigorări economice și socio-politice, s-au împrăștiat pe toate meridianele planetei. Unitatea noastră seculară ca neam între fruntariile țării s-a frânt într-un mod neașteptat de dramatic, ca și când o vrajă malefică ar fi suflat asupra-ne.

Consemnările pe parcursul a trei decenii au urmărit în special vălmășagul emoțiilor, al temerilor și speranțelor născute din contactul derutant de multe ori cu universul american, suferințele cauzate de ajustările reclamate de noul cadru de viață precum și satisfacțiile împlinirilor care au venit pe parcurs în propria noastră existență sau în a copiilor noștri.

Nu o dată ne-am confruntat cu așteptări frustrante, contemplând distanța dintre chipul unei Americi imaginate și acela al Americii de la fața locului. Jurnalul acesta se vrea evocarea nu doar a unei experiențe personale, ci și reflecția asupra destinului nostru ca națiune în contextul frământat al istoriei contemporane.

Waterford, 12 iulie 2021

SILVIA URDEA

*

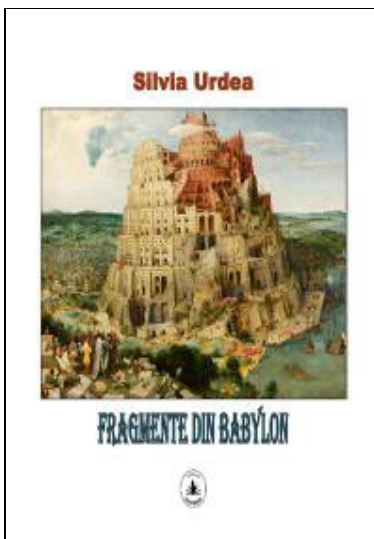
De același autor:

•Octavian Goga, Pagini publicistice, colecția „Restituiri”, Ed. Dacia, 1981

•Anton Holban sau interogația ca destin, Ed. Minerva, 1983

•Arc peste timp, ed. Anamarol, Buc. 2014

•Gânduri printre rânduri, Ed. Vatra veche, Tg. Mureș, 2018

UN OCEAN DE (DEZ)ILUZII

Mirajul Occidentului (apropiat/îndepărat) a înfierbântat speranțele multor români, cel puțin în ultimele două secole, dar cu precădere în deceniile de dinainte și după decembrie 1989.

Dacă emigrația din anii comunismului a fost una în primul rând de conștiință, cea din 1990 încoace a fost preponderent din considerente economice, la intersecția cu dezamăgirile produse de evoluția politică și economică din țară. Fără a exclude, totuși, fascinația aventurii plină de speranțe în necunoscut.

Pierderea de populație românească prin emigrație este însă de-a dreptul dramatică, dacă avem în vedere faptul că cifrele vehiculate se apropie de șase milioane.

Dincolo de statistici însă, sunt oameni, destine, povești de viață, cele mai multe cutremurătoare, în labirintul căutărilor pentru supraviețuire, pentru salvarea sufletului.

Am încercat să fac și eu o radiografie a condiției imigrantului român, dincoace și dincolo de ocean, într-o carte (Exilul din exil, Editura Vatra veche 2021), încercând să surprind câteva dintre accentele de înstrăinare, însingurare, în eforturile de adaptare la lumi care ies din tiparele românești, mai ales în cazul celor care, având o anume educație, nu se mai pot regăsi sau se regăsesc greu, în condițiile în care paradigma culturală își schimbă parametrii.

Au fost doar felii de existență, repere dintr-un orizont de largă

cuprindere pe meridianele lumii, ale unor români care în ultima jumătate de veac și-au luat lumea în cap, cum se zice, plini de așteptări.

Contextualizând sumarului acestei cărți a Silviei Urdea, *Fragmente din Babylon*, perspectiva propriei mele imagini asupra Americii diferă în bună măsură, pentru că eu nu am fost emigrant, ci un bursier privilegiat, beneficiar de fonduri și servicii, neavând nicio clipă grija zilei de mâine, cât a nuanțelor culorii ei, având totul pus la dispoziție cu generozitate de finanțatori (MPA - Magazine Publishers of America). Firește, americanii pe care i-am întâlnit erau de altă condiție decât cei cu care s-a intersectat SU, eu nefiind un emigrant, ci un jurnalist care își însușește noi mecanisme de funcționare democratică.

Ceea ce nu m-a împiedicat însă să văd realitățile americane în complexitatea lor și, de aceea, cartea mea, *America*, partea nevăzută a lumii, a fost în parte și nevoia de a îndepărta sclipiciul de pe o imagine indusă propagandistic, și care, în profunzimea sale, avea destule dezacorduri ale ideilor de libertate, drepturi, democrație.

Cartea de față, ea însăși surprinzând, doar o mică parte („Fragmente ...”) din ceea ce poate defini condiția emigrantului român din ultimele trei decenii, îmi pare, pe de o parte, cutremurătoare, pe de altă parte, veritabil „manual de inițiere/supraviețuire” în emigrație.

Este un document existențial scris cu respect pentru adevăr, fără urmă de tentații de fardare a realității, opera unei conștiințe lucide, a unui om cu educație...

Rareori am citit confesiuni atât de suculente, dezvăluite de orice fel de reținere, atât de dense, în ansamblu și în detalii, precum cele reținute între *Fragmente(le)* din *Babylon* ale Silviei Urdea, într-o întoarcere în timp, călătorie spre sine însăși, după o lungă călătorie în spațiu și timp.

Recunosc, pentru mine, în bună măsură, excedând temei emigrării, aceste confesiuni sunt și recuperarea unui timp târgumureșean pe care l-am perceput în felul meu, dar și înțelegerea atmosferei din orașul în care m-am parașutat prin căsătorie și după repartitie, la revista Vatra, →

NICOLAE BĂCIUȚ

ca să înnod un fir într-o lume de care Silvia Urdea se despărțise, în circumstanțe familiale.

Plecată în Statele Unite ale Americii, Silvia Urdea a putut, de la distanță, să vadă mai bine adevărurile din țară, ale unei lumi amestecate de beții cu apă rece!

Silvia Urdea pune la bătaie nu doar toate energiile de care dispune, ci și capacitățile sale multiple, de la critic literar la analist politic.

Având de ales între două lumi, se desparte de cea cu care nu a putut intra în armonie („sistemul împuțit și absurd”, p.24), alegând riscul unui necunoscut disputat între infern și paradis, detectat prin surse mai ales indirecte și nu neapărat foarte promițător.

În toate analizele sale, Silvia Urdea rămâne însă lucidă, cu un entuziasm bine temperat, dar își recunoaște și pornirile care i-au întunecat vederea: „Eram mânați orbește de un fel de dorință de descătușare după atâția ani de dictatură, fără să bănuim însă ce fel de sclavie ne așteaptă în lumea civilizată a Vestului”. (p.529)

Silvia Urdea demitizează tot ce a ridicat Occidentul pe piedestaluri superlativ propagandistic, într-o analiză aspră, extrăgând adevăruri din propria-i aventură a căutărilor, cu argumente irefutabile.

A optat pentru emigrare ca o variantă a supraviețuirii, acceptând și că una era să supraviețuiască în țară și alta în America.

Impactul cu lumea americană a fost însă dur, perceput fără echivoc: „Nebun e cel ce își lasă cuibul și locul nașterii sale pentru amăgiri de tot soiul”, era gândul care mă încerca mereu”, (p.32) constată autoarea, dumirindu-se repede care e realitatea lumii americane: „Atunci am trăit pe viu duritatea lumii americane, dominată numai de producția de bani și profit” (p. 33)

Confruntările cu situații mai degrabă ostile, din lumea nouă, deveneau și prilejuri de reevaluare, reconsiderare, a locurilor și oamenilor pe care i-a părăsit, cu familia sa, plini de speranțe, făcând-o să se întrebe deloc retoric: „ce caut eu aici într-o lume atât de străină felului meu de a fi (28), iar libertatea pe care o căuta semăna mai degrabă a sclavie.

Totodată, se manifesta nu doar confruntarea zilnică cu mersul

imprevizibil al lucrurilor, ci și cu povara trecutului: „Simțeam încă durerea acelei rupturi de țesături sufletești, care se petrece în ființa celui ce-și lasă țara de baștină (p.65)

Autoarea face o analiză la rece a realităților existente acasă și a celor descoperite ca imigrant, realizând că „nimic nu era de nasul nostru la New York” (p. 32) și că „Trăiam singurătatea perfectă din marile metropole” (p.34), că „Nimeni nu se mai gândește la nimeni. Perfectă aneantizare”(p. 37)

S-au adunat pe nesimțite suficiente argumente pentru a face un întreg rechizitoriu al înstrăinării și al iluziilor înșelate, pentru a evalua corect prețul adaptării, al integrării, după o dezrădăcinare între disperare și speranță.

În varianta „rămânerii”, înțelegerea trecutului în orizontul prezentului include și asumarea unei realități distorsionate propagandistic: „Dar să mă întorc la anii de început în Lumea Nouă, când aveam o imagine colorată despre cea mai puternică democrație din Univers. Luasem fără să filtrez toate palavrele celor de la Europa Liberă, dintre care mulți s-au dovedit a fi lucrat dublu, fiind informatori ai Securității românești, înainte de a fi goarnea democrației din lumea liberă.” „Pornisem cu o viziune utopică despre lumea americană la care ținusem multă vreme, dar care era contrazisă la tot pasul”.(430), „America nu este un Eldorado, așa cum credeau înainte de 1990 naivii care se hrăneau cu știri de la „Europa Liberă”.(p. 438)

Pe de altă parte, nici măcar părerea americanilor nu mai rezona la schimbarea lucrurilor la ei acasă: „Din ce în ce mai mulți comentatori americani sunt de acord că în America avem la ora actuală oligarhie, nu democrație”.(p. 147)

Asistent universitar, doctor în filologie, cercetător științific, autor de cărți – e statutul unei condiții de intelectual, cu principiile bine consolidate, Silvia Urdea nu putea accepta pe nemestecate tocmai ceea ce disprețuise acasă, dar a trebuit să înfrunte o societate care i-a livrat prea multe iluzii. Și a trebuit să o ia de jos, în America, răbdând umilințe inimaginabile acasă, în proiecția visului american.

„Mă chinuia într-o oarecare măsură orgoliul meu profesional,

realizează la un moment dat Silvia Urdea. Chiar așa de rău am ajuns ca să fac menaj la cineva tot atât de educat ca și mine, dar care avusese norocul să se nască pe pământul unei țări care dictează?” (p. 60)

Și ca să fie amărăciunea la cote și mai înalte, autoarea mai face o constatare paradoxală: „Indivizii cu mai puțină carte se descurau cu mult mai bine decât intelectualii. Oamenii simpli erau mai flexibili și mai dispuși să facă orice fel de muncă dacă producea bani. Cultura și complexitatea intelectuală nu se dovediseră prea folositoare, cel puțin pentru faza americană de început”. (p. 125)

Cultura autoarei, formația intelectuală, care ar fi trebuit să fie un atu, s-a dovedit a fi o piatră de moară la gâtul iluziilor.

Până a-și îmbunătăți condiția profesională, umilințele se țin însă lanț, Silvia Urdea simte pe propria piele privirea de sus a „autohtonilor”, dar „Multe sunt umilințele pe care românul le îndură nu doar de la străinii cărora își vinde forța de muncă, ci și de la conaționalii care au intermediat pentru jobul obținut”(p. 349).

Dezamăgirile care vin din partea conaționalilor sunt punctate în diverse forme de manifestare, de la cele ce țin de ambientul joburilor, la cele care surprind atmosfera unor întâlniri de „familie” românească.

Încercările de a-și conserva demnitatea în America vin la pachet și cu gândul reîntoarcerii: „Cel mai bine este să faci calea întoar-să” (p.165), „Ne-am culcat, încurajându-ne că și alții au mai pățit-o, că ne→

putem întoarce în România chiar și cu puținii bani pe care îi economisiserăm, că ceva se va ivi și pentru noi”.(p. 136) deși, spune autoarea, „Vroiam să ne întoarcem acasă mai puțin săraci decât veniserăm”.(p.157), „să ne întoarcem acasă cu bruma noastră de economii”.(p. 355)

Învinge însă opțiunea rămânerii, până la urmă („Trebuie, totuși, să-ți găsești o justificare a încăpățănării de a rămâne în America” (p. 165) cu toate consecințele reconfigurării unei strategii a drumului fără întoarcere, în condițiile în care „Incertitudinea era singura noastră certitudine”. (p.69)

Cu toate acestea, „Dacă în primii ani mai speraserăm la o întoarcere pe meleagurile noastre, acum ne convingeam pe zi ce trece că din cauza vârstei noi nu am mai aveam timp să ne reajustăm în spațiul românesc, care nu își găsea cadența. În România trebuia să fim deja pensionari, iar aici, în America, începeam lucruri noi, încercam marea cu degetul. Fiecare zi era o provocare”(p.426).

Soluția: „A învățat arta de a supraviețui, arta de a ieși din subconștiința umană”, de a ieși din provizorat, din sărăcie, umilință. „Da, jinduim și noi la o eliberare, dar ce fel de chip va avea ea, ne tot întrebam”. (p.87), „doream cu tot dinadinsul să ne emancipăm din condiția de muncitori cu spatele” (p.245),

Într-o astfel de lume, aspirațiile se confruntă altfel cu provocările zilei: „Să scap de munca de jos și să mă întorc la orice fel de job care mi-ar cere puțină gândire, studiu, responsabilitate, la alt nivel decât cel la care mă aflam a fost ca un moment de renaștere sufletească. M-aș fi întors cât de cât la munca intelectuală pe care o părăsisem de cațiva ani. Visam cu ochii deschiși”. (p.222)

Tatonările sunt diverse, atât sub aspect socio-profesional, cât și psihic: „Ce cauți mai mult când ești în străini este confortul psihic al comunicării firești de acasă, al obiceiurilor comune și al consensului etnic”.(p.438), în condițiile în care se constată că „Deosebirea de mentalități era ca de la cer la pământ. La americani, individualismul se manifesta mult mai subliniat” (p.369)

Apoi, „Omoram în fașă emoțiile, care mă împiedicau să rezist, să supraviețuiesc, să lupt pentru lumina de la capătul tunelului, pe care ne-o

arătasera bunii dascăli Lynn și Tim”. (p. 132)

Pare că autoarea a optat pentru soluția „Winston Churchill și Vladimir Bukovski”, așa cum e configurată ea de N. Steinhardt, în Jurnalul fericirii: „în prezența tiraniei, asuprii, mizeriei, nenorocirilor, urgiilor, năpastelor, primejdiilor nu numai că nu te dai bătut, ci dimpotrivă scoți din ele pofta ne bună de a trăi și de a lupta”.

Până la urmă, autoarea are revelația, satisfacția izbânzii: „După 17 ani, la 73 de ani, un eveniment memorabil, care fixează imaginea unei lumi: Celebrarea ieșirii mele la pensie mi-a revelat că, dincolo de aroganța la prima vedere a americanilor, există un potențial imens de afecțiune și prețuire pentru imigranții care nu-i înșeală, care dovedesc onestitate și dedicație față de muncă. Atunci am petrecut unele dintre cele mai impresionante momente din viața mea”.(p.459)

O notă distinctă a cărții o reprezintă evaluarea condiției de român, în dimensiunea propriului trecut, în orizontul aventurii americane, și în paradigmă istorică.

„Desprinsă de solul românesc, spune Silvia Urdea, începusem să mă gândesc mai mult la soarta noastră ca popor, de parcă soarta mea ar fi fost ombilical legată de cea a țării pe care o lăsasem în urmă. Mă necăjeam pentru orice referire negativă la români, punând-o nu o dată, realist sau nu, pe seama unei conspirații antiromânești (p. 102).

Silvia Urdea rămâne racordată cu țara, continuă să analizeze viața de „acasă”, plecând de la informațiile din media, de la mărturisirile celor care, în valuri, părăsesc România... „Azi, România excelează prin averile uriașe ale unei haite de hoți, prin minciună deșănțată, prin pauperizarea teribilă a majorității populației, prin șomaj, prin tuberculoză, imigrație de proporții, absența autostrăzilor, degradarea căilor ferate, predominarea neregulilor în întreaga administrație, corupția chiar a organismului esențial de exercitare a democrației, parlamentul, prin măsuri guvernamentale antipatriotice, favorizând alienarea resurselor naționale”.(p. 352)

Totote analizele influențează și decizia de a alege între a mai rămâne în America sau a se întoarce acasă. Dar, chiar o opțiune contrară

„chemării străbunilor”, n-ari rupe-o, implicit, de legătura tainică cu țara.

„Eu îmi păstram întreagă speranța că viitorul va aduce izbăvirea și a acelui popor tolerant de la Gurile Dunării. Nu mă puteam dezice de-ai mei. Aș fi simțit-o ca o crimă de neiertat. Nu-mi puteam dezlipi inima de spațiul mioritic”.(p.354)

Nu se putea împăca însă nici cu o realitate descumpănitoare, nu doar din perspectiva integrării americane, ci și din cea e depopulării, a pierderii substanței ființei naționale: „În loc să se potolească ritmul autoexilării românilor, el se întetea, iar guvernările care se succedau păreau indiferente la dezmembrarea țării. Se înstrăinau oameni de toate profesiile, sătui de abulia conducătorilor corupți care furau nestingheriți din banii cetățenilor” (p. 402)

E făcut un adevărat rechizitoriu al imigrației românești, după atâtea experiențe traumatizante: „Cine ar crede că este simplu să îți iei traista în băț, să te stabilești între străini, se înșeală profund”. (p.376), „Toți acei ani în care ne închipuiserăm lumea ispititoare a Vestului, din care făcea parte și America, atât de promițătoare pentru visurile noastre de libertate, mi-au apărut plini de deșertăciune”. (p. 68), „Cei care spun că pentru o perioadă imigranții temporari sunt sclavii lumii civilizate nu greșesc deloc”. (p.294), „Primul sfat care ți se dă când vii la New York este să uiți cine ai fost în România, adică să te adaptezi, să fii flexibil și să iei orice fel de job, să nu faci mofturi că altminteri ajungi homeless” (p.402)

Emigrarea, dincolo de atâtea neprevăzute, mai induce și sentimentele de vinovăție, legate de decizia de o astfel de decizie: „Trăiam un acut sentiment de vinovăție, pentru că plecarea în America îmi sucise mințile. I-am părăsit pe părinți când aveau maximă nevoie de protecție, fiind foarte vârstnici. I-am lăsat pustii, fără ajutor fizic și mai ales fără reazemul sufletesc”.(p. 528)

Totodată, ca o minimă compensație, Silvia Urdea și-a căutat și rădăcinile/ramificațiile familiale americane. Ea încearcă să recupereze din istoria altor români, dintre rudele sale, care au emigrat în America, - „Octavian Nedelcu (bunicul matern al soțului), din Zagon, care a trăit și el între 1910 -1927 în America, lider cultural și cronicar al vieții românilor →

Se duc poezii, se tot duc...
*(spre neuitarea lui
Valer Sabău și Ion Burnar)*

Se duc poezii și nu știm
de-ajung în vreun lăcaș de sticlă;
dar știm că în județ și-n țară
fără de ei e-un spor de păclă.

Căci poezia alta nu-i
- ca muzică a slovelor –
decât nectarul stors cu trudă
din fandoseala muzelor,

care pe urmă-i picurat
în inimi de alean robite,
ca omul mai uman să fie
prin zbor spre zări nemărginite...

Te-ai dus, Valer, luând mărgeaua
din zestrea șarpelui cu pene,
ca Ionu' Împăratului
netimpul să și-l bucură alene.

Acuma c-amândoi sunteți
pe plaiurile veșniciei,
unde precis vă delectați
cu-ndivinarea poeziei,

cuvine-se să nu-i uitați
pe-amicii încă în viață –
ba inspirându-i peste fire,
ba dându-le în somn povață.

Pentru că noi, rămașii, știm
ce voi, plecații, știți mai bine –
pe rând de-aceia toți ne ducem
în lumea umbrelor depline,

de unde doar Mântuitorul
a revenit la ființare
și unde nimenea nu duce
nimic din fizica sfortăre,

ci va rămâne printre vii
cu zestrea sa spirituală,
dovadă cum că n-a trăit

degeaba-ntr-o lume nasoală.

De-aceia cred c-ar trebui
să facem tot ce ni-i permis,
ca întâlnirea netrupească
să fie un regal de vis.

GEORGE PETROVAI

Sighetu Marmăției, 10 sept. 2022

FRAGMENTE DIN BABYLON

→din Philadelphia”. „Caietele lui sunt un izvor „pururea reîntineritor” de energie la care mă întorc ori de câte ori mă simt descumpănită. El a fost un predecesor al aventurii noastre americane. Multe s-au schimbat din vremea lui până astăzi și multe, din nefericire, au rămas la fel. Sunt aceste două caiete cea mai prețioasă moștenire pe care un bunic putea s-o lase nepoților săi. Câtă inspirație, câtă clarviziune, câtă înțelepciune!” (p.79)

Suma summarum, sub acest aspect, din carte poate fi decupată și o minimonografie a diasporei românești din America, prinsă între „sentimentul românesc al ființei” și sentimentul libertății.

Totodată, Silvia Urdea nu ezită să ia atitudine să limpezească episoade ale istoriei românești înțelese (voit) greșit de unii americani, ori falsificată de unii sau alții, pentru scopuri vizibile ori oculte: „Nu voiam să las să treacă neobservată o chestiune atât de importantă ca respectul pentru nația din care faci parte”. (p. 322),

Iar atitudinea ei e tranșantă, fără echivoc ori fals patetism, și fără să aducă atingere demnității și apartenenței la un neam: „Pe lângă că mă reprezentam pe mine, întotdeauna m-am gândit că felul meu de a mă comporta și de a lucra era o carte de vizită pentru neamul meu și țara de unde veneam”.(p.458), „Dacă aș fi

făcut ceva blamabil, d-l Warren nu m-ar fi criticat doar pe mine, ci pe români, în general. Așa cred că trebuie să gândească fiecare român plecat între străini”. (p.62)

Silvia Urdea a rămas un intelectual, nu doar prin merindea culturală luată de acasă, ci și prin hrana culturală americană și prin urmărirea pulsului cultural românesc și de la New York.

Între atâtea virtuți ale acestei cărți, nu pot să nu remarc și calitățile de prozator ale autoarei.

Tumultul cotidian nu i-a alterat autoarei ținuta, formația intelectuală. Nu doar că face la tot pasul de referințe și aluzii culturale, dar însemnările sale probează și disponibilități creatoare multiple, de la jurnalism la eseu, cu inserturi lirice sau epice.

Nimic nu i-a putut sufoca nevoia de poezie, venită și din nostalgii, dar și din educație culturală solidă.

Cartea mai poate fi privită și ca un roman inițiativ. Silvia Urdea are calități de prozator. Unul atent la detaliu exterioroare, dar și la vibrațiile adâncurilor sufletești

Moartea lui Jack senior, de pildă, cel care o dăduse afară de la compania sa ca pe o cârpă, și drama văduvei sale, Cecilie, devin pagini de proză adevărată, lăsând imaginarul să se desfășoare, dincolo de drama unei familii.

Dincolo de virtuțile literare cartea Silviei Urdea poate fi considerată și o veritabilă spovedanie, care ușu-

rează și, deopotrivă, înalță sufletul.

Mai are și o zltă particularitate această carte, prin felul în care se raportează la spațiul natal, ori cum e evocat Gridul, satul copilăriei, unde i-au rămas părinții cărora le face emoționante portrete.

Pe lângă ei sunt evocați bunicii, neamurile, alți locuitori ai Grindului

Sigur, nu scapă de tentația amintirilor, nostalgiilor, conexiunilor multe întâmplări din America, acestea fiind corelate cu altele din România din anii din copilărie, adolescență...

Se realizează astfel, în cuprinsul cărții, și o micromonografie cu detalii de tradiții, obiceiuri, bunuri etnografice de uz curent ori de sărbătoare.

De altfel, cartea se încheie în amintirile copilăriei, ca o întoarcere în timp și în locurile paradisului inițial, o lume pentru care „Oricâtă cerneală aș consuma, n-aș putea să o evoc în toată minunăția ei omenească”. (p.531)

Fragmente din Babylon nu e un simplu „jurnal”, în sensul propriu al conceptului, ci mai degrabă cu o carte complexă de memorii, în care, ca într-un melting pot, au fost strânse laolaltă toate amărăciunile și bucuriile, toate deziluziile și împlinirile, tot trecutul și toate proiecțiile viitorului..

Visul american, cu toate ale sale, bune și rele, urâte ori frumoase, primește însă o sentință tranșantă: „Rămân o europeană, în mod definitiv”.(p. 207)

Ocean întors

Gânduri dureroase din exil

Unde ești tu Tepeș Doamne!

Zilele acestea am fost trist; foarte trist. Am citit pe internet că un polonez care a trăit mai mulți ani în țară noastră a făcut următoarea declarație: *Că să-i îndrepti pe Românii de azi ar trebui împușcați toți cei în vârstă de peste șapte ani și după 20 de ani ar trebui repetată operația...*

Sunt plecat din țară de peste 50 de ani și la întoarcere, prima oară în 1990 după 22 de ani de înstrăinare, nu mi-am mai găsit nici familia, nici prietenii, nici locul, și nici neamul. Oamenii cu frică de Dumnezeu și cu sufletul curat au fost nimictori marginalizați și dacă mai trăiesc ei se zbat între viață și moarte. Și dacă mor nu mor de batranate. Sunt omorâți sufletește. Taraturile au ajuns în frunte și netrebnicii s-au văzut împărați. Și împreună ei se grăbesc și jefuesc țară pentru că simt că nu mai au mult timp și li se apropie sorocul. În orice moment poate să revină stăpânul casei; *Marele stăpân*. Acum însă parvenitii se întrec în a-și etala spoială în timp ce fac sluj în față noilor stăpâni, niște *ciocoi pribegi aduși de vânt*. Și cu cât se umflă mai mult în pene și se etalează pe dinafară, cu atât mai goi sunt noii epigoni pe dinăuntru. S-au gândit ei vreo clipă că nu vor viermui la nesfârșit pe acest pământ? Cu ce vor se vor prezenta aceste taraturi în față *marei judecați*?

SUPRAVIEȚUIRE

Strămoșii noștri au fugit din calea barbarilor și au supraviețuit, dar au rămas să trăiască *pe fugă*. Mulți dintre ei și-au aplecat capul și multă vreme au rămas cu capul aplecat în pământ.

Au venit slavii și s-au pretins prieteni cu noi. Cu timpul au devenit ortodoci că și noi și am învățat de la ei să spunem *bogdaproste*. O spuneam pentru că ne dădeau de pomană din ceace furate tot de la noi.

Au venit turcii și ne-au cerut bir, și un timp am rămas *biruiți*. De la ei am învățat să dăm și să pretindem bacșiș.

Au urmat grecii fanarioții care ne

salutau cu *ticălos*, adică *ce faci* pe limba lor. Și că să supraviețuiești, unii dintre noi s-au ticăloșit.

S-au ridicat eroi că Horia, Mihai și Tudor, dar nu le-a plăcut lichelele de sus. I-au tras mișelește pe roată, i-au înjunghiat laș pe la spate, i-au ucis. Au supraviețuit în fruntea țării tâlhării și fățarnicii.

Au venit comuniștii și le-au luat pământul țăranilor. Că să supraviețuiești țăranii și-au trimis copiii să fure de pe propriile lor ogoare. Și unii din copii s-au deprins cu furtul.

Cei colectivizați s-au prefăcut că muncsc și mulți au rămas prefăcuți.

Intellectualii mai *deștepți* s-au orientat și au intrat în partid că să-l schimbe pe dinăuntru, și au rămas ei preschimbați pe dinafară. Dar, Doamne ferește, ei nu erau comuniști!

După 89 foștii comuniști s-au declarat revoluționari cu dreptul legitim de a jefui țară. Și am rămas jefuiți. Și tot ei ne conduc și ne jefuesc și azi.

Poporul a supraviețuit, dar supraviețuirea e un somn veșnic !

Treziți-vă, frați români !

Confesiune

În cursul multor ani de cercetare și auto-analiză am căutat răspunsuri la multe frământări, dar mult timp fără nici un rezultat. Am suferit sub comuniști în România, dar nu mi-am găsit liniștea sufletească nici în America. M-am ales cu alte vise răvășite, cu incertitudini și cu noi înfrângeri.

Un timp, m-am vrut să-mi accept destinul, să mă împac cu soarta și să accept voința marelui forțe divine care ne guvernează. Cum te poți împacă însă cu o forță pe care nu o înțelegi? Putem cunoaște oare această forță prin căutări raționale or o descoperim prin revelații? Am vrut să-l găsească pe Dumnezeu prin acumulare de cunoștințe și am ajuns chiar la concluzia că a acumula cunoștințe nu e doar un drept, ci o datorie.

Cunoștințele sunt fără limite și stau la dispoziția tuturor celor care le caută. Acumularea lor nu îți aduce însă liniștea dorită, ba chiar îți adâncește frământările. De fapt, noi nu înțelegem nici măcar realitatea fizică pe care o percepem prin simțurile noastre: *Urechea te minte și ochiul te înșeală*. Cunoștințele trebuie filtrate prin credință pentru a ajunge la

înțelegere, la înțelepciune, la pace sufletească. Și în căutările mele m-am oprit în față unei mari dileme: Care e sensul vieții?

Desigur, la început, în prima tinerețe și în perioada de formare, căutările sunt lumești și sensul vieții îl găsești în bunuri materiale, în familie, în prietenii, și în natură din jurul nostru. Pe la mijlocul vieții, în perioada de afirmare, sensul vieții îl găsești în glia strămoșească, în țară în care te-ai născut și în care te-ai format, în cultură națională care te-a definit. Spre apusul vieții, sensul devine spiritual. Te cheamă divinitatea care te-a zămislit și care ti-a hărăzit un destin. Te atrage că un magnet nemurirea care te primește în infinitatea ei. Acolo te poți pierde în neantul spiritual al tuturor celor care au ajuns în sferale cerești. Acolo devii tu însuși, cel adevărat și etern...

Se spune că viața de dincolo de materie, existența în spirit, energie și conștiință, seamănă în esență ei cu cea de aici. Și totuși, trăirea spirituală este infinit mai intensă și mai profundă decât cea de pe terra. Acolo, fiecare familie de spirite egal evoluate își are așezământul ei paradisiac. Înainte de a ajunge acolo, trebuie să rătăcim însă prin această junglă terestră, să depășim numeroase obstacole, să ne lepădam de cele lumești, să lăsăm zgura pe pământ, să ne dobândim dreptul la înălțare... Și încă îmi amintesc fragmente din poeziile marelui poet și martir al închisorilor Radu Gyr:

Ești Doamne bun, eu pământean și rău/ În dragoste nu-ți seamăn, nici în milă/ Dar după răni, sunt chip din chipul Tău/ De par dospit din cer, nu din argilă.../ Atât de dulce știu să cad/ Și-atât de greu mă'nalt în sferă/ Că rădăcina mea în cer e/ Iar fructul ei se coace's iad...

Poem de Radu Gyr în amintirile lui

Prof. Dr. NICOLAE DIMA,

US, Sept. 2022

Puncte de vedere

Cinismul și stupiditatea la cote galactice

Se poate vedea cu ochiul liber că în absența unei judecăți raționale conviețuirea pe planeta noastră devine din ce în ce mai imposibilă. După războiul din Ucraina, încă nerezolvat, se pregătește discret, căci media tace, un altul în Pacific, pentru independența Taiwanului. Auzim de la unii kongresmeni americani pledoaria pentru introducerea armei nucleare în rezolvarea conflictelor de vreme ce ea a fost născocită. Mai e nevoie oare să amintim că ne aflăm pe marginile abisului, gata, gata să fie declanșat un război atomic?!

Miza fiind uriașă, adică anihilarea vieții pe terra se impune să zăbovim asupra cauzelor care ne-au împins în plin absurd și asupra remediilor până nu este prea târziu. Pentru ca inevitabilul să nu se producă, trebuie să arătăm cu degetul clar și ferm în direcția sursei agresivității, care, înainte de a fi un proces militar, a fost un proces mental. În anii '90, U.S., rămânând singura supraputere în lume, și-a făcut calculul că trebuie musai să-și asume hegemonia întregii lumi. Triumfalismul și aroganța sunt încifrate în ADN-ul american. De decenii, America s-a văzut pe sine „excepțională”, demnă de a fi far pentru alții, acel „the shiny city on the hill” (orașul strălucitor pe înălțime). După WWII, America a fost entitatea spre care multe națiuni au privit cu admirație și probabil cu invidie. În acele vremuri America reprezenta într-adevăr o forță de netăgăduit în toate domeniile: economic, geopolitic, social, militar. Dar au trecut șaptezeci și șapte ani de la acel moment. Noi state au început să-și revină după distrugerile războiului, după jaful colonialist și, eliberate, s-au angajat în lupta pentru propria lor ascensiune. Se înțelege că dominația americană a simțit că este incomodată când într-o parte a lumii, când în alta. **Dar acesta a fost și continuă să fie un proces istoric obiectiv, care nu poate fi stranutat.**

Faptul cel mai amenințător, așa cum a remarcat profesorul Jeffrey D. Sachs (n. 1954) de la Columbia University, este falsificarea realității

geopolitice, proliferarea unei propagande mincinoase în locul adevărului, cu scopul de a manipula populația în S.U.A și EU. Masei de oameni i se inculcă ura împotriva Rusiei și Chinei, pentru a se ajunge la războaie de anihilare a celor două puteri în favoarea menținerii hegemoniei americane. Întemeiat subliniază Profesorul Sachs: „*The relentless Western narrative that the West is noble while Russia and China are evil is simple-minded and extraordinarily dangerous. It is an attempt to manipulate public opinion, not to deal with very real and pressing diplomacy*”. (Neîncetata narațiune că Vestul este nobil în timp ce Rusia și China sunt demonice este simplistă și extraordinar de periculoasă. Este o încercare de a manipula opinia publică pentru a nu aborda diplomația foarte reală și presantă - Jeffrey D. Sachs, *The Western Narrative on Russia & China*, în *Consortium News*, Volume 27, Number 240 - Tuesday, August 30, 2022)

În timpul războiului rece, obișnuiam să spunem colocvial: „minți ca o gazetă comunistă”. A venit vremea și nu ne vine să credem, că putem foarte bine să afirmăm „minți ca o gazetă americană sau occidentală”. Mantra americană este că Rusia și China își întăresc forța militară ca să „*export and expand their influence around the world*” (să exporte și să-și extindă influența lor în jurul lumii - idem *ibidem*). Nu se pot aduce argumente care să substanțializeze critica privind imperialismul rusesc care, pasă-mi-te, ar ținti refacerea imperiului pe urmele celui sovietic. Nu se pot aduce probe în acest sens. Rusia luptă să-și securizeze granițele nu să se aventureze să-i ocupe pe alții pentru a avea noi dureri de cap.

Prin asemenea acuzații nefondate,

americani în cor cu europenii proiectează de fapt înafară planurile lor expansioniste. Pentru ele în schimb putem aduce probe. Începând cu 1980, SUA s-a angajat în cincisprezece războaie „of choice”, la allegere” și nu pentru că ar fi fost constrânsă. America are baze militare în 85 de țări. aproximativ 800 la număr. Dar nimeni nu știe exact, deoarece se procedează în mare taină. În aceeași perioadă, China n-a purtat niciun război, iar Rusia a intervenit în Siria, fiind invitată de președintele Bashar al-Assad (n. 1965). Rusia are o bază navală la Tartus, în Siria, iar China are baze militare în trei țări, printre care cea mai cunoscută în portul Djibouti.

Profesorul Jeffrey Sachs ne surprinde printr-o dezvăluire despre continuitatea politicii externe americane, indiferent de schimbarea președinților.: „*U.S. security strategy is not the work of any single U.S. president, but of the U.S. security establishment, which is largely autonomous, and operates behind a wall of secrecy*.” (Securitatea strategică americană nu e rezultatul niciunui preșident, ci al establishmentului pentru securitate, care este în mare parte autonom, și operează în spatele unui zid de secretomanie. - *ibidem*). Am bănuț că așa trebuie să fie, deoarece am observat că președinții vin, președinții pleacă, dar politica externă nu se schimbă. Din această cauză, apar discrepanțe între versiunea oficială a unei decizii politice și manevrele reale întreprinse în spatele aceluși „*wall of secrecy*”. De pildă, când sovieticii au invadat Afganistanul în 1980, presa occidentală a urlat împotriva aceluși act de „*unprovoked perfidy*” (perfidie neprovocată), ca mai târziu să iasă la iveală o operație CIA, care a precedat invazia „*designed to provoke the Soviet invasion*” (plănuț să provoace invazia sovietică). Același tipar se repetă în diferite alte instanțe. Media vestică s-a întrecut pe sine în a acuza intrarea lui Vladimir Putin în Siria în 2015, chemat de președintele Bashar al-Assad, dar a ascuns operațiunea CIA din 2011 sub numele de *Timber Sycamore* pentru a-l răsturna pe președintele sirian. Exact la fel s-a procedat cu stărnirea actualului conflict în Ucraina. Toată media americană a →

SILVIA URDEA

calificat invazia lui Vladimir Putin drept „an unprovoked attack”, (atac neprovocat), ascunzând uneltirile care l-au împins pe Putin să ia o decizie într-o situație limită. Extinderea NATO până la granițele Rusiei, încălcarea promisiunilor făcute lui Mihail Gorbaciov, lovitura de stat din februarie 2014 de înlăturare a președintelui Viktor Janukovych sunt acțiunile care au precedat și provocat reacțiunea lui Vladimir Putin. În orice conflict internațional în care sunt implicați și americanii, ni se arată porțiunea vizibilă a icebergului, tănuindu-ni-se partea invizibilă, acoperită de ape, și care este responsabilă de fapt de avaria produsă.

Noul bloc format prin alianța dintre Rusia și China și aderarea altor țări precum Brazilia, Argentina, India, Republica Sud Africană, probabil Iranul și altele își propune crearea unei ordini internaționale mai cinstită, mai transparentă, mai prietenoasă, mai cooperativă și mai fără lovituri sub centură. Demersul este reacția fermă a grupului de țări amintit de a se smulge de sub managementul american al sferei internaționale.

Președintele Vladimir Putin s-a referit nu o dată la practicile neortodoxe ale americanilor și aliaților lor pline de malignitate împotriva statelor: „*The United States and its vassals grossly interfere in the internal affairs of sovereign states by staging provocations, organising coups. or inciting civil wars. By treats, black mail, and pressure, they are trying to force independent states to submit to their will and follow rules that are alien to them. This is being done with just one aim in view, which is to preserve their domination, the centuries old model that enables them to sponge on everything in the world. But a model of this sort can only be retained by force.*” („*Statele Unite și vasalii lor interferează grosolan în afacerile interne ale statelor suverane înscenând provocări, organizând lovituri de stat sau incitând la războaie civile. Prin amenințări, șantaj și presiune încearcă să forțeze state independente să se supună voinței lor și să urmeze reguli care le sunt străine. Aceasta este făcut cu un singur scop: să păstreze dominația lor veche de*

secole care le permite să paraziteze pe orice în această lume. Dar un astfel de model poate fi menținut numai prin forță” - *10th Moscow Conference of International Security*, en.kremlin.ru/events/president/news/69166).

Pasajul de mai sus explică mișcarea tectonică de scindare a lumii prin crearea de noi blocuri de putere. Autorii acestei schimbări uriașe care se întâmplă chiar sub ochii noștri, chiar acum aspiră să instaureze o ordine internațională bazată pe rațiune și colaborare, pe stabilitate și pace, cu excluderea oricăror manevre mafioate, creatoare de haos și neliniște doar pentru ca o minoritate de pe planetă să-și păstreze hegemonia și opulența.

Profesorul Jeffrey Sachs se ridică împotriva obsesiei americane de a domina lumea, întreținută de forțe reacționare, antiumane, cerând urgenta abandonare a tuturor trucurilor menite să mențină înrobirea unei părți a globului. O asemenea pretenție, o asemenea obstinație este calificată drept nebunie: „*There is only one country whose self-declared fantasy is to be the world's dominant power: the U.S.*” („*Există doar o singură țară a cărei fantezie auto-declarată este de a fi puterea dominantă a lumii*” - *ibidem*).

În momentul actual, această perseverare este diabolică, deoarece se opune unei dinamici economice, geopolitice mondiale. Dacă vrea să supraviețuiască, așa cum ne arată teoria darwinistă, există doar o singură cale: **adaptarea**.

S.U.A are 4.2% din populația lumii și 16% din PIB-ul mondial. PIB-ul combinat al țărilor care formează G7 este mai mic decât cel produs de țările care s-au unit în BRICS. G7 reprezintă 6% din populația lumii, or BRICS are

Claudia Schitelea, Sânziene mari

41% contribuție demografică.

Situația economică, socială, geopolitică de astăzi nu se mai poate compara cu aceea imediat ulterioară Războiului al Doilea Mondial când America acoperea 50% din producția lumii, în condițiile în care majoritatea țărilor fuseseră distruse de participarea la război. Rearanjarea lumii în noi blocuri de putere exprimă starea de protest și nemulțumire cauzate de politica agresivă, de destabilizare și haos promovată de statele anglo-saxone, de foștii colonialiști dornici să perpetueze dominația lor la infinit. Majoritatea țărilor exploatare s-au trezit la realitate și nu sunt dispuse să mai accepte o ordine internațională ostilă lor. Dragoste cu forța nu se poate, nici hegemonie respinsă de majoritatea nu mai este posibilă. Americă trebuie să parvină la înțelegerea acestui proces de evoluție obiectiv.

Nu există decât o singură cale pentru revenirea la normalitate a Americii și anume: „*internal social cohesion and responsible cooperation with the rest of the world, rather than the illusion of hegemony*” („*coeziune socială internă și cooperare responsabilă cu restul lumii și nu iluzia hegemoniei*” - *ibidem*) ne arată pe bună dreptate profesorul Jeffrey Sachs.. Cât despre țările europene, și ele trebuie să se desfacă din vraja americană, „*not U.S. hegemony, but European security arrangements that respect the legitimate security interests of all European nations, certainly including Ukraine, but also including Russia...*” („*nu hegemonia US, ci aranjamente de securitate europeană care respectă interesele legitime de securitate ale tuturor națiunilor europene, cu siguranță ale Ucrainei, dar și ale Rusiei* - *ibidem*). Știm cu toții că securitatea europeană fără recunoașterea cererilor legitime de securitate ale Rusiei nu este posibilă. Or, prin acest odios proxy war din Ucraina, America și Occidentul vor să impună viziunea lor despre securitate, care implică excluderea totală a Rusiei din Europa. Este o eroare fatală, care va grăbi declinul occidental și va slăbi considerabil America și dominația dolarului. O asemenea cecitate este de neînțeles, inacceptabilă, vinovată.

Să ne mai (re)amintim de
LUIGI PIRANDELLO
(28 iunie 1867 – 10 decembrie 1936)

Dramaturgul, romancierul, poetul și eseistul italian **Luigi Pirandello**, s-a născut la 28 iunie 1867, în Sicilia, la Girgenti (azi Agrigento), și a murit la 10 decembrie 1936, la Roma. Cu doi ani înainte de moarte, i s-a acordat titlul de Laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în 1934, cu următoarea motivație a juriului: „*Pentru îndrăznețea și ingenioasa renaștere a artei dramatice și scenice*”.

Deci, născut în 1867 într-o familie bine situată din punct de vedere material – tatăl, fiind antreprenor al unor mine de sulf și fost luptător în armata lui Giuseppe Garibaldi (1807-1882)... Acesta și-a dorit ca fiul său să devină om de afaceri, însă Luigi, spre dezamăgirea părintelui a fost atras de creația literară... Absolvă liceul, își începe cursurile universitare, pe rând la Facultatea de litere a Universității din Palermo, la Universitatea din Roma (1888), pentru ca din 1889 să-și continue studiile tocmai în... Germania, la Bonn. În consecință își susține teza de licență în limba germană, însă cu un subiect de dialectologie italiană, în anul 1891. Dedicat creației literare, în 1889 publică la Palermo, prima culegere de versuri, *Mal giocondo* (Veselul întristat). În același timp, în Germania, traduce în italiană *Elegiile romane* ale lui Goethe și compune *Elegiile renane*. La un an după terminarea studiilor universitare în Germania, în 1892 se întoarce în Italia, iar din 1893 se stabilește la Roma. Este tocmai anul în care va scrie primul său roman, *L'esclusa* (Exclusa), dar editat abia cincisprezece ani mai târziu, respectiv în 1908, între timp, în 1894, el publicându-și primul volum de nuvele intitulat semnificativ: *Amori senza amore* (Iubiri fără iubire). Alt eveniment al anului, de nuanță strict personală, este căsătoria sa cu Maria Antonietta Postulano, fiica unui asociat al tatălui său, cu care a avut trei copii... În același interval, Luigi Pirandello începe sau continuă colaborări la mai multe ziare și reviste italiene, cu articole critice, nuvele ș. a., însă, începând cu anul

1897, lucrează și ca profesor, iar din 1898 fondează revista literară *Ariel*, unde publică prima sa piesă de teatru, intitulată *L'epilogo* (Epilogul).

Părea că, în sfârșit, lucrurile, viața în general, o luaseră pe un drum cu realizări și normalități din mai toate punctele de vedere, numai că destinul a intervenit cu brutalitate, așa zice, și în anul 1903, la mina de sulf al tatălui său are loc un accident care a bulversat parcă totul afectând inclusiv starea financiară a întregii familii. Nenorocirile au continuat odată cu apariția unei pareze suferită de soția scriitorului, urmată de sechele suficient de grave psihice încât să afecteze starea generală a sănătății acesteia, în consecință, în anul 1919, fiind nevoie să fie internată la un spital de psihiatrie, iar Pirandello ajungând la gândul sinuciderii, deși își continuă profesoratul definitiv, activând didactic până la retragere în anul 1922. Din fericire, romanul *Raposatul Mattia Pascal*, publicat în anul 1904, și tradus în limba germană, redresează cât de cât starea sa morală aducându-i un oarecare succes, ca și publicarea eseurilor *Artă și știință* și *Umorismul*, precum și piesele de teatru care contribuie în a-l face tot mai cunoscut. Începând de aici (anii '20), putem vorbi chiar despre începutul unei veritabile aniversări pe plan universal. Și să mai adăugăm: în anul 1923 Luigi Pirandello fondează „Teatro d'Arte di Roma”; TeatruL „Fulton” din New York se va numi pe o perioadă de trei luni „Pirandello's Theatre” în cinstea lui Pirandello, invitat de onoare în America; face turnee în Anglia, Franța și Germania, pentru ca, în 1927, să ajungă chiar în

Argentina și Brazilia; încep să ecranizeze filme după cărțile sale (de ex. *Așa cum mă vrei tu*, în rolul principal fiind distribuită marea actriță suedeză, Greta Garbo (1905-1990).

După ce în anul 1934 i se acordă Premiul Nobel pentru literatură, doi ani mai târziu, în 1936, moare, familia respectându-i precizările sale din testament: „*Când voi muri, să nu mă îmbrăcați, înfășurați-mă într-un cearșaf. Fără flori, fără lumânare la căpătâi. Un dric sărăcăcios. Gol. și nimeni să nu mă-nsoțească, nici rude, nici prieteni. Dricul, calul, birjarul, asta-i tot. Ardeți-mă.*” În sine textul aduce a epitaf oarecum bizar, însă trebuie să notăm aici și paradoxala zicere a aceluiași: „*Vreau ca moartea să mă secere în plină activitate.*” Numai că destinul a vrut altfel: sănătatea tot mai șubredă, și plămânii aproape nimiciti din cauza celor peste o sută de țigări fumate pe zi, i-au cauzat sfârșitul

După ce răcise la turnarea filmului „*Omul de nicăieri*”, după romanul său: *Răposatul Mattia Pascal*...

Pentru posteritate, de la Luigi Pirandello a rămas opera unui autor înscris în lista celor mai importante personalități scriitoricești din întreaga lume. Astfel, în genul nuvelistic: *La vita nuda* (Viața goală, 1910); *Nuvele pentru un an* (1922); *Amori senza amore* (Iubiri fără iubire, 1894); *Befte dellamorte e della vita* (Glumele morții și ale vieții, 1902); *Quand'era matto* (Când eram nebun, 1902); *Bianche e neve* (Albe și negre, 1904); *Erma bifronte* (Hermes cu două capete, 1906). **Romane:** *L'esclusa* (Exclusa, 1893); *Il sciale nerro* (Șalul negru); *Il fu Mattia Pascal* (Răposatul Mattia Pascal, 1904); *I vecchi e i giovani* (Bătrânii și tinerii, 1909); *Suo marito* (Bărbatul ei, 1911); *Il turno* (Rândul, 1914); *Quaderni di Serafino Gubbio, operatore* (Caietele lui Serafino Gubbio, operator de film, 1919); *Uno, nessuno e centomila* (Unul, nici unul și o sută de mii, 1924). **Piese de teatru:** *Șase personaje în căutarea unui autor*, (1921); *Henric al IV-lea*, (1922); *Liola*; *Lumie de Sicilia* (Arome siciliene); *Așa e (dacă vi se pare)*; *Voluptatea onoarei* (1917); *Uriășii munților* (piesă neterminată) (1936).

DUMITRU HURUBĂ

Asterisc

Justificarea prostiei?

Nefind „politically correct” expunerea mea (despre prostie, desigur) s-ar putea să deranjeze sensibilitatea apartenenței - fie socială fie politică - dar mi-am luat șansa ignorării, beneficiind de dimensiunea gândirii celui care zice: „Orice om are dreptul să fie prost, dar este bine să nu exagereze cu acest privilegiu.” Buda!

Ba chiar cred că foarte bine fac îndrăznind să pun câteva întrebări, să încerc câteva răspunsuri și eventual să rămân în suspensia nedumeririi, a neliniștii și sigur în prostia proprie.

Mă tot uit *în jur* de o bună bucată de vreme și încerc să înțeleg de ce văd prostia lumii amplificându-se parcă proporțional cu accesibilitatea informației; avem computere, avem televizoare, câte unul în fiecare cameră, avem telefoane – sofisticate rău că eu nu mă descurc pe ele *neam* (las’că nici nu mă străduiesc) ne uităm la CNN, dar avem și o armată de alte surse, însă – recunosc - cum nu am întotdeauna siguranța expresiei, vin și zic: proporționalitatea asta este totuși directă ori inversă?

Și dacă inversă, sigur ar fi cumva acceptabilă, chiar binevenită, pe când proporționarea directă devine problemă, problemă în sensul acela englezesc sever și indubitabil, că la noi problemele curg și bineînțeles nu lasă urme ori lasă, dar....și ce dacă!”

Cam așa: ne informăm - pe vrute sau pe nevrute, dar ne informăm și uneori chiar înregistrăm cu automatismul impus de vitezele schimbului, acel du-te-vino impus de deschiderea globală și de surprizele pe care le oferă nu pentru că așa ar trebui, ci pentru că nu se poate altfel. Sună bine, dar *numai sună* altfel efectul - probabil scontat - are gustul amar al alarmei care zgârie creierul și cam atât.

Ne izolăm, de fapt, în lumea asta artificială a știrilor de mucava, fugim de la o *oprire* la *alta* fără a observa că aceste opriri sunt ca niște întrebări în suspensie; speculăm fără limite și chiar fără adresă, uneor asistăm - climatic, politic, sexual, estetic, ideatic (cu sau fără un scop anume) - și de fapt trecem de la o „citire” la alta, salvând doar curiozitatea, și ce facem cu ea e o întrebare de billboard la care ne uităm poate admirativ,

poate oripilați, dar sigur nedumeriți.

De ce?

„Cred că nimeni nu știe nimic.” - zice Eugen Ionesco undeva și eu mă întreb dacă nu aceasta este definiția curiozității fără adresă, un fel de pierdere de timp în care ne consumăm trăind, vorba lui Harold Pinter: „*Apart from the known and the unknown, what else is there?*” (*În afară de știutul și neștiutul, ce altceva există?*)

Parcă nicăieri nu întâlnim un mai complex (și sigur mai confuz) răspuns la problematica limitelor umane ca la maestri absurdului, balansul care ar trebui să asigure echilibrul mental se clatină haotic, firescul cedează și absurdul se instalează ca la el acasă.

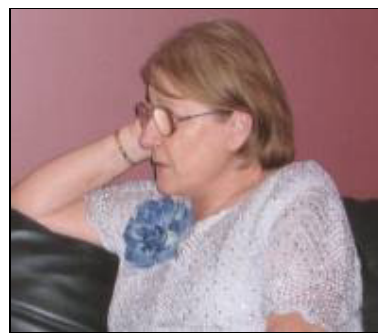
Prostia ca esență, așa zice, o concentrare de elemente fundamentale puse să sublinieze limitele din care suntem făcuți și care să ne țină în zona asta confuză a întrebărilor formulate prost și deci incapabile să primească un răspuns cât de cât inteligibil.

Mă gândesc la cei doi *așteptându-l pe Godot* pe care Beckett i-a racolat la întâmplare, *întâmplarea* fiind cheia „mașinațiilor” absurde la care ne supune autorul lor și care par a fi (preocupați și neliniștiți, de altfel) efigia amalgamului ideatic pe care nu reușim să-l disciplinăm... și problema mea e în a încerca să definesc acel DE CE care acompaniază așteptarea lor ori poate și mai și, să scap de obsesivul prostiei în mișcare, în agitația determinată, dar fără intenție, fără direcție, fără finalizare *mai ales*.

On the other hand, vorba englezului, povestea lui Beckett este o parabolă a inteligenței în așteptare, o așteptare activă, plină de întrebări și prezumții din care numai dacă avem puterea necesară reușim să distingem cât de adâncă este capacitatea umană

Claudia Schitelea, Lalele

de a tătona și chiar a pătrunde adevăruri esențiale.

Dar zice Eugen Ionesco: „*Tu poți să prezici lucrurile abia după ce ele se întâmplă*”

Aha! Ca Bătrâna (numele de apropiere unică dată buniciei) care zicea că toate *elea pot să fie în mintea omului, dar nu sunt decât rareori la fel, dacă te uiți la ele*; înțelepciunea aceea transmisă pas cu pas, solid și ritmic, și pe care numai timpul o verifică... ajutor, de fapt, în a realiza o traducere cât de cât viabilă a ceea ce se întâmplă existând.

Mi se pare totuși că greșesc undeva asociind prostia cu nesiguranța trecerii timpului și bătaia frânării lui, pentru că ea, prostia, există primordial și cu sau fără condiționarea culturii.

„*Cap ai, minte ce-ți mai trebuie?*” cuibărită deci, zice maestrul Caragiale, prostia ne aparține ca indivizi și fiind o entitate asupra căreia cultura nu prea are șanse, reflexul social apare firesc... pe românește spus, gândind (sau negândind) la grămadă, poartă amprenta limitei fără alegere.

Individualitatea prostiei, chiar așa inevitabilă, are totuși „farmecul” ei, pentru că o confundăm deseori (rareori?) cu inocență, copilăria aia întârziată pe care o întâlnim cam peste tot, dar tristețea – ca să fiu cumsecade și să nu-i zic tragedia – devine producătoarea eșecurilor cu repercusiuni istorice..

Vezi *numai* „cutremurul” încheierii mileniului al doilea și mai ales „bobârnacul” de proporții cosmice al celui de al treilea care „ne-au pus „la colț pe cojile de nucă” destinate școlărilor nedisciplinați...așa că poate n-ar fi tocmai agresiv să repet ceea ce tot Caragiale spune: „*Proștii mor, însă prostia e nemuritoare.*”

MARIA CECILIA NICU

PROTOCOALELE DE LA TORONTO

(X)

Revenim la problema vaccinurilor.

Claire Séverac în cartea *Complotul mondial împotriva sănătății*, dezbate problema vaccinurilor. în peste 100 de pagini (p.113-219 *op.cit.*). Vom încerca să refacem, doar pe scurt, pdericolele vaccinurilor și a vaccinării obligatorii.

Exemplul cel mai elocvent al implicării ARMATEI în VACCINURI și VACCINĂRI este cel al PANDEMIEI cu COVID-19. Virusul produs în laboratoarele din Wuhan din China, ca experiment genetic, a fost finanțată de ARMATA americană.

Un alt exemplu vine să confirme cele de mai sus. În 1998 a fost înființată societatea BIOPORT de către amiralul WILLIAM J. CROWE Jr. Legătura societății BIOPORT și grupul CARLYLE este aceea că FRANK CARLUCII (*n.n.*: de aici denumirea de CARLYLE) a fost secretarul lui Ronald Reagan la APĂRARE, iar amiralul WILLIAM J. CROWE Jr. A fost șeful STATULUI MAJOR INTERARME tot sub Ronald Reagan. Amiralul WILLIAM J. CROWE Jr. Va obține de la Departamentul de APĂRARE suma de 29 de milioane de dolar.

Societatea BIOPORT, condusă de amiralul WILLIAM J. CROWE Jr., a fost înființată «ca să cumpere o alta, acoperită de datorii, dar care deținea SINGURA LICENȚĂ de producere a unui VACCIN împotriva ANTRAXULUI. În mod curios, el obține imediat o subvenție din partea PENTAGONULUI de 15 milioane de dolari pentru renovarea instalațiilor și, abia după o lună, un contract de 29 de milioane de dolari cu DEPARTAMENTUL DE APĂRARE pentru producerea și stocarea VACCINULUI împotriva ANTRAXULUI, cu care vor fi VACCINAȚI toți soldații trimiși la război în Golf!».²¹

«Ceea ce s-a numit „*sindromul Războiului din Golf*”: 180 000 GI (militar în armata americană *n.t.*) bolnavi (25%) în urma injectării VACCINULUI ÎMPOTRIVA

ANTRAXULUI!»²²

Credem că anul înființării societății Bioport este 1989, deoarece vaccinul împotriva antraxului («cu care vor fi VACCINAȚI toți soldații trimiși la război în Golf!») a fost produs și stocat înainte de războiul din Golf. Rolul principal în dezinformare și manipularea folosirii acestui vaccin l-a jucat Serviciul de Securitate și Informații al Marinei Militare SUA, fiindcă Irakul nu posedă această armă chimică.

«În august 1991, Antony Principi, secretar pentru problemele veteranilor, a admis că militarii vaccinați împotriva antraxului, între anii 1990 și 1991, au avut un risc ridicat de 200% de a dezvolta o SLA (scleroză laterală amiotrofică), denumită și „boala lui Charcot sau a lui Lou Gehrig”. Militarii au mai suferit de un anumit număr de boli handicapante care le reducea speranța de viață, precum poliartrita noduroasă, scleroza multiplă sau scleroza în plăci (SEP), lupus, mielita transversală (o dezordine neurologică cauzată de o inflamare a măduvei spinării), endocardita (o inflamație a peretului intern al inimii), nevrită optică cu orbire și glomerulonefrită (o patologie a rinichiului). Doar atât!»²³

Ceea ce nu se spune este că, în războiul din Golf, s-au folosit 2 (două) variante ale aceluiași vaccin! (Notă: La fel ca în pandemiile din 2020 și 2021! Pfizer are 3 coduri!) Unii marinari de pe vapoarele americane au fost trecuți pe liste speciale. După vaccinări ei au prezentat grețuri, vomă, leșin și dureri de cap!

La fel este și cu implantarea prin vaccine a microcipurilor!

FARNCMASONILOR LI SE VOR IMPLANTA MICROCIPURI SPECIALE!

Exemplificăm: «Toate aceste dispoziții ar fi doar „preambulul” înființării unei ORGANIZAȚII MONDIALISTE care nu își ascunde NUMELE (NOUA ORDINE MONDIALĂ)! Această tentativă de dobândire a puterii materiale și spirituale care ajunge la marcarea oamenilor, așa cum sunt marcate diferite animale de mulți ani, a fost denunțată în mod explicit de Aaron Russo care, într-o

înregistrare video, îl acuză nominal pe NICK ROCKEFELLER că este cel puțin la curent cu acest lucru.

El povestește cum au devenit prieteni, cum purtau discuții și cum Nick a încercat să-l recruteze ca să facă parte din „Council on Foreign Relations” și să devină astfel „unul de-al lor” în loc să continue să-i combată prin intermediul filmelor sale și să-și dorească să-i educe pe oamenii obișnuiți. Spunând despre ei, de fapt despre cei mai mulți dintre noi: „Sunt iobagi, ce treabă ai cu ei?” Aaron nu înțelege și îl întreabă pe NICK ROCKEFELLER: „al tot ce-ți dorești, bani, putere, care este scopul tuturor acestora?” „Scopul este ca TOȚI OAMENII SĂ AIBĂ UN CIP pentru a putea controla întreaga societate [...] CREDEM CĂ SOCIETATEA TREBUIE SĂ FIE CONTROLATĂ DE ELITE [...], dar nu-ți face griji, TU VEI AVEA UN CIP SPECIAL care te va desemna CA FIIND UNUL DINTRE AI NOȘTRI, nimeni nu-ți va putea face nimic...”²⁴

Semnificația literei G =
LUCIFER = MARELE
ARHITECT AL UNIVERSULUI

«Ce-a de-a CINCEA călătorie – Purtând mistria, simbol al gloriificării Muncii, candidatul face ultima lui călătorie și citește ultimul cartuș: GLORIFICAREA MUNCII (Nota 1: În vechile Ritualuri și încă în Marea Lojă, candidatul avea mâinile libere). Cartușul este similar și la Ritul Scoțian.

Prof. EUGEN MERA

²¹ CLAIRE SÉVERAC, *op.cit.*, p.80.

²² *Ibidem*, p.166.

²³ *Ibid.*, p.166.

²⁴ *Ibid.*, p.181-182.

Merg pe mâna înțelegerii dintre minte și inimă

Dantelăresc într-un vagon de tren
imperial.
Nimeni pe lume nu-mi ia seama
Și modelul crește, dospește,
Face volute, scapă firul prin geamul
Pe care
Fumul de cărbune scrie cu insistență:
No sporgensis!
Doar Dumnezeu și copilul din
pântecele
Tinerei care zâmbește și răsfoiește
Secunde și reviste de modă,
Mai dețin liniște din neliniștea
Ce s-a prelins și stă între noi,
călătorii,
Alunecăm pe un șarpe mitic din
peruzele.
Cine să mai cheltuiască bani și
speranță
Pe o antichitate,
Pe biletul de dus-întors în și din
emisfera
În care se fac și desfac problemele de
viață adevărată?
Drogul călătoriei este pe gratis
Pentru cei cu psihoză declarată la
casa de sănătate.
Ne-am îmbarcat în orient-expressul
ce duce spre linia moartă.
Este încă pace și poftă de jucat la
ruletă neprevăzutul.
Mirosul săpunului din seu de vițel
neînțârcat
Se simte puternic, în aer.
Violentă, stridentă ca un fluier de
arbitru pensionar
Este deșteptarea la destinație.
Ne așteaptă mulțimea ce s-a ridicat
În picioare,
Bate între palme
Luna, stelele și alte corpuri cerești
Aflăte în cădere.
Nu schițăm nici un gest de fericire
posibilă.
În spațiul întins pe roțile care încă
mai țacăne,
Pe șinele spiralate ca un AND de
specie îndărătnică.
Calea ferată iluzorie ne duce în cer.
În plan opus,
Îngerii-mamă îngână pe limba
Neștiută de oameni,
Un cântec de leagăn.
Câți copii fără copilărie se pot
îngheși
În trenul de jucărie?
Întreb, dantelăresc
Cu iglițe și ață chirurgicală
Alte și alte continente

Pe care conchistatorii nu vor face
sclavi
Niciodată.
Merg pe înțelegerea dintre minte și
inimă.
Lungi și întortocheate sunt drumurile
mele.
Trenul a rămas ca un steag oranj
În nămeții zăpezii urbane.

Am fost chirurg în Evul Mediu

Cântarul electronic și ceasul clasic
funcționează aiurea.
Monitoarele de pe inimă, mint din ce
în ce mai bine.
Nimeni nu mai are încredere în
nimeni,
Și deși am curaj, nu dețin controlul
instrumentelor
Cu care se operează albeața,
Pentru ca ochiul ciclopului
Să întinerească din nou.
Am fost un chirurg bun în Evul
Mediu.
Mai întâi,
Deschideam ușile,
Deosebeam oșul pieptului de cămașă,
Și pielea o ungeam
Cu mirul rămas
De la răstignirea Nazariteanului.
De durerea umană, oasele și sângele
mi se fărâmau
În palma fără mânășă.
Anestezicul nu exista încă.
Trunchiul stejarului din pădure
Se despica singur sub fulger,
Se dechidea lemnul-viu
Precum paginile Cărții în care
Nunțașii din ținutul Galillei
O țin într-o mare petrecere.
Am fost alchimist în Evul Mediu!

Vă zic vouă
Și cuvintele mele ricoșează în oglinda
Prin care trece spre cimitir
Femeia în negru cu pălărie roșie.
Iluzie optică!
A fost un accident pe tot frontul de
aer polar
Și s-au încurcat între ele
Veacurile și problemele oamenilor.
Nu sunt doctor cu expertiză în arta
bandajelor.
Doar o simplă prinșniță cu muștar
Așezată pe locul în care nimeni nu
bănuiește
Că generalitățile precum moartea,
viața,
Nu spun mai nimic niciodată.
Degeaba aștept să-mi recunoști vocea
Din corul convalescenților.
Și tu, și eu, vom merge și vom spăla
vasele
Din care s-au hrănit alții.
Nu am fost vindecător de tristețe,
Nu m-a interesat să deprind limbajul
Dintre osândit și un scaun electric.

Pescari de oameni nu mai există

Camuflaj clar.
„Circuitul apei în natură,,
Așa cum învățasem la școala din satul
natal,
Nu se mai justifică aici și acum.
În peisajul opac și siguratic
O gărgăriță neagră cu buline roșii
Îndrăznește, depune în coaja
copacului
Sămânța zilei de mâine.
În deșert și pe plajă își face veacul
Generația care urmează .
Cine-i de vină că soarele a dat peste
cap
Jurnalul de bord
Și toate navele pescărești se află-n
derivă...
Pescari de oameni nu mai există decât
În cărțile cu sfinți
Și aureole etomate de trecerea
mileniilor.
O ceață albăstrie, nătângă, a cuprins
Universal dintr-o alună.
Nebuna nu știe ce spune!!!
Vor striga inșii cu peisaje urbane
Tatuate pe cămășile bineîncheiate în
nasturi.
Toate,
Absolut toate viețuitoarele de la circ
Și-au uitat trecutul și rostul.

MELANIA CUC

(Din volumul în lucru „Dantelăring”)

Un poem hoinar

Pe un istm pietros aștepta puhoi de lume
toți îmbrăcați în haine de vacanță
doar era vară și frigea un soare
năucitor
în câteva minute s-a apropiat
un vapor pe care s-au urcat cu toții;

Oameni de pe toate meridianele
luminoși, frumoși, în floarea vârstei
sau trecuți de jumătatea vieții
toți joviali, cu enigme în priviri
majoritatea erau tineri, neuzăți
aveau chipurile scăldate
de entuziasm, de vitalitate
unele femei erau trecute prin
operații de înfrumusețare
aveau silicoane unde nici nu te
așteptai, dar erau, ce mai,
frumoase;

Erau multe dive cu forme ce-ți
tăiau respirația
m-a apucat, cum le priveam o tuse
încăcioasă
Doamne dar unde se duc
dar eu unde mă ducem
pluteam pe luciul de un albastru
înebunitor al mării;

Odată așezat pe un fotoliu de
vinilin
am dat cu ochii avizi o raită
de la stânga la dreapta
și de la dreapta la stânga
Dumnezeule Mare câte chipuri am
văzut
actrițe de cinema cărora le
uitasem numele
doar una singură eram sigur
c-o mai văzusem: Audrey Hepburn
cu mijlocelul ei de viespe
o văzusem cândva în filmul
”Cum să furi un milion”
alături de Peter O’ Toole;

Toți știau unde vor merge
numai eu habar n-aveam
și nici nu mă interesa
totul era strălucitor
sub zbaturi apa turcoaz a mării
sus, mult, mult deasupra
un cer rotund ca oul
cerul Eladei mitologice
cerul lui Homer și-al lui Platon;

După vreo juma de oră
undeva în dreapta mea
un barosan cu o burtă de păianjen
a început să râdă în hohote
ce l-o fi apucat Doamne
râdea din senin sau poate

că-și adusesese aminte de ceva hilar
s-a albăstrit cu totul la față
și în cele din urmă
i-a căzut capul în piept și
și-a dat duhul fără să se
împacienteze cineva;

Un altul, un tip cu un tricou
hawaian
a început să plângă din senin
deși până atunci
părea un chip olimpian
și dă-i și dă-i
a plâns vreun sfert de oră
după care și-a pierdut vocea
și vederea;

Erau tot felul de vampe
fete zglobii să le sorbi din ochi
chipuri scofălcite, deșuri umane
dar cu mulți bani
ăștia n-aveau nici pe dracu’
erau cuprinși de o veselie nebună
o femeie între două vârste, dar
foarte senzuală
se săruta în draci cu un tânăr brunet
cu părul sârmos, inelat;

Mi s-a făcut brusc sete și am luat
un pet de cidru de mere de la bar
totul se petrecea pe un fundal
de muzică clasică: Mozart,
Schubert
Rahmaninov, Haendel, Ravel
pluteam ireal, evanescent, de-a
dreptul metafizic
când am ajuns totuși la capăt
deși mie mi se părea totul infinit;

Ghidul, Ildiko din Târgu Mureș
ne-a spus cu zâmbetul ei alb
că am ajuns pe o insulă plină de
vile și vilizoare, toate de culoarea
laptelui aparținând unor actori
bogătași și scriitori celebri
din toată lumea

Claudia Schitelea, Flori de
primăvară (ciuboțica cucului)

și ne-a mai spus
că aici sunt mai mulți măgari
decât bărbați, mai multe biserici
decât case, piscine decât cafele
insula îndrăgostiților e plină de vin
și niciun strop de apă dulce
să mori de răs;

Pe o terasă sau tavernă apăsa
pe tastele unui laptop
o japoneză eterică cu niște ochi
rupți parcă din soare
care nu clipeau defel
inițial am crezut că e o păpușă
avea un gât lung, catifelat
o bijuterie, nu i-ar fi rezistat
nici Afrodita care cam tot pe aici
se născuse și ea din spuma mării
cândva în trecutul îndepărtat
avea alături un suc perlat
din care sorbea cu paiul
am tras cu ochiul pe ecranul
laptopului
descifrând un frumos haiku
”Pe o rămurea de cireș/
pe o rămurea
de cireș în floare, o privighetoare/
a visat într-o noapte că ninge/
și pe câmpie și pe munte/erau
numai fulgi
de nea/ neaua care fremăta/doar
neaua...”;

Am omis să vă spun cine sunt
dar asta contează mai puțin
sunt un poem care plictisit de
casa îngustă în care poetul
mi-a dat viață, o casă pitică
așezată pe un vârf de deal
plin de carpeni, de mierle
mai bine zis un raft prăfuit
m-am gândit să plec, să văd ce
se mai petrece în lume
căci mă plictiseam îngrozitor
și iată, acum m-am întors și m-am
așezat fain-frumos în cartea
poetului.

GHEORGHE JURCĂ

Starea prozei

FĂRĂ VIZITE!

N-am fost, nu sunt și nu voi fi un adept al vizitelor, indiferent despre cine ar fi vorba, iar dacă, totuși, nu pot fi evitate, ele trebuie să fie anunțate din timp și să dureze puțin. În acest sens, este de-a dreptul oripilant un anunț telefonic de genul:

–Alo! Familia Ionicu?

–Da... Cine întreabă?

–Verișoara Carmelia...

Evident: știi exact despre cine este vorba, dar trebuie să intri într-o deplină necunoaștere:

–Carmelia?! –scuzați, dar...

–Cum, mă, frate-mi-o, nu-mi mai ții minte vocea? Păi, nu vorbirăm la telefon?

–Când?, că nu mai țin minte...

–Acum doi ani... Vorbesc din Islanda...

–A, Carmelia!, exclami cu glasul unui naufragiat din Pacific salvat de cel mai mare și autentic antipatic din întreaga familie.

–Da, mă eu... Tu nu ești Reluțu lu Greavu din blocul x7? Sper că n-am greșit numărul de telefon...

Știi clar despre cine este vorba, știi cam la ce te poți aștepta în funcționarea unei tradiții dintre rudeni, dar nu mai e nicio scăpare, așa că...

–Ba da, ba da, eu sunt...

–Parcă tu vruseși să te sinucizi...

–Da, eu... Acum regret că am ratat ocazia!

–Taci, măi! Și? Hai că sunt curioasă, zău!

–Și eu...

–Nu pricep...

–Nici eu...

–Tot miștocar ai rămas!

–E stare prevăzută în fișa postului, dragă verișoară...

–Ce post? Care post? Ce tot spui?

–Postul Crăciunului...

–Mă, Reluțule, tu ar trebui să mergi la un psiholog...

–Mi-au mai recomandat și alții...

–Și?

–Recomandare greșită, mi-a spus ăla, cică trebuia să merg la un psihiatru, însoțit de cineva din familie...

–Eram sigură...

–Știam. Tu ce mai faci, Carmelia? Tot tânără și faină?

–Păi...

–Și tot singurică, singurică? Nu-ți găsiși vreun hândrălău prin Islanda aia? E-așa de mică?

–Ești rău și ironic?

–N-am curaj! Ultima dată m-ai împins în Mureș, de era să... Mă rog: poate că era mai bine, dar m-am agățat ca prostul de-o creangă de răchită și am scăpat...

–A, da, îmi amintesc: m-am speriat de urletele tale și am fugit să anunț poliția că un tânăr vrea să se sinucidă...

–A fost un gest al tău, inconstient-umanitar! Am apreciat mai târziu...

–Nu fii rău!...

–Glumeam... Deci, nu mi-ai răspuns: tot singurică, sau nenorociți vreun islandez?

–Au scăpat vreo șase...

–Ai numărat bine? Și-acum?

–Deocamdată, am un singaporez, Ne-am întâlnit într-o croazieră...

–Zău?

–Da, Reluțule! Un babalâc, un din ăla: fraier, bătrân și cu bani, măi, mulți bani! Aștept să moară să încep și eu să trăiesc omenește...

–Adică?

–Dragul meu, e simplu: moare și-i moștenesc bogățiile, inclusiv iahtul...

–Iahtul!?!?

–Exact! Reluțule, dacă n-ai o bărcuță de asta, în ziua de azi ești nimeni – înțelegi?

–Și dacă...

–Nu e niciun *dacă!* Am făcut toate actele de moștenire, pricepi? Tu, voi ce mai faceți?

–Plajă.

–Acum, în decembrie?

–Vara e aglomerație pe plajă...

–Am înțeles,, Pe la Constanța, ce mai e?

–Ovidiu...

–Ce e cu el?

–I-au montat un nas nou, mai uman, că începuse să le impresioneze pe tinerele turiste...

–Zău, măi?

–Daaa! Multe regretă că nu i-au fost contemporane...

–Ești cam misogin... Fii atent, Reluțule: zilele astea ajung în țară – poți să mă găzduiești câteva zile?

–Cu iaht cu tot? Cu babalâcul, am vrut să spun...

–Păi, cu el, ce drac să fac... Dar are două infarcturi și un preinfarct...

–Înseamnă că n-o mai duce mult, Carmelia!...

–Sper!

–Câteva zile, Carmelia? Adică...

...Data trecută a venit pentru cinci zile care au durat un an și trei luni. Deci știi șmecheria, așa că îi zic:

–Dragă, nu e problemă: aranjăm să fie bine... Eu mi-am pierdut apartamentul la *păcănele* și dorm în gară, dar pot aranja cu polițistul, că mai sunt două scaune libere în sala de așteptare...

–Hai, măi, Reluțule! Vorbești serios?

–Pe verificate! Dar puteți locui la un hotel – Constanța are hoteluri de 5 stele...

–Da, doar că singaporezul meu are conturile blocate...

–Și-atunci, cu ce plățiți călătoria?

–Ei, mă crezi fraieră? Găsesc eu vreo ocazie...

–Din Islanda?! Păi, aia e un sat lângă Agigea?

...Așa că nu: fără vizite!

DUMITRU HURUBĂ

Claudia Schitelea, Margarete

VARA NUCLEARĂ

Impresie: noi doi sub cerul violet,
asediați de valuri fluorescente,
zâmbim triumfători, schelet lângă
schelet,
visând fotografii inexistente.

Ne legănăm pe un ocean de cranii,
navigatori contaminați și stranii;

la orizont - ciuperci otrăvitoare
iar soarele - o mască plutitoare.

RAGNARÖK

De noaptea despărțirii tu oare-ți
amintești?
de aspra îmbrățișare ascunsă sub
obroc?
Ca mierea te-ai prelins pe buzele-mi
de foc,
fantomă arămie din celtice povești.

Am scrijelit oglinda, sperând să
regăsesc
conturul altor buze sculptate-n
palimpsest.
Dar mi-am zărit cadavrul, sentimental
burlesc,
respins definitiv la al iubirii test.

Prin camera pustie, ca umbra unui
gând
își flutură aripa cernitul heruvim.
De tine mai întreabă, zeloși, din când
în când,
motanul Arhimede și papagalul Jim.

LUNA PARC

Poftiți la bord, vă rog, în caruselul
morții,
priviți cum sângerează maimuțele din
cușcă.
Prezicători siniștri interoghează sorții;
zefirul primăverii duhnește a praf de
pușcă.

Îmblânzitori exotici își arcuiesc
sprânceana
iar clovnii râd isteric sub ploaia de-
artificii;
doar noi, captivi în parcul maleficei
Morgana,
prin transparența sticlei, simțim
suflarea fricii.

RECVIEM PENTRU BASARABIA

Copilă răstignită, abandonată-n
șanțuri,
iluzie zdrobită sub cizme grosolane,
în loc de coliere, porți ruginite
lanțuri;
în loc de verighetă, porți seceri și
ciocane.

Din trupul tău anemic s-au înfruptat
mistreții,
din lacrimile tale s-au adăpat poezii.
Te-au cumpărat magnații, te-au
renegat fărtații,
tu, sora mea de suflet, minune între
nații.

Aștepti căderea nopții ca pe o
sărbătoare;
cu ghiocei pe umeri, ieși veselă-n
pridvor
și îți arunci privirea, corb mistuit de
dor,
peste păduri stufoase, spre depărtări
polare.

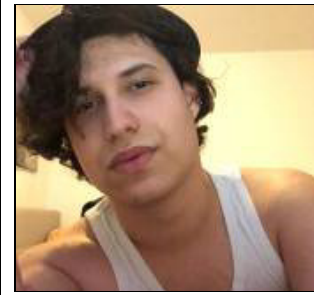
Te sfășie adesea câte un tainic gând
iar pieptul îți tresaltă în valuri dulci-
amare.
Sub orizontul roșu, pe-a inimii cărare,
fl chemi cu dulci ispite, fl cauți
suspînând.

Dar Prințul Alb nu vine... nu va veni
nicicând.

DAN RUJEA

Claudia Schitelea, Trandafiri roz

Ești atâta de a mea

Ești atâta de a mea
că, dacă vreodată-oi încerca,
cuprins de-al geloziei vid,
inima să ți-o ucid,
sufletu-mi de lama-i
rece și tăioasă,
penitent, ar înșfăca
a morții coasă,
iar prin a sufletului rană,
asemeni vinului prin vrană,
sângele vieții mi-ar plânge
încându-mi viața-n sânge!

Păcatul de a fi

Zilnic petrec printre proști și
mișei
legându-mă-n păcatul de a fi,
pierzându-mă în mine, găsindu-
mă în ei,
în preajma muribunzilor copii.
Alerg cu-orîșice mă aleargă,
mă scutur de toamnă, și frunza-
mi
la rându-i se scutură, neagă
că s-angălbenit peste buza-mi.
Iar buza-mi, ea însăși se crapă,
pe-al buzelor vântului cânt,
când toată culoarea ce-i scapă
se crapă-ntr-o pală de vânt...

Andrelele, când nu mai croșetează

Andrelele, când nu mai
croșetează,
începe despletirea visurilor tale,
începe despletirea inimii, agale,
iar sângele, în vene, ți se-așează...
Începe dorul ceaiului de mentă,
începe dorul pâinilor cu unt,
începe dorul părului cărunț,
începe căruntețea-n tine, lentă.
Începe dorul somnului de-amiază,
începe dorul sobelor, și peste,
începe frigul dorului de veste,
andrelele, când nu mai
croșetează.

RAUL-ANDREI SABĂU

Comemorări

Ion Vlasiu

25 de ani de la trecerea în eternitate

Aducerea în actualitate a unei ilustre personalități din viața culturii române ne aduce un sincer sentiment de emoție dar și o bucurie deplină. De la început trebuie spus că cele mai importante momente din viața și istoria poporului nostru nu constituie niște simple aduceri-aminte, ci acestea au fost imortalizate în opere de artă perene, au intrat în tezaurul poetic sau muzical al patrimoniului nostru național. Evenimentele de cultură istorică au rămas și vor rămâne ca repere pentru noi și pentru viitorime. Cronicile și pomelnicele în lut și piatră, nume de cititori și făuritori de țară se găsesc pretutindeni în analele și arhivele naționale. Și nici muzele n-au dormit în zădărnici, plângerea sau bucuria țării!

Cine nu se cutremură auzind <<Altarul Mânăstirii Putna>>, bucată muzicală închinată aceluia care a fost Ștefan cel Mare, născut din viață strămoșească sănătoasă cu fire adânci în istoria neamului; bine l-a prins și poetul D. Bolintineanu în *Mama lui Ștefan cel Mare*. Care ascultător nu este cuprins de un sfânt fior auzind *Deșteaptă-te, Române!* sau mai spre izvoarele istoriei, epopeele: *Ultima noapte a lui Mihai Viteazul*, de D. Bolintineanu, sau volumul *Ostașii noștri*, de V. Alecsandri? Ce suflet de român nu tresare la îndrăzneala de veșnică amintire de la Rovine, citind *Scrisoarea a III-a* a lui Mihai Eminescu. Și mai spre începuturi, ascultând opera *Decebal*, de Gh. Dumitrescu, sau opera *Oedip*, de George Enescu, ele produc adevărate fulgere spre epocile apuse, dar veșnic vie în inimile noastre, pentru a vedea farmecul din care s-a născut dragostea de glie și cultul cerului și al pământului la poporul român.

Și marele sculptor Ion Vlasiu a fost frământat de istorie pentru că și-a iubit neamul cu tradițiile și obiceiurile lui care-l deosebesc de alte neamuri și a creat pentru strămoși și pentru noi, pentru cei de mâine și pentru întreaga lume a artei. Dar pentru noi românii, Ion Vlasiu cu întreaga sa creație, a devenit bun național.

Ion Vlasiu a fost crescut și educat în cultul Patriei, fiind încălzit de dragostea de glie care ardea în inimile tuturor celor din jurul său. *Umanismul* marelui sculptor întrunește în chip tainic armonia veacurilor și eoul artelor și oricine se apropie de arta lui cu adâncă evlavie este fascinat și uimit. Creația lui

Ion Vlasiu este un cult al muncii. Munca, pentru el, este o lege sfântă, care l-a ajutat să-și împlinească menirea în viață, și anume menirea de creator. Pentru el, munca este o binecuvântare, pentru că, prin ea ajunge la starea de deplinătate, de desăvârșire artistică, spre care a fost chemat.

O altă ipostază a autenticității artei sculpturale este și *amprenta credinței*. Ion Vlasiu era pătruns de un *cult al Patriei*. *Naționalismul* său l-a mărturisit în opera sa. El gândește, realizează și înfige în acest pământ străbun elemente care se înveșnesc, care depășesc bariera timpului, împletind nostalgia trecutului cu succesele prezentului, nădejile celor de mâine cu cele ce vor urma până la obștescul sfârșit. Optimismul infuzează toate compartimentele artei și influenței lui Ion Vlasiu și se răsfrânge asupra tuturor domeniilor vieții spirituale românești, reprezentând în același timp subiectul unor fertile meditații și etalonul artistic spre care năzuiește orice creator de valori spirituale autentice.

Și când poporul sărbătorește un eveniment din viața lui istorică, cum este de exemplu cazul aniversării săvârșirii unității naționale a statului unitar român, la loc de cinste sunt amintite și operele închinare de artiștii noștri aceluia eveniment. Dar „cazul” lui Vlasiu nu-i singular și se înscrie în acea familie de genii tipic românească pentru care modestia și sinceritatea însemnau formele supreme de apropiere de tainele artei și de exteriorizare a talentului. Asemenea lui Ion Creangă, Nicolae Grigorescu, Ion Luchian, George Enescu și chiar Mihai Eminescu, Ion Vlasiu a avut conștiința valorii lor pentru a servi poporul din care s-a născut.

Poporul nostru și-a mângâiat durerea și a ridicat monumente cu diferite prilejuri – unele nedorite, cum a fost primul război mondial, ca de altfel toate războaiele – pentru a ține trează conștiința de neam și cultul libertății, neatârării și suveranității. Așa se explică dragostea pe care întreaga cultură românească o manifestă pentru creația lui Ion Vlasiu și așa aminti aici de monumentul dedicat Unirii. Admirăm nu numai perfecțiunea și spiritul care le-a zămislit; refacem nu numai etapele individuale, ci drumul unei culturi care a cunoscut un neîncetat proces de esențializare și de captare a ceea ce este permanent uman.

Viața și opera lui Ion Vlasiu reprezintă o superioară îngemănare între ce este particularul modulului românesc de gândire și ceea ce acest mod de gândire a înscris în circuitul valorilor universale.

Ion Vlasiu nu este pentru noi românii numai un artist de geniu, ci o permanență a culturii noastre.

Numele marelui maestru Ion Vlasiu se înscrie fără îndoială și pe bună dreptate, în galeria marilor oameni de cultură ai neamului nostru românesc pentru profundul profesionalism al domniei sale precum și pentru seriozitatea pe care a arătat-o în tot ceea ce a întreprins dânsul. Numele lui va rămâne legat de marile realizări ale domniei sale pe tărâm cultural, realizări care sunt multe și importante. Personalitate reprezentativă, maestrul Ion Vlasiu se integrează și se impune în constelația culturii române ca un mare sculptor, pictor și scriitor. Cu siguranță, Ion Vlasiu face parte din elita românească, iar studierea personalității și operei sale se impune cu precădere. Cartea vieții domniei sale este bogată în fapte mari și răsunătoare și atitudini adânc grăitoare. Cinstind și omagiind vasta personalitate și impresionanta operă a maestrului Ion Vlasiu, înfățișăm aici exemplul unei vieți de muncă și demnitate, pilduitor pentru toată societatea românească.

Trebuie să amintim aici și de câteva distincții și premii cu care a fost încununată opera lui Ion Vlasiu. În anul 1939 este distins cu Premiul Academiei Române, pentru romanul *Am plecat din sat*. În anul 1942 primește Premiul Anastase Simu. În anul 1964 sculptorului Ion Vlasiu i s-a acordat titlul de Artist Emerit al Republicii Populare Române pentru merite deosebite în activitatea desfășurată în domeniul teatrului, muzicii, artelor plastice și cinematografiei. În anul 1993 primește titlul de Doctor Honoris Causa al Universității Babeș-Bolyai din Cluj Napoca.

Maestrul Ion Vlasiu reprezintă o icoană vie, curată și înseninătoare, permanent aducătoare de ceva frumos. Domnia sa are deja asigurat un loc de cinste în panteonul marilor oameni de cultură ai neamului nostru românesc. Chipul și vasta operă a maestrului Ion Vlasiu fac parte din acele figuri și momente din istoria poporului român care sunt mereu actuale și ale căror mesaje sunt permanente în conștiința tuturor generațiilor. Ion Vlasiu lasă o puternică dâră de lumină în viața poporului român. Felul cum a slujit el valorile românești, activitatea lui multilaterală și consecvență pe această linie, pilda vieții lui, toate acestea constituie o pildă vie pentru toate timpurile.

FLORIN BENGHEAN

Șevalet

Claudia Schitelea

„Arta, în toate formele ei, din această nevoie se naște...”

Lumea sau mai exact pământul pe care locuim nu e așa mare... Am găsit pe internet desene și picturi semnate Claudia Schitelea. Așa am luat legătura cu pictorița.

Apoi după câteva schimburi de scrisori electronice, Claudia mi-a spus că-mi face portretul după o fotografie. Și a făcut un portret fain de tot! Peste ani se va auzi de ea tot mai mult și doar de bine !

Mă bucur că am realizat un interviu de suflet cu un artist serios și un om minunat !

Adalbert GYURIS: - A mai fost cineva în familia ta care a avut legătura cu arta ?

Claudia SCHITELEA: - Părinții mei au fost, amândoi, creativi. Mama avea un simț înăscut al culorilor și își crea singură hainele, desenând chiar ea țiparul. Când nu le croia, le croșeta sau împletea, din combinații sofisticate de fire și culori. Cucoanele o opreau pe stradă, intrigate de „stofa asta pepită și elastică”. Alegea imprimeuri de efect, purta pantofi galbeni și rămânea totuși sobră, totdeauna elegantă. Tata avea ingeniozități în mecanica: și-a creat singur o mulțime de mecanisme și unelte. Deci la ambii vorbim cel puțin de o bună vedere în spațiu.

Dar cea mai talentată este sora mea, care de la început a desenat ca un adult antrenat, respectând proporțiile și perspectiva, dar mai ales are o linie fluidă și energică, a la Da Vinci. Eu, cu șapte ani mai mică, mă uitam fascinată la cum desena ea. Așa a început totul. Chiar și cutremurul din '77 m-a prins desenând.

- De unde această simțire și ce loc ocupă pictura în sufletul tău ? Ai găsit liniște prin pasiunea ta ?

- Sunt o fire contemplativă și m-am bucurat de frumusețe de când mă știu. Vibrez la o bucată muzicală, la lumina de septembrie, la sunetul ploii, la poezie, la un chip frumos, la o faptă bună. Ca o amintire amuzantă, legat de ce a însemnat frumosul pentru mine, pe la 5 ani, într-un conflict cu două fete mai mari, le-am amenințat că dacă nu mă lasă să mă dau și eu în leagăn o chem

pe sora mea, și sora mea e FRUMOASA! Vă dați seama, chestia asta trebuie să le faci praf! Prin pictură împărtășesc lumii parte din trăirile mele, înlocuind cuvintele cu semnul plastic.

Dacă am găsit liniștea? Da, o altfel de liniște. După ce ai ales pictura, nu mai ai îndoieli, știi că asta e tot ce vrei să faci. Nu contează că prietenii nu prea te mai văd, că familia nu înțelege, ți-ai asumat, ești liniștit. Cu această liniște începe însă neliniștea celui care trebuie să creeze. Creatorul nu e niciodată liniștit, e febril, caută încontinuu inspirație, problematici, rezolvări... S-a apreciat că, în timpul realizării unui tablou, un pictor ia, în medie, 20 000 de decizii.

- Cei care fac artă au primit un dar de la Bunul Dumnezeu ?

- Desigur! Multă vreme am crezut că dacă te naști cu un talent, oricare ar fi el, să zicem, de nota 8, la nivelul ăla și mori. Dar, cu puțin înainte de a intra la Facultatea de Arte, cineva mi-a zis că e ca în sport, prin studiu și exercițiu susținut poți progresa și poți depăși un talentat de nota 10 nelucrat sau neinstruit. Și așa este. Deci ar fi minunat ca cei care își descoperă un har să îi dea curs. E cel mai scurt drum spre fericire.

- Cât lucrezi la un tablou, depinde de tehnica folosită ?

- Unele lucrări tâșnesc spontan și le finalizez în câteva zile. Altele fermentează săptămâni întregi, în timp ce caut o abordare cât mai fericită. Rulează ca niște procese în fundal, în vreme ce am alte activități. Când apare o concluzie, mă apuc de lucru. Iar când o lucrare ajunge în

impas, o abandonez și, eventual, revin asupra ei. Sigur că și tehnica impune un anumit ritm, acuirea se finalizează înainte să se usuce coala, dar, și în acest caz, premeditarea ia timp, iar până să obții o acuire bună trebuie să strici câteva coli.

- Crezi că arta s-a schimbat sau s-a îmbunătățit în ultima perioadă ?

- Nu știu dacă s-a îmbunătățit, pentru că nu am o vedere de ansamblu, mai ales de câțiva ani, de când am plecat din Capitală spre mai multă liniște și mai mult spațiu de lucru, știu că se tinde să se imite Occidentul, dar, din câte mi-am dat seama, peste Ocean pictorii sunt mai conservatori decât în anumite zone din Europa. Fenomenul e prea amplu totuși, nu am programa tuturor universităților.

- Ce înseamnă pictura pentru tine ?

- Pictura e un proces de cunoaștere, fiindcă la baza ei stă desenul. Nu cunoști un subiect decât după ce l-ai desenat. Apoi, este și un proces de autocunoaștere, fiindcă lucrarea spune mai mult despre tine, ca autor, decât despre subiectul reprezentat. Pictura e un univers pe care îl explorez zi de zi, e o preocupare intensă, care îmi absoarbe toată energia. Unii zic că pictează ca să se relaxeze. Nu, zău?! Eu, când plec de la șevalet, sunt mai istovită decât dacă aș veni de la săpat șanțuri. Sunt ca o un vas gol, nu mai am nimic de oferit, nici fizic, nici psihic. Am dat deja tot. Îmi trebuie o vorba bună, un film, o glumă sau pur și simplu liniște și somn.

- Crezi că pictura pe viitor va găsi noi valențe de exprimare ?

- Mă tem că artiștii au căutat deja prea multe căi de exprimare, fiindcă s-a pus continuu presiune pe artist, să facă musai ceva nemaifăcut, nemaivăzut. Și, pentru că trebuie să lucrezi mulți ani până-ți găsești „vocea” și nimeni nu-ți garantează că vei deveni recognoscibil, mulți caută din start originalitatea cu orice preț. Drumul ăsta duce de regulă într-o fundătură.

Să fim serioși, lumea e cuantificată. Oamenii au, în mare, nu numai aceeași compoziție chimică, dar și aceleași sentimente și emoții ca acum câteva sute de ani, aceleași aspirații, nevoi, slăbiciuni. Dacă arta e obligată să se transforme mai des→

ADALBERT GYURIS

și mai radical decât omul, cum poate ea să fie sinceră și să mai ajungă la inima lui?

După mine, sinceritatea e mai importantă decât originalitatea.

- Este o diferență între un amator și un profesionist ?

- Ar trebui să fie. Profesionistul se presupune că face numai asta și e normal să aibă o instruire superioară, care îl ajută să nu bătăie, să-și aleagă mai lucid o direcție, să își dea mai bine seama unde se situează. Consecvența duce totdeauna la rezultate.

Dar și un amator care a renunțat la tot pentru a picta poate deveni profesionist, mai ales dacă e abil și se instruieste singur sau apelează la un mentor bun. Autodidactul poate deveni mai bun decât un profesionist care, din cauza sinecurii care îi ocupă timpul, ajunge să fie pictor de duminică.

- În aceste vremuri este apreciată pictura ? Poți să trăiești din ce faci ?

- Fără îndoială că pictura este apreciată. Totdeauna a fost. E adevărat că astăzi, pentru cumpărătorul potențial, există mai multe tentații decât erau acum 30 de ani – vacanțe, case, mașini, haine de firmă etc, dar, după ce a obținut totul, omul își dă seama că are nevoie și de hrană pentru suflet. Arta, în toate formele ei, din această nevoie se naște. Iar o categorie de oameni găsește satisfacții mai mari în a privi o pictură decât în a merge la mall. Dacă îi dăruiești toată energia ta, da, poți să trăiești din pictură. Mai ales dacă ți-ai stabilit la timp prioritățile și ți-ai făcut o strategie financiară pentru a câștiga cât mai mult timp la șevalet. Când îți iei munca în serios, recunoașterea apare de la sine.

Prin portrete, artistul pictează suflete. Este un artist care a trăit și trăiește în și prin artă.

Tablourile sale au darul de a crește iubirea și de a îndepărta răutatea. Arta sa plastică ajută oamenii să se iubească mai mult.

Afirm din nou despre Claudia Schitelea că este un artist desăvârșit, gândește profund și indiferent de performanța la care ajunge, arta sa rămâne o adevărată încântare pentru om. Nu uită că oriunde trebuie să fii bun, să iubești și să ierți.

Mă bucur că o cunosc și o reamand cu căldură tuturor celor care iubesc pictura, frumosul și omenia !

Muzica zilelor noastre

„Mașinăria Mandeal”

Am dat iar de ea la Ateneu în mijloc de vară. Acolo desfășurându-se anual un festival tradițional demn de apreciere neîndoios. „Vară Magică” se cheamă și-a ajuns, bravo lui, la a douăsprezecea ediție. Deschisă, cum sugerați metaforic în titlu, de Orchestra Română de Tineret. Cel mai bun ansamblu simfonic din a noastră țară de un timp încoace. Pentru că entuziasmul, vioiciunea, acuratețea și pregătirea etalate vădit de-ai săi membri juni și dornici de cânt sunt remarcabile. Și cu mare folos în domeniu. În cultura națională actuală. Ce luptă și ea, după puteri, cu inerția, lipsa de interes, de educație a celor mulți și goi la minte tot mai accentuat...

Rezultatul de care cutez a vorbi cu plăcere se datorează, în egală măsură, muzicianului Cristian Mandeal. Pianist și dirijor cu largă experiență. Cu vocație și pasiune în utilizarea baghetei ”magice”. De care dă dovadă și-acu, septuagenar. Forța și precizia cu care folosește unealta aiasta de bază sunt pregnante și azi. Rodnice nespuse și de de profunzime. Transformând tuttiștii într-un monolit impecabil. Ce răspunde comenzilor firec și profesionist la nivel de vârf. Obținând pretutindeni succese peste succese. Spre mândria lui și-a celorlalți de-aceiași nație, cu drag real de arta magică a sunetelor nemuritoare...

S-au cântat „Tablourile dintr-o expoziție” (coautori, să zicem, Musorgski, Ravel), câteva bis-uri incandescente, la final, da și celebrul concert de vioară în re major. Semnat, pentru eternitate, de Marele Surd. Solist fiind un ceteraș

ceh de înalt calibru. Josef Špaček, pe nume. Extraordinar, viguros, nuanțat, echilibrat. Virtuoz indiscutabil. Posesor îndreptățit al unei „Guarneri del Gesu” ce-a sunat magic, magic, magic. Dând viață binevenit, mânăită iscusit, reputatei creații beethoveniene. Încât nu pot să nu mă întreb: oi mai avea ocazia s-o reaud? Și pe Josef să-l mai văd la treabă? Oare filarmonicile autohtone fi-vor în stare să aibă alături acest supertandem concertistic în viitor? Greu de răspuns pe loc, da speranța moare ultima, nu?

ADRIAN SIMEANU

Muzica zilelor noastre

S-a dus și Capriel...

Da, iată că, după Garbis, plecă la Ceruri și Capriel. Frații Dedeian, adică. Amândoi, instrumentiști autohtoni de jazz. Primul, saxofonist, secundu, chitarist. Armeni de etnie, pasionați de ritm, armonie și melodie. Improvizatori, de asemeni. Îndeosebi, Garbis. Capriel excelând, în opinia mea, ca acompaniator și pedagog pe instrumentu` cu șase corzi. Ședeam adevsea de vorbă-mpreună și-mi povestea despre munca sa. Cânta mult afară, invitat fiind la varii evenimente. Urca pe scene cu-atâția confrăți și m-ajuta, la nevoie, cu informații utile-n domeniu...

L-am văzut, auzit în concerte și-i apreciam prestația. Chiar și-n Pitești a ajuns în anii din urmă. Din păcate, ”atotștiutorii” de la filarmonică nu l-au invitat niciodată, oricât am insistat. Ca și pe alții pieriți între timp. Doar Araxi Negoșanu, pe când conducea interimar la Teatrul „Davila”, i-a găzduit, ferice, în seară de toamnă. Cu ei în echipă atunci, un alt răposat din breaslă, Pedro Negrescu, bun contrabasist de jazz-rock. Ca atare, spun, în loc de adio, că rândurile astea, puține desigur, au izvorât din suflet. Întru prietenie și neuitare. Ce, grație muzicii tale, vor dăinui, Capriel...

ADRIAN SIMEANU

Gânduri despre muzicieni

George Enescu (19 aug.1881- 4 mai 1955), precum bine se știe, a fost un mare muzician român. Nu îi voi face o nouă prezentare, despre marele violonist, pianist, dirijor, compozitor și profesor s-au scris nenumărate materiale. Dar, *din păcate*, subiectul gândurilor mele de astăzi se leagă de acest mare nume al culturii românești. De ce *din păcate*? s-ar putea întreba, pe bună dreptate cititorii.

Iată de ce: am citit, nu de mult, o știre care m-a și mirat, dar m-a și lovit. Citez cotidianul *Adevărul* din 31 iulie 2022: «*Soprana Angela Gheorghiu a explicat într-o postare publicată pe pagina sa de Facebook, motivul din spatele conflictului cu dirijorul Cristian Măcelaru, după ce l-a numit pe acesta „un laș și un trădător” fiindcă a ales să cânte Rapsodia Română a lui George Enescu în fața Turnului Eiffel.*»

N-aș fi scris despre această afirmație dacă ea nu ar fi fost o premieră în viața mea de iubitoare și cunoșcătoare a muzicii și a muzicienilor.

Sigur că m-a lovit. Nu făcusem eu o vizită de neuitat, în România, deși profesoară de chimie, cu elevii clasei mele de dirigenție la Muzeul Enescu? Nu făcusem cu ei o oră specială dedicată marelui compozitor, interpret, dirijor, aducând la școală pick-up-ul meu și dând exemple, în cadrul prezentării, cu înregistrări din muzica interpretată și compusă de el?

Ceea ce mă impresionase la marele Enescu au fost cele cinci posturi în care își manifesta creativitatea muzicală. A fost interpret (pian, vioară), dar și profesor, dirijor și compozitor, iar aceste roluri sunt foarte diferite și, fiecare în parte, cere calități tehnice și umane deosebite.

Este o mare diferență între un instrumentist (categorie în care intră și interpreții vocali, al căror instrument este vocea) și un dirijor, de exemplu. Există încă, din păcate, o percepție - evident eronată - a unor muzicieni, cum că a fi dirijor ar fi mai ușor decât a fi instrumentist. **Yehudi Menuhin** explică amănunțit diferența între cele două funcții într-un interviu dat în 1971, cu ocazia împlinirii a 75 de ani. Precum bine se știe, Menuhin a fost un mare violonist - și, ce coincidență, a fost chiar elevul lui Enescu! - iar la un moment dat a trecut la funcția de dirijor. El susține că, pentru a fi instrumentist, se cere o tehnică deosebită, dar responsabilitatea artistică se rezumă la propria lui persoană. Când

a devenit dirijor, Menuhin a fost pus în fața studiului unei tehnici diferite: aceea de a interpreta muzica dată de toți instrumentiștii din orchestră, simultan, ca și când întreaga orchestră ar fi fost un singur instrument, susținând că acest rol nu este de loc ușor de îndeplinit.

Și, dacă vorbim despre arta de a dirija, putem să ne amintim de marele **Sergiu Celibidache**. Acesta, când lucra cu instrumentiștii din orchestră, îi îndemna să se asculte unul pe celălalt, nu să urmărească dirijorul. O violonistă canadiană a avut privilegiul să concerteze în Europa sub bagheta lui Celibidache și a mărturisit recent într-o emisiune radiofonică - pe care am ascultat-o cu mare atenție- că niciodată nu a avut o experiență atât de extraordinară cum a fost cea cu Sergiu Celibidache, pe care o va ține minte toată viața.

Dacă ar fi să analizăm rolul instrumentistului - fie el vocal - arta lui, ca și a dirijorului, este de a servi cât mai bine intenția compozitorului. Desigur, arta Angelei Gheorghiu a fost și este recunoscută pe toate scenele lumii. Fără îndoială că nu se pune la îndoială nici talentul ei, nici munca pe care o depune pentru a interpreta rolurile celebre din opere, nici succesul ei mondial. Și atunci, de ce, de unde vine acea afirmație cu totul nepotrivită pentru un muzician?

Celebra cântăreață italiană **Cecilia Bartoli** este iubită și apreciată în întreaga lume nu numai pentru felul unic în care interpretează muzica, dar și pentru munca ei asiduă de a descoperi și valorifica creațiile unor compozitori italieni necunoscuți încă de public.

Toți acești muzicieni pe care i-am numit mai sus se pun în slujba fie a

muzicii pe care o interpretează, fie a celorlalți muzicieni, când îi dirijează, fie a elevilor, când îi învață muzică, fie a muzicii însăși, când o compun. N-am auzit niciodată afirmații ale unui muzician despre altul de genul celui citat mai sus.

Pe dirijorul **Cristian Măcelaru** am avut ocazia să-l urmăresc numai în cadrul festivalului Enescu de anul trecut, e o cunoștință oarecum nouă pentru mine. În schimb, în Canada, unde mă aflu de 40 de ani, la radio se cântă mereu rapsodiile lui Enescu, audiența le solicită și le ascultă cu plăcere. Și atunci, cum poate fi numit acest dirijor „laș și trădător” pentru faptul că a ales interpretarea *Rapsodiei Române* de Enescu în Franța, în aer liber? Sincer, nu înțeleg! Ba dimpotrivă, sunt absolut convinsă că publicul parizian a apreciat alegerea dirijorului, compoziția fiind accesibilă și foarte potrivită pentru un concert în aer liber.

Desigur, George Enescu are multe compoziții care au un alt nivel muzical, filosofic și interpretativ, dar alegerea cunoscutei și iubitei *Rapsodii Române* nu poate nici pe departe fi numită o „lașitate și o trădare” din partea dirijorului. Afirmația făcută de cunoscuta solistă m-a mirat și îndurerat profund. În plus, mă miră și justificarea afirmației: o neînțelegere managerială a ei cu dirijorul.

Am scris despre acest incident pentru că, așa cum spuneam, m-a surprins neplăcut. Muzicienii sunt, în general, artiști generoși, care se apreciază și ajută reciproc, iar afișarea unei asemenea atitudini din partea unei cântărețe de talie internațională, de origină română, pătează reputația generală pe care o au marii muzicieni, aceea de a se dăruie total artei pe care o servesc, colegilor de breaslă și de a transmite dragostea de muzică noilor generații.

Să trecem deci peste acest neplăcut incident și să iubim, în continuare, muzica și pe muzicienii care ne-o oferă.

VERONICA PAVE L LERNER

Toronto, 17 august 2022

Literatură și film

Elvis

Aflasem că talentatul regizor australian Baz Luhrmann a realizat un biopic Elvis Presley (1935-1977), dar primul gând a fost să nu văd filmul. Nu era spaima de demitizare, deoarece știam multe din tumultuoasa viață a Regelui *Rock'n Roll-ului*. Atunci? Mă întristează mereu reversul succesului, culisele înșăngerate ale efortului artistic. În 2002 Alanna Nash a publicat cartea *Colonelul*, despre Elvis și Parker, managerul diabolic, care l-a întâlnit pe Elvis în 1955 și a fost unicul său reprezentant mult timp. Elvis s-a născut în Tupelo, un orașel din Mississippi, într-o casă modestă. Cânta de mic în corul bisericii, iar la zece ani a participat deja la un concurs de tinere talente. Urmează liceul, armata... Păr lung, perciuni, stil dur pe scenă. În cartierul Memphis adora muzica afro-americană.

În film, viața lui Elvis e povestită din perspectiva lui Parker, cel care simte nevoia să se dezvinovățească, să devină autor omniscient și lucid.

Scena

VĂ PUP, CIOCOFLENDERILOR

Gândurile care îmi dictează aceste rânduri nu sunt inspirate doar de figura lui Florin Piersic, acest „mare ciocoflender al teatrului românesc”, ci și de cea a domnului Nicolae Băciuț, „acest Domn al culturii transilvane”.

„Vă pup, ciocoflenderilor”, cartea domnului Băciuț, pe care am avut ocazia să o citesc recent, este un elogiu adus marelui actor și se înscrie, în opinia mea, printre cărțile document care vor rămâne peste timp. Este o reverență pe care autorul cărții o face în fața marelui actor, cinstindu-l. Printr-o reacție reflexă facem și noi același lucru, atât în ceea ce privește legendara figură a lui Florin Piersic, cât și în fața omului care a realizat la ceas aniversar, acest omagiu scris. Și nici nu ar putea fi altfel pentru că, așa după cum afirmă autorul, „Noi suntem parte din acel public, pe care Florin Piersic l-a iubit, îl iubește și căruia i s-a dăruit cu toată viața sa.” (Nicolae Băciuț)

Filmul e un omagiu, o frescă muzicală și istorică (se întâmpla atunci asasinarea lui Kennedy, dar și a pastorului Luther King). Moartea mamei, depresia, căsătoria cu Priscilla, însă viața lui era o goană: concerte, ritm, efort, în jungla aplauzelor. Fani dezlănțuiți, spectatori în transă, fete vrăjite de „bomba sexuală” a vremii – totul sub indignarea irespectuoasă a politicienilor și sub amenințarea cenzurii.

În rolul lui Elvis: Austin Butler. Senzațional, în coregrafii viscerale. Vulnerabilitate și *sex-appel*. O performanță obținută după doi ani de pregătire. Ce se poate spune despre Tom Hanks, care părește orice cărare manieristă și reînvie un Tom Parker credibil, alunecos, tumultuos? El este cel rău, controversat, care a exploatat, de fapt, talentul lui Elvis. Tom Hanks realizează un rol incandescent de *contre-emploi*. Deranjează însă accentul bizar și multele proteze. Întreg filmul adoptă un ritm provocator, vertiginos, o baleiere între colorit și inserturi alb-negru, iar în prim-plan e artistul îndepărtat de familie, de libertate,

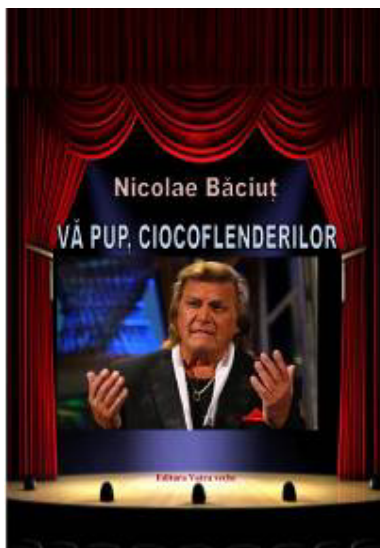

legat parcă la altarul artei. Priscilla (soția) l-a părăsit, desigur. Acum are 77 de ani, e actriță și scriitoare. Bănuiesc că filmul a fost realizat cu acordul și...supravegherea ei. În film, Priscilla e angelică, pură, răbdătoare. Mi se pare normal... un *noli me tangere*. Doar nu putea accepta să-și vadă defecte...pe ecran.

Elvis, personaj iconic, moare la 42 de ani, total epuizat. Stres, pastile, droguri. Da, 22 de ani de muzică, 31 de filme, 64 de albume. Un film necesar, cu un vizual electrizant, cu un ritm spectacular, din care ai vrea să ieși puțin, să rămâi mai mult pe scena muzicii. Vocea din *off* (Parker) e adesea inutilă și obositoare. Asta că să se vadă că este loc și de mai bine.

ALEXANDRU JURCAN

Este de apreciat îmbinarea dintre demersul jurnalistic și cel beletristic, cu realizarea unei cărți plăcute lecturii, dar, personal, m-am lăsat atrasă mai mult de aerul familiar cu care Nicolae Băciuț își împărtășește amintirile, cititorilor săi. Ca pentru a întări această impresie, o serie de fotografii însoțesc rândurile cărții.

„Autografe... pentru Florin Piersic”, semnate de oameni distinși care l-au cunoscut pe actor într-o împrejurare sau alta, au fost adunate cu grijă de Nicolae Băciuț. Regăsești emoții diverse în funcție de personalitatea celui care a așternut „autograful”, dar toate au un element comun: venerația. Evocările tuturor sunt exemple de noblețe sufletească și emoționează. Nu cred că doar spiritul de breaslă m-a făcut să mă opresc mai mult asupra paginilor scrise de domnul doctor Mircea Frențiu. Rândurile așternute de dumnealui sunt, pe cât de profunde, pe atât de frumoase.

„Dumnezeu a creat lumea ca un teatru, iar noi toți suntem actorii ei. Dumnezeu face distribuția și tot el ne urmărește cum jucăm. Viața este ca o piesă de teatru, nu este important cât durează, ci este important cât de bine este jucată.” (Mircea Frențiu)

În ceea ce mă privește, am rămas cu plăcerea lecturării acestei cărți, cu venerație reînnoită față de actor și scriitor, cu bucuria primirii unui memorabil și valoros autograf din partea autorului.

SIMONA MIHUȚIU

Lumea lui Larco

ÎN LUNA SEPTEMBRIE

SEPTEMBRIE ȘCOLĂRESC

E-a noua lună-n calendar
Și bine-ar fi, cu siguranță,
Cumva de noul an școlar
Ar debuta cu o vacanță!

SEPTEMBRIE LA NOI

E luna când e cald și bine,
De la *Carpați* spre malul mării
Și când sunt aprozare pline
Cu fructe din afara țării.

ÎN LUNA SEPTEMBRIE

Țăranii sunt la recoltat,
S-au risipit de-o vreme norii,
Se-ntorc elevii la-nvățat
Și de la mare ... senatorii.

EROU POST – MORTEM

S-ajung erou în viitor,
Cum e normal și îmi doresc,
Aș accepta întâi să mor ...
Dar dacă nu mă mai trezesc?!

CONJUGALĂ ȘI BILANȚ

La carul vieții, nu vă mint,
Am tras în jug precum un bou
Deci azi la *Nunta de argint*,

Eu pot fi declarat erou!

AVATAR ISTORIC

„Din rude mari împărătești”
Aveam o țară ca-n povești,
Încet, încet și ... pas cu pas
Doar de poveste a rămas!

ROMÂNIA DIN GRĂDINA MAICII DOMNULUI

Mi-e patria copacul roditor
Ce poate să dea fructe tuturor,
Păcat că-s mulți și azi din lumea rea
Ce vor să-i rupă câte-o rămurea!

SOARTA UNOR VEȘTI

O știre ce-i obișnuită
La vreme nu-i de toți primită,
Cea plămuită, orișiunde
Ajunge-n câteva secunde.

BURLACUL INVESTIGATOR

Despre fetele iubite
Veștile veneau, dar iată:
Cele false-au fost primite,
Cele bune, niciodată!

CONSTATARE ȘI PROVERBIALĂ

Sunt în oraș zeflemitori,
Nimic ce e de răs nu iartă,
Doar că mai râde, uneori
Și câte-un *hârb de oală spartă!*

UNUI FĂȚARNIC

Când îl văd cum se preface
Că-i deștept, eu n-am ce-i face,
Nu e bai, dar într-o zi,
Se va crede că ar fi!

NIVEL DE TRAI

Că nu mai știe gustul pâinii
Potaia leșinată vom
Putea să zicem că și câinii
Duc astăzi trai mizer de om!

ȘTIREA DIMINEȚII (sonet)

Primit-am veste că sunt premiat
La *Festivalul de Literatură*,
Comisia fiind extrem de dură,
Pe podium numai eu știu c-am urcat.

A fost o temă din agricultură,
Toți concurenții m-au aplaudat,
Autografe în final am dat,
La fel ca bravi oamenii de cultură.

Mi-au dat și diplome viu colorate
Și bani mai mulți, de nu știu câte
mii,
Suficienți să scap de datorii.

Dar când să-mi fac la toate cele
plinul,
Deșteptătorul a sunat, hainul,
De am rămas cu buzele umflate!

*****

SONET LAUDATIV

Mărite Țepeș vino pe la noi,
Interesante lucruri ai să vezi:
Păduri întinse, grâne, munți, livezi
Și oameni harnici fără de nevoi.

De ce observi să nu te minunezi,
Deoarece românu-i om de soi,
Lipsit de taxe, e bogat, vioi,
Nimic azi n-ai ce să-i mai reproșezi.

Toți tinerii-s veniți din țări străine,
Lucrează-n țară, locuri sunt de
muncă,
S-au construit mari fabrici și uzine
Și nimeni nu mai doarme vara-n
lună.

Iar dacă vii, te rog frumos reține:
Să ai suficiente țepi la tine!

VASILE LARCO

De la un clasic citire

LAUREAN IONICĂ
(1938-2022)

VIATA

Totdeauna e pendinte,
De e bună sau de-i rea,
Viața merge înainte...
Noi ne ținem după ea.

VECINII

De vecini ce să vă spui?
Nu cred nasul să mă-nșele:
Unu-și vede de-ale lui,
Celălalt de ale mele.

PARADOX

Odihnind, chiar azi îmi pun
O-ntrebare-n ziua-a șaptea:
Dacă noaptea-i sfetnic bun,

Cum de unii-s proști ca noaptea?

CĂSĂTORIA

Act firesc, făcut în tihnă,
După multe rătăcirii:
Perioadă de odihnă
După marile iubiri.

VICIUL

Nu mă pricep să-l definesc,
Dar știu cam cât de mult îmi
plac
Și vinul cu buchet regesc,
Și fetele cu ochi de drac.

Selectie. VASILE LARCO

CATRENE ALERGENE

FIECARE CU INTERPRETAREA SA?

Dacă fostele – sovietice – republici Rușii le socot „pământ rusesc”, Afișa-va când Bruxelles-ul chejii publici,
N-o pretinde că UK* - i pământ UEsc?

*UK (abr. engl. United Kingdom) - Regatul Unit; Marea Britanie.

LA CALAMITATE TOATE AM DEVENIT DINTR-O DATĂ STATE DEZVOLTATE?

Adulai două viteze:
Cineși – pe-ale sale speze.
Când să ți se spargă pneul,
În comun să ducem greul?!

CÂND NU-I MAI CUPRIND FIORII

O curtau pe frau A. Merkel
Ca un șoricar pe-un teckel,
Dar de când cu herr O. Scholtz,
Rușii îl cam pun la colț.

GHICI, CIUPERCĂ, CINE-I?

Toți știu: cancelariatul
Nu i-a pus pe nimb stigmatul.
Cochetarea cu Rusia –
Un semn grav: antipatia.

GENEROZITATEA EX-PREȘEDINTELUI URSULESCU

Cât era stăpân pe hartă,
Nici prin gând să se împartă.
Azi, când nu-i, - mărinimie:
„Vouă – osul, pulpa – mie!”.

PUȚINTEL UITUCI

Singuri când sau în echipă
Îi vedem doar relele,
Nu cumva uităm pe-o clipă
Că și noi am fi-n UE?

BANII UE NU FAC PARTE DIN FONDUL COMUN AL STATELOR-MEMBRE?

Am primit, se-nfoaie-o primăriță,
Fonduri grase gratis de la UE,
Că pe loc chiar ți se rupe-o iță:
„Banii ăia sunt și-ai mei, duduie...”

RIPOSTĂ ÎNTĂRZIATĂ ABONATULUI LA BĂILE TUȘNAD?

Fost-au vremuri – treceau ani de zile.
Vreun șoldan se implica-n scandal?
La cinci zile azi – săgeți futele
Că l-au ras - târziu – oficial?!

MIOPIE?

Tot i-auzi pe unii cum se leagă
De UE – că să ne lase-n pace.
Cârcotașii chiar să nu-nțealegă
Că și noi dintr-însa parte-am face?

CASUS BELLI

Pentru ce delict de pe maidan
Rușii pe ruteni îi pedepsesc?
Deliciosul boș ucrainean
Îi stătuse-n gât celui rusesc.

SCHIMBARE DE EXPONATE ÎN CAPITALELE EUROPEI

Tancului „liberatoriu”
(Nu l-ar ocoli rugina!)
Îi ia locul, meritoriu,
Cel distrus în Ucraina.

COMISIA EUROPEANĂ A (MAI) APROBAT TREI INSECTE PENTRU ALIMENTAȚIA PUBLICĂ

Greieruș, lăcustă și molete,
Noile-n UE delicatese:
De parfumul lor te-mbeți sticlete,
Iar de preț – ochii din cap îți iese.

SFAT DE OSPĂTAR OLANDEZ MODERN

Să nú mai ținem dumáne,
Că ne-nădușim cu ele.
Să uităm de mușchi, ciolane
Și să trecem la ... lalele.

CAPITULAREA UCRAINENILOR – CONDIȚIA KREMLINULUI PENTRU ÎNCEPEREA TRATATIVELOR DE PACE

Cinic, rușii-ar vrea să-ngenuncheze
Un popor și-o țară de eroi.
Cum să ceri, dar, să capituleze,
Când tot ei ne spun că nu-i război?!

SĂ NU RESPIRI ÎN LIMBA TA MATERNĂ??!

Să nu vorbești în limba ta, străina,
Materna-i alta, zice-o lege jimbă.
Dar la război barbar, în Ucraina,
Viața să ți-o dai în care limbă?

Claudia Schitelea,
Trandafiri în sticlă

A TE DUCE LA TULA CU PROPRIUL SAMOVAR

Rușii-și iau, plecând la Tula,
Propriul samovar de-acasă.
La Tehrán* schimbă căciula?
Vin cu propria lor masă?

*Tehran (mai frecvent Teherán) – capitala Iranului.

ACORDUL CEREALIER DE LA ISTANBUL

Rusul joacă funambul
După cum îl strânge lesa:
Într-un fel - la Istanbul
Și în altul – la Odesa.

CUM PARTICIPĂ RUȘII LA PREGĂTIREA CULOARULUI PENTRU EXPORTUL DE CEREALE DIN UCRAINA

Explicarea rușilor expresă,
Invocând stringența en renfort*:
„Noi n-am bombardat mândra Odesă,
Ci am deminat intrarea-n port”.

*En renfort (fr.) – în ajutor.

RM: ÎNTRE EST ȘI VEST

Candidată-n UE pe-apucate,
Îi dau ghes investitorii din Vest,
Doar că – licitațiile truate -
Le câștigă-n draci tot cei din Est.

ORI E LAIE, ORI BĂLAIE (În legătură cu acceptarea statutului de candidată în UE pentru RM)

Unii-ar vrea, ca luciole,
Și-n UE, și-n CSI.
Nu poți, oricât ți-ai dori,
Sta cu fundu-n două iole.

UN PRIMAR, ÎN SECETĂ, AȘTEPTÂND PLOAIA

Sus, o escadrilă NATO
Norii alungă, ploile.
„La harbuji mergi, nechemato,
Ca să sperii ciorile!”

NICOLAE MĂȚAȘ

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,
Confirm primirea numărului 8 al revistei. Și Vă mulțumesc din suflet pentru bunăvoința de a publica, în paginile ei, poemul meu „Diacul”.

Mi-ați făcut, acum, în zori, o mare bucurie,

Recunoscător, fratern,

Eugen Dorcescu

Mulțumesc mult de noul număr și calde felicitări!

Ioan Aurel Pop

Sărbătorirea lui N. Steinhardt și articolul dvs. despre el sunt splendide! Multe, multe felicitări și urări de bine,

Toma Pavel

Bună dimineața, beau cafea și recitesc revista *Vatra veche* și din nou, mereu, mă bucură și găsesc ceva nou și interesant.

Tocmai silabiseam „Nu-i decât un nor...” pic, pic... Așa de frumos, curat și de profund!

Despre Gabriela Melinescu,? Mi-a stârnit amintiri literare vechi. Un ochi plânge și unul râde. Am cunoscut-o pe vremea în care ea era cu Nichita, locuiau în Drumul Taberei, unde locuiam și eu. Gabriela lucra la *Lucceafărul*, făcea o echipă strălucită cu Sânziana Pop. Le invidiam în sensul acela frumos de poet ce își caută drumul. Ele erau deja potopite de faimă. Gabriela era frumoasă și mereu îmbrăca un costum de blugi, care îi venea tare bine. Sigur, pe atunci puteam tânji chiar și după o pereche de jensji americani.. Ne întâlneam mereu în miloacele de transport în comun, drumul era lung până în centrul Bucureștiului și tot sporovăiam. Avea un zâmbet de Gioconda. Mi se părea că ascunde multe mistere în spatele lui. Era obosită, după lungile nopți de poezie din jurul Poetului, dar nu se plângea niciodată de prea mulți musafiri, de nimic. Un om admirabil. O femeie care iubea mai presus de ea însăși. O poetă ale cărei poeme erau pe gustul meu.

Aceea este Gabriela Melinescu care ar trebui să rămână în memoria românilor, nu cea din fotografiile pe

care boala și timpul le-au mistificat. Nu știu de ce am scris acum și aici despre ea. Poate pentru că am văzut ce ați postat și mi-am imaginat cum a fost sărbătorită la Văleni. Fiecare dintre noi aveam un filtru al nostru, strict personal, prin care îi trecem pe marii scriitori contemporani. La mulți ani, Gabrielei! Îmi doresc să fie fericită, să zâmbească în spațiul acela rece, pe care singură și l-a ales.

Eu sunt tot la Archiud. Multe și mărunte, dulci și mai amărui zile... Scriu la două volume de poeme, mai și pictez, să-mi treacă vara. Vă îmbrățișez, vă declar admirație, ca de obicei, și putere să le duceți pe toate pe mai departe.

Melania, cu drag

Mulțumesc mult! Ce sumar amplu ! De la bun început am citit cu sufletul la gură interviul cu Domnul Mircea Tomuș. L-am cunoscut pe fiul său și am fost și eu elevă la liceul „Ghe. Lazăr” din Sibiu, chiar dacă la clasă paralelă celei păstorite de Doamna Sîrghie.

Pe scurt, am simțit cum vine spre mine o avalanșă de amintiri și de subiecte de reflecție, inclusiv legat de situația complicată din Europa. Lectura continuă...

Numai bine din Spania, cu felicitări și grațitudine,

Gabriela

Merci frumos. Mă repet, că aceasta e realitatea: Ești o forță! Sincer, nu-mi dau seama cum le faci pe toate... Sincere felicitări!

Sper să ne vedem la Tg. Mureș la prezentarea VAMPIRULUI...
TE ÎMBRĂȚIȘEZ!

Mircea I. B.

Buna ziua, dragă Domnule Băciuț

Am citit aprecierile Doamnei Profesoare de la Iași cu privire la ultimul număr al revistei. Nu suntem surprinși, talentul și munca dumneavoastră sunt apreciate de toți cei care citesc *Vatra veche*.

Pentru dumneavoastră timpul nu se oprește, chiar dacă faceți mari sacrificii, pentru revistă și pentru tinerii scriitori. Spațiul ne separă, dar sufletește suntem mereu împreună.

Aseară am avut o mare satisfacție. Că în fiecare an Sărbătoarea Națională a Franței se încheie noaptea cu un concert de muzică clasică și un spectacol de artificii la Tour Eiffel (noi locuim în apropiere și admirăm artificiile de la fereastră). Orchestra Națională a Franței a fost dirijată de marele Cristian Măcelaru, care a pregătit un program superb și nu a uitat să includă *Rapsodia Română*. Am fost impresionați până la lacrimi, deoarece interpretarea orchestrei a fost cu mare sensibilitate.

Îmbrățișări și mereu aceleași gânduri pentru dumneavoastră și familie.

Alexandra

Mulțumesc frumos!

Felicitări și drum lung revistei!

Ileana Popescu Bâldea

Mulțumesc de trimitere. Ce faci d-ta, bădie, e grozav pentru limba română. Felicitări (ce fad sună...)

Prof. dr. Dumitru V. Marin

Vă mulțumesc d-nule Băciuț pentru acest nou număr al revistei „Vatra veche” pe care mi l-ați trimis. F.F interesant, bogat cu articole care arată și dau valoare istoriei și culturii române

Aș dori să vă întreb dacă pe adresa revistei „Vatra veche” pot trimite spre publicare câteva versuri? Mii de mulțumiri, o zi bună de-aici, de la poalele Tâmppei.

Nicolette Orghidan

Mulțumim foarte mult, echipă minunată! La mulți ani creatori!

Cu prețuire și recunoștință!

Prof. Niculina Bercea

Doctor in filologie
C.N. "I.L. Caragiale" Ploiești

Stimate dle Nicolae Băciuț,
Revin, așa cum promisesem mai ieri, cu buchețelul de catrene pentru nr. 9/2022.. Viață lungă revistei și redactorului-șef! Tot respectul,

N.M.

Vă felicit pentru această foarte frumoasă revistă!

Mult succes în continuare!

Lilioara Macovei

Vă mulțumesc mult pentru această trimitere a revistei, care mă bucură și mă onorează, precum și pentru publicarea anterioară a celor scrise de mine.

Cu sincere urări de sănătate și succes,

Elisabeta Bogățan

Bună ziua, maestre Nicolae Băciuț!
FRISOANE ÎN TIMP DE CANICULĂ: „Între atâtea crize, e greu să ocolești, ca editor de reviste, criza de timp, își încheie ultimă pagină de text a revistei sale, Vatra veche, nr.6-7/iunie-iulie 2022, Nicolae Băciuț. Era un semnal de alarmă, un șuierat în mijlocul verii cu privire la apariția în continuare a revistei. Nicolae Băciuț avea puterea să recunoască, nu spre laudă, ci spre trudă că „Eu sunt și cel care centreză și cel care dă cu capul. Așa rezistă revista!” Și ne bucurăm că Nicolae Băciuț a avut puterea „să mergem în continuare împreună” și să ne ofere nr.8/august 2022.

Ghiță Nazare

Mulțumesc. Să vă țină Dumnezeu obiceiul și nouă... năravurile!

M. Dobreanu

Vă mulțumesc pentru acest număr frumos!

Cu stimă,

Ela Cosma

Vă mulțumesc frumos pentru cadoul cultural oferit de dvs.

Cu drag ,

**Viorel Nicula
Miorita USA Newspaper**

Vii ulțumiri și calde felicitări pentru noul număr al publicației *Vatra veche*. Mult succes în continuare.

V. Tudor

Ce revistă frumoasă și densă! Mulțumesc și felicitări!

Valeria Tăicuțu

Un număr excelent. Mulțumiri și felicitări.

prof. dr. Ada Stuparu

Dragă domnule Băciuț,
Vă mulțumesc că-mi trimiteți revista. Bună, făcută cu sârg, în fiecare număr ai ceva de citit, eu o promovez aici printre intelectualii români din Grecia și e apreciată. Mulți iau astfel

conștiință cu ea și e bine că se întâmplă acest lucru.

Personal, vreau să vă felicit și pentru contribuția număr de număr a Silviei Urdea. Mă plec în fața acestui om cu capul pe umeri. Număr de număr mă verific prin ea. Aș vrea s-i trimit o carte. Oare cum pot să fac? Cred că sunt unii oameni în grupul românilor din diasporă care trebuie să se citească unii pe alții.

Vă mulțumesc pentru revistă, e o treabă serioasă pe care o faceți. Și dacă mă ajutați și transmitându-i doamenii Silvia Udrea dorința mea, am să vă mulțumesc de nenumărate ori.

Cu cele mai bune gânduri

**Monica Săvulescu Voudouri
Atena.**

Bună ziua, domnule redactor-șef Nicolae BĂCIUȚ!

Salutări și toate gândurile de bine!

Mulțumesc mult pentru Revista *Vatra veche* nr.8/2022! După „trecerea în revistă”, voi începe citirea ei. Văd că este una complexă și completă, din toate punctele de vedere, cu articole bine structurate și fotografii adecvate.

De fapt, așa cum au fost și celelalte! Felicitări pentru editarea acesteia, dar și pentru întreaga și valoroasa dumneavoastră activitate literară, cultural-artistică și publicistică/jurnalistică!

Vă urez multă sănătate și bucurii nenumărate, într-o toamnă bună și liniștită, pe măsura așteptărilor dumneavoastră!

S-aveți o duminică minunată, alături de familie și de toți cei dragi! S-auzim de bine! Doamne-ajută!

Cu stimă deosebită și înaltă considerație,

Marin Ștefan

Vă mulțumesc mult, domnule Băciuț! Felicitări pentru neobosita muncă pe care o depuneți pentru a ne oferi o revistă de înaltă superioară și conținut impecabil.

Sănătate și mult succes în continuare! Cu deosebită considerație,

Georgeta Resteman

Stimate maestre Nicolae Băciuț, felicitări și pentru recentul număr al prestigioasei reviste *Vatra veche*, din prag de toamnă, minuțios realizat, cu materiale interesante pe placul cititorilor, fapt dovedit, știind că:

Toamna este zâna bună,

Una fără de pereche:

Roade multe ea adună,

Inclusiv în...*Vatra veche!*

Vasile Larco

Mulțumesc tare mult pentru revistă! Multă sănătate, prosperitate, să fie pace și revista să aibă viață luuungă și aprecieri la superlativ, cu sinceră considerațiune!

George Vlaicu

Deosebite mulțumiri și felicitări pentru noul număr al revistei!

Cu stimă,

Christian W. Schenk

Stimați colegi, în trecere pe terra și aflat pe ultimii kilometri ai maratonului, îmi verbalizez uneori gândurile și le trimit celor care vibrează pe aceleași frecvențe...Le gășiți în atașament.

Stimă și prietenie

Nicolae Dima...

un alt roman ratat prin lume

Stimate domnule Nicolae Băciuț, Mulțumindu-vă pentru susținerea generoasă a proiectelor noastre literare care au beneficiat de sprijinul dumneavoastră deosebit, fie că a fost vorba de publicarea cărților și a revistei noastre școlare, fie că ați găzduit recenziile noastre în paginile revistei "Vatra Veche", îmi permit să vă trimit de data aceasta o recenzie asupra cărții "Eugen Lovinescu. Ipostaze ale scriitorului", cu rugămintea de a o publica.

Recenzia aparține lui Gheorghe Mohor, publicist argeșean.

Desigur, vă sunt recunoscătoare pentru ajutorul acordat în timp și îmi cer scuze dacă în ultima vreme am întrerupt colaborarea noastră, având o perioadă mai grea, în care au dominat problemele de sănătate.

M-am bucurat să aflu despre activitatea dumneavoastră prestigioasă, pe care și prietenii de la Centrul Ecleziastic „Nicolae Colan” din Sfântu Gheorghe au răsplătit-o cu un binemeritat premiu cultural-științific. Fie ca bunul Dumnezeu să ocrotească aceste ctitorii de cultură, gând și suflet românesc, dându-ne neamului nostru puterea de a lupta împotriva vicisitudinilor!

Cu bune urări și aleasă prețuire, vă mulțumesc,

Prof. Maria Stoica

Panoramic cultural 2022

Ziua Limbii Române, Muzeul ASTRA, Sibiu

Mihain Pânzriu-PIM – portret Nicolae Băciut

Ziua Limbii Rămâne, Mănăstirtea Bistrița

Galeria Deisis, expo Maria Mera, Ioan Ziblean

Ziua Limbii Rămâne, Târgu-Jiu

Lechința de Mureș, lansare de monografie locală

Ziua Limbii Rămâne, Târgu-Jiu

Simpozion Palia de la Orăștie 440

OCHIUL CICLOPULUI

Claudia Schitelea, Fructieră cu struguri

DE-A V-AȚI ASCUNSELEA

Se-ascunde ziua prin
unghere,
la sânul ei să nu ajungi

cu bronzul plajelor rebele,
cu degetele mării lungi.

Te-ascunzi și tu și nu știi
unde,

și-mi iei cu tine timpul meu
și-mi lași în urmă doar
secunde

cât să-l găsec pe Dumnezeu.
NICOLAE BĂCIUȚ

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Florin Bengean,
Sorina Bloj, A.I. Brumar, Aurel Buzincu, Geo
Constantinescu, Luminița Cornea, Melania Cuc,
Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Justin-Florin
Dumitru, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan, Vasile

Larco, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Ioan
Marcoș, Eugen Mera, Cristina Sava, Mihaela Malea
Stroe, Nicolae Suci, Titus Suci, Gheorghe Sarău, Ilie
Șandru, Dorin N. Uritescu, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Darie Ducan,
(Paris), Dumitru Ichim, George Filip (Canada), Andrei
Fischhof (Israel), Simina Lazăr (Paris) Veronica Pavel
Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dorin
Nădrău (SUA), Mircea M. Pop (Germania), Ogean
Stamboliev (Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).

Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI
PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată
fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2022 • Email : nicolaebaciu@yahoo.com;
vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon:
0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciuț • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea
asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

2044-0952